

ALEXANDER DUMAS

GRÓF MONTE CHRISTO

ROMÁN

DIEL I.

ČASŤ 6.

PRELOŽIL VLADIMÍR ROY

VYDALA NEOGRAFIA, ÚČ. SPOL.

Copyright 1945 by Neografia, úč. spol., Turč. Sv. Martin.

I. HOSTINEC ‚KU ZVONU A FLAŠI‘.

Nechajme teraz slečnu Danglarsovú a jej priateľku jachať po hradskej do Bruselu a vráťme sa k Andreovi Cavalcantimu, tak nešťastne vyplašenému práve na vrchole šťastia.

Pán Andrea Cavalcanti i pri svojej mladosti bol veľmi zručný a chytrácky človek.

Videli sme, ako hneď pri prvých poplašných zvestiach, ktoré vnikly do salónu, priblížil sa nepozorovane ku dverám, prešiel cez dve či tri komnaty a napokon zmizol.

Zabudli sme zaznačiť okolnosť, ktorá si zaslúži spomenutia, že totiž v jednej z komnát, cez ktorú Cavalcanti prebehol, bola vystavená výbava nevesty, puzdrá s briliantmi, kašmírové šály, valenciánske čipky, anglické závoje, všetko, z čoho sa skladá svet vábných predmetov, pri čírej spomienke ktorých srdce poskočí a ktoré sa menujú výbavou.

Andrea, idúc cez tú komnatu, zobral z vystavených skvostov najdrahocenejši, čo dokazuje, že bol nielen veľmi chytrý a veľmi obratný, ale i veľmi obozretný mládenec. Zaopatriac sa týmto cestovným príspevkom, Andrea sa cítil o polovičku ľahší, keď vyskakoval oblokom a unikal z rúk žandárstva.

Veľký a statný ako antický zápasník, svalnatý ako Spartan, Andrea pustil sa do behu a utekal štvrt hodiny, nevediac, kde ide, pudený len túžbou vzdialiť sa od miesta, kde by ho temer boli chytili.

Keď vyšiel z ulice Mont-Blanc, ocitol sa, pudený inštinktom, ktorý vedie zlodeja k mestskej bráne ako zajaca k brlohu, na konci ulice Lafayette.

Tam zastal bez dychu.

Bol celkom sám; naľavo mal ohradn svätého Lazára, rozsiahlu pustatinu, a napravo Paríž s celou jeho hĺbkou.

„Som stratený?“ spýtal sa sám seba. „Nie, ak budem môcť vyvinúť väčšiu činnosť ako moji nepriatelia. Moje zachránenie je teda len čírou otázkou metrov.“

Vtom zbadal na konci predmestia Poissonnière fiaker, s ktorým zamračený kočiš s fajkou v ústach snažil sa na koniec predmestia Saint-Denis, kde mal akiste svoje obvyklé stanovište.

„Hej, priateľ!“ zavolať na neho Benedetto.

„Čo je, mladý pán?“ spýtal sa fiakrista.

„Máte ustatého koňa?“

„Pekne je ustatý! Celý boží deň nerobí nič. Štyri mizerné cesty a dvadsať sous prepitného. Spolu sedem frankov, a desať ich mám odovzdať pánovi!“

„Chcete si k tým siedmim frankom zarobiť ešte tých dvadsať, čo?“

„S radosťou, dvadsať frankov nie je na zahodenie. A čo mám za to urobiť?“

„Niečo veľmi ľahké, ak nemáte ustatého koňa.“

„Vravím, že poletí ako vo vetre; len mi povedzte, kde pôjdeme.“

„Smerom na Louvre.“

„Ach, to poznám, tam sa robia likéry.“

„Ta, ta! Ide mi o to, aby som dohonil priateľa, s ktorým som mal ísť zajtra na poľovačku do Chapelle-en-Serval. Mal ma tu čakať s kočom do pol dva-

nástej; teraz je polnoc: akiste ho zunovalo čakanie a odjaehal sám.“

„Akiste.“

„Nuž chcete skúsiť dohoniť ho?“

„To si myslím.“

„Ak ho nedohoníme pred Bourgetom, dostanete dvadsať frankov; ak ho nedohoníme pred Louvrom, tridsať.“

„A ak ho dohoníme?“

„Štyridsať,“ odvetil Andrea, váhajúc chvíľu, ale mysliac si, že ho sľub nič nestojí.

„Dobre,“ súhlasil kočiš. „Sadnite si a poďme!“

Andrea si sadol do fiakra, ktorý rýchlym klusom prešiel cez predmestie Saint-Denis, predmestie Saint-Martin, cez mestskú bránu a pokračoval hradskou bez konca k Villetu.

Nemohli dohoniť toho vymysleného priateľa, ale Cavalcanti sa s časom na čas spytoval stretajúcich chodcov a v hostincoch, v ktorých ešte svietili, na zelený kabriolet s hnedým koňom, a keďže po hradskej do Holandska prejde hodne kabrioletov, z ktorých je deväť desiatín zelených, zprávy na každom kroku len sa tak sypaly.

Každý ho práve teraz videl, mohol byť najviac pätsto, dvesto, sto krokov napred; napokon ho predišli — nebol to on.

Raz ich predbehol i cestovný koč, ťahaný dvoma poštovými koňmi.

„Ach,“ myslel si Cavalcanti, „keby som mal ten koč, tie dva dobré kone, a najmä pas, ktorý je potrebný na vydanie takých koní!“

A vzdychol si zhlboka.

Bol to cestovný koč, unášajúci slečnu Danglarsovú a slečnu d'Armilly.

„Napred, napred!“ volal Andrea. „Už ho musíme skoro dohoniť.“

Chudák kôň dal sa zasa do divého behu, v ktorom neustal, ako vyšli z brány, a celkom uparený dobehol do Louvru.

„Už vidím,“ riekol Andrea, „že svojho priateľa nedohoním a že by váš kôň zahynul. Lepšie bude, keď ostanem tu. Tu máte tridsať frankov, idem spať ,k Červenému koňovi‘ a najmem si prvý voz, v ktorom bude miesto. Dobrú noc, priateľ.“

Andrea, vložiac do fiakristovej dlane šesť päťfrankovníkov, soskočil pružne na hradskú.

Kočíš s radosťou schoval peniaze a pobral sa krokom nazad do Paríža. Andrea pokročil, ako by šiel do hostinca ,k Červenému koňovi‘, ale zastal len na chvíľu pri dverách, a počujúc tichnúť hrkot koča, miznúceho na horizonte, dal sa zasa do behu a veľmi statným, vycvičeným krokom prešiel dve míle.

Tam si odpočinul; bol zrejme veľmi blízko k Chappelle-en-Serval, ako povedal, že ide.

Cavalcantiho nezastavila ustatosť, ale nevyhnutnosť rozhodnúť, urobiť nejaký plán.

Do dostavníka si sadnúť nemohol, poštou ísť bolo tiež nemožné. Na taký či iný spôsob cestovania je nevyhnutne potrebný pas.

Ostať v departemente Oise, teda v najodkrytejšom a najpozorovanejšom kraji Francúzska, bolo tiež nemožné, nemožné najmä pre človeka, takého zbehlého v trestných veciach, ako bol Andrea.

Andrea si sadol na kraj priekopy, složil hlavu do dlaní a rozmýšľal.

O desať minút zdvihol hlavu; bol rozhodnutý.

Zaprášil si jednu stranu pláštá, ktorý stihol strhnúť s vešiaka v predizbe a pozapínať ho na plesovom úbore, a keď prišiel do Chapelle-en-Serval, zaklopal smelo na dvere jediného miestneho hostinca.

Majiteľ prišiel otvoriť.

„Priateľ môj, jachal som z Montrefontaine do Senlisu, a tu môj plachý kôň skočil a shodil ma. Musím dnes v noci dôjsť do Compiègne, inak by som narobil rodine veľa starostí. Môžem si u vás najat' koňa?“

Každý hostinský má vždy nejakého dobrého či zlého koňa.

Hostinský v Chapelle-en-Serval zavolať čeladníka, rozkázať mu osedlať sivka a zobudil syna, sedemročného chlapca, ktorý si mal sadnúť na koňa za pánov chrbát a priviesť zviera nazad.

Andrea dal hostinskému dvadsať frankov, a vynímajúc ich z vrečka, pustil na zem navštívenku.

Navštívenka patrila jednému z jeho priateľov z Café de Paris, takže hostinský, ktorý po odchode Andreu zdvihol spadnutú navštívenku, bol presvedčený, že koňa prenajal pánu grófovi de Mauléon, ulica sv. Dominika č. 25; bolo to totiž meno a adresa, vytlačená na navštívenke.

Sivko nešiel rýchlo, ale kráčal rovnomerne a vytrvanlivo. Andrea prešiel deväť míľ, deliacich ho od Compiègne, za pol štvrtej hodiny. Hodiny na radnici bily štvrtú, keď zastal na námestí, kde bolo stanovište omnibusov.

V Compiègne je výborný hostinec, na ktorý sa pamätajú i tí, čo v ňom bývali hoci len raz.

Andrea, ktorý sa zastavil tam na jednej z vychádzok do okolia Paríža, rozpamätal sa na hotel „kn Zvo-

nu a fľaši“; poobzerajúc sa, zazrel pri svetle uličnej lampy tabuľu s nápisom a prepustil chlapca, dajúc mu všetky drobné peniaze, ktoré mal. Potom išiel zaklopať na dvere, celkom správne uvažujúc, že má asi tri či štyri hodiny času a že najlepšie urobí, keď sa proti budúcej ustatosti ozbrojí dobrou večerou a dobrým snom.

Prišiel mu otvoriť čašník.

„Priateľ,“ riekol Andrea, „prichodím zo Saint-Jean-au-Bois, kde som obedoval; chcel som si najat' voz, ktorý ide o polnoci, ale stala sa mi hlúposť, zmýlil som si cestu a blúdim už štyri hodiny po lese. Dajte mi teda jednu z tých pekných izieb do dvora a pošlite mi nahor studené kura a fľašu bordeauxského.“

Čašník nemal nijaké podozrenie: Andrea hovoril s najväčším pokojom, mal v ústach cigaru a ruky vo vreckách pláňa. Jeho šaty boli elegantné, topánky bezchybné; zdal sa aspoň ako šľachtic z okolia, ktorý sa niekde zabavil.

Kým sluha pripravil izbu, vstala majiteľka hostinca. Andrea ju privítal s najmilším úsmevom a spýtal sa, či by nemohol dostať číslo 3, v ktorom býval, keď bol posledný raz v Compiègne. Číslo 3, žiaľ, bolo zaujaté mladým mužským, ktorý cestoval so sestrou.

Andrea sa zdal veľmi sklamaný; len vtedy sa upokojil, keď ho hostinská uistila, že číslo 7, ktoré mu pripravovali, má celkom takú polohu ako číslo 3. Ohrievajúc si nohy a hovoriac o posledných dostihoch v Chantilly, Andrea čakal, kým mu prídu oznámiť, že izba je prichystaná.

Andrea nehovoril bez príčiny o tých pekných izbách do dvora; dvor hostinca ‚ku Zvonu‘ s trojitými radmi galerií, ktoré mu dodávaly vzhľad divadelného hľadiska, po kolonádach sa ťahajúcim jazmínom a kle-

matismom, ľahkými sťa prirodzená okrasa, je najrozkošnejším vchodom do hostinca.

Kura bolo čerstvé, víno staré, oheň jasný a veselý. Andrea mal takú dobrú chuť, ako by sa mu nebolo nič prihodilo.

Potom si ľahol a zaspal temer hneď neúprosným snom, ktorý dvadsaťročný človek vždy nájde, i keby mal výčitky svedomia.

Ale musíme priznať, že Andrea bol by mohol mať výčitky, ale ich nemal.

Andreov plán, ktorý mu zväčša poskytol bezpečnosť, bol takýto:

Vstane na úsvite a opustí hotel, zaplatiac starostlivo účet; dostane sa do lesa a pod zámienkou, že chce konať maliarske štúdiá, usalaší sa za dobrý groš u nejakého vidiečana; zaopatrí si háby a sekeru drevorubača, soblečie svoj odev, aby sa prestrojil na robotníka. Zamažúc si ruky hlinou, vlasy premeniac na hnedé oloveným hrebeňom, pleť na ohorenú prípravkom, ktorého recept mal od bývalých priateľov, dôjde od lesa k lesu až na najbližšiu hranicu, putujúc nocou a vo dne odpočívajúc v lese alebo v lomoch a nepribližujúc sa k obývanému miestu, ak len nie, aby si s času na čas nakúpil chleba.

Keď raz prekročí hranicu, speňaží diamanty, pripojí utržené peniaze k desiatim tisíckam, ktoré pre prípad potreby nosil vždy pri sebe, a tak sa stane majiteľom päťdesiatisíc frankov, čo sa mu podľa jeho filozovania nezдалo najhorším východiskom.

Spoliehal sa ináče veľmi na to, že bude záujmom Danglarsovcov zneškodniť reči o nešťastnej príhode.

A preto, okrem ustatosti, zaspal Andrea tak skoro a spal tak dobre.

Aby sa včasnšie zobudil, nezavrel okenice a zastrčil len závoru dverí; na nočný stolík však položil otvorený, veľmi končitý nôž, ktorého znamenitú oceľ poznal a ktorý vždy nosil pri sebe.

Asi o siedmej ráno Andreu zobudil teplý slnečný lúč, ktorý mu padol na tvár.

V každom zdravom mozgu prevládajúca myšlienka — a nejaká myšlienka vždy je v prevahe — zaspí naposledy a ráno prvá osvieti prebúdajúcu sa myseľ.

Andrea ešte celkom neotvoril oči, a už ho mala v moci jeho vládnúca myšlienka a pošepala mu, že spal prídlho.

Soskočil s lôžka a ponáhľal sa k obloku.

Po dvore šiel žandár.

Žandár je najkriľavejším zjavom na svete i pre oko človeka, ktorý sa nemusí báť, ale pre úzkostlivé svedomie alebo majúce príčinu takým byť žltá, belasá a biela farba, z ktorej sa skladá žandárska rovnošata, nadobúda hroziace odtienky.

„Prečo je tu žandár?“ spýtal sa Andrea sám seba.

Hneď si dal odpoveď s tou logikou, ktorú pri ňom čitateľ už iste spozoroval:

„Žandár v hostinci nie je prekvapujúcim zjavom; ale mal by som sa obliecť.“

A mladý človek sa obliekol so zručnosťou, ktorej ho nemohol zbaviť ani komorník za niekoľko mesiacov elegantného života, akým žil v Paríži.

„Dobre,“ povedal si Andrea, obliekajúc sa, „počkám, kým odíde, a potom vyklíznem.“

Povediac to, Andrea, už obutý a so zaviazanou kravatou, pristúpil ticho k obloku a druhý raz naddvihol mušelínovú záclonu.

Nielen že prvý žandár nezmizol, ale mládenec zba-

dal teraz i druhú belaso-žlto-bielu rovnošatu pod schodmi, ktorými mohol sostúpiť, kým tretí na koni s karabínou v ruke stál na stráži pri hlavných dverách, vedúcich na ulicu, ktorými mohol odísť.

Tento žandár bol nadmieru dôležitý, lebo okolo neho sa utvoril polkruh zvedavcov, ktorí neprístupne obkľúčili dvere hostinca.

„Do čerta, veď ma hľadajú!“ bolo prvou Andreovou myšlienkou.

Mládencovo čelo pokryla bledosť; obzeral sa úzkostlivo okolo seba.

Jeho izba, ako všetky izby tohto poschodia, mala východ len na vonkajšiu galeriu, otvorenú všetkým pohľadom.

„Som stratený!“ bolo jeho druhou myšlienkou.

Naozaj, pre človeka v Andreovom položení zatvorenie znamenalo porotu, súd, smrť, smrť bez milosrdenstva a odkladu.

Chvíľu si tisol obidvoma rukami kľčovite hlavu. V tej chvíľke bezmála zošalel od strachu.

Skoro však z tej miešaniny myšlienok, víriacich mu hlavou, vynorila sa spasiteľná myšlienka; na sivých perách a na svraštenej tvári zjavil sa mu bledý úsmev.

Poobzeral sa; predmety, ktoré hľadal, boly na mramore písacieho stola: bolo to pero, atrament a papier.

Namočil pero a natoľko sa opanoval, že mohol istou rukou napísať na prvú stranu papiera tieto riadky:

„Nemám peňazí na zaplatenie, ale som statočný človek; nechávam ako zálohu túto ihlicu, ktorá má desať ráz takú cenu, ako je môj účet. Úfam sa, že mi prepáčite, že som na svitaní zmizol; hanbil som sa.“

Vyňal z kravaty ihlicu a položil ju na papier.

Urobilac to, odsunul závoru, ba ešte aj dvere od-

chýlil, ako by bol vyšiel z izby a zabudol ich za sebou zavrieť; potom vkról do kozuba ako človek, ktorý je privyknutý na taký telocvik, pritiahol za sebou papierovú stenu, predstavujúcu Achila pri Deidamii, zahladil nohou i stopy v popole a pustil sa liezť nahor v okrúhlym komíne, ktorý bol posledným útočiskom, v ktoré ešte skladal nádej.

V tej chvíli prvý žandár, ktorého bol Andrea zbadal, vchádzal na schodište, kráčajúc za policajným komisárom a majúc v zálohe druhého žandára, stojaceho na stráži pod schodmi, ktorému mohol priskočiť na pomoc tretí pri dverách.

Vidme, akým okolnostiam mal čo ďakovať Andrea za návštevu, na privítanie ktorej sa tak ťažko pripravoval.

Na svitaní telegraf začal pracovať na všetky strany, a temer hneď uvidiac každé miesto, zobudil úrady a vyslal verejnú moc stopovať Caderoussovho vraha.

Compiègne, kráľovské sídlo, Compiègne, poľovnícke miesto, Compiègne, mesto s posádkou, má hodne úradov, žandárstva a policajných komisárov; prehliadka sa teda začala hneď po prijatí telegrafického rozkazu, a keďže hostinec „ku Zvonu a fľaši“ je v meste prvý, rozumie sa, začala sa v ňom.

Ostatne stráž, ktorá stála v tú noc pri radnici, susediacej tesne s hostincom „ku Zvonu“, hlásila, že v noci prišlo do hotela niekoľko cestujúcich.

Stráž, zamenená o šiestej hodine ráno, sa ešte pamätala, že vo chvíli, keď prišla, totiž o štvrtej hodine a niekoľkých minútach, videla mladého mužského, idúceho v spoločnosti sedliackeho chlapca na sivom koni; mladý mužský sosadol na námestí, prepustil vidiečana

s koňom a šiel zaklopať na dvere hotela „ku Zvonu“, ktorý sa pred ním otvoril a zavrel za ním.

Podozrenie utkvelo na tomto mladom mužskom, ktorý prišiel tak neobyčajne neskoro.

A tým mužským nebol nikto iný ako Andrea.

Policajný komisár a žandár v hodnosti strážmajstra, utvrdení týmito udaniami, vykročili k Andreovým dverám. Dvere boli odchýlené.

„Ó,“ zvolal strážmajster, starý lišiak, zbehlý v úskokoch svojho povolania, „otvorené dvere, to je zlé znamenie! Milšie by mi bolo, keby boli zatvorené na tri západy.“

Naozaj, list a ihlica, ktoré Andrea nechal na stole, potvrdzovaly smutnú pravdu, či skôr zdaly sa svedčiť o tom, že Andrea ušiel.

Vravíme: zdaly sa svedčiť, lebo žandár nebol z tých, čo by sa dali presvedčiť jedným dôkazom.

Rozhľadel sa dookola, nazrel pod posteľ, odhrnul záclony, otvoril skrine a napokon zastal pri kozube.

Vďaka Andreovej opatrnosti, neostala po ňom v popole nijaká stopa.

Bol to však preda len východ a v daných okolnostiach musel sa stať každý východ predmetom základnej prehliadky.

Strážmajster si teda dal doniesť viazanicu dreva a slamy; napchal do kozuba, čo sa doň vpratalo, a zapálil.

Tehlové steny prašaly v ohni a stĺp hustého dymu valil sa rúrami a stúpал k nebu ako tmavý dych sopky, ale vinník nespadol, ako očakávali.

A to preto, lebo Andrea, od mladi v stálom boji so spoločnosťou, v ničom nezaostal za žandármi, keby hneď ten žandár dosiahol i úctyhodný stupeň strážmajstra;

predvídajúc oheň, vyliezol na strechu a skrčil sa za komínom.

Chvíľu sa úfal, že je zachránený, lebo počul, ako strážmajster volá obidvoch žandárov a kričí hlasno na nich:

„Už ho tu niet!“

Vystrčil teda opatrne hlavu a videl, že obidvaja žandári, nevzdialiac sa na prvé zavolanie, ako očakával, ešte zdvojnásobili ostražitosť.

I Andrea sa rozhladel: radnica, ohromná budova zo šestnásteho storočia, vyčnievala ako chmúrna hradba; od neho napravo cez obloky radnice bolo vidieť do všetkých rohov a kútov strechy, ako s temena hory vidieť do doliny.

Andrea pochopil, že v každej chvíli zazrie v niektorom obloku strážmajstrovu hlavu.

Keby ho zbadali, bol by stratený. Honba po strechách nekynula mu nijakou nádejou na úspech.

Rozhodol sa teda sostúpiť znova dolu nie tou istou cestou, ktorou prišiel, ale podobnou.

Vyhľadal očami komín, z ktorého nevystupoval dym, doplazil sa k nemu po streche a zmizol v jeho otvore, nezbadaný nikým.

V tej chvíli sa otvoril oblôčik radnice a v ňom sa zjavila strážmajstrova hlava.

Hlava ostala chvíľu bez hnutia, ako jeden z kamených reliéfov, zdobiacich budovu; potom zmizla s hlbokým vzdychom sklamania.

Strážmajster, pokojný a dôstojný ako zákon, ktorý reprezentoval, prešiel cez zástup, ktorý bol shromaždený na námestí, neodpovedajúc na tisíc otázok, a vošiel do hostinca.

„Tak čo?“ spytovali sa obidvaja žandári.

„Nuž, chlapci,“ odvetil strážmajster, „iné nie je možné, len že zbojník dnes ráno naozaj zbrzgal. Ale dáme ho prenasledovať po hradskej do Villers-Coteret a do Noyona a prekutať les, kde ho určite nájdeme.“

Ledva dôstojný úradník povedal zvláštnym hlasom, ktorý je vlastnosťou žandárskych strážmajstrov, posledné zvučné slová, zaznel dvorom dlhý výkrik hrôzy, sprevádzaný prudkým zvonením.

„Čo to znamená?“ zvolal strážmajster.

„Akiste niektorý cestovateľ má veľmi naponáhlo,“ poznamenal hotelier. „Ktoré číslo to zvoní?“

„Číslo tri,“ odpovedal sluha hotela.

„Utekajte ta!“

Vtom sa krik a zvonenie zdvojnásobily.

Sluha chcel utekať.

„Nie,“ riekol strážmajster, zadržiac ho; „tak sa mi vidí, že kto tak zvoní, potrebuje niečo iné ako sluhu, a my mu poslužime žandárom. Kto býva v čísle treťom?“

„Akýsi mládenček so sestrou; prišli v noci v cestovnom koči a chceli izbu s dvoma posteľami.“

Úzkostlivý hlas zvonca ozval sa tretí raz.

„So mnou, pán komisár!“ volal strážmajster. „Poďte hneď za mnou.“

„Počkajte,“ riekol hotelier; „izba číslo tri má dvoje schodov: vonkajšie a vnútorné.“

„Dobre,“ riekol strážmajster, „ja pôjdem vnútornými, to je môj odbor. Pušky sú nabité?“

„Áno, strážmajster.“

„Nuž vy ostatní pozorujte vonku, a keby chcel utiecť, strieľajte do neho; podľa toho, čo oznamuje depeša, je to veľký zločinec.“

Strážmajster, sprevádzaný komisárom, zmizol vo

chvíli na vnútorných schodoch. Pri jeho zvestiach o Andreovi v zástupe nastal šum.

Vidme, čo sa stalo.

Andrea veľmi obratne sliezol až do dvoch tretín komína, ale tam sa mu sklzla noha, a hoci sa zachytával rukami, dostal sa dolu rýchlejšie a najmä hrmotnejšie, ako by si bol želal. Nebolo by to malo význam, keby izba bola bývala prázdna, ale na nešťastie bývali v nej.

Dve ženské spaly tam na lôžkach a hrmot ich zobudil.

Ich zraky sa obrátili na miesto, zkadiaľ hrmot vyšiel, a cez otvor zbadaly v kozube mužského.

Jedna z dvoch ženských bola plavovlasá a vykrikla tak hrozne, že sa jej hlas ozval v celom dome, kým druhá, červovlasá, priskočila ku šnúre zvonca, a zvoniac zo všetkých síl, urobila poplach.

Ako vidno, Andreu prenasledovalo nešťastie.

„Zmilujte sa!“ zvolal bledý, zjašený, nevidiac osoby, s ktorými hovoril. „Zmilujte sa, nevolajte nikoho, zachráňte ma! Nechcem vám ublížiť!“

„Vrah Andrea!“ zvolala jedna zo ženských.

„Eugenia! Slečna Danglarsová!“ šeptal Cavalcanti a jeho hrôza premenila sa na úžas.

„Pomoc! Pomoc!“ volala slečna d'Armilly, vytrhnúc šnúru zvonca z Eugeniiných bezvládných rúk a zvoniac ešte s väčšou silou ako jej družka.

„Zachráňte ma, prenasledujú ma!“ modlikal Andrea, spínajúc ruky. „Zmilujte sa, preboha, nevydávajte ma!“

„Už je neskoro, už idú,“ povedala Eugenia.

„Ukryte ma teda niekde a povedzte, že ste sa nakakaly bez príčiny. Odvrátite ich podozrenie a zachránite mi život.“

Obidve ženské, primknuté k sebe a zahalené prikrývadlami, neodpovedaly na jeho prosebný hlas; zápasily v nich všetky predstavy a všetok odpor.

„Nechže je,“ riekla konečne Eugenia, „vráťte sa, kadiaľ ste prišli, vy nešťastník! Choďte, nepovieme nič.“

„Tu je, tu je!“ volal hlas na chodbe. „Tu je, vidím ho!“

Strážmajster, nazrúc cez kľúčovú dierku do izby, naozaj zbadal Andreu, spínajúceho ruky.

Prudký úder kolbou pušky vyrazil zámku, druhé dva odrazily závoru. Vyrazené dvere padly dnu.

Andrea priskočil k druhým dverám, vedúcim na galeriu na dvore, a otvoril ich, chtiac sa vyrútiť von.

Tam zasa stáli dvaja žandári s puškami, namierenými na neho.

Andrea zrazu zastal; bledý, trochu nazad nachýlený, svierajúc v zaťatej ruke teraz už zbytočný nôž.

„Veď utečte!“ volala slečna d'Armilly, do srdca ktorej vracal sa súcit, keď ju opustila hrôza. „Veď utečte!“

„Alebo sa zabite!“ povedala Eugenia v póze vestálky, dávajúcej v cirkuse víťaznému gladiátorovi prstom znamenie dobiť povaleného protivníka.

Andrea sa zachvel a pozrel na devu s pohrdavým úsmevom, dokazujúc, že jeho skazenosť nechápe tú vznešenú dravosť cti.

„Zabiť sa?“ zvolal, odhodiac nôž. „Načo?“

„Veď ste to sami povedali!“ zvolala slečna Danglarsová. „Budete odsúdený na smrť, popravia vás ako posledného zločinca!“

„Ech, ak má človek priateľov...“ odsekol Cavalcanti, skrížiac ruky na hrudi.

Strážmajster pristúpil k nemu so šablou v ruke.

„Len schovajte šabľu do pošvy, dobrý človeče, schovajte,“ riekol Cavalcanti, „netreba robiť komédiu, veď sa poddávam.“

A otrčil ruky na sputnanie.

Devy pozeraly s hrôzou na ošklivú premenu, ktorá sa odohrala pred ich zrakom, keď mužský zo spoločnosti shodil svoj obal a stal sa galejníkom.

Andrea sa k nim obrátil a riekol s nehanebným úsmevom:

„Odkážete niečo pánu otcovi, slečna Eugenia? Lebo sa akiste vrátim do Paríža.“

Eugenia si skryla tvár do dlaní.

„Ó,“ pokračoval Andrea, „nemáte sa prečo hanbiť; ja sa nehnevám, že ste najaly voz a jachaly za mnou... Veď som bol temer vašim mužom.“

Po tomto posmešku Andrea zmizol, zanechajúc obidve ubehlíčky útrapám hanby a poznámkam zástupu.

O hodinu, majúc obidve ženské šaty, vysadly do cestovného koča.

Brána hostinca bola zatvorená, aby devy byly ušetrené prvých pohľadov; no jednako musely, keď sa brána zasa otvorila, prejsť pomedzi dvojité rad zvedavých, blčiacich očí a šepkajúcich úst.

Eugenia zatiahla záclonky, a hoci už i nevidela, predsa len počula a ozvena posmechu doľahla až k nej.

„Ó, prečo svet nie je púšťou?“ zvolala, vrhajúc sa slečne d'Armilly do náručia, s očami, žiariacimi od zlosti, akou horel Nero, keď sa hneval, že rímsky ľud nemá jednu hlavu, aby ju mohol razom odťať.

Na druhý deň sa ubytovaly v Bruseli v hostinci de Flandre.

Andrea bol od predošlého dňa uväznený v Conciergerii.

II. ZÁKON.

Videli sme, ako pokojne sa mohly slečna Danglarsová a slečna d'Armilly preobliecť a prichystať sa na útek; to bolo možné preto, lebo každý bol zaujatý svojimi vecami a nemohol sa starať o iných.

Necháme bankára hľadiť do tváre vidiny úpadku a s čelom, pokrytým potom, kláse číslíce do ohromných stĺpcov, hlásajúcich jeho pasíva, a budeme sledovať barónku, ktorá, na chvíľu srazená prudkosťou úderu, čo ju zasiahol, šla vyhľadať svojho obvyklého radcu Luciena Debraya.

Barónka naozaj počítala s vydajom svojej dcéry, aby sa konečne striasla poručníctva, ktoré pri Eugeniinej povahe bolo veľmi ťažké. Lebo pri tichých smluvách, ktoré udržiavajú dôstojnosť rodinných sväzkov, matka je naozaj len vtedy veliteľkou dcéry, keď je stálym príkladom múdrosti a typom dokonalosti.

Pani Danglarsová sa teda bála Eugeniinho bystrozraku a rád slečny d'Armilly. Zachytila dcérine isté pohrdlivé pohľady, ktoré platily Debrayovi a zdaly sa prezrádzať, že jej dcéra pozná celé tajomstvo jej ľúbostného i finančného pomeru k osobnému tajomníkovi. Bystrejšie a hlbavejšie pozorovanie bolo by, naopak, barónku presvedčilo, že Eugenia nenávidí Debraya nie preto, že bol v otcovskom dome kameňom úrazu a príčinou pohoršenia, ale preto, lebo ho prosto vtriedila do kategórie dvojnohých, ktorých sa Diogenes vynasnažoval už nemenovať ľuďmi a ktorých Platón, opisujúc ich, pomenoval dvojnohými tvormi bez peria.

Pani Danglarsová so svojho hľadiska — a na nešťastie na tomto svete má každý svoje hľadisko, ktoré mu prekáža vidieť hľadisko ostatných — pani Danglar-

sová teda so svojho hľadiska nekonečne ľutovala, že Eugeniina svadba bola zmarená, nie že by jej vydaj bol výhodný, zodpovedajúci, schopný urobiť dcéru šťastnou, ale preto, že tým vydajom získavala slobodu.

Ponáhľala sa teda, ako sme povedali, k Debrayovi, ktorý, prítomný pri podpisovaní smluvy a pri škandáli, nasledujúcim po ňom, rýchlo odišiel do klubu. Tam sa shováral s niektorými priateľmi o udalosti, ktorá v tej chvíli bola predmetom rozhovoru troch štvrtín toho klebetného mesta, ktoré menujú sídelným mestom sveta.

Vo chvíli, keď pani Danglarsová v čiernych šatách a zahalená závojom stúpala po schodoch k Debrayovmu bytu, hoci domovník ju ubezpečoval, že mladík nie je doma, Debray odrážal dotieranie svojho priateľa, ktorý sa mu snažil dokázať, že po hroznej scéne, ktorá sa práve odohrala, jeho povinnosťou, ako priateľa domu, je vziať si slečnu Danglarsovú za ženu s jej dvoma miliónmi.

Debray sa bránil ako človek, ktorý si nič iné nežiada, ako byť porazeným, lebo tá myšlienka mu často nevdojak prišla na um. Ale, poznajúc Eugeniu a jej samostatnú, hrdú povahu, chvíľami sa bránil priam rozhodným tónom, hovoriac, že to spojenie je nemožné. Ale pritom mu tajne lichotila myšlienka, ktorá, ako vracia všetci moralisti, zamestnáva i najčestnejšieho a najčistejšieho človeka, bdiac na dne jeho srdca ako satan za krížom. Čaj, hra a ako vidíme zaujímavý rozhovor, keď išlo o také vážne záujmy, trvaly až cez polnoc.

Zatiaľ pani Danglarsová, uvedená Lucienovým komorníkom, čakala, chvejúc sa a nesnímajúc závoj, v zelenom salóniku medzi dvoma kvetinovými košmi, ktoré ráno sama poslala a ktoré Debray sám urovnal, rozostavil a upravil s takou starostlivosťou, že mu ubiedená žena odpúšťala jeho neprítomnosť.

O jedenástej a štyridsiaticich minútach pani Danglarsová, ustatá čakaním, sadla si zasa do koča a dala sa zaviezť domov.

Ženy istej spoločnosti majú so záletnými grizetkami spoločnú vlastnosť, že sa obyčajne nevracajú domov po polnoci. Barónka sa vrátila do paláca s takou istou obzretnosťou, s akou z neho vyšla Eugenia. Ticho, so stiesneným srdcom vyšla po schodoch, vedúcich k jej komnatám, ktoré susedily s Eugeniinými.

Nesmierne sa bála nejakého vysvetľovania. Táto úbohá, aspoň v tomto úctyhodná žena pevne verila v dcérinu nevinnosť a v jej vernosť k rodinnému kozubu.

Vstúpiac do spálne, načúvala pri Eugeniiných dverách; nepočujúc ani zvuk, chcela vkročiť, ale závory boli zatisnuté.

Pani Danglarsová si myslela, že Eugenia, utrmácaná broznými dojmami večera, ľahla si a spala.

Zavolala komornú a vypytovala sa jej:

„Slečna Eugenia,“ odpovedala komorná, „utiahla sa do svojej spálne so slečnou d'Armilly; pily spolu čaj, potom ma prepustily, hovoriac, že ma už nepotrebujú.“

Od toho času bola komorná v čeladníku, mysliac si, ako všetci, že obidve devy sú v spálni.

Pani Danglarsová si teda ľahla bez tieňa podozrenia. Jej duch, upokojený pre osoby, začal sa zaoberať udalosťami.

Čím väčšími sa jej v hlave vyjasňovaly myšlienky, tým do väčších rozmerov rástol výstup pri sraluve: to nebol škandál, to bola prehra; to nebola hanba, to bola neplecha.

Barónka si nevdojak pomyslela, že bola nesúcitná oproti Mercedes, ktorú nedávno stihlo v jej manželovi a synovi také nešťastie.

„Eugenia,“ myslela si, „je stratená a my tiež. Tá aféra stane sa verejnou a zavlní nám potupenie, lebo v našej spoločnosti stať sa smiešnym v istých okolnostiach znamená živú, krvácajúcu, nezhojiteľnú ranu.“

„Aké šťastie,“ šeptala, „že Boh dal Eugenie zvláštnu povahu, ktorej som sa tak často obávala.“

Obrátila vďačný pohľad k nebu, tajomná prozreteľnosť ktorého spravuje všetko vopred podľa udalostí, ktoré majú prísť, a z chyby, ba i z nedostatku niekedy robí šťastie.

Potom jej myseľ prelietla priestorom, ako keď vták, rozopnúc krídla, preletí nad priepasťou, a zastala pri Cavalcantim.

„Andrea pod podliak, zlodej, vrah, a predsa mal spôsoby, prezrádzajúce polovičnú, ak nie úplnú výchovu; Andrea bol uvedený do spoločnosti so zdanlivo veľkým majetkom a s podporou početných mien.“

Ako sa vyznať v tom bludisku? Na koho sa obrátiť, aby ju vyviedol z tohto krutého položenia?

Debray, ku ktorému sa táto žena utiekala v prvom pohnutí, hľadajúc pomoc u mužského, ktorého miluje a ktorý ju často privedie do záhuby, mohol jej dať len radu. Musí sa obrátiť na niekoho iného, mocnejšieho, ako je Debray.

Barónka myslela na pána de Villefort.

Veď pán de Villefort dal zavrieť Cavalcantiho; pán de Villefort, ktorý bez milosti vniesol zmätok do jej rodiny, ako by to bola cudzia rodina.

Ale nie, pri základnejšom uvažovaní možno poznať, že kráľovský prokurátor nie je človek bez srdca; je úradník, ktorý otrocky plní svoje povinnosti, čestný a stály priateľ, ktorý bezohľadne, ale istou rukou zarezával pitevným nožom do hniloby, nie je kat, je chirurg, ktorý

v očiach ľudí chcel osihotiť česť Danglarsovcov od hanbnosti toho skazeného mládenca, ktorého v spoločnosti predstavili ako svojho zaťa.

Keď raz pán de Villefort, priateľ Danglarsovej rodiny, takto pokračoval, nebolo možno už predpokladať, že by kráľovský prokurátor nebol niečo vedel vopred a že by sa bol dal oklamať nejakou Andreovou vymysleninou.

Pri základnejšom uvažovaní predstavovalo sa barónke Villefortovo konanie v takom svetle, že si ho vysvetľovala v ich spoločný prospech.

Ale tu mala prestať sudcova neúprosnosť; zajtra pôjde k nemu a vymôže u neho, aby, keď i nie zanedbal svoju sudcovskú povinnosť, aspoň konal ju so všemožnou zhovievavosťou.

Barónka vylúdi minulosť; osvieži rozpomienky, bude prosiť v mene hriešnych, ale šťastných časov; pán de Villefort aféru utlmí, alebo aspoň nechá Cavalcantiho ujsť, a preto musí obrátiť pozornosť len na jednu stranu, a bude prenasledovať zločin len v tóni zločinca, teda kontumáciou.

Len potom zdriemla pokojnejšie.

Na druhý deň vstala o deviatej, a nezazvoniac na komornú, nedajúc o sebe nikomu znak života, pristrojila sa a obliekla s takou istou prostotou ako včera, sišla po schodoch, vyšla z domu, prešla pešo až do ulice de Provence, sadla do fiakra a dala sa zaviezť do domu pána de Villefort.

Od predošlého mesiaca mal ten prekliaty dom chmúrny vzhľad nemocnice, v ktorej vypukol mor; časť izieb bola zatvorená zvonka i zdnuka. Zatvorené okenice otvárali len na chvíľu, aby vpustili trošku povetria, a tu zjavovala sa v obloku zdesená tvár lokaja. Potom sa

oblok zasa zatvoril, ako keď kamennú dosku privalia na hrob, a susedia si ticho vraveli:

„Uvidíme dnes zasa vynášať rakvu z domu pána kráľovského prokurátora?“

Pani Danglarsovú pochytila triaška pri pohľade na opustený dom; vystúpila z koča, a pristúpiac mladistvým krokom k zatvoreným dverám, zazvonila.

Až keď po tretí raz zaznel zvonec, ktorého smutné brnkanie zdalo sa tiež účastné na všetkej tej trúchlivosti, zjavil sa vrátnik a odchyľil dvere len natoľko, aby mohly preniknúť jeho slová.

Zazrel ženskú, ženskú zo spoločnosti, elegantne oblečenú dámu, a predsa dvere ostaly temer zatvorené.

„Veď otvorte!“ riekla barónka.

„Najprv kto ste, madame?“ spýtal sa vrátnik.

„Kto som? Veď ma poznáte.“

„Nepoznáme už nikoho, madame.“

„Ale, priateľ môj, vy ste zošaleli!“ zvolala barónka.

„Kto vás poslal?“

„Ó, to je už priveľa!“

„Madame, odpusťte, mám taký rozkaz. Vaše meno?“

„Pani barónka Danglarsová. Videli ste ma dvadsať ráz.“

„To je možné, madame. A teraz, čo si žiadate?“

„Ó, aký ste divný! Budem sa u pána de Villefort ponosovať na bezočivosť jeho ľudí.“

„Madame, to nie je bezočivosť, to je opatrnosť. Sem nemá nikto prístup, ak nemá lístok od pána Avrigniho, alebo ak nejde k pánu kráľovskému prokurátorovi.“

„Nuž ja práve idem k pánu kráľovskému prokurátorovi.“

„V súrnejšej veci?“

„Veď vidíte, inak by som bola odišla. Ale zakončme to: tu je moja navštivenka, zaneste ju pánovi.“

„Ráčite počkať, madame, kým sa vrátim?“

„Áno, choďte.“

Vrátnik zatvoril dvere a pani Danglarsovú nechal stáť na ulici.

Je síce pravda, že barónka nečakala dlho; o chvíľu sa dosť široko otvorily dvere, aby barónka mohla cez ne prejsť; prešla a dvere sa za ňou zavrely.

Vrátnik, nespustiac dvere s očú, vytiahol na dvore z vrečka pišťalku a zapískal.

Lokaj pána de Villefort zjavil sa na schodišti domu.

„Madame odpustí tomu dobrému človeku,“ hovoril, idúc proti barónke, „ale dostal isté rozkazy a pán de Villefort mi prikázal povedať madame, že nemohol robiť iné, ako robil.“

Na dvore stál dodavateľ, uvedený sem s tou istou opatrnosťou, a jeho tovar starostlivo prehliadli.

Barónka vstúpila po vonkajšom schodišti; cítila sa hlboko rozochvená tým smútkom, ktorý rozširoval akosi okruh jej zármutku, a stále sprevádzaná lokajom, ktorý ju nespúšťal s očú, bola uvedená do sudcovho kabinetu.

Hoci ju sem viedly také ťažké starosti, zdalo sa jej prijatie, ktorého sa jej ušlo od všetkého toho služobníctva, natoľko urážlivé, že sa mu najprv začala ponosovať.

Ale Villefort zdvihol pod ťarchou bôľu sklonenú hlavu a pozrel na ňu s takým trudným úsmevom, že jej žaloby odumrely na perách.

„Prepáčte mojim sluhom strach, ktorý im nezazlievam: pretože sú upodozrievaní, stali sa podozrievavými.“

Pani Danglarsová často počula o strachu, o ktorom jej hovoril sudca; nikdy by však nebola verila, keby sa

nebola presvedčila na vlastné oči, že ten pocit môže dosiahnuť taký stupeň.

„Vy ste teda tiež nešťastný?“ riekla.

„Áno, madame,“ odvetil sudca.

„Lutujete ma teda?“

„Üprimne, madame.“

„A tušíte, čo ma sem vedie?“

„Prichádzate mi povedať, čo sa vám prihodilo, však?“

„Áno, pane, hrozné nešťastie.“

„Totiž nehoda.“

„Nehoda?“ zvolala barónka.

„Ach, madame,“ povedal kráľovský prokurátor s nechvejným pokojom, „dospel som tak ďaleko, že nešťastím menujem len nenapraviteľné veci.“

„A vy si, pane, myslíte, že sa zabudne . . .“

„Všetko sa zabudne, madame,“ riekol Villefort; „vaša dcéra sa vydá zajtra, ak sa nevydala dnes, alebo ak nie zajtra, tak o týždeň. A to si predsa nemyslím, že by ste ľutovali ženícha slečny Eugenie.“

Pani Danglarsová pozrela na Villeforta, žasnúc nad jeho temer posmešným pokojom.

„Prišla som k priateľovi?“ spýtala sa tónom bolestnej dôstojnosti.

„Viete, že áno, madame,“ odvetil Villefort a jeho líca pri tom ubezpečení polial rumenec.

To ubezpečenie bolo naozaj nárazkou na iné udalosti, ako ktoré ich, jeho a barónku, teraz zaujímaly.

„Potom teda buďte srdečnejší, môj drahý Villefort,“ riekla barónka. „Shovárajte sa so mnou ako priateľ, a nie ako sudca, a keď sa cítim hlboko nešťastná, nehovorte mi, že mám byť veselá.“

Villefort sa poklonil.

„Od troch mesiacov som si osvojil nemilý zvyk, madame,“ povedal, „že keď počujem hovoriť o nešťastí, musím myslieť na svoje, a tu ten sebecký výkon porovnávaní deje sa v mojom vnútri nevdojak. Preto popri mojom nešťastí zdá sa mi vaše nešťastie nehodou, preto popri mojom smutnom osude zdá sa mi váš na závidenie. Ale to vás rozhorčuje, nechajme to. Povedali ste, madame . . .“

„Prišla som sa vás spýtať, milý priateľ,“ riekla zasa barónka, „ako ďaleko pokročila vec toho podvodníka.“

„Podvodníka?“ opakoval Villefort. „Naozaj, madame, to je už váš neprekonateľný zvyk zoslabovať isté veci a iné zveličovať. Pán Andrea Cavalcanti je, slovom, vrah, nič viac a nič menej.“

„Pane, nepopieram správnosť vašej opravy, ale čím prísnejšie vystúpite proti tomu úbožiakovi, tým ťažšie zasiahnete našu rodinu. Hľadte, zabudnite na neho na chvíľu; miesto toho, aby ste ho stíhali, nechajte ho ujsť.“

„Neskoro prichodíte, madame, už som vydal rozkazy.“

„Nuž, ak ho zavrú . . . Myslíte, že ho zavrú?“

„Úfam sa.“

„Ak ho zavrú — čujte, vždy počúvam, že sú väzenia preplnené — nuž nechajte ho vo väzení.“

Kráľovský prokurátor urobil odmietavý pohyb.

„Aspoň do toho času, kým sa moja dcéra nevydá,“ dodala barónka.

„Nemožno, madame; spravodlivosť má svoje predpisy.“

„I pre mňa?“ spýtala sa barónka napoly s úsmevom, napoly vážne.

„Pre všetkých,“ odvetil Villefort, „a pre mňa ako pre ostatných.“

„Ach,“ poznamenala barónka, nedopovediac myšlienku, ktorú prezradila tým vzdychom.

Villefort uprel na ňu pohľad, ktorým čítal v myšlienkach.

„Áno, viem, čo chcete povedať,“ riekol; „narážate na hroznú zvesť, rozšírenú po svete, že všetky tie umretia, ktoré ma od troch mesiacov halia do smútku, a smrť, ktorej Valentína unikla ako zázrakom, nie sú prirodzené.“

„Nemyslela som na to,“ odvetila živo Danglarsová.

„Áno, mysleli ste na to, madame, a bolo to spravodlivé, lebo nemohli ste na to nemyslieť a povedali ste si v duchu: Ty, ktorý prenasleduješ zločin, odpovedaj: Prečo je okolo teba toľko zločinov, ktoré ostávajú bez trestu?“

Barónka zbledla.

„Povedali ste si to, však, madame?“

„Nuž, priznávam sa.“

„Odpoviem vám.“

Villefort pritiahol kreslo ku stoličke pani Danglarsovej; oprúc sa potom obidvoma rukami o písací stôl, prehovoril tlmenejším hlasom ako obyčajne:

„Niektoré zločiny ostávajú bez trestu, lebo nie je známy ich pôvodca, a je sa čo obávať, že by miesto vinnej hlavy bola zasiahnutá hlava nevinná; keď však bude zločinec známy (Villefort vystrel ruku ku križu oproti písaciemu stolu), keď bude zločinec známy,“ opakoval, „pri živom Bohu, madame, umrie, nech je to ktokoľvek! A teraz, madame, po tejto prísaha, ktorú som složil a ktorú dodržím, odvážte sa žiadať ma o milosť pre toho podliaka.“

„A ste si istý, pane,“ povedala pani Danglarsová, „že je natoľko vinný, ako sa hovorí?“

„Počujte, tu sú jeho spisy: Benedetto, najprv odsúdený na päť rokov na galeje pre falšovanie v šestnástich rokoch; nádejný mládenec, ako vidíte; ušiel a potom sa stal vrahom.“

„A kto je ten nešťastník?“

„Ech, kto to vie? Tulák, Korzičan.“

„Nikto sa teda k nemu nehlásil?“

„Nikto; jeho rodičia sú neznámi.“

„A čo ten človek z Luky?“

„Tiež taký šibal, azda jeho spoluvinník.“

Barónka sopála ruky.

„Villefort!“ riekla svojim najsladším a najlichotivjším hlasom.

„Preboha, madame,“ povedal kráľovský prokurátor pevným tónom, ktorý nebol bez suchopárnosti, „nežiadajte odo mňa nikdy milosť pre vinníka. Čo som ja? Zákon. Má zákon oči, aby videl váš smútok? Má zákon uši, aby počul váš sladký hlas? Má zákon pamäť, aby ste ho upútali svojimi nežnými myšlienkami? Nie, madame, zákon rozkazuje, a keď zákon rozkazuje, zasiahne. Povedzte mi, že som živá bytosť, a nie zákonník, že som človek, a nie kniha. Pozrite na mňa, madame, poobzerajte sa okolo mňa: zaobchodili ľudia so mnou ako s bratom? Milovali ma, hľadeli na mňa, šetrili ma, žiadal niekto o milosť pre pána de Villefort a bola milosť udeľená pánu de Villefort? Nie, nie, nie! Stíha ho úder za úderom! Neprestávate, žena, totiž siréna, hovoriť ku mne tým rozkošným a výrazným okom, ktoré mi pripomína, že sa mám červenieť. Nechže je, červenieť sa za to, o čom viete, a azda — azda i za niečo iné. Ale od toho času, ako som sám chybil, a azda väčšmi ako iní, pretriasol som šaty ostatných, aby som našiel vred, a vždy som ho našiel, ba poviem viacej, nachodil som s ra-

dostou, šťastný, ten znak ľudskej slabosti alebo zvrhlosti. Lebo každý človek, ktorého som uznal za vinného, a každý vinník, ktorého som zasiahol, zdal sa mi živým, novým dôkazom, že nie som ošklivou výnimkou. Žiaľ, žiaľ, žiaľ! Všetci sú zlí, madame, dokazujme to a udrime zlého!“

Villefort povedal posledné slová s fibróznou náruživosťou, ktorá jeho reči dodávala dravej výrečnosti.

„Ale hovorili ste,“ riekla pani Danglarsová, snažiac sa urobiť posledný pokus, „že ten mládenec je tulák a všetkými opustená sirota.“

„Tým horšie, tým horšie, či skôr tým lepšie. Prozreteľnosť ho urobila takým, aby nad ním nikto nemusel plakať.“

„Vrháte sa na slabého, pane.“

„Na slabého, ktorý vraždí!“

„Jeho potupa padne na moju rodinu.“

„Či ja nemám v rodine smrť?“

„Ó, pane,“ zvolala barónka, „pre iných nemáte milosrdenstvo! Tak, vravím vám, že ani vašim podielom nebude milosrdenstvo!“

„Nech!“ povedal Villefort, dvíhajúc ruku s hroziacim posunkom k nebu.

„Odložte aspoň vec toho nešťastníka, ak ho chytili, na budúce obdobie; získame tým šesť mesiacov na zabudnutie.“

„Nie,“ odvetil Villefort; „mám ešte päť dní; vyšetrowanie je skončené; päť dní je viacej času, ako potrebujem. Či ostatne nechápete, madame, že ja potrebujem zabúdať? Keď pracujem vo dne i v noci — a robím tak — keď teda pracujem, sú chvíle, keď už nespomínam, som šťastný, ako sú šťastní mŕtvi. Ale je to predsa lepšie, ako trpieť.“

„Pane, on ušiel; nechajte ho bežať, nečinnosť je ľahká milosť.“

„Ale veď som vám povedal, že je už neskoro. Nad ránom telegrafovali a v tejto chvíli...“

„Pane,“ oznamoval sluha, ktorý vstúpil, „dragún prináša od ministra vnútra túto depešu.“

Villefort vzal list a rýchlo rozlomil pečať. Pani Danglarsová sa zachvela od hrôzy, Villefort od radosti.

„Je zatvorený!“ zvolal Villefort. „Chytili ho v Compiègne! Je koniec!“

Pani Danglarsová vstala bledá a chladná.

„S Bohom, pane,“ riekla.

„S Bohom, madame,“ povedal kráľovský prokurátor temer s radosťou, odprevádzajúc ju ku dverám.

Potom, vrátiac sa zasa k písaciemu stolu, riekol, idúc chrptom pravice do depeše:

„Tak, mal som falšovanie, mal som tri krádeže, mal som tri podpaľačstvá, chýbala mi len vražda, a tu je! To bude krásna sezóna.“

III. ZJAVENIE.

Ako povedal kráľovský prokurátor pani Danglarsovej, Valentína nebola ešte celkom zdravá.

Premožená ustatošon, nevstala ešte z postele a z úst pani de Villefort počula vo svojej chyži o ndalostiach, ktoré sme opísali, totiž o úteku Engenie a uväznení Andren Cavalcantiho, či vlastne Benedetta, aj o obžalobe, začatej proti nemu.

Valentína však bola taká slabá, že tie rozhovory neurobily na ňu nijaký dojem, akým by boly pôsobily, keby bola zdravá.

Boly to naozaj len nejasné predstavy, nenrčité, k tomu ešte s divnými myšlienkami a letnými vidinami, ktoré vznikly v jej chorom mozgu alebo vznášaly sa jej pred očami, a skoro i to zmizlo a nstúpilo pred osobnými dojmami.

Cez deň bola ešte Valentína pripútaná ku skutočnosti prítomnosťou Noirtierovon, ktorý sa dával donášať ku vnučke a ostával pri nej, striehnuc Valentínu otcovským zrakom. Potom to bol Villefort, ktorý, vrátiac sa z paláca spravodlivosti, trávil hodinu alebo dve v spoločnosti svojho dieťaťa a otca.

O šiestej odchádzal Villefort do svojej pracovne; o ôsmej prichodil pán d'Avrigny, ktorý osobne prinášal pre ňu pripravovaný nočný nápoj; potom odviezli pána Noirtiera.

Opatrovníčka, ktorú vyhľadal sám doktor, zamenila všetkých a sama odišla až o desiatej alebo jedenástej, keď Valentína zaspala.

Odchádzajúc, odovzdala kľúče od Valentíninej izby pánu de Villefort, takže k chorej už nikto nemohol vkročiť, ak len neprešiel cez spáľňu pani de Villefort a cez izbu malého Eduarda.

Každé ráno prichádzal k Noirtierovi Morrel spýtať sa na Valentínu; ale zvláštne bolo, že Morrel sa zdal deň čo deň menej nepokojný.

Valentíne bolo totiž so dňa na deň lepšie, hoci trpela na prudké rozrušenie nervov, a potom, či mu nepovedal gróf Monte Christo, keď k nemu pribehol celý bez seba, že ak Valentína nenmrie za dve hodiny, bude zachránená?

Ale Valentína žila a nplynuly štyri dni.

Rozrušenie nervov, o ktorom sme hovorili, prenasledovalo Valentínu i vo sne, čiže skôr v stave ťažkého

driemania, ktoré u nej nasledovalo po bdení. Tu v nočnej tichosti a v šerom svite, ktorý nočná lampa, stojaca na koznbe a zatienená alabastrovou guľou, šírila po spálni, videla pohybovať sa tiene, ktoré prichodia oživovať izbu chorých a ktoré striasa horúčka so svojich chvejných perutí.

Tu sa jej zjavovala raz macocha, hroziac jej, zas Morrel, vystierajúci za ňou ruky, zavše jej dennému životu temer cudzie bytosti, ako gróf de Monte Christo; v tých blúznivých chvíľach zdaly sa jej kusy náradia pohyblivé a nestále, a to trvalo až do druhej či tretej hodiny, keď devu schvátil olovený sen a nezanechal ju až do bieleho rána.

V ten deň, keď sa Valentína dozvedela o úteku Eugenie a o Benedettovom zatvorení, zamiešaly sa tie udalosti na chvíľu do jej vlastného života, ale potom sa jej pomaly začaly tratiť z mysle. V ten deň večerom, keď Villefort, d'Avrigny a Noirtier postupne odišli a keď na veži svätého Filipa Roulského hodiny odbily jedenástu, opatrovníčka, ako vždy, postavila doktorom pripravený nápoj tak, aby ho mohla chorá rukou dočiahnuť, a zamknúc dvere spálne, odišla do čeladníka, kde s triaškou počúvala rozhovory služobníctva a videla v duchu príšerné udalosti, ktoré sa od troch mesiacov každý večer pretriasaly v predizbe kráľovského prokurátora. A tu v tak starostlivo uzavretej izbe odohral sa neočakávaný výjav.

Od odchodu opatrovníčky minulo sa desať minút.

Valentínu už hodinu trápila horúčka, ktorá prichádzala každú noc; devina hlava, ktorá neposlúchala jej vôľu, pokračovala v tej horúčkovej, jednotvárnej, neúprosnej práci mozgu, ktorý sa vyčerpáva ustavičným

plodením týchže istých myšlienok a tvorením týchto obrazov.

Z knôtu nočnej lampy vyblkovalo tisíc a tisíc lúčov, plných čudného významu, keď sa tu zrazu zdalo Valentíne, že v jej chvejnom odblesku vidí svoju knižnicu, ktorá bola umiestená vedľa kozuba vo výklenku steny, zľahka sa otvárať, bez toho, že by závesy, na ktorých ako by sa otáčala, vydaly čo len najmenší zvuk.

Inokedy by bola Valentína siahla za zvoncom alebo potiahla hodvábnu šnúru a volala o pomoc; ale v jej terajšom stave už ju nič neprekvapovalo. Myslela si, že všetky obklopujúce ju videnia sú plodmi jej blúznenia, a v tomto presvedčení ju utvrdila okolnosť, že ráno po tých nočných príznakoch neostalo ani stopy, zmizly s blížiacim sa dňom.

Za dverami zjavila sa ľudská postava.

Valentína v horúčke bola privyknutá na takéto zjavy, preto sa ich neľakala. Otvorila len naširoko oči, úfajúc sa, že pozná Morrela.

Postava sa blížila k jej lôžku, potom zastala a zdala sa načúvať s napätou pozornosťou.

V tej chvíli padol blesk lampy na tvár nočného hosta.

„To nie je on!“ šepala Valentína.

A presvedčená, že sníva, čakala, kým ten mužský zmizne alebo sa premení na inú postavu, ako sa stáva vo sne.

Nahmatala si len pulz, a cítiac, že jej prudko bije, rozpamätala sa, že najlepším prostriedkom na zahnanie tých vidín je napiť sa. Sviežosť nápoja, pripraveného vlastne na utíšenie nepokoja, na ktorý sa Valentína doktorovi ponosovala, prinášala jej súčasne s klesnutím ho-

rúčky i obnovenie mozgových síl; keď sa napila, na chvíľu trpela menej.

Valentína teda vystrela ruku a chcela vziať pohár, ktorý stál na kryštalovej miske. Kým však s lôžka vystierala chvejúce sa rameno, zjav pristúpil rýchlejšie ako prv o dva kroky bližšie k lôžku a zastal pri nej v takej blízkosti, že deva ho počula dýchať a zdalo sa jej, že cíti stisk jeho ruky.

Teraz presahovala ilúzia, či skôr skutočnosť, všetko, čo Valentína poznala do toho času. Začínala veriť, že naozaj bdie a žije; nvedomila si, že vládne rozumom, a striasla sa.

Stisk, ktorý Valentína pocítila, mal cieľ zadržať jej ruku.

Valentína ju zľahka odtiahla.

A tu postava, ktorej vzhľad nebolo možno jasne rozoznať a ktorý sa zdal skôr láskavý ako výhražný, vzala pohár, pristúpila k nočnej lampe a skúmala nápoj, ako by chcela zistiť jeho jasnosť a čistotu.

Táto jediná skúška však nestačila.

Mužský, či skôr prelud, lebo kráčaľ tak ticho, že koberec tlmil zvuk jeho krokov, načrel z pohára za lyžičku nápoja a okúsil ho. Valentína hľadela na to, čo sa odohrávalo pred jej zrakom, s pocitom nesmiernej hrôzy.

Myslela si, pravda, že to všetko skoro zmizne a urobí miesto inej predstave, ale mužský, miesto toho, aby sa rozplynul ako tieň, pristúpil zasa k nej, a podávajúc Valentíne pohár, riekol veľmi citným hlasom:

„Pite teraz . . .“

Valentína sa zachvela.

Prelud k nej prvý raz prehovoril takým živým zvukom.

Otvorila ústa a chcela skríknuť.

Mužský si položil prst na pery.

„Pán gróf de Monte Christo!“ šepla Valentína.

Z úžasu, ktorý sa odzrkadľoval v zraku devy, z chvenia jej rúk, z chvatu, s akým sa chúlila pod prikrývadlo, hľadela posledná borba pochybnosti s presvedčením. Ale Monte Christova prítomnosť v jej chyži v takom čase, jeho tajomný, fantastický, nevysvetliteľný príchod cez stenu zdaly sa otrasenému rozumu Valentíninmu nemožnosťou.

„Nevolajte, neľakajte sa,“ riekol gróf; „v hĺbke srdca nemajte ani len tieň podozrenia alebo zachvenie nepokoja. Mužský, ktorého vidíte pred sebou — lebo teraz ste pri sebe, Valentína, a nie je to ilúzia — teda mužský, ktorého vidíte pred sebou, je najnežnejší otec a najúctivejší priateľ, akého si môžete predstaviť.“

Valentína nemohla odpovedať; cítila taký strach pred tým hlasom, ktorý jej dokazoval skutočnú prítomnosť hovoriaceho, že sa k nemu bála pripojiť svoj. Jej zdesený pohľad však hovoril: Ak je váš úmysel čistý, prečo ste tu?

Gróf svojím neobyčajným ostrovtipom pochopil, čo sa odohráva v devinej duši.

„Počúvajte ma,“ riekol, „alebo radšej pozrite na mňa; všimnite si mojich zapálených očí a mojej tváre, ktorá je ešte bledšia ako obyčajne; to je preto, že som štyri noci nezažmúril oka ani na chvíľu; štyri noci bdiem nad vami, chránim vás, opatrujem vás pre nášho priateľa Maximiliána.“

Krvavá záplava radosti vbehla zrazu do líc chorej. Meno, ktoré gróf vyslovil, zbavilo ju ostatku nedôvery, ktorú v nej vzbudil.

„Maximilián . . .“ opakovala Valentína, lebo sa jej

také sladké zdalo to meno. „Maximilián! Zdôveril sa vám teda so všetkým?“

„So všetkým. Povedal mi, že váš život je jeho životom, a ja som mu sľúbil, že budete žiť.“

„Vy ste mu sľúbili, že budem žiť?“

„Áno.“

„Pravda, hovorili ste o bdení a opatrovaní. Vy ste teda lekár, pane?“

„Áno, a to najlepšie, akého vám v túto chvíľu mohlo sosláť nebo, verte mi.“

„Hovoríte, že ste bdeli,“ riekla Valentína nepokojne. „Kde? Nevidela som vás.“

Gróf vystrel ruku smerom ku knižnici.

„Skryl som sa za tieto dvere,“ odvetil; „tieto dvere vedú do susedného domu, ktorý som prenajal.“

Valentína s panenskou hrdosťou sa odvrátila a povedala s najväčšou hrôzou:

„Pane, čo ste urobili, je bezpríkladne šialené, a ochrana, ktorú ste mi poskytli, je podobná urážke.“

„Valentína,“ povedal gróf, „v tom dlhom bdení videl som len to, kto k vám ide, aké jedlá vám pripravujú, aké nápoje vám podávajú — nič viac. Keď sa mi však zdalo, že sú tie nápoje nebezpečné, vyprázdnil som váš pohár a nahradil som jed liečivým nápojom, ktorý miesto smrti, ktorú vám chystali, vlieval vám do žíl život.“

„Jed! Smrť!“ zvolala Valentína, mysliac si, že je zasa zachvátená horúčkovými halucináciami. „Čo to vravíte, pane?“

„Ticho, milé dieťa,“ upozorňoval Monte Christo, kladúc si zasa prst na pery; „áno, povedal som jed, povedal som smrť — ale najprv vypite toto.“

Gróf vyňal z vrecka fľaštičku s červenou tekutinou, z ktorej nalial niekoľko kvapák do pohára.

„Keď to vypijete, nepite už nič cez celú noc,“ riekol.

Valentína vystrela ruku, ale sotva sa dotkla pohára, odtiahla ju zasa s úžasom.

Monte Christo vzal pohár, odpil z neho do polovice a podal ho Valentíne, ktorá s úsmevom dopila z neho ostatok nápoja.

„Ó, áno,“ riekla, „rooznávam chuť svojich nočných nápojov, chuť vody, ktorá dodáva trochu sviežosti mojej hrudi, trochu pokoja môjmu mozgu. Vďaka, pane, vďaka!“

„Tak ste žili štyri noci, Valentína,“ prehovoril gróf. „A ako som žil ja? Ó, aké kruté chvíle som prežíval pre vás! Ó, aké kruté muky som trpel pre vás, keď som videl nalievať do vášho pohára smrtiaci jed, keď som sa striasol, aby ste ho nevypili prv, ako ho budem môcť vyliť do kozuba.“

„Hovoríte, pane,“ riekla do krajnosti užasnutá Valentína, „že ste prežívali hrozné muky, vidiac nalievať do môjho pohára smrtiaci jed? Ale ak ste videli liať do môjho pohára jed, tak ste videli i osobu, ktorá ho liala.“

„Áno.“

Valentína si sadla na lôžku, a shrnúc si na snehobielej hrudi vyšívany batist, zvlhnutý ešte chladným zimničným potom, ktorý sa miešal s chladnejším ešte znojom zdesenia, opakovala:

„Vy ste ju videli?“

„Áno,“ odvetil gróf druhý raz.

„To je desné, čo mi hovoríte, pane; chcete ma presvedčiť o niečom diabolskom. Ako, v dome môjho otca, v mojej izbe chcú zavraždiť mňa, ktorá ležím ubolená

na posteli? Ó, odíďte, pane, pokúšate moje svedomie, rúhate sa božskej добрote; to je nemožné, to nemôže byť.“

„Vari ste prvá, ktorú zasiahla tá ruka, Valentína? Nevideli ste padnúť okolo seba pána de Saint-Méran, pani de Saint-Méran, Barroisa? Či by ste neboli videli padnúť pána Noirtiera, keby liečenie, ktorého sa drží tri roky, nebolo ho zachránilo, premáhajúc jed privyknutím naň?“

„Ó, Bože môj,“ riekla Valentína, „preto chce starý otecko už od mesiaca, aby som s ním užívala všetky jeho nápoje!“

„A tie nápoje,“ povedal Monte Christo, „majú horkú chuť, ako napoly uschnutá pomarančová kôrka, však?“

„Áno, Bože môj, áno!“

„To mi vysvetľuje všetko,“ riekol Monte Christo; on teda tiež vie, že tu otravujú, a azda i kto otravuje. Obrnil svoje milované dieťa proti smrtiacej látke a smrtiaca látka bola oslabená tým počiatočným zvykom. Práve preto ešte žijete — a to som si nemohol vysvetliť! — pred štyrmi dňami otrávená jedom, ktorý je obyčajne nemilosrdný.“

„Ale kto je teda vrahom, travičom?“

„Miesto odpovede spýtam sa vás ja: Nevideli ste nikdy nikoho vstúpiť v noci do svojej izby?“

„Videla. Často sa mi zdalo, že vidím sťa by tiene. Tie tiene sa blížily, vzdalovaly, mizly; myslela som však, že sú to horúčkové videnia, a pred chvíľou, keď ste sem vstúpili vy, nazdávala som sa dlho, že blúznim alebo že sa mi to zdá.“

„Nepoznáte teda osobu, ktorá robí úklady proti vášmu životu?“

„Nie,“ odvetila Valentína; „prečo by si niekto želal moju smrť?“

„Poznáte ju teda,“ riekol Monte Christo, pozorne načúvajúc.

„Ako to?“ spýtala sa Valentína, obzerajúc sa zdesená.

„Preto, lebo dnes nemáte horúčku, ani neblúznite, preto, lebo dnes naozaj bdiete, a preto, že práve bije polnoc, hodina vrahov.“

„Bože môj, Bože môj,“ šeptala Valentína, stierajúc si rukou pot, ktorý jej vystúpil na čelo.

Naozaj, polnoc odbíjalo pomaly a smutne a sťa by každý úder bronzového mlata dopadal na devino srdce.

„Valentína,“ pokračoval gróf, „zavolajte si na pomoc všetky svoje sily, premôžte v hrudi svoje srdce, utlmte v hrdle hlas, tvárte sa, že spíte, a uvidíte, uvidíte!“

Valentína chytila grófa za ruku.

„Zdá sa mi, že počujem nejaký zvuk,“ riekla, „odíďte!“

„S Bohom, vlastne do videnia!“ odvetil gróf.

Usmial sa tak smutne a tak otcovsky, že devino srdce sa naplnilo vďačnosťou, a po prstoch pristúpil ku dverám knižnice.

Prv však, ako ich za sebou zavrel, obrátil sa a riekol:

„Nepovedzte ani slova, ani sa nepohnite, nech sa zdá, že spíte, inak by ste mohli byť usmrtená prv, ako by som vám mohol prísť na pomoc!“

Po tom hroznom príkaze gróf zmizol za dverami, ktoré sa za ním ticho zatvorily.

IV. LOCUSTA.

Valentína ostala sama. Dvoje iných hodín, ktoré šly neskoršie ako hodiny na veži svätého Filipa Roulského, odbily dva razy polnoc.

Potom, okrem vzdialeného rachotu niekoľkých kočov, všetko upadlo zasa do hlbokej tichosti.

Tu všetka pozornosť Valentíny koncentrovala sa na hodiny v jej izbe, ktorých kyvadlo označovalo sekundy.

Začala počítat sekundy a zbadala, že sú o polovicu voľnejšie ako údery jej srdca. A jednako ešte pochybovala. Valentínina nevinnosť nemohla si predstaviť, že by si niekto želal jej smrť. Prečo? Aký by to malo cieľ? Akého zla sa dopustila, že by jej ono mohlo vzbudiť nepriateľa?

Nebolo strachu, že zaspí.

Myšlienka, hrozná myšlienka držala jej ducha v napätosti: že jestvuje na svete bytosť, ktorá sa pokúsila zavraždiť ju a ktorá sa znova o to pokúša.

Keby tá bytosť, znervóznená stálym neúčinkovaním jedu, vzala si na pomoc, ako Monte Christo povedal, železo! Keby gróf nemal dost času priskočiť na pomoc! Ak sa tak blíži jej posledná chvíľa! Ak už neuvidí Morrela!

Pri tej myšlienke, pri ktorej jej tvár pokrývala bledosť a pot, Valentína už-už siahala za zvoncom a chcela volať o pomoc.

Tu sa jej však zdalo, že za dverami knižnice vidí blčať grófovo oko, ktoré jej zaľahlo na myseľ a ktoré, keď si na to myslela, drvilo ju takým studom, že sa spytovala v duchu, či sa kedy podarí vďakou zahladať trápny dojem Monte Christovho indiskrétneho priateľstva.

Dvadsať minút, dvadsať večností tak uplynulo, po-

tom ešte ďalších desať minút; napokon hodiny, hrknúc o sekundu prv, ozvaly sa jediným zvonivým úderom.

V tej chvíli tiché škrabnutie nechtom na drevo knižnice upozornilo Valentínu, že gróf bdie a ponúka ju byť ostražitou.

A naozaj, Valentíne sa zdalo, že s druhej strany, totiž od Eduardovej izby, zaprašala dlážka; zostrila sluch, zatajajúc dych až na udusenie. Kľučka zaškri-pela, dvere sa otvorily.

Valentína, ktorá sa oprela na lakte, mala práve čas klesnúť na lôžko a zakryť si ramenom oči.

Trasúc sa od rozhorčenia, so srdcom, sovretým ne-výslovnou hrôzou, čakala.

Nieko pristúpil k lôžku a dotkol sa záclon.

Valentína sosliala všetky sily a začala pravidelne oddychovať, sťa by pokojne spala.

„Valentína!“ zaznel tichý hlas.

Deva sa striasla až do základov duše, ale neodpo-vedala.

„Valentína!“ opakoval ten istý hlas.

Mlčanie; Valentína sľúbila, že sa nezobudí.

Nič sa nepohlo.

Valentína začula len nepatrný zvuk tekutiny, na-lievanej do pohára, ktorý pred chvíľou vyprázdnila.

Tu sa osmelila, krytá vystretým ramenom, pootvo-riť mihalnice.

Zazrela ženskú v bielom župane, vyprazdňujúcu do jej pohára obsah flakóna s vopred prichystanou teku-tinou.

Za tú krátku chvíľku Valentína azda zadržala dych alebo urobila nejaký pohyb, lebo ženská prestala a zne-pokojená sa nahla nad jej lôžko, chtiac vidieť, či naozaj spí: bola to pani de Villefort.

Valentínu, keď poznala macochu, zachvátila prudká triaška, takže sa pohybovalo i lôžko.

Pani de Villefort rýchlo ustúpila pozdĺž steny a tam, krytá baldachýnom postele, pozorovala starostlivo a bez muknutia každý čo najmenší pohyb Valentínin.

Valentína sa rozpamätala na hrozné slová Monte Christove; zdalo sa jej, že v ruke, v ktorej nedržala flakón, zajagal sa akýsi dlhý, tenký nôž. Tu Valentína, zvúc na pomoc všetku silu vôle, namáhala sa zavrieť oči. Ale ten výkon nášho najchúlostivejšieho smyslu, výkon obyčajne taký ľahký, stal sa v tej chvíli temer nemožným, natoľko sa chtivá zvedavosť usilovala odškeriť mihalnicu a poznať pravdu.

Zatiaľ pani de Villefort, upokojená tichosťou, v ktorej sa zasa začalo ozývať pravidelné dýchanie Valentíny, a presvedčená, že deva spí, vystrela zasa ruku a napoly zakrytá záclonou, shrnutou k hlave lôžka, doliala obsah flakóna do Valentíniného pohára.

Potom odišla tak ticho, že ani najmenší šum neupozornil Valentínu na jej odchod.

Videla len toľko, že rameno zmizlo, nič viacej: to svieže, oblé rameno dvadsaťpäťročnej mladej a krásnej ženy, nalievajúcej smrť.

Nemožno vysloviť, čo precítila Valentína v tej poldruhej minúte, čo bola pani de Villefort v jej izbe.

Zaškrabnutie na knižnici vytrhlo devu zo stavu zmatanosti, do ktorého sa norila a ktorý sa podobal ochromeniu.

Zdvihla s námahou hlavu.

Dvere sa druhý raz nečujne otočily a gróf de Monte Christo sa zjavil.

„Tak, pochybujete ešte?“ spýtal sa gróf.

„Ó, Bože môj!“ šepala deva.

„Videli ste?“

„Žiaľbohu!“

„Poznali ste?“

Valentína zastonala.

„Áno,“ odvetila, „ale nemôžem tomu veriť.“

„Chcete teda radšej umrieť a zaviniť Maximiliánovu smrť? . . .“

„Bože môj, Bože môj!“ opakovala deva temer bez seba. „Či nemôžem odísť z domu, ujst’? . . .“

„Valentína, ruka, ktorá vás prenasleduje, zasiahne vás všade, podplatí zlatom vašich sluhov a smrť sa vám bude ponúkať všade, skrytá vo všetkom, vo vode, ktorú budete piť zo žriedla, v ovocí, ktoré odtrhnete so stromu.“

„Ale či ste nepovedali, že ma opatrnosť starého otecka obrnila proti jedu?“

„Proti jednému jedu a ešte nie proti jeho silnej dávke; jed zmenia alebo zväčšia dávku.“

Gróf vzal pohár a navlhčil v ňom pery.

„Hľadte,“ riekol, „už sa tak stalo. Už vás neotravujú brucínom, ale prosto uspávadlom. Rozoznávam chuť lieku, v ktorom je rozpustené. Keby ste boli vypili, Valentína, čo vám pani de Villefort práve naliala do pohára, boli by ste stratená.“

„Ach, Bože môj,“ zvolala deva, „prečo ma tak prenasleduje?“

„Ako? Či ste natoľko jemná, dobrá, tak málo veríte v zlo, že ste to nepochopili, Valentína?“

„Nie,“ odvetila deva; „nikdy som jej neublížila.“

„Ale ste bohatá, Valentína, máte dvestotisíc frankov dôchodku, a o tých dvestotisíc frankov dôchodku pripravujete jej syna.“

„Ako? Môj majetok nie je jeho a mám ho od svojich príbuzných.“

„Áno, a preto umreli pán a pani de Saint-Méran, aby ste dedili po svojich príbuzných; preto bol pán Noirtier odsúdený v deň, keď vás urobil svojou dedičkou, a preto máte umrieť i vy, Valentína, aby váš otec dedil po vás a aby váš brat, potom jeho jediný syn, dedil po otcovi.“

„Eduard! Chudáčik, kvôli nemu páchajú všetky tie zločiny?“

„Konečne ste teda pochopili!“

„Ach, Bože môj, len aby to všetko nepadlo na neho späť!“

„Ste anjel, Valentína.“

„A čo starý otecko? Bolo azda rozhodnuté nepokúšať sa o jeho smrť?“

„Bolo premyslené, že keď vy umriete, majetok pripadne sám od seba na vášho brata, len ak by bol vylodený, a že napokon zbytočný zločin bol by dvojnásobne nebezpečný.“

„A také kombinácie skrsly v mozgu ženy! Ó, Bože môj, Bože môj!“

„Rozpamätajte sa na Perugiu na listnaté krovie v hostinci ‚Pri pošte‘, na mužského v hnedom plášti, ktorého sa vaša macocha spytovala na aqua-tofanu: nuž, od toho času dozrieval v jej mozgu celý ten diabolský plán.“

„Ó, pane,“ zvolala nežná deva, dajúc sa do plaču, „ak je to tak, vidím dobre, že som odsúdená na smrť.“

„Nie, Valentína, lebo ja som predvídal všetky úklady; nie, lebo vaša nepriateľka je známa, a tým je už premožená; nie, budete žiť, Valentína, budete žiť, aby ste boli šťastná a urobili šťastným ušľachtilé srdce. Ale

ak chcete žiť, Valentína, musíte mi pevne dôverovať.“

„Čo mám robiť? Rozkazujte, pane!“

„Musíte slepo vziať všetko, čo vám dám.“

„Ó, Boh mi je svedkom,“ zvolala Valentína, „že keby som bola sama, dala by som sa radšej usmrtiť!“

„Nezdôveríte sa nikomu, ani otcovi.“

„Môj otec nie je účastníkom tohto hrozného sprisahania, však, pane?“ hovorila Valentína, zalamujúc rukami.

„Nie, a predsa váš otec, privyknutý na súdne obžaloby, iste tuší, že všetky tie umretia, ktoré zasiahly jeho rodinu, nie sú prirodzené. Je to on, váš otec, ktorý by mal nad vami bdieť v tejto chvíli na mieste, ktoré zaujímam ja; on mal už vyprázdniť tento pohár, on sa už mal postaviť proti vražednici. Mátoha proti mátohe,“ dodal šeptom, povediac nahlas ostatné slová.

„Pane,“ riekla Valentína, „urobím všetko možné, aby som žila, lebo ma na svete dve bytosti natoľko milujú, že by umrely, keby som ja umrela: môj deduško a Maximilián.“

„Budem nad nimi bdieť, ako som bdel nad vami.“

„Nuž, pane, robte so mnou, čo chcete,“ povedala Valentína, potom si tíško vzdychla: „Ó, Bože môj, Bože môj, čo sa len bude robiť so mnou?“

„Nech sa s vami robí čokoľvek, Valentína, nedeste sa; ak pocítite bolesť, ak stratíte zrak, sluch, cit, nebojte sa; ak sa prebudíte, nevediac, kde ste, nestrachujte sa, keby ste sa prebrali hneď v podzemnej hrobke alebo boli ste zatvorená v rakve; vzpružte hneď myseľ a povedzte si: Priateľ, otec, človek, ktorý si želá šťastie môjho Maximiliána, v tejto chvíli bdie nado mnou.“

„Ach, aký úžas!“

„Valentína, chcete radšej udať svoju macochu?“

„Radšej by som umrela, sto ráz radšej!“

„Nie, neumriete, a nech sa s vami stane hocičo, sľubujete mi, že nebudete nariekať, že budete dúfať?“

„Budem myslieť na Maximiliána.“

„Ste moja milovaná dcéra, Valentína; jedine ja vás môžem zachrániť, a zachránim vás.“

Valentína v najväčšom úžase složila ruky (lebo cítila, že zavítala chvíľa, keď treba Boha prosiť o posilu) a vzpružila sa k modlitbe, šeptajúc nesúvislé slová a zabúdajúc, že jej biele ramená halia len dlhé vlasy a že vidieť pod jemnou čipkou košele biť jej srdce.

Gróf láskavo položil ruku na rameno devy, pritiahol jej až po krk zamatové prikrývadlo a riekol s otcovským úsmevom:

„Dieťa moje, verte v moju oddanosť, ako veríte v božskú dobrotu a v Maximiliánovu lásku.“

Valentína pozrela na neho vďačným pohľadom a ostala ticho ležať, poslušná ako dieťa v kolíske.

Tu gróf vyňal z vestového vrečka smaragdovú bonboniéru, sňal s nej zlatý vrchnák a vložil do pravej ruky Valentíny malú guľôčku ako zrnko hrachu.

Valentína ju vzala druhou rukou a pozrela pozorne na grófa; v črtách toho neohrozeného ochrancu zračil sa odlesk božskej veleby a moci. Bolo jasné, že Valentína sa ho spytuje pohľadom.

„Áno,“ odvetil gróf.

Valentína vložila pilulku do úst a prehltla ju.

„Teraz do videnia, dieťa moje,“ riekol Monte Christo; „pokúsim sa spať, lebo ste zachránená.“

„Choďte,“ povedala Valentína; „nech sa so mnou robí čokoľvek, sľubujem vám, že sa nebudem báť.“

Monte Christo dlho hľadel uprene na devu, ktorá

pomaly zaspávala, premožená silným prostriedkom, ktorý jej dal.

Potom vzal pohár, vylial tri štvrtiny jeho obsahu do kozuba, aby sa zdalo, že ostatok vypila Valentína, a postavil ho zasa na nočný stolík. Potom išiel ku dverám knižnice a zmizol, pozrúc ešte raz na Valentínu, ktorá zaspala s dôverou a nevinnosťou anjela, ležiaceho pri nohách Pána.

V. VALENTÍNA.

Nočná lampa horela ďalej na Valentíninom kozube, stravujúc posledné kvapky oleja, ktorý ešte plával na vode; červenší kruh už začínal farbiť alabastrovú guľu, živší plameň vysielal už posledné iskierky, ktoré sa pri nežijúcich veciach zdajú posledným krčom smrteľného boja, tak často prirovnávané k posledným chvíľam úbohých ľudských bytostí; pochmúrny, zlovestný záblesk opálovo farbilo biele záclony a podušky Valentínine.

Všetky zvuky ulice zatíchly celkom a dnu bola prišerná tichosť.

Tu sa otvorily dvere Eduardovej izby a hlava, ktorú sme už videli, zjavila sa v zrkadle oproti dverám: bola to pani de Villefort, ktorá sa šla presvedčiť o účinku nápoja.

Zastala na prahu, počúvala syčanie lampy, jediný zvuk, ktorý bolo možno začuť v zdanlivo prázdnej izbe, potom podišla ticho k nočnému stolíku pozrieť, či je Valentínin pohár prázdny.

Bol ešte do štvrtiny plný, ako sme povedali.

Pani de Villefort ho vzala, vyliala tekutinu do popola, ktorý zamiešala, aby tekutina skôr zmizla; potom

bedlivo vymyla pohár, utrela vlastným ručníčkom a postavila ho zasa na nočný stolík.

Kto by bol mohol nazrieť do spálne, bol by zbadal, ako pani de Villefort váha pozrieť na Valentínu a pristúpiť k lôžku.

Pochmúrny záblesk, desná poézia noci pravdepodobne pridružily sa ku hroznej poézii jej svedomia: travička sa bála svojho diela.

Konečne sa osmelila, odhrnula záclonu, oprela sa o peňasť lôžka a pozrela na Valentínu.

Deva nedýchala, jej polootvorenými ústami neprenikal ani najmenší závan, ktorý je dôkazom života; sivé pery prestaly sa triasť; oči, zahalené fialovým tieňom, ktorý sa zdal prenikať cez kožu, boly belšie na mieste, kde sa pod mihalnicou zjavovala očná guľa, a dlhé čierne riasy zatieňovaly sta by voskovú pleť.

Pani de Villefort pozorovala vo svojej nehybnosti takú výrečnú tvár; potom sa osmelila, a zdvihnúc prikrývadlo, pritisla ruku na devino srdce.

Bolo nemé a ľadové.

Cítila len tepanie ciev vo svojich prstoch; trasúc sa odtiahla ruku.

Valentínino rameno viselo s lôžka; časť ramena, ktorá až k laktu zdala sa byť dielom, vytvoreným podľa „Grácií“ Germaina Piona, bola v predlaktí krčom slabo deformovaná, a ruka, takého čistého tvaru, stuhnutá a s rozťahnutými prstami, opierala sa o mahagón.

Nechty boly pri koreni belasé.

Pani de Villefort už nepochybovala: bol koniec, posledné dielo hrôzy, ktoré jej ostávalo urobiť, bolo napokon dokonané.

Travička už nemala v spálni prácu; cúvla s takou opatrnosťou, že bolo zrejmé, že sa bojí praskotu svojich

krokov na koberci. Ustupujúc však, nevypúšťala z ruky záclony, nemôžuc sa odtrhnúť od divadla smrti, ktoré pôsobí neodolateľnou príťažlivosťou, kým smrť nie je rozkladom, ale nehybnosťou, kým zostáva tajomstvom a nie je ešte škratou.

Minúty plynuly; pani de Villefort nemohla pustiť záclonu, ktorú držala nad hlavou Valentíny ako rubáš. Začala snívať; snívaním zločinu sú akiste výčitky.

Vtom lampa zasyčala silnejšie.

Pani de Villefort sa pri tom zvuku zachvela a spustila záclonu.

V tej chvíli lampa zhasla a v izbe zavládla hrozná tma.

V tme sa ozvaly hodiny, bijúc pol piatej.

Travička, všetkým tým postrašená, dohabkala ku dverám a s potom úzkosti na čele vrátila sa do svojej izby.

Tma vládla ešte dve hodiny.

Potom pomaly začalo vnikat' do izby bledé svetlo, predierajúc sa cez škáry žalúzií; pomaly sa rozmáhalo a predmety i telo nadobúdaly v ňom tvary a farby.

Vtom sa ozvalo na schodoch zakašfanie a do Valentíninej izby vstúpila opatrovníčka so šálkou v ruke.

Pre otca alebo milenca bol by prvý pohľad rozhodujúci: Valentína je mŕtva; pre túto platenú ženskú Valentína len spala.

„Dobre,“ povedala si, pristúpiač k nočnému stolíku, „vypila časť nápoja; pohár je do troch štvrtín prázdny.“

Potom šla ku kozubu, podložila oheň, sadla si do kresla, a hoci práve vstala z postele, použila Valentínin spánok, aby si ešte na chvíľu zdriemla.

Zobudily ju hodiny, ktoré odbíjaly ôsmu.

Diviac sa dlhému snu, z ktorého sa deva nepre-

búdzala, nastrašená rukou, ktorá visela s lôžka a ktorú chorá k sebe nepritiahla, opatrovníčka pristúpila k lôžku a až teraz zbadala chladné pery a ľadové ňadrá.

Chcela položiť ruku vedľa tela, ale rameno sa poddalo len s istým odporom, v ktorom sa opatrovníčka chorých nemohla mýliť.

Vykrikla zhrozená. Vybehnúc dverami volala:

„Pomoc! Pomoc!“

„Čože? Pomoc?“ ozval sa pod schodmi hlas pána Avrignyho.

Bola to hodina, v ktorú lekár obyčajne chodieval.

„Akože, pomoc?“ volal hlas pána de Villefort, ktorý vybehol rýchlo z pracovne. „Doktor, nepočuli ste volať o pomoc?“

„Áno, áno,“ odvetil d'Avrigny; „poďme rýchlo nahor, poďme rýchlo k Valentíne.“

Prv však, ako prišli lekár a otec, vstúpili do spálne sluhovia na tom istom poschodí, vo svetliciach alebo na chodbách zamestnaní, a zbadajúc bledú a nehybnú Valentínu na lôžku, zdvihli ruky k nebu a zatackali sa ako zachvátení ošialom.

„Zavolajte pani de Villefort! Zobudte pani de Villefort!“ volal kráľovský prokurátor od dverí izby, do ktorej, tak sa zdalo, neopovážil sa vstúpiť...

Ale sluhovia miesto odpovede hľadeli na pána Avrignyho, ktorý, vstúpiac, ponáhľal sa k Valentíne a zdvihol ju do náručia.

„I ona!...“ zašeptal, položiac ju zasa. „Ó, Bože môj, Bože môj, kedy tomu urobíš koniec?“

Villefort sa vrátil do izby.

„Bože môj, čo to hovoríte?“ zvolal, dvíhajúc k nebu obidve ruky. „Doktor!... Doktor!...“

„Hovorím, že Valentína je mŕtva!“ odvetil d'Avrigny slávnostným a v slávnostnosti hrozným hlasom.

Pán de Villefort klesol ako podťatý a jeho hlava padla na Valentínino lôžko.

Pri doktorových slovách, pri otcových výkrikoch sa zhrozené služobníctvo rozutekalo s tlmeným prekliňaním; bolo počuť ich rýchle kroky na schodoch a chodbách, potom veľký huk v nádvorí — a dosť; huk stíchol: od prvého do posledného všetci odišli z prekliateho domu.

V tej chvíli pani de Villefort zdvihla portiéru, majúc len napoly oblečený župan, chvíľku postála na prahu, ako by sa spytovala prítomných, a márne sa namáhala vyroniť niekoľko slz.

Zrazu urobila krok, či skôr skok napred, vystierajúc ruky ku stolu.

Videla práve, ako sa d'Avrigny dychtivo k nemu nakláňa a berie pohár, ktorý — to určite vedela — v noci vyprázdnila.

Pohár bol do štvrtiny plný, práve tak ako predtým, než vyliala jeho obsah do popola.

Bola to naozaj farba nápoja, ktorý naliala Valentíne do pohára a ktorého sa Valentína napila; bol to naozaj jed, ktorý nemohol oklamať oko pána Avrignyho a ktorý pán d'Avrigny pozorne skúmal; bol to iste div, ktorý urobil Boh, aby pri všetkej vrahovej opatrnosti ostala predsa stopa, dôkaz, udanie zločinu.

Kým pani de Villefort stála nehybne ako socha úžasu a kým Villefort, majúc hlavu zaborenú do prikrývadla úmrtného lôžka, nevidel nič z toho, čo sa robilo okolo neho, pristúpil d'Avrigny k obloku, aby mohol lepšie prezrieť obsah pohára, a namočiac konček prsta do nápoja, skúmal jeho chuť:

„Ach,“ zašeptal, „teraz to už nie je brucín; pozri-me, čo je to!“

Šiel k jednej z Valentíniných skriň, ktorú premenil na lekárňu, vezmúc z malého strieborného priečinka fľaštičku kyseliny dusíkovej, naliať z nej niekoľko kva-pák do opálovej tekutiny, ktorá sa hneď zmenila na červenú krv.

„Ach!“ zvolal d'Avrigny s úžasom sudcu, ktorému sa zjavuje pravda, a zároveň i s radosťou učenca, kto-rému sa odhaľuje tajomstvo.

Pani de Villefort sa potočila dookola; jej oči vzbĺkly a zhasly; tackajúc sa nahmatala rukou dvere a zmizla.

O chvíľočku sa ozval vzdialený pád tela na dlážku.

To si však nik nevšimol. Opatrovníčka bola zaujatá chemickým rozborom, Villefort bol stále zničený.

Len d'Avrigny sledoval očami pani de Villefort a všimol si jej rýchly odchod.

Zdvihol portiéru Valentíninej izby a jeho pohľad mohol vniknúť cez Eduardovu izbu až do komnaty pani Villefortovej, ktorú videl ležať nehybne na dlážke.

„Choďte pomôcť pani de Villefort,“ riekol opatrov-níčke; „pani de Villefort je zle.“

„Ale slečna Valentína . . .“ riekla šeptom opatrov-níčka.

„Slečna de Villefort už nepotrebuje pomoc,“ po-vedal d'Avrigny, „lebo slečna Valentína je už mŕtva.“

„Mŕtva! Mŕtva!“ zastonal Villefort v bolesti, tým žravejšej, že bola neznáma, nová, neslýchaná tomu bron-zovému srdcu.

„Mŕtva, vravíte?“ zvolal tretí hlas. „Kto povedal, že Valentína je mŕtva?“

Obidvaja mužskí sa obzreli a zbadali vo dverách Morrela, bledého, hrozného, bez smyslov.

Hľa, čo sa stalo.

Morrel prišiel v obvyklom čase a vstúpil bočnými dverami, ktoré viedly k Noirtierovi.

Proti zvyku našiel dvere otvorené, nemusel teda zvoniť a vstúpil.

Čakal chvíľu vo vestibule, volajúc na nejakého sluhu, ktorý by ho uviedol k starému Noirtierovi.

Ale neodpovedal nikto; sluhovia, ako vieme, odišli z domu.

Morrel nemal v ten deň nijakú zvláštnu príčinu pre nepokoj: Monte Christo mu sľúbil, že Valentína bude žiť, a až do toho času bol sľub verne dodržiavaný. Každý večer gróf mu dával dobré zvesti, ktoré na druhý deň potvrdzoval sám Noirtier.

Jednako sa mu zdala táto pustota divná; zavolať druhý raz, tretí raz — taká istá tichosť.

Rozhodol sa teda ísť hore.

Dvere Noirtierovej izby boly otvorené, ako všetky ostatné.

Jeho zrak padol najprv na starca, sediaceho na obvyklom mieste v kresle. Jeho rozšírené oči zdaly sa vyjadrovať vnútorné zdesenie, tak aj zvláštna bledosť, ktorá kryla jeho tvár.

„Ako sa máte, pane?“ spýtal sa mladý človek, majúť srdce stiesnené neurčitým pocitom.

„Dobre,“ naznačil starec žmurknutím.

Ale nepokoj jeho tváre zdal sa vzrastať.

„Máte nejaké starosti,“ pokračoval Morrel, „potrebujete niečo? Mám zavolať niekoho z vašich ľudí?“

„Áno,“ súhlasil Noirtier.

Morrel prudko potiahol šnúru zvonca; ale mohol ju hneď i roztrhať, neprišiel nikto.

Obrátil sa k Noirtierovi. Bledosť a úzkosť na starovej tvári boli stále väčšie.

„Bože môj, Bože môj,“ riekol Morrel, „prečo nejde nikto? Či je azda v dome niekto chorý?“

Noirtierove oči div nevystúpily z jamôk.

„Ale čo vám je?“ spytoval sa Morrel. „Lakáte ma! Valentína? Valentína!...“

„Áno, áno!“ súhlasil Noirtier.

Maximilián otvoril ústa, chtiac prehovoriť, ale jeho jazyk nemohol vydať zvuk; potočil sa a chytil sa steny.

Potom vystrel ruku ku dverám.

„Áno, áno, áno!“ naznačil starec.

Maximilián vybehol dvoma skokmi po malom schodišti a Noirtier zdal sa ho ponúkať očami:

„Rýchlejšie! Rýchlejšie!“

Minúta stačila mladému mužskému prebehnúť niekoľkými svetlicami, opustenými ako celý dom, až k spálni Valentíninej.

Nepotreboval otvárať dvere, boly dokorán otvorené.

Prvý zvuk, ktorý začul, bol vzlyk. Ako v hmle zbadal čiernu postavu, kľáčiacu a strácajúcu sa v rozhádzanej hromade posteľnej bielizne. Strach, hrozný strach ho prikoval ku prahu.

Tu však počul hlas, hovoriaci: „Valentína je mŕtva,“ a druhý, ktorý opakoval ako ozvena:

„Mŕtva! Mŕtva!“

VI. MAXIMILIÁN.

Villefort vstal temer zahanbený, že ho prekvapili v takom záchvate bolesti.

Hrozný úrad, v ktorom bol už dvadsaťpäť rokov, urobil z neho niečo viacej a niečo menej ako človeka.

Svojím pohľadom, blúdiacim chvíľu, utkvel na Morrelovi.

„Kto ste, pane,“ riekol, „že ste zabudli, že sa nevstupuje tak do domu, v ktorom býva smrť? Odíďte, pane, odíďte!“

Morrel sa však nepohol; nemohol odtrhnúť oči od hrozného pohľadu, ktorý poskytovalo rozhádzané lôžko a na ňom ležiace biele telo.

„Odíďte, počujete?“ volal Villefort, kým d'Avrigny kráčal k Morrelovi, aby ho vyviedol.

Mladý človek pozrel zjašene na mŕtvolu, na obidvoch mužských, na celú izbu; zdalo sa, že chvíľu váha, otvoril ústa; konečne, nenájduce slova na odpoveď pre nesmierny roj myšlienok, ktoré mu vírily mozgom, zrazu sa obrátil a ponáhľal sa preč, zarývajúc si ruky do vlasov. Villefort a d'Avrigny, vyrušení na chvíľu z myšlienok, sledovali ho očami a potom vymenili pohľad, ktorý hovoril:

„Je to blázon.“

Prv však, ako prešlo päť minút, počuli stonať schody pod veľkým bremenom a zazreli Morrela, ktorý, zdvihnúc nadľudskou silou Noirtierovo kreslo, niesol starca na prvé poschodie.

Nad schodmi postavil Morrel kreslo na zem a rýchlo ho viezol až do Valentíninej izby.

Šialené rozčúlenie zdesaťnásobilo Morrelovu silu.

Čo však bolo nad všetko úžasné, bola tvár starého

Noirtiera, blížiaceho sa s Morrelovou pomocou k lôžku Valentíny, tvár, v ktorej inteligencia uplatnila všetky svoje prostriedky, ktorej oči shromažďovali v sebe všetku silu, aby nahradily schopnosti.

Pre Villeforta bola tá bledá tvár s blčiacim pohľadom hrozným zjavením.

Vždy, keď sa ocitol v styku s otcom, stalo sa niečo hrozného.

„Hľadte, čo s ňou urobili!“ volal Morrel, majúc ešte jednu ruku na operadle kresla, ktoré doviezol až k lôžku, a druhou ukazujúc na Valentínu. „Hľadte, otec, hľadte!“

Villefort ustúpil o krok a s údivom pozrel na mladého mužského, ktorý mu bol temer neznámy a ktorý menoval Noirtiera otcom.

Vtom celá duša starcova zdala sa vstúpiť do jeho očí, ktoré sa podlialy krvou; potom mu nabehly žily na krku a belasý tieň, ako u epileptikov, pokryl mu hrdlo, líca i sluchy; tomu vnútornému výbuchu celej bytosti nechýbalo nič, len výkrik.

Ten výkrik vychádzal, ak možno tak povedať, zo všetkých pórov, desiac svojou nemotou a trhajúc srdce svojim mlčaním.

D'Avrigny prikrečil k starcovi a dal mu vdychovať silný utišujúci prostriedok.

„Pane,“ zvolal potom Morrel, schvátiač bezvládnou ruku porazeného, „pýtajú sa ma, kto som a akým právom som tu. Ó, vy to viete, povedzte im to, povedzte!“

Plač pretrhol slová mladého mužského.

Starcova hrud' zdýmala sa od prudkého dychu. Robilo to dojem, ako by jeho vnútram zachvievala sa búrka, ktorá predchádza agóniu.

Konečne Noirtierovi vyhrkly slzy z očí; bol šťast-

nejší ako mladý mužský, ktorý lkal bez slz. Nemôžuc zohnúť hlavu, stavec zatvoril oči.

„Povedzte,“ pokračoval Morrel, „povedzte, že som bol jej ženíchom! Povedzte, že bola mojou vznešenou priateľkou, mojou jedinou láskou na svete! Povedzte, povedzte, že tá mŕtvola patrí mne!“

A mladý človek, poskytujúc hrozný obraz zlomenej sily, klesol ťažko k lôžku na kolená a tisol ho k sebe krčovite somknutými rukami.

Bola to taká prudká bolesť, že d'Avrigny sa odvrátil, aby skryl svoje dojatie, a že Villefort, nežiadajúc iné vysvetlenie, pristúpil k mladému mužskému, pudený magnetickou silou, ktorá nás priťahuje k tým, ktorí milovali nami oplakávanú bytosť, a podával mu ruku.

Morrel však nevidel nič; schytil ľadovú ruku Valentínu, a nemôžuc plakať, zarýval s tlmenými výkrikmi zuby do hlavníc.

Chvíľu nebolo v izbe počuť iné, iba miešaninu vzlykov, žalôb a modlitieb. Jeden zvuk však vynikal medzi všetkými, a to chrapľavý, trhaný dych, ktorý sta by pri každom vdýchnutí pretrhol jedno vlákno života v Noirtierovej hrudi.

Konečne Villefort, ktorý sa zo všetkých vedel najlepšie opanovať a ktorý na chvíľu prepustil svoje miesto Maximiliánovi, ujal sa slova.

„Pane,“ riekol Maximiliánovi, „hovoríte, že ste milovali Valentínu, že ste boli jej ženíchom; nevedel som o tej láske, nevedel som o tom záväzku. a predsa vám ja, otec, odpúšťam, lebo vidím, že váš bôľ je veľký, skutočný a opravdivý... Ináč i moja bolesť je priveľká, preto v mojom srdci hnev nemá miesta. Ale vidíte, že anjel, ktorému ste sa úfali, opustil zem; nepotrebuje už zbožňovanie ľudí, sama sa teraz klania Pánovi; roz-

lúčte sa teda, pane, so smutnou telesnou schránkou, ktorú zabudla medzi nami; chyďte ešte naposledy ruku, ktorú ste očakávali, a odoberte sa od nej navždy: Valentína teraz už potrebuje len kňaza, ktorý jej dá požehnanie.“

„Mýlite sa, pane,“ zvolal Morrel, zdvihnúc sa na jedno koleno a pocítiac v srdci ešte páľčivejšiu bolesť ako dosiaľ; „mýlite sa: Valentína, umrúc, ako umrela, potrebuje nielen kňaza, ale i pomstiteľa. Pán de Villefort, pošlite pre kňaza, ja budem pomstiteľom.“

„Čo chcete tým povedať, pane?“ šeptal Villefort, osírknuv pri tom novom výbuchu Morrelovho blúznenia.

„Chcem povedať toľko,“ pokračoval Morrel, „že vo vás sú dvaja ľudia, pane. Otec, ktorý dosiaľ plakal; teraz nech koná svoju povinnosť kráľovský prokurátor.“

Noirtierove oči vzbĺkly, d'Avrigny pristúpil bližšie.

„Pane,“ pokračoval mladý človek, usudzujúc z tvári všetkých prítomných na ich city, „viem, čo hovorím, a vy všetci viete to práve tak dobre ako ja, čo teraz poviem: Valentína umrela smrťou zákernou!“

Villefort sklonil hlavu, d'Avrigny sa priblížil ešte o krok, Noirtier súhlasil očami.

„Za našich čias, pane,“ hovoril ďalej Morrel, „nijaká bytosť, i keby nebola mladá, i keby nebola krásna, čo by hneď nebola hodna zbožňovania ako Valentína, nemôže zmiznúť so sveta bez príčiny... Tak, pán kráľovský prokurátor,“ dodal Morrel s rastúcim zápalom, „udávam vám zločin, hľadajte vraha!“

A jeho oči neúprosne skúmaly Villeforta, ktorý zasa upieral úpenlivý pohľad to na Noirtiera, to na Avrignyho.

Miesto toho však, že by našiel u otca alebo u dok-

tora pomoc, stretol sa s ich pohľadom, ktorý bol práve taký urputný ako Morrellov.

„Áno!“ naznačoval starec.

„Isteže!“ povedal d'Avrigny.

„Pane,“ odvetil Villefort, snažiac sa bojovať proti tej trojitej vôli a proti svojmu vlastnému rozčítaniu, „mýlite sa, v mojom dome nepáchajú sa zločiny; prenasleduje ma osud a stíha ma Boh: je to hrozné, ale vraždy sú to nie.“

Noirtierove oči vzbĺkly, d'Avrigny už otváral ústa, chtiac prehovoriť.

Morrel vystrel ruku, rozkazujúc tichosť.

„A ja vám hovorím, že sa tu vraždí!“ zvolal a stlmil hlas, nestratiac nič zo svojej výhražnej vášne. „Hovorím vám, že je to za štyri mesiace už štvrtá obeť. Hovorím vám, že už pred štyrmi dňami pokúšali sa otráviť Valentinu, a že sa ten pokus nepodaril, možno ďakovať len opatrnosti pána Noirtiera. Hovorím vám, že dávka bola zdvojnásobená, alebo bol upotrebený iný jed, a to teraz s úspechom. Hovorím vám konečne, že vy to všetko viete práve tak dobre ako ja, lebo tento pán vás vystríhal ako lekár i ako priateľ.“

„Ó, vy blúznite, pane!“ zvolal Villefort, darmo sa usilujúc vymaniť z kruhu, ktorý ho svieral.

„Ja blúznim?“ opakoval Morrel. „Tak sa odvolávam na samého pána Avrignyho. Spýtajte sa ho, pane, či sa ešte pamätá na slová, ktoré povedal vo vašej záhrade, v záhrade tohto domu, večer po smrti pani de Saint-Méran. Vtedy ste si mysleli obidvaja, vy aj on, že ste sami, a hovorili ste o tej tragickej smrti, na ktorej osud, o ktorom ste hovorili, a Boh, ktorého skrivodlivo

obviňujete, boli účastní len jednou okolnosťou, že totiž stvorili vraha Valentíny!“

Villefort a d'Avrigny pozreli na seba.

„Áno, áno, rozpamätajte sa,“ pokračoval Morrel, „lebo slová, o ktorých ste mysleli, že sú sverené tichosti a samote, doľahly k môjmu sluchu. Iste, vidiac hriechu vlašnosť pána Villeforta ku svojim ľuďom, mal som po tom večere všetko udať úradom; tak by som sa aspoň nebol stal spoluvinníkom na tvojej smrti, Valentína, moja milovaná Valentína! Ale spoluvinník stane sa pomstiteľom; táto štvrtá vražda je zjavná a viditeľná všetkým očiam, a ak ťa opustí tvoj otec, Valentína, vraha budem prenasledovať ja, ja, to ti prisahám!“

A sta by sa bola príroda napokon zľutovala nad tým mocným organizmom, ktorý sa div nezlomil vlastnou silou, posledné Morrelove slová mu teraz zaviazly v hrdle. Z hrude sa mu vydral vzlyk, tak dlho zadržované slzy sa mu vyronily z očí a mladý človek plačúc klesol na kolena k lôžku Valentíny.

Teraz bol rad na Avrignym prehovoriť.

„I ja,“ riekol silným hlasom, „i ja sa pripojujem k pánu Morrelovi a žiadam, aby bolo vyhovené spravodlivosti. Lebo sa mi búri srdce pri myšlienke, že moja zbabelá vlašnosť podporovala vraha!“

„Ó, Bože môj, Bože môj!“ šeptal zničený Villefort.

Morrel zdvihol hlavu a čítal v starcových očiach, v ktorých horel nadprirodzený oheň.

„Hľadte,“ riekol, „pán Noirtier chce hovoriť.“

„Áno,“ naznačil Noirtier s výrazom tým strašnejším, že všetky schopnosti úbohého bezvládneho starca sa sústredily v jeho pohľade.

„Poznáte vraha?“ spýtal sa Morrel.

„Áno,“ prisvedčil Noirtier.

„A povediete nás?“ zvolal mladý človek. „Počúvajte, pán d'Avrigny, počúvajte!“

Noirtier vyslal k nešťastnému Morrelovi trúchlivý úsmev, ten sladký úsmev očí, ktorý toľko ráz urobil šťastnou Valentínu, a pripútal k sebe jeho pozornosť.

A keď potom takrečeno pripútal jeho zrak ku svojmu, obrátil oči ku dverám.

„Mám odísť, pane?“ zvolal bolestne Morrel.

„Áno,“ naznačil Noirtier.

„Ach, pane, zmilujte sa nado mnou!“

Starcove oči ostaly neúprosne obrátené ku dverám.

„Budem sa môcť aspoň vrátiť?“ spýtal sa Morrel.

„Áno.“

„Mám odísť sám?“

„Nie.“

„Koho mám vziať so sebou? Pána kráľovského prokurátora?“

„Nie.“

„Lekára?“

„Áno.“

„Chcete ostať sami s pánom de Villefort?“

„Áno.“

„Ale bude vás rozumieť?“

„Áno.“

„Ó,“ riekol Villefort temer s radosťou, že sa výsluch bude diať medzi štyrmi očami, „ó, nebojte sa, rozumienka otca veľmi dobre.“

Pri tých slovách, povedaných, ako sme spomenuli, s výrazom radosti, zuby kráľovského prokurátora prudko drkotaly.

D'Avrigny chytil Morrela za rameno a zaviedol mladého človeka do susednej izby.

Potom opanovala celý dom hlbšia ako hrobová tichosť.

O štvrt hodiny ozval sa tackavý krok a Villefort sa zjavil na prahu salónu, kde sedel pán d'Avrigny a Morrel, prvý zabraný do myšlienok, druhý v lkavom plači.

„Poďte,“ riekol.

A zaviedol ich k Noirtierovmu kreslu.

Morrel pozrel skúmavo na Villeforta.

Tvár kráľovského prokurátora bola bledá; široké rumenné škvrny mu pokrývaly čelo; jeho prsty svieraly a ohýbaly brkové pero, ktoré prašalo, lámuc sa na kusy.

„Páni,“ riekol úzkostlivým hlasom d'Avrignymu a Morrelovi, „vaše čestné slovo, že hrozné tajomstvo ostane pochované medzi nami!“

Obidvaja mužskí sa pohli.

„Zaklínam vás!...“ pokračoval Villefort.

„Ale vinník... travič... vrah!...“ namietal Morrel.

„Nebojte sa, pane,“ riekol Villefort, „spravodlivosť bude mať slobodný priechod. Môj otec mi zjavil vinníkovo meno, môj otec žízni po pomste ako vy, a predsa vás zaklína ako ja, aby ste zločin zachovali v tajnosti. Pravda, otec?“

„Áno,“ prisvedčil rozhodne Noirtier.

Morrela šklbalo od hrôzy, keďže tomu nemohol veriť.

„Ó,“ zvolal Villefort, zadržiac Morrelovu ruku, „ak vás o to žiada môj otec, ktorého predsa, pane, poznáte ako neoblomného človeka, robí to iste preto, že vie, že Valentína bude hrozne pomstená. Však, otec?“

Starec prisvedčil očami.

Villefort pokračoval:

„On ma pozná a ja som mu dal slovo. Upokojte sa teda, páni; žiadam od vás tri dni, len tri dni, teda me-

nej, ako by od vás žiadala spravodlivosť, a za tri dni pomstím svoje dieťa tak, že to i najchladnejšími ľuďmi otrasie až do základov. Však, otec?“

Povediac to, zaškrípal zubmi a zatriasol starcovou bezvládnou rukou.

„Bude splnené všetko, čo bolo sľúbené, pán Noirtier?“ spýtal sa Morrel, kým d'Avrigny spytoval sa starca očami.

„Áno,“ naznačil Noirtier očami, plnými zlovestnej radosti.

„Prisahajte teda, páni,“ riekol Villefort, chytajúc Avrignyho a Morrelovu ruku, „prisahajte, že sa zľutujete nad cťou môjho domu a mne ponecháte na starosť jej pomstienie.“

D'Avrigny sa odvrátil a zašeptal veľmi slabé „áno“, Morrel však vytrhol ruku z ruky prokurátorovej, vrhol sa k lôžku, pritisol svoje pery na ľadové pery Valentíny a ušiel s dlhým zalkaním duše, ktorá sa vrhala do zúfalstva.

Povedali sme už, že všetko služobníctvo zmizlo.

Pán de Villefort musel teda poprosiť Avrignyho, aby si vzal na starosť mnohé a chúlостivé chodenia, ktoré súvisia so smrtným prípadom vo veľkých mestách, najmä ak smrť sprevádzajú také podozrivé okolnosti.

Noirtier so svojou nehybnou bolesťou, nemou zúfalosťou a nehlasnými slzami poskytoval desný obraz.

Villefort odišiel zasa do svojej pracovne. D'Avrigny šiel pre mestského lekára, ktorého povinnosťou je prehliadať mŕtvoly a ktorého menujú dosť výrazne lekárom mŕtvych.

Noirtier nechcel vnučku opustiť.

O pol hodiny vrátil sa pán d'Avrigny so svojim kolegom; domové dvere boly zamknuté, a keďže zmizol

i vrátnik s ostatným služobníctvom, prišiel otvoriť sám Villefort.

Ale ostal na chodbe, nemajúc už smelosť vstúpiť do izby, v ktorej ležala mŕtva.

Lekári vošli teda sami do Valentíninej izby.

Noirtier sedel pri lôžku, bledý ako mŕtvola, nehybný, nemý ako ona.

Mestský lekár sa priblížil s ľahostajnosťou človeka, ktorý polovičku života trávi medzi mŕtvolami, zdvihol prikrývadlo, kryjúce devu, a len jej pootvoril pery.

„Ó,“ riekol d'Avrigny, vzdychnúc si, „úbohá deva je naozaj mŕtva.“

„Áno,“ odvetil lakonicky lekár, spustiac zas prikrývadlo, ktoré krylo Valentíninu tvár.

Noirtier zachrapotal tlmene.

D'Avrigny sa obzrel, starcove oči žiarily. Dobrý lekár porozumel, že Noirtier chce vidieť svoju vnučku; pritisol ho k lôžku, a kým si mestský lekár umýval v chlórovej vode prsty, ktoré sa dotkli perí zosnulej, odhalil d'Avrigny pokojnú a bledú hlavu, podobnú hlave spiaceho anjela.

Slza, ktorá sa zjavila v Noirtierovom oku, bola vďakou, ktorá sa dostala dobrému doktorovi.

Mestský lekár napísal na rohu stola hneď vo Valentíninej izbe úmrtný list, a vybaviac tú formalitu, sprevádzaný doktorom, odišiel.

Villefort ich počul odchádzať a zjavil sa vo dverách pracovne.

Podakoval sa niekoľkými slovami lekárovi, a obrátiac sa k Avrignymu, riekol:

„A teraz kňaza, pravda?“

„Máte azda nejakého duchovného, ktorého by ste

si azda zvlášť želali, aby sa modlil pri Valentíne?“ spýtal sa d'Avrigny.

„Nie,“ odvetil Villefort, „choďte k najbližšiemu.“

„Najbližší býva tu,“ povedal mestský lekár, „dobrý taliansky abbé, ktorý sa práve pristahoval do susedného domu. Mám ho požiadať, keď pôjdem okolo?“

„D'Avrigny,“ odvetil Villefort, „prosím vás, odprevaďte láskave pána doktora. Tu je kľúč, aby ste mohli prísť a odísť podľa vôle. Privedte kňaza a zaveďte ho do izby môjho úbohého dieťaťa.“

„Žiadate si s ním hovoriť, priateľ?“

„Želám si byť sám. Ospravedlníte ma, však? Kňaz iste chápe všetky bolesti, i otcovský bôľ.“

Pán de Villefort podal Avrignymu kľúč od domu, a pokloniac sa naposledy mestskému lekárovi, vrátil sa do svojej pracovne a dal sa do práce.

Niektorým organizmom je práca všeobecným liekom.

Keď obidvaja lekári vyšli na ulicu, zazreli na prahu susedného domu stáť človeka v sutane.

„To je kňaz, ktorého som myslel,“ riekol mestský lekár Avrignymu.

D'Avrigny pristúpil ku kňazovi.

„Pane,“ riekol mu, „boli by ste ochotný preukázať veľkú službu nešťastnému otcovi, ktorý práve stratil dcéru, pánu kráľovskému prokurátorovi Villefortovi?“

„Ach, áno, pane,“ riekol kňaz s veľmi silným talianskym prízvukom; „viem o tom, smrť je v dome.“

„Nemusím vám teda hovoriť, pane, o akú službu vás žiada.“

„Práve som sa chcel ísť ponúknuť, pane,“ odvetil kňaz; „našou úlohou je plniť svoje povinnosti.“

„Je to deva.“

„Áno, viem, počul som to od sluhov, ktorých som videl utekať z domu. Viem i to, že sa volala Valentína; modlil som sa už za ňu.“

„Vďaka, pane, vďaka,“ riekol d'Avrigny, „a keď ste teda už začali plniť povinnosti svojho posvätného úradu, ráčte v tom pokračovať. Poďte si sadnúť k zosnulej a celá rodina, noriaca sa v smútok, bude vám veľmi povďačná.“

„Idem, pane,“ odvetil abbé, „a odvážim sa povedať, že ničia modlitba nebude vrúcnejšia ako moja.“

D'Avrigny chytil abbého za ruku a zaviedol ho do Valentíninej izby, kde mali až v noci prísť ľudia z pohrebného ústavu. S Villefortom, keďže sa zavrel do pracovne, sa nestretli.

Keď vstúpili do izby, Noirtierov pohľad stretol sa so zrakom abbého a vyčítal z neho niečo neobyčajného, lebo ho už s neho nespustil.

D'Avrigny sveril duchovnému nielen zosnulú, ale i živého, a kňaz mu sľúbil, že Valentíne venuje svoje modlitby a Noirtierovi svoju pozornosť.

Abbé sa slávnostne zaviazal a akiste, aby ho nevyrušovali pri modlení a aby Noirtiera nevyrušovali v žiali, šiel zavrieť, keď pán d'Avrigny vyšiel z izby, nielen dvere, ktorými odišiel lekár, ale i dvere, vedúce k pani de Villefort.

VII. DANGLARSOV PODPIS.

Druhý deň prebúdzať sa smutne a chmúrne.

Ľudia z pohrebného ústavu vykonali v noci svoju truchlnú povinnosť a na lôžku odpočívajúce telo zašili do rubáša, ktorý smutne halí zosnulých, vydávajúc, nech sa

hocičo hovorí o rovnosti pred smrťou; posledné svedectvo o prepychu, ktorý v živote milovali.

Tým rubášom bol kus nesmierne jemného batistu, ktorý deva kúpila pred štrnástimi dňami.

Najatí ľudia preniesli večer Noirtiera z Valentíninej izby do jeho spálne, a ako nik neočakával, starec sa ani trochu nebránil rozlúčeniu s vnučkiným telom.

Abbé Bussoni bdel až do rána a ráno odišiel domov, nezavolajúc nikoho.

Okolo ôsmej prišiel zasa d'Avrigny, stretol sa s Villefortom, ktorý šiel k Noirtierovi, a odprevadil ho, chtiac sa presvedčiť, ako starec strávil noc.

Našli ho vo veľkom kresle, ktoré mu slúžilo za lôžko, pohrúženého v pokojný, temer usmievavý sen.

Obidvaja zastali prekvapení na prahu.

„Hľadte,“ riekol d'Avrigny Villefortovi, ktorý hľadel na spiaceho otca, „hľadte, príroda vie utíšiť najprudšiu bolesť. Veď nikto nemôže povedať, že pán Noirtier nemiloval svoju vnučku, a predsa spí.“

„Áno, máte pravdu,“ povedal Villefort s údivom; „spí, a je to veľmi zvláštne, lebo najmenšie rozčúlenie zbavuje ho sna na celé noci.“

„Premohol ho žiaľ,“ odvetil d'Avrigny.

A obidvaja sa vrátili zamyslení do pracovne kráľovského prokurátora.

„Hľadte, ja som nespal,“ riekol Villefort Avrignymu, ukazujúc na svoju nedotknutú posteľ. „mňa žiaľ nepremôže, už som si dve noci neľahol. Ale zato pozrite na môj stôl. Čo som sa napísal, Bože môj, za tie dva dni a dve noci! Ako som preštudoval tú hŕbu aktov a koľko poznámok som nasbieral k obžalobe vraha Benedetta!... Ó, práca, práca! Moja náruživosť, moja radosť, moja vášeň! Ty musíš premôcť všetky moje žiale!“

A křčovite stisol Avrignyho ruku.

„Potrebujete ma?“ spýtal sa lekár.

„Nie,“ odvetil Villefort; „ale prídte, prosím, ešte o jedenástej; na dvanástu je určený odchod... Bože môj, moje úbohé dieťa, moje úbohé dieťa!“

A kráľovský prokurátor, stanúc sa zasa človekom, vzdychol si zhlboka.

„Budete teda v prijímacom salóne?“

„Nie, môj bratanec prevzal tú smutnú čestnú úlohu. Ja budem pracovať, doktor; keď pracujem, všetko zmizne.“

Lekár ešte nebol ani pri dverách, a kráľovský prokurátor bol naozaj zasa pri práci.

Na schodoch sa stretol d'Avrigny s príbuzným, o ktorom hovoril Villefort, bezvýznamnou osobnosťou v tejto udalosti práve tak, ako v rodine, jedna z tých bytostí, ktoré pri príchode na svet sú predurčené hrať vedľajšie úlohy.

Bol korektný, v čiernych šatách s krepom na rukáve, a poberal sa k bratancovi s upravenou tvárou, ktorú mienil podržať tak dlho, ako dlho bude treba, a potom odložiť.

O jedenástej na dlažbe dvora zarachotily smútočné koče a ulica predmestia Saint-Honoré naplnila sa šumiacim zástupom, jednako túžiacim vidieť radosť ako žiaľ boháčov, a ponáhľajúcim sa na nádherný pohreb práve tak náhlivo ako na kniežaciu svadbu.

Smútočný salón sa pomaly naplnil a predovšetkým prišla časť našich starých známych: Debray, Château-Renaud a Beauchamp; potom všetky slávne osobnosti súdництва, literatúry a armády, lebo pán de Villefort zaujímal jedno z predných miest parížskej spoločnosti,

ani nie natoľko svojim spoločenským postavením, ako osobnými vlastnosťami.

Bratanec stál pri dverách a každého privítal; musíme prezradiť, že pre ľahostajných bolo veľkou poľahobou vidieť tú ľahostajnú tvár, ktorá nevyžadovala od hostí ľživú tvár alebo neoprávdivé slzy, ako by bol robil otec, brat alebo snúbenec.

Známi sa svolávali pohľadmi a srážali sa do skupín.

Jednu z nich bol utvoril Debray s Château-Renaudom a Beauchampom.

„Ťbohá deva!“ riekol Debray, holdujúc, ako inak robil nevdojak každý, z povinnosti tej žalostnej udalosti. „Chúďa, deva taká bohatá, taká krásna! Boli by ste na to pomysleli, Château-Renaud, keď sme prišli... kedy to bolo? — tri týždne, najviacej mesiac... podpísať smluvu, ktorá nebola podpísaná?“

„To nie, na moj' pravdu,“ odvetil Château-Renaud.

„Poznali ste ju?“

„Shováral som sa s ňou raz alebo dva razy na plese pani de Morcerf; zdala sa mi milá, hoci trochu trudemyselného ducha. A kde je nevlastná matka? Vie to niekto?“

„Išla na celý deň k žene toho vznešeného pána, ktorý nás privítal.“

„Kto je to?“

„Kto?“

„Ten pán, ktorý nás privítal. Poslanec?“

„Nie,“ odvetil Beauchamp, „som na to odsúdený: vidieť našich úctyhodných každý deň, ale jeho tvár mi je neznáma.“

„Zmienili ste sa o tom umretí vo svojich novinách?“

„Je v nich o ňom zvesť, ale článok nie je môj. Pochybujem, že by bol príjemný pánu de Villefort. Stojí

tam, tuším, že keby sa štyri smrtné prípady boly za sebou vyskytly inde, a nie v rodine pána kráľovského prokurátora, bol by sa tým pán kráľovský prokurátor iste väčšmi znepokojil.“

„Doktor d'Avrigny, lekár mojej matky,“ poznamenal Château-Renaud, „tvrdí, že je celý zúfalý.“

„Koho to stále hľadáte, Debray?“

„Hľadám pána de Monte Christo,“ odvetil mladý človek.

„Keď som išiel sem, stretol som sa s ním na bulvári,“ riekol Beauchamp. „Myslím, že sa strojí odísť, lebo išiel ku svojmu bankárovi.“

„Ku svojmu bankárovi? Nie je jeho bankárom Danglars?“ spýtal sa Château-Renaud Debraya.

„Myslím, že áno,“ odvetil tajomník trochu rozpačite. „Ale nechýba tu len Monte Christo, nevidím ani Morrela.“

„Či ich Morrel poznal?“ spýtal sa Château-Renaud.

„Zdá sa mi, že ho predstavili len pani de Villefort.“

„Čo na tom, mal predsa len prísť,“ povedal Debray.

„O čom sa bude hovoriť dnes večer? Tento pohreb je udalosťou dňa. Ale pst, ticho, prichodí minister spravodlivosti a iste bude pokladať zo svoju povinnosť povedať malú reč slziacemu bratancovi.“

A všetci traja mladí ľudia priblížili sa ku dverám, aby vypočuli reč pána ministra spravodlivosti.

Beauchamp mal pravdu; poberajúc sa za smútočným pozvaním, stretol sa s Monte Christom, ktorý zasa mal namierené k Danglarsovmu domu v ulici de la Chaussée-d'Antin.

Bankár zazrel z obloka vchádzať do dvora grófov koč a vyšiel mu oproti so smutnou, ale prívetivou tvárou.

„Prichádzate mi azda, gróf, vysloviť sústrasť?“ rie-

kol, podávajúc Monte Christovi ruku. „Naozaj, v mojom dome sa usalašilo nešťastie, takže, keď som vás zbadal, spytoval som sa práve sám seba, či som nežičil nešťastie tým chudákom Morcerfovcom, čo by bolo dalo za pravdu prísloviu, ktoré hovorí: Kto inému jamu kope, sám do nej padá. Ale ručím vám ctou, že som Morcerfovi nežičil nič zlého; bol azda prihrdý na človeka nízkeho pôvodu, ako ja, ktorý za všetko má čo ďakovať len sám sebe. Ale všetci máme svoje chyby. Ach, dajte si pozor, gróf, ľudia nášho pokolenia . . . Pardon, vy nepatríte do našej generácie, vy ste mladý človek . . . Ľudia našej generácie toho roku nemajú šťastie: dôkazom toho je náš puritánsky kráľovský prokurátor Villefort, ktorý teraz zasa stratil dcéru. Zopakujte si to teda: Villefort, ako sme vraveli, stratil divným spôsobom celé príbuzenstvo; Morcerf, pozbavený cti, siahol si na život; ja som zaujatý zločinnosťou podlého Benedetta a potom . . .“

„Čo potom?“ spýtal sa gróf.

„Ach, vy to teda neviete?“

„Nejaké nové nešťastie?“

„Moja dcéra . . .“

„Slečna Danglarsová?“

„Eugenia nás opúšťa.“

„Ó, Bože, čo mi to hovoríte?“

„Pravdu, drahý gróf. Bože môj, aký ste šťastný, že nemáte ženu a deti!“

„Myslíte?“

„Ach, Bože!“

„Hovoríte teda, že slečna Eugenia? . . .“

„Nemohla zniesť potupenie, ktoré nám zaviniť ten podliak, a vyžiadala si odo mňa dovolenie na cestovanie.“

„A odišla?“

„Predošlej noci.“

„S pani Danglarsovou?“

„Nie, s príbuznou . . . Ale preto ju predsa len strácame, drahú Eugeniu, lebo pochybujem, ako ju poznám, že by sa kedy rozhodla vrátiť do Francúzska.“

„Čo sa dá robiť, drahý barón?“ odvetil Monte Christo. „To sú rodinné utrpenia, ktoré by zdrvily chudáka, ktorý má svoj celý majetok v dieťati, pre miliónára sú však znesiteľné. Nech si filozofi hovoria, čo chcú, praktickí ľudia im však v tomto vždy dokážu lož: peniaze môžu potešiť v mnohom prípade. A vy sa iste skôr potešíte ako ktokoľvek iný, ak dáte na seba účinkovať tomu všeužitočnému balzamu, vy, kráľ peňažníctva, priesečný bod všetkých mocí.“

Danglars pozrel koso na grófa, nevediac, či sa posmieva a či hovorí vážne.

„Áno,“ riekol, „ak vie majetok potešiť, môžem byť potešený: som bohatý.“

„Taký bohatý, drahý barón, že sa váš majetok podobá pyramídam; zničiť ich neodvážil by sa nikto, a keby sa odvážil, nemohol by.“

Danglars sa usmial dobromyseľnej dôvere grófa.

„To mi pripomína,“ riekol, „že práve vtedy, keď ste vstúpili, podpisoval som päť malých papierov; dva som už podpísal; dovoľte mi láskave podpísať i ostatné?“

„Nedajte sa mýliť, drahý barón.“

Na chvíľu zavládla tichosť, v ktorej sa ozývalo len škripanie bankárovho pera, kým si gróf obzeral pozlátené okrasy povaly.

„Sú to španielske papiere,“ spýtal sa Monte Christo, „či haitské alebo neapolské?“

„Nie,“ odvetil Danglars so spokojným úsmevom, „sú to šeky, vystavené na Francúzsku banku a splatné doručiteľovi. Hľadte, pán gróf,“ dodal, „vy, ktorý ste

cisárom peňažníctva, ak som ja kráľom, videli ste veľa takýchto papierov, z ktorých každý má cenu jedného milióna?“

Monte Christo vzal päť lístkov, ktoré mu Danglars pyšne ukazoval, ako by ich chcel odvážiť na dlani, a čítal:

„Prosím pána guvernéra Banky, aby dal vyplatiť na môj príkaz a z fondov mnou uložených sumu jeden milión v hotovosti.

Barón Danglars.“

„Jeden, dva, tri, štyri, päť,“ spočítal Monte Christo, „päť miliónov! Hrom do toho, to je už niečo, pán Krézus!“

„Tak pokračujem v obchodných veciach!“ riekol Danglars.

„To je znamenité, najmä ak tú sumu, o čom nepochybujem, vyplatia v hotovosti.“

„Vyplatia,“ odvetil Danglars.

„Je to pekné mať taký úver; naozaj, len vo Francúzsku vidieť niečo podobného: päť kúskov papiera v cene päť miliónov. Človek to musí vidieť, aby tomu uveril.“

„Pochybujete o tom?“

„Nie.“

„Hovoríte to takým tónom... Hľadte, ak chcete, choďte s mojím pokladníkom do banky a uvidíte ho odchádzať odtiaľ s poukazom na štátnu pokladnicu na tú istú sumu.“

„Nie,“ odvetil Monte Christo, skladajúc tých päť lístkov, „je to veru také neobyčajné, že sa o tom sám presvedčím. Mal som u vás úver na šesť miliónov a vzdvihol som si deväťstotisíc frankov, máte mi teda ešte vyplatiť päť miliónov a stotisíc. Vezmem vašich päť pa-

pierov, ktoré uznávam za dobré už pri pohľade na váš podpis, a tu je potvrdenie na celých šesť miliónov, čím sú naše účty vyrovnané. Pripravil som si ho vopred, lebo musím sa vám priznať, že dnes veľmi potrebujem peniaze.“

A Monte Christo jednou rukou skryl päť lístkov do vrečka a druhou rukou podával bankárovi potvrdenie.

Keby bol pri nohách Danglarsových udrel hrom, nebol by ho väčšmi zdesil.

„Ako, pán gróf,“ zajachtal, „vy si beriete tie peniaze? Pardon, pardon, tie peniaze mám vyplatiť chudobíncom, je to vklad, a sľúbil som, že ho dnes ráno vyplatím.“

„Ach,“ riekol Monte Christo, „to je niečo iné. Nezáleží mi práve na tých piatich šekoch, vyplaťte mi to v iných hodnotách; vzal som ich len pre zaujímavosť, aby som mohol všade povedať, že bez akéhokoľvek predošlého oznámenia, nežiadajúc ma ani o päťminútovú lehotu, vyplatila mi Danglarsova firma v hotovosti päť miliónov. Bolo by to bývalo obdivuhodné! Ale tu sú vaše papiere; ako hovorím, dajte mi iné.“

A podával päť cenných papierov Danglarsovi, ktorý, zblednutý, najprv siahol za nimi rukou, ako sup nahaňuje pazúry cez mreže kletky, chtiac zachytiť mäso, ktoré mu odnímajú.

Zrazu si vec rozmyslel, zobral všetky sily a premohol sa.

Potom sa usmial a jeho rozryté črty sa pomaly zaokrúhlily.

„Pravda,“ riekol, „veď vaše potvrdenie je ako hotové peniaze.“

„Ó, áno, Bože môj, a keby ste boli v Ríme, firma

Thomson a French nerobila by vám pri vyplácaní peňazí na môj podpis ani také ťažkosti ako vy.“

„Odpusťte, pán gróf, odpusťte.“

„Môžem si teda nechať tie peniaze?“

„Áno,“ súhlasil Danglars, stierajúc si pot, ktorý mu vystúpil pri korienkoch vlasov, „nechajte si ich, nechajte.“

Monte Christo si znova zastrčil päť poukážok do vrecka s tým neopísateľným výrazom tváre, ktorý ako by hovoril:

„Tak, rozmyslite si to; ak ľutujete, je ešte čas...“

„Nie, nie,“ riekol Danglars; „rozhodne si nechajte moje šeky. Veď viete, že nikto nie je taký formalista ako finančník; obecal som tie peniaze chudobíncom, a bol by som sa nazdával, že ich okrádam, keby som im nebol dal práve tieto, ako by nebol toliar ako toliar. Prepáčte!“

A pustil sa do hlasného, ale nervózneho smiechu.

„Prepáčim,“ odvetil s úsmevom Monte Christo, „a beriem.“

A vsunul šeky do náprsnej toboľky.

„Ale zvyšuje nám ešte stotisíc frankov,“ riekol Danglars.

„Ó, to je malichernosť,“ odvetil Monte Christo. „Ážio dosahuje asi tú výšku; nechajte si to, a sme vyrovnaní.“

„Gróf,“ riekol Danglars, „hovoríte vážne?“

„S bankármi nikdy nežartujem,“ odvetil Monte Christo s vážnosťou, ktorá hraničila s bezočivosťou.

A pobral sa ku dverám vo chvíli, keď lokaj ozna-
moval:

„Pán de Boville, hlavný pokladník chudobíncov.“

„Zdá sa mi,“ riekol Monte Christo, „že som prišiel

v pravý čas vyžiadať si od vás šeky: ešte by mi ich oddišputovali.“

Danglars zbledol druhý raz a napochytre sa rozlúčil s grófom.

Gróf de Monte Christo vymenil ceremoniálny pozdrav s pánom de Boville, ktorý stál v predizbe a hneď ho uviedli do Danglarsovej pracovne, ako odišiel pán de Monte Christo.

Na vážnej tvári grófovej zjavil sa letmý úsmev pri pohľade na portefeuille v ruke hlavného pokladníka chudobíncov.

Predo dvermi našiel gróf svoj koč a dal sa hneď zaviezť do banky.

Za ten čas Danglars, premáhajúc svoje rozčúlenie, vyšiel oproti hlavnému pokladníkovi.

Úsmev a prívetivosť boly už, rozumie sa, na jeho perách ustálené.

„Dobrý deň, drahý veriteľ,“ riekol, „lebo by som sa stavil, že prichádza ku mne veriteľ.“

„Uhádli ste, pán barón,“ odvetil pán de Boville; „chudobínce prichádzajú k vám v mojej osobe; vdovy a siroty prichádzajú vás prostredníctvom mojich rúk žiadať o pätmiliónovú almužnu.“

„A potom vraj sú siroty na poľutovanie!“ zvolal Danglars, predlžujúc žart. „Úbohé deti!“

„Prišiel som teda v ich mene,“ riekol pán de Boville. „Dostali ste azda môj včerajší list?“

„Áno.“

„Potvrdenie mám pri sebe.“

„Drahý pán Boville,“ povedal Danglars, „vaše vdovy a siroty počkajú láskave dvadsaťštyri hodiny, ak súhlasíte, hľadiac na to, že pán de Monte Christo, kto-

rého ste práve teraz videli ztadiaľto odchádzať... Videli ste ho, však?“

„Áno, a tak?“

„A tak pán de Monte Christo odniesol si ich päť miliónov.“

„Ako to?“

„Gróf mal u mňa neobmedzený úver, úver, otvorený firmou Thomson a French v Ríme. Z čista jasna prišiel ma zrazu žiadať o päť miliónov. Dal som mu šek pre banku: mám tam uložené peniaze. A porozumiete ma, keď mám obavy, aby sa to pánu guvernérovi nezdalo divné, že vyzdvihujem desať miliónov v ten istý deň. Vo dvoch dňoch,“ dodal Danglars s úsmevom, „je to niečo iné.“

„Ale choďte!“ zvolal pán de Boville nedôverčivým tónom. „Päť miliónov tomu pánovi, ktorý ztadiaľto odchodil a ktorý ma pozdravil, ako by som ho poznal?“

„Azda vás pozná, hoci vy ho nepoznáte; pán de Monte Christo pozná každého.“

„Päť miliónov!“

„Tu je potvrdenie. Urobte, ako svätý Tomáš: vidte a dotknite sa.“

Pán de Boville vzal papier, ktorý mu Danglars podával, a čítal:

„Prijal som od pána baróna Danglarsa sumu päť miliónov stotisíc frankov, ktoré mu na požiadanie vyplatí firma Thomson a French v Ríme.“

„Je to naozaj pravda!“ riekol pán de Boville.

„Poznáte firmu Thomson a French?“

„Áno,“ odvetil pán de Boville, „mal som s ňou raz do činenia, išlo o dvestotisíc frankov, ale od toho času som o nej nepočul.“

„Je to jedna z najlepších firiem Európy,“ povedal

Danglars, odhodiac nedbanlivo na stôl potvrdenie, ktoré prijal z rúk pána de Boville.

„A to mal u vás päť miliónov? Je to teda nejaký nábob, ten gróf de Monte Christo!“

„Kto je, čo je, neviem, ale mal tri neobmedzené úvery: jeden u mňa, druhý u Rothschilda a tretí u Lafitta, a ako vidíte,“ dodal Danglars ledabolo, „mne dal prednosť, nechajúc mi stotisíc frankov ážia.“

Pán de Boville prejavoval najväčší údiv.

„Musím ho navštíviť,“ riekol, „a vyprostredkovať u neho pre nás nejakú ľudomilnú nadáciu.“

„Ako by ste ju už mali; len jeho milodary robia mesačne viacej ako dvadsaťtisíc frankov.“

„To je úžasné; okrem toho uvediem mu ako príklad pani de Morcerf a jej syna.“

„V akom smere?“

„Celý svoj majetok venovali chudobincom.“

„Aký majetok?“

„Svoj majetok po nebohom generálovi de Morcerf.“

„A prečo?“

„Pretože nechcú tak podlo nadobudnutý majetok.“

„A z čoho budú žiť?“

„Matka sa utiahne na vidiek a syn vstúpi do armády.“

„Tak, tak,“ poznamenal Danglars, „to sú podivné škrupule.“

„Včera som dal spísať darovaciu listinu.“

„A koľko toho mali?“

„Nuž, nebolo toho veľa; milión dvesto alebo tristo-tisíc frankov. Ale vráťme sa ku svojim miliónom.“

„S radosťou,“ odvetil Danglars najprirodzenejším hlasom na svete; „potrebujete teda veľmi súrne tie peniaze?“

„Pravdaže, zajtra máme pokladničnú revíziu.“
„Zajtra? Prečo ste to nepovedali hneď? Zajtra!
Veď je to celé storočie! O ktorej hodine je revízia?“

„O druhej.“

„Pošlite si napoludnie,“ riekol Danglars s úsmevom.
Pán de Boville sa veľmi neponáhľal s odpoveďou;
kyvkal hlavou a prekladal z ruky do ruky portfeuille.

„Ale čo mi schodí na um!“ zvolal Danglars. „Môžete urobiť ešte niečo lepšie.“

„Čo mám urobiť?“

„Potvrdenie pána de Monte Christo je ako hotové peniaze; predložte ho u Rothschilda alebo u Laffitta, prijmú vám ho hneď.“

„Hoci je splatné v Ríme?“

„Áno, ale srazia vám len päť- alebo šesťtisíc frankov.“

Pokladník odskočil.

„Ach, nie, nie, to nie! Radšej počkám dozajtrajška.
Vy robíte, ako by to bola maličkosť!“

„Myslel som vo chvíli,“ riekol Danglars s nesmiernou bezočivosťou, „prepáčte mi to, ale myslel som, že máte zaokryť malý nedostatok.“

„Ach!“ zvolal pokladník.

„Čujte, i to sa už stalo, a v takom prípade človek prinesie nejakú obeť.“

„Vďaka Bohu, nie,“ riekol pán de Boville.

„Teda zajtra do videnia, však, drahý pokladník?“

„Áno, zajtra, ale iste!“

„Vy žartujete. Pošlite napoludnie, banka bude uvedomená.“

„Prídem sám.“

„Tým lepšie, aspoň budem mať radosť vidieť vás zasa.“

Stisli si ruky.

„Nejdete na pohreb úbohej slečny de Villefort?“
spýtal sa pán de Boville. „Stretol som ho na bulvári.“

„Nie,“ odvetil bankár, „som ešte trochu smiešny od
tej Benedettovej aféry a skrývam sa.“

„Ech, ste vinovatý; či ste tomu vy na príčine?“

„Viete, drahý pokladník, ak má človek nepoškvr-
nené meno, je háklivý.“

„Každý vás ľutuje, buďte ubezpečený, a každý ľu-
tuje najmä vašu slečnu dcéru.“

„Chúďa Eugenia!“ riekol Danglars, vzdychnúc si
zhlboka. „Viete, pane, že vstúpi do kláštora?“

„Nie.“

„Ach, je to tak, žiaľbohu. Deň po tej udalosti roz-
hodla sa odcestovať s istou mníškou, svojou priateľkou:
vstúpi do veľmi prísneho radu v Taliansku alebo v Špa-
nielsku.“

„Ó, to je hrozné!“

Potom pán de Boville odišiel, vysloviac ešte otcovi
najvrelejšiu sústrasť.

Ledva však zavrel za sebou dvere, Danglars zvolal
s energickým posunkom, ktorý si vedia predstaviť jedine
tí, čo videli Fredericka v Robertovi Macairovi:

„Hlupák!“

A vložiac Monte Christovo potvrdenie do malej
náprsnej toboľky, dodal:

„Len príď napoludnie! Napoludnie budem ďaleko!“

Potom zavrel dvere na dva západy, vyprázdnil vše-
tky priečinky pokladnice, sohnal asi päťdesiat tisíc fran-
kov v bankovkách, spálil rozličné papiere, iné položil
na vidné miesto a dal sa do písania listu, ktorý zapečatil
a adresoval: „Pani barónke Danglarsovej.“

„Dnes večer,“ šeptal si, „položím ho vlastnoručne na jej toaletný stôl.“

Potom vyňal z priečinka cestovný pas a riekol si: „Dobre, ešte je platný na dva mesiace.“

VIII. CINTORÍN PÈRE-LACHAISE.

Pán de Boville naozaj stretol smútočný sprievod, ktorý odprevádzal Valentínu ku hrobu.

Čas bol chmúrny a hmlistý; povieval ešte vlašný vietor, ale bol už vražedný pre žltnúce lístie, ktoré trhal s konárov vždy väčšmi holých a niesol ho nad ohromným zástupom, plniacim bulváre.

Pán de Villefort, plnokrvný Parížan, pokladal cintorín Père-Lachaise za jedine hodný prijať telesné pozostatky parížskej rodiny; ostatné cintoríny pokladal za vidiecke hotely smrti.

Len na Père-Lachaise mohol byť zosnulý z dobrej spoločnosti ubytovaný vo svojom.

Kúpil tam, ako vieme, navždy pozemok, nad ktorým sa vznášala hrobka, tak skoro zaplnená všetkými členmi jeho prvej rodiny.

Na čele mauzólea boly slová: RODINA SAINT-MÉRANOVSKÁ A VILLEFORTOVSKÁ; bolo to posledné želanie chuderky Renáty, Valentíninej matky.

Nádherný sprievod, ktorý vyšiel zo štvrte Saint-Honoré, smeroval teda na Père-Lachaise. Prešiel cez celý Paríž, poberal sa cez štvrť du Temple, potom po vonkajších bulvároch až k cintorínu. Vyše päťdesiat súkromných ekvipáží šlo za dvadsiatimi smútočnými kočmi a za tými päťdesiatimi súkromnými ekvipážami šlo ešte viacej ako päťsto ľudí pešo.

Boli to temer samí mladí ľudia, ktorých Valentínina smrť ohromila ako úder hromu a ktorí i pri ľadovom vetríku storočia a pri prozaičnosti doby podliehali poetickému čaru krásnej, čistej, milej devy, skosenej v kvete života.

Pri východe z Paríža blížila sa k sprievodu rýchlo ako blesk štvorka, ktorá zrazu zastala, ako by štíhle, oceľové mocné nohy paríp vrástly do zeme: bol to pán de Monte Christo.

Gróf vysadol z koča a zamiešal sa do zástupu, kráčajúceho za pohrebným vozom.

Château-Renaud ho zbadal: hneď vyskočil zo svojho koča a šiel sa k nemu pripojiť. I Beauchamp opustil kabriolet, v ktorom sedel.

Gróf hľadel pozorne do všetkých trhlín, vzniklých v zástupe; bolo zrejmé, že niekoho hľadá. Konečne to nevydržal.

„Kde je Morrel?“ spýtal sa. „Vie niekto z vás, páni, kde je?“

„Pýtali sme sa už na neho u Villefortov,“ odvetil Château-Renaud; „z nás ho nevidel nikto.“

Gróf zamĺkol, ale hľadel stále okolo seba.

Konečne prišli na cintorín.

Monte Christovo prenikavé oko vniklo do tisovej a sosnovej húštiny a skoro sa upokojil; niečí tieň prekĺzol sa pod tmavým krovím a Monte Christo akiste našiel, čo hľadal.

Vieme, čo je pohreb v tomto veľkolepom meste mŕtvych: po bielych cestičkách roztratené čierne skupiny; praskotom zlomeného konára alebo pri hrobe pretrazeného plota narušená tichosť neba i zeme; potom melancholický spev kňazstva, do ktorého sa kde-tu zamieša

vzlyk, unikajúci z chumáča kvetov, za ktorým možno vidieť zohnutú ženu so zalomenými rukami.

Tieň, ktorý zbadal Monte Christo, prešiel rýchlo cez stromovie, vysadené za hrobom Heloïsiným a Abelardovým, zamiešal sa medzi sluhov pohrebného ústavu, kráčajúcich pri hlavách koní, ktoré viezly telo zosnulej, a rovnomerným krokom prišiel na pohrebné miesto.

Každý hľadel na niečo.

Monte Christo hľadel len na tieň, ktorý si, ledva povšimli tí, čo stáli vedľa neho.

Gróf dva razy vystúpil z radu, chtiac sa presvedčiť, či ruky toho mužského nehľadajú pod šatami skrytú zbraň.

Keď sprievod zastal, poznali v tom tieni Morrela, ktorý s bledou tvárou a vpadnutými lícami, v čiernom, až po hrdlo upätom kabáte, krčovite späťmi rukami húžvajúc klobúk, oprel sa o strom, stojaci na kopčeku, siahajúc nad hrobku, takže mu z chystaných trúčloslužieb nemohla ujsť ani najmenšia podrobnosť.

Všetko sa dialo ako obyčajne. Niekoľko ľudí, a ako vždy, boli to najmenej dojatí ľudia, povedalo reči. Jedni žiaľili nad predčasnou smrťou, iní sa rozhovorili o otcovej bolesti; boli medzi nimi aj ľudia dôvtipní, ktorí prišli na to, že zosnulá deva neraz prosila pána de Villefort za vinníkov, nad hlavou ktorých sa už vznášal meč spravodlivosti; konečne boly vyčerpané i kvetnaté metafory a žalostné obrazy a rozličným spôsobom boly použité stance Malherbove k Dupérierovi.

Monte Christo nepočúval nič, nevidel nič, čiže videl len Morrela, pokojnosť a nehnutosť ktorého boly hrozným obrazom pre toho, ktorý jedine vedel, čo sa odohráva v srdci mladého dôstojníka.

„Ach!“ riekol zrazu Beauchamp Debrayovi. „Tamhľa je Morrel! Kde to len vliezol?“

A upozornili na neho Château-Renauda.

„Aký je bledý!“ riekol mladý človek, strasúc sa.

„Je mu zima,“ poznamenal Debray.

„Ó, nie,“ odvetil zľahka Château-Renaud; „myslím, že je dojatý; Maximilián je veľmi prístupný dojomom.“

„Ech, veď sotva poznal slečnu de Villefort,“ riekol Debray. „Sami ste to tvrdili.“

„Tak je. Pamätám sa však predsa, že na plese pani de Morcerf tri razy s ňou tancoval; viete, gróf, na tom plese, kde ste vzbudili taký dojem.“

„Nie, neviem,“ odvetil Monte Christo, nevediac ani na čo, ani komu odpovedá, natoľko bol zaujatý pozorovaním Morrela, ktorého líca sa zafarbovaly, ako sa stáva, keď sa zatajuje dych.

„Reči sú skončené; s Bohom, páni,“ povedal zrazu gróf.

Svojím odchodom dal znamenie na rozchod; zmizol a nikto nevedel, kadiaľ išiel.

Bolo po pohrebných obradoch, prítomní sa pobrali nazad do Paríža.

Len Château-Renaud stopoval chvíľu pohľadom Morrela; kým však Château-Renaud sledoval očami odchodiaceho grófa, Morrel zanechal svoje miesto a Château-Renaud, ktorý ho chvíľu darmo hľadal, odišiel napokon za Debrayom a Beauchampom.

Monte Christo vošiel do krovia a ukrytý za širokým hrobom sledoval každý Morrelov pohyb. Mladý dôstojník sa priblížil pomaly ku hrobke, opustenej zvedavcami a potom i robotníkmi.

Morrel sa obzeral zvoľna dookola. Ale vo chvíli, keď bol jeho pohľad odvrátený inou stranou, Monte

Christo sa nepozorovane priblížil ešte o desať krokov.
Mladý človek si kľakol.

Gróf, majúc roztvorené oči pevne upreté napred, krk napätý a koleno trochu ohnuté, ako by chcel skočiť na dané znamenie, stále sa približoval k Morrelovi.

Morrel sklonil čelo až ua kameň, objal mrežu obidvoma rukami a zašeptal:

„Ó, Valentína!“

Pri tých dvoch slovách grófovo srdce už nemohlo odolať; urobil ešte krok, a dotknúc sa Morrelovho ramena, riekol:

„To ste vy, drahý priateľ? Hľadal som vás.“

Monte Christo očakával výbuch, výčitky, obžaloby; mýlil sa.

Morrel sa k nemu obrátil a zdanlivo pokojne riekol:
„Ako vidíte, modlil som sa.“

Gróf premeral mladého človeka od hlavy po päty pátravým pohľadom.

Potom sa zdal trochu uspokojený.

„Chcete, aby som vás vzal so sebou do Paríža?“
spýtal sa.

„Nie, ďakujem.“

„A máte nejaké želanie?“

„Nechajte ma modliť sa.“

Gróf odišiel bez poznámky, ale vzdialil sa len tak ďaleko, aby mu neuniklo ani jedno Morrelovo hnutie. Mladý človek konečne vstal, oprášil si od kameňa za bielené kolená, a neobzrúc sa, išiel nazad do Paríža.

Zvoľna kráčal ulicou de la Roquette.

Gróf, pošlúc domov koč, ktorý na neho čakal pri Père-Lachaise, nasledoval ho vo vzdialenosti sto krokov. Maximilián prešiel cez kanál a bulvármí a došiel do ulice Meslay.

Päť minút zatým, ako sa dvere zavrely za Morrelom, otvorily sa zasa pred Monte Christom.

Júlia stála pri vchode záhrady a s hlbokou pozornosťou sledovala majstra Penelona, ktorý, berúc vážne svoje záhradnícke povolanie, sadil bengálske ruže.

„Ach, pán gróf de Monte Christo!“ zvolala od radosti, ktorú obyčajne prejavovala celá rodina, keď Monte Christo prišiel na návštevu do ulice Meslay.

„Maximilián sa práve vrátil, však, madame?“ spýtal sa gróf.

„Áno, zdá sa mi, že som ho videla tadiaľto prejsť,“ odvetila mladá žena. „Ale zavolajte, prosím, Emanuela.“

„Prepáčte, madame,“ ospravedlňoval sa gróf, „ale musím hneď zájsť k Maximiliánovi; chcem mu povedať niečo veľmi dôležitého.“

„Choďte teda,“ odvetila Júlia a sprevádzala ho vľúdnyim úsmevom, kým nezmizol na schodoch.

Monte Christo vybehol rýchlo na druhé poschodie, kde bol Maximiliánov byt. Zastanúc na chodbe, načúval: neozval sa nijaký zvuk.

Ako vo väčšine starších domov, v ktorých býval len jeden pán, byt bol zatvorený len zasklenými dverami.

Ale v týchto zasklených dverách nebolo kľúča. Maximilián bol zdnuka zatvorený; cez dvere však nebolo vidieť, lebo záclona z červeného hodvábu halila tabuľky.

Prudký rumenec, neobyčajný dôkaz dojatia pri tomto chladnom človeku, prezrádzal Monte Christovu úzkosť.

„Čo robiť?“ šepol.

Chvíľku rozmýšľal.

„Zazvoníť?“ spytoval sa znova. „Ó, nie! Zvuk zvonca, totiž zvuk, oznamujúci návštevu, často priskorí rozhodnutie tých, ktorí sú v duševnom rozporení, v akom je

akiste teraz Maximilián, a tu na zvuk zvonca odpovie iný zvuk.'

Monte Christo sa zachvel od hlavy po päty, a keďže pri ňom rozhodnutie bolo rýchle ako blesk, udrel lakťom do jednej sklenej tabuľky, ktorá sa so štrngotom rozletela; potom naddvihol záclonu a zbadal Morrela, ktorý pri štrngote padajúceho skla vyskočil s perom v ruke od písacieho stola.

„Nič sa nestalo,“ riekol gróf; „prosím tisíc ráz o odpustenie, drahý priateľ! Skĺzol som sa a búšil som lakťom do skla. A keď je už rozbité, použijem to a idem k vám; neustávajte sa, neustávajte.“

A siahnuc rukou cez rozbitú tabuľku, gróf odomkol dvere.

Morrel vstal a zrejme namrzený šiel oproti Monte Christovi, nie natoľko, aby ho uvítal, ale skôr aby mu zastal cestu.

„Na vine sú vaši sluhovia,“ riekol Monte Christo, trúc si lakeť, „vaše parkety sa ligocú ako zrkadlo.“

„Poranili ste sa, pane?“ pýtal sa chladne Morrel.

„Neviem. Ale čo ste to robili? Písali ste?“

„Ja?“

„Máte začiernené prsty.“

„Je pravda, písal som,“ odvetil Morrel; „stáva sa mi to zavše, hoci som vojak.“

Monte Christo urobil v izbe niekoľko krokov. Maximilián ho musel nechať prejsť, ale šiel za ním.

„Písali ste,“ opakoval Monte Christo s pohľadom, ktorý svojou prenikavosťou unavoval.

„Mal som už česť povedať vám, že áno,“ povedal Morrel.

„Pištole vedľa písacieho bloku!“ riekol, ukazujúc na zbrane, ktoré ležaly na písacom stole.

„Odchodím na cesty,“ odvetil Maximilián.

„Priateľ môj,“ riekol Monte Christo s nesmiernou nežnosťou v hlase.

„Pane?“

„Priateľ môj, môj drahý Maximilián, prosím vás pekne, len nie zúfale rozhodnutie!“

„Zúfale rozhodnutie, ja?“ odvetil Morrel, krčiac plecami. „A odkedy je, prosím, cestovanie zúfalým rozhodnutím?“

„Maximilián,“ riekol Monte Christo, „snímime obidvaja masky, ktoré sme si priložili. Maximilián, neoklamete ma tou falošnou spokojnosťou, ako vás ja neoklamem svojou daromnou starostlivosťou. Pravda, pochopíte, aby som urobil to, čo som urobil, aby som vybil tabuľku, porušil tajomstvo priateľovej izby, pochopíte, však, aby som to všetko urobil, musel som byť naozaj nepokojný, či, lepšie povedané, musel som prechovávať hrozné presvedčenie. Maximilián, vy chcete spáchať samovraždu.“

„Pán gróf, ako vám schodí na um taká myšlienka?“ riekol Morrel zachvejúc sa.

„Hovorím vám, že chcete spáchať samovraždu!“ pokračoval gróf tým istým tónom. „A tu, hľa, je dôkaz.“

A pristúpiac k písaciemu stolu, zdvihol čistý kus papiera, ktorý mladý človek hodil na začatý list, a vzal list do ruky.

Morrel sa pohl, chtiac mu ho vyrvať.

Ale Monte Christo predvídal ten pohyb a predstihol ho, chytiac Maximiliána za zápästie a zadržiac ho, ako zadrží oceľová reťaz pružnú strunu v najprudšom pohybe.

„Vidíte, že ste sa chceli zabiť, Morrel,“ riekol gróf, „tu to stojí!“

„Nuž,“ zvolal Morrel, upadnúc bez prechodu zo zdanlivého pokoja do ráznej prudkosti, „a keby to bolo tak, keby som sa i rozhodol obrátiť proti sebe cievu tejto pištole, kto by mi to prekazil? Kto by mal toľko smelosti prekaziť mi to? Ak poviem: Všetky moje nádeje sú márne, moje srdce je zlomené, môj život je zničený, okolo mňa je len zármutok a škrata, zem sa premenila na popol, každý ľudský hlas ma zraňuje; ak poviem: nechajte ma umrieť, znamená to dokázať mi dobrodenie, lebo ak ma nenecháte umrieť, stratím rozum, zošaliem, — nuž, pane, ak to poviem a ak moje slová budú sprevádzané slzami a úzkosťou, povedzte, môže mi niekto odpovedať: Robíte chybu? Prekazí mi to niekto, aby som nebol najnešťastnejším medzi ľuďmi? Odpovedajte, pane, odpovedajte, mali by ste vy tú smelosť?“

„Áno, Morrel,“ riekol Monte Christo hlasom, ktorého pokojnosť divne kontrastovala s rozčúlením mladého človeka; „ja, áno.“

„Vy?“ zvolal Morrel s rastúcim výrazom hnevu a výčitkami. „Vy, ktorý ste ma ukolísali smiešnymi nádejami; vy, ktorý ste ma zadržali, uspali márnymi sľubami, keby som ju bol mohol nejakým rozhodným zakročením, nejakým krajným skutkom zachrániť, alebo ju aspoň vidieť umierať vo svojom náručí; vy, ktorý dávate najavo všetky prostriedky inteligencie, celú silu hmoty; vy, ktorý hráte, či skôr robíte, ako by ste hrali úlohu Prozreteľnosti, a ktorý ste nemali ani toľko moci dať otrávenej deve protijed!? Ach, naozaj, pane, vzbudzovali by ste môj súcit, keby ste nevzbudzovali moje zdesenie!“

„Morrel . . .“

„Áno, povedali ste mi, aby som sňal masku, nuž,

buďte spokojný, skladám ju. Áno, keď ste za mnou prišli na cintorín, odpovedal som vám ešte, lebo moje srdce je dobré; keď ste vstúpili, nechal som vás prísť až sem... Keďže však zneužívate svoje právo, keď prichádzate provokovať ma až do tejto chyže, kde som sa utiahol ako do hrobu, keďže mi prinášate nové utrpenia, mne, ktorý som si myslel, že som už všetky vyčerpал, nuž, buďte spokojný, gróf de Monte Christo, takzvaný môj dobrodinec, buďte spokojný, gróf de Monte Christo, všeobecný spasiteľ: uvidíte umrieť svojho priateľa...“

A Morrel so šialeným smiechom na perách vrhol sa druhý raz k pištoľiam.

Monte Christo, bledý ako smrť, ale s okom plným ohňa, položil ruku na zbrane a riekol šialenému:

„A ja vám opakujem, že sa nezavraždíte!“

„Prekazte mi to teda!“ zvolal Morrel s novým nábehom, ktorý ako prvý narazil na grófovo oceľové rameno.

„Prekazím vám to!“

„Ale kto ste vlastne, že si osobujete tyranské právo na slobodné a mysliace bytosti?“ zvolal Morrel.

„Kto som?“ opakoval Monte Christo. „Počujte: som jediný človek na svete, ktorý má právo povedať vám: Morrel, nechcem, aby syn tvojho otca umrel!“

A Monte Christo, majestátny, zmenený, vznešený, s rukami skríženými na hrudi pri kročil k mladému človeku, ktorý, nevdojak premožený temer božským zjavom toho mužského, ustúpil o krok trasúc sa.

„Prečo hovoríte o mojom otcovi?“ riekol prerývavo. „Prečo miešate rozpomienku na môjho otca do toho, čo ma dnes stihlo?“

„Pretože som ten, ktorý som tvojmu otcovi zachránil život, keď sa chcel zavraždiť, ako sa ty chceš za-

vraždiť dnes; preto, lebo som človek, ktorý poslal mešec tvojej sestre a ‚Faraóna‘ tvojmu otcovi; preto, lebo som Edmond Dantès, na kolenách ktorého si sa bavieval ako dieťa!“

Morrel, tackajúc sa, bez dychu, zdrvený, cúvol ešte o krok; potom ho opustily sily a Maximilián klesol na kolená k Monte Christovým nohám.

Zatým sa v tej obdivuhodnej povahe odohralo rázne hnutie úplného preporodenia: vstal, vybehol z izby a vrhol sa na schody, volajúc plným hrdlom:

„Júlia! Júlia! Emanuel! Emanuel!“

I Monte Christo chcel vybehnúť, ale Maximilián by sa bol dal skôr zabiť, ako by pustil dvere, ktoré pri-držiaval pred grófom.

Na Maximiliánovo volanie pribehli Júlia, Emanuel, Penelon a niekoľko sluhov. Všetci boli naľakaní.

Maximilián ich chytil za ruky, a otvoriac dvere, volal hlasom, prerývaným plačom:

„Na kolená! Na kolená! Tu je náš dobrodinec, tu je záchranca nášho otca. tu je . . .“

Chcel povedať: Edmond Dantès.

Gróf ho prerušil, chytiac ho za ruku.

Júlia sa sklonila ku grófovej ruke, Emanuel ho objal ako anjela-strážcu. Morrel klesol zasa na kolená a dotýkal sa čelom dlážky.

Ten človek z bronzu cítil, ako sa mu v hrudi roz-širuje srdce, ako mu páľčivý plameň stúpa od hrdla k očiam; sklonil hlavu a zaplakal.

Na chvíľu zavládol v izbe súlad slz a hlbokých vzdychov, ktorý sa iste zdal harmonickým i najmilším anje-lom Pána!

Júlia, ledva sa trochu prebrala z hlbokého dojatia, ktoré ju zachvátilo, vybehla z izby, sostúpila do prvého

poschodia, s detskou radosťou sa ponáhľala do salónu a zdvihla kryštalový príchlop, chrániaci mešec, ktorý jej daroval neznámy z Meilhanských alejí.

Zatiaľ hovoril Emanuel rozochveným hlasom grófovi:

„Ó, pán gróf, keď ste nás tak často počuli hovoriť o našom neznámom dobrodincovi, keď ste videli, že požeňávame jeho pamiatku s takou vďačnosťou a zbožňovaním, prečo ste sa dali poznať až dnes? Ó, to bola krutosť oproti nám, a skoro by som sa opovážil povedať, pán gróf, že i oproti vám.“

„Čujte, priateľ môj,“ odvetil gróf, „môžem vás tak menovať, lebo, hoci ste o tom nemali tušenia, ste ním už jedenásť rokov, — odhalenie tohto tajomstva zavinila veľká udalosť, ktorá vám musí ostať neznámou. Boh mi je svedok, že som ho chcel navždy pochovať v duši; váš švagor Maximilián vyrval mi ho svojou prudkosťou a nerozvážnosťou, ktorú iste ľutuje.“

Vidiac však, že Maximilián, ešte vždy kľáčiac, vrhol sa lakťami do kresla, Monte Christo dodal ticho, tismúc významne Emanuelovu ruku:

„Striehnite ho!“

„Prečo?“ spýtal sa mladý človek s údivom.

„Nemôžem vám to povedať, ale striehnite ho.“

Emanuel sa rozľadel pátravo po celej izbe a zazrel Morrelove pištole.

Jeho pohľad utkvel s hrôzou na tých zbraniach, ktoré označil Monte Christovi, ukážuc na ne zvolna prstom.

Monte Christo sklonil hlavu.

Emanuel urobil pohyb smerom k pištoľiam.

„Nechajte ich,“ riekol gróf.

Potom, pristúpiac k Morrelovi, chytil ho za ruku;

búrlivé city, ktoré na chvíľu otriasly mladíkovým srdcom, ustúpily hlbokej strnulosti.

Júlia sa vrátila. Držala v ruke hodvábny mešec a dve jagavé slzy radosti, ako kvapky rannej rosy, kanuly jej po lícach.

„Tu je relikvia,“ riekla; „nemyslíte si, že mi odteraz, keď poznáme záchrancu, bude menej drahá.“

„Milé dieťa,“ povedal Monte Christo zapýriac sa, „dovoľte, aby som si ten mešec vzal; teraz, keď poznáte črty mojej tváre, chcem, aby len láska, o ktorú vás prosím, pripomínala vám mňa v rozpomienkach.“

„Ó, nie, nie,“ zvolala Júlia, tiskúc mešec k srdcu; „veľmi vás prosím! Lebo raz by ste mohli odísť; lebo raz, žiaľbohu, od nás odídete, či nie?“

„Uhádli ste, madame,“ odvetil Monte Christo s úsmevom; „o týždeň odídem z tejto krajiny, kde toľko ľudí, ktorí si zaslúžili božiu pomstu, žilo šťastne, kým môj otec umrel hladom a žiaľom.“

Oznamujúc svoj skorý odchod, Monte Christo utkvel očami na Morrelovi a zbadal, že slová „odídem z tejto krajiny“ nevyrušili Morrela z letargie. Pochopil, že sa musí podujat' na posledný zápas s priateľovou bolesťou, a chytiac Júliu a Emanuela za ruku, spojil ich vo svojich, a stisnúc ich, riekol im s láskavou vážnosťou otca:

„Drahí priatelia, nechajte ma, prosím, osamote s Maximiliánom.“

Júlii sa tým naskytna príležitosť odniesť drahocennú relikviu, na ktorú Monte Christo zabudol.

Rýchlo odviedla svojho muža.

„Nechajme ich,“ riekla.

Gróf ostal osamote s Morrelom, ktorý sedel nepohnute ako socha.

„Nuž,“ riekol gróf, dotknúc sa svojím horúcim

prstom jeho ramena, „budeš konečne zasa mužom, Maximilián?“

„Áno, lebo zasa začínam trpieť.“

Grófovo čelo sa svaštilo ako by v trudnom váhaní.

„Maximilián, Maximilián!“ riekol. „Myšlienky, ktorým sa oddávaš, nie sú hodny kresťana.“

„Ó, upokojte sa, priateľ môj,“ povedal Morrel, zdvihnúc hlavu a ukážuc grófovi úsmev nevýslovného žiaľu, „už nebudem hľadať smrť.“

„Teda už nijaké zbrane, nijaké zúfalstvo?“ riekol Monte Christo.

„Nie, lebo viem o niečom, čo ma vylieči z môjho žiaľu lepšie ako cieva pištole alebo ostrie noža.“

„Ťobohý pochábeľ! . . . O čom teda viete?“

„Môj žiaľ sám ma zabije.“

„Priateľ,“ riekol Monte Christo s takou istou trudnomyseľnosťou ako Morrel, „počúvaj ma. Raz vo chvíli zúfalstva práve takého veľkého ako tvoje, ktoré vyvolalo podobné rozhodnutie, chcel som sa zavraždiť ako ty; raz tvoj otec, nie menej zúfalý, chcel sa tiež zavraždiť. Keby bol niekto povedal tvojmu otcovi vo chvíli, keď obracal cievu pištole proti svojim sluchám, keby mi bol niekto povedal vo chvíli, keď som od svojho lôžka odtískal väzenský chlieb, ktorého som sa nedotkol štyri dni, keby teda nám obidvom bol niekto povedal v tej vrcholnej chvíli: ‚Žite! Nadíde deň, keď budete šťastní a budete žehnať životu,‘ keby ten hlas bol prišiel s ktorejkoľvek strany, boli by sme ho prijali s úsmevom pochybnosti alebo s nedôverčivou úzkosťou, a predsa koľko ráz tvoj otec, objímajúc ťa, žehnal životu a koľko ráz i ja sám . . .“

„Ach,“ zvolal Morrel, prerušujúc grófa, „vy ste

stratili len slobodu, môj otec stratil len majetok, ale ja som stratil Valentínu!“

„Pozri na mňa, Morrel,“ riekol Monte Christo slávnostne, čo ho pri istých príležitostiach robilo takým veľkým a presvedčivým; „pozri na mňa, nemám v očiach slzy, ani horúčosť v cievach, ani žalostné búchanie v srdci, a predsa ťa vidím trpieť, Maximilián, teba, ktorého milujem, ako by som miloval svojho syna: nuž nepoučuje ťa to, Morrel, že bolesť je ako život a že je za ňou vždy skryté niečo neznáme? Ak ťa teda prosím, ak ti rozkážem, Morrel, aby si žil, robím tak presvedčený, že mi raz budeš ďakovať, že som ti zachránil život.“

„Bože môj, Bože môj!“ zvolal mladý človek. „Čo mi to hovoríte, gróf? Dajte pozor! Azda ste nikdy nemilovali!“

„Dieťa!“ povedal gróf.

„Poznal som, čo je láska,“ pokračoval Morrel. „Som vojak od toho času, ako som muž; dosiahol som dvadsať rokov, nemilujúc, lebo ani jeden z citov, ktoré som od toho času poznal, nezaslúži si meno lásky. V dvadsiatom deviatom roku som zazrel Valentínu; milujem ju teda už dva roky; dva roky som mohol čítať ctnosti devy a ženy, vpísané rovno Pánovou rukou do toho srdca, otvoreného pre mňa sta kniha. Gróf, s Valentínou by ma bolo čakalo nesmierne, ohromné, neznáme šťastie, šťastie priveľké, priúplné, pribožské pre tento svet; keďže mi ho svet nežičil, je to to isté, gróf, ako by som vám riekol, že bez Valentíny čaká na mňa na svete len zúfalstvo a žiaľ.“

„Povedal som vám, aby ste dúfali, Morrel,“ opakoval gróf.

„Potom i ja opakujem: Dajte si pozor, gróf!“ riekol Morrel. „Lebo hľadíte presvedčiť ma, a ak ma presved-

číte, pripravíte ma o rozum, lebo vzbudíte vo mne vieru, že môžem Valentínu ešte vidieť.“

Gróf sa usmial.

„Priateľ môj, otče môj,“ zvolal Morrel vo vytržení, „opakujem tretí raz: dajte pozor, lebo vplyv, ktorým na mňa pôsobíte, ma desí; dajte pozor na smysel svojich slov, lebo, hľadte, moje oči ožívajú, moje srdce sa kriesi a preporoďuje; dajte pozor, lebo vzbudíte vo mne vieru vo veci nadprirodzené. Poslúchnem vás, ak mi rozkážete zdvihnúť náhrobný kameň, ktorý kryje Jairovu dcéru; budem kráčať po vlnách ako apoštol, ak mi pokyniete rukou, aby som chodil po vlnách; dajte pozor, poslúchnem vás.“

„Dúfaj, priateľ môj,“ opakoval gróf.

„Ach,“ riekol Morrel, klesnúc z výšin vytrženia do hĺbky zármutku, „ach, nezahrávajte sa so mnou; robíte ako dobré matky, vlastne ako sebecké matky, ktoré medovými slovami čičíkajú bolesť dieťaťa preto, lebo jeho krik ich unavuje. Nie, priateľ môj, nemal som vám povedať, aby ste dali pozor; nie, nebojte sa ničoho, pochovám svoju bolesť tak opatrne do svojho vnútra, utajím a skryjem ju tak, že s ňou nebudete musieť mať súcit. S Bohom, priateľ môj, s Bohom!“

„Naopak,“ odvetil gróf; „od tejto chvíle, Maximilián, budeš žiť vedľa mňa a so mnou, neopustíš ma už a o týždeň budeme mať Francúzsko za sebou.“

„A ustavične ma vyzývate, aby som dúfal?“

„Dúfaj, hovorím ti, lebo poznám prostriedok, ktorým ňu vyliečim.“

„Gróf, zarmucujete ma, ak možno, ešte väčšmi. Po tom údere, ktorý ma zasiahol, vidíte v mojej bolesti len každodennú bolesť a myslíte si, že ju možno utíšiť obyčajným prostriedkom, cestovaním.“

A Morrel potriasol hlavou s pohrdavou nedôverčivosťou.

„Čo ti mám povedať?“ odvetil Monte Christo. „Dôverujem svojim sľubom, nechaj ma urobiť skúšku.“

„Gróf, predlžujete len moju agóniu.“

„Nemáš teda sily, ty mužský slabého srdca,“ povedal gróf, „venovať svojmu priateľovi niekoľko dní na skúšku, ktorú chce urobiť? Či ty vieš, čo môže gróf Monte Christo? Vieš, že rozkazuje mnohým pozemským silám? Vieš, že natoľko dôveruje v Boha, že môže dosiahnuť divy u toho, ktorý povedal, že viera človeka prenáša hory? Tak očakávaj div, v ktorý dúfam, lebo...“

„Lebo...?“ opakoval Morrel.

„Lebo ťa nazvem nevďačníkom, Morrel, daj si pozor.“

„Majte so mnou súcit, gróf!“

„Mám s tebou taký súcit, Maximilián, počuj, taký súcit, že ak ťa nevylicím navlas za mesiac, pamätaj si dobre moje slová, Morrel, postavím ťa sám pred tieto nabité pištole a pred čašu najistejšieho talianskeho jedu, istejšieho a účinnejšieho, ver mi, ako ten, ktorý usmrtil Valentínu.“

„Sľubujete mi to?“

„Áno, lebo som muž, a i ja som chcel umrieť, ako som ti už vravel, a často som sníval od toho času, ako odo mňa odišlo nešťastie, o rozkoši večného sna.“

„Ó, gróf, sľubujete mi to iste?“ zvolal Maximilián v omámení.

„Nesľubujem, prisahám ti to,“ odvetil Monte Christo, zdvihnúc ruku.

„Dávate mi do zálohu svoju česť, že o mesiac, ak sa nevylicím zo svojej bolesti, necháte ma byť pánom

svojho života a že ma nenazvete nevďačníkom, keď urobím, čo budem chcieť?“

„Navlas o mesiac, Maximilián, navlas o mesiac, a je to posvätné dátum, Maximilián; neviem, či si si pripomenul, že je dnes piaty september. Je tomu práve desať rokov, čo som zachránil tvojho otca, ktorý chcel umrieť.“

Morrel schytil Monte Christove ruky a pobožkal ich. Gróf mu nebránil, ako by chápal, že ten prejav úcty mu patrí.

„O mesiac,“ pokračoval Monte Christo, „budeš mať na stole, pri ktorom budeme obidvaja sedieť, dobré zbrane a sladkú smrť; za to mi však sľúbiš, že budeš žiť a vyčkáš ten čas.“

„Ó, prisahám vám to!“ zvolal Morrel.

Monte Christo pritiahol mladého človeka k sebe a dlho ho držal pritisnutého k srdcu.

„A teraz,“ povedal mu potom, „od dneška budeš bývať u mňa. Budeš mať byt Haydée, a tak bude aspoň dcéra nahradená synom.“

„Haydée!“ riekol Morrel. „Čo sa stalo s Haydée?“

„Odcestovala dnes v noci.“

„Odišla od vás?“

„Čaká na mňa . . . Priprav sa teda a príď za mnou na Champs-Élysées; teraz ma ztadiaľto vyveď, aby ma nikto nevidel.“

Maximilián sklonil hlavu a poslúchol ako dieťa alebo ako apoštol.

IX. DÉLBA.

V ulici Saint-Germain-de-Prés, v tom istom dome, v ktorom Albert de Morcerf vyhľadal byt pre svoju matku i pre seba, bolo prvé poschodie, tvoriace malý samostatný byt, prenajaté tajomnou osobou.

Tou osobou bol mužský, ktorého tvár ani pri príchode, ani pri odchode nezbadal nikdy ani domovník. Ten mužský totiž v zime vždy tisol bradu hlboko do červeného šálu, aký nosievajú kočiši elegantných domov, čakajúci pred divadlom na pánov, a v lete si utieral nos vždy práve vo chvíli, keď by ho mohli vidieť z domovníkovej lôže. Treba poznamenať, že tento obyvateľ domu, proti všetkým zvykom, nebol nikdy stopovaný a že povest', hlásajúca, že to inkognito halí vysokopostavenú a veľmi vplyvnú osobnosť, zabezpečovalo úctu jeho tajomnému zjavovaniu sa.

Byt navštevoval obyčajne v určitú hodinu, niekedy však i pred ňou alebo po nej. Vcelku však možno povedať, že to bolo temer vždy okolo štvrtej hodiny, v zime či v lete, keď vstupoval do svojho bytu, v ktorom uikdy nestrávil noc.

Ak bola zima, diskrétna slúžka zakúrila tam o pol štvrtej; v lete však doniesla ta o pol štvrtej mrazivo.

O štvrtej, ako sme hovorili, zjavila sa tajomná osoba.

O dvadsať minút zastal pred domom koč, z ktorého vystúpila do čiernych alebo tmavobelasých šiat oblečená, ale vždy veľkým závojom zahalená žena, prešla okolo lôže ako tieň a vyšla po schodoch tak, že pod jej ľahkou nohou nezapraštal ani len jeden schod.

Nikdy sa jej nikto nespýtal, kde ide.

Jej tvár teda práve tak ako mužského tvár bola

cele neznáma obidvom strážcom dverí, vzorným domovníkom, azda jediným v ohromnom bratstve parížskeho domovníctva, ktorí boli schopní takej diskretnosti.

Rozumie sa, žena nešla vyššie ako na prvé poschodie. Zvláštnym spôsobom zaškrabkala na dvere; dvere sa otvorily, potom zasa zavrely, a to bolo všetko.

Pri odchode staly sa tie isté opatrenia ako pri príchode.

Neznáma odišla prvá, vždy zahalená závojom, a vstúpila do koča, ktorý sa vzdialil niekedy tým a zasa oným smerom. O dvadsať minút vyšiel neznámy, zakrytý šalom alebo vreckovkou, a zmizol podobne.

Na druhý deň po návšteve Monte Christa u Danglarsa a po pohrebe Valentíny prišiel tajomný obyvateľ o desiatej predpoludním miesto o štvrtej popoludní, ako mal vo zvyku.

Temer vzápätí, nezachovajúc ani obvyklý interval, prirachotil koč a závojom zahalená dáma vystúpila rýchlo po schodoch.

Dvere sa otvorily a zasa zavrely.

Ale prv, ako sa otvorily, dáma zvolala:

„Ó, Lucien! Ó, priateľ môj!“

Takže domovník, ktorý nevdojak začul ten výkrik, dozvedel sa prvý raz, že jeho nájomca sa menuje Lucien; ale že bol vzorom domovníka, umienil si nepovedať to ani svojej žene.

„Čo sa stalo, drahá priateľka?“ spýtal sa ten, ktorého meno prezradil zmätok či náhlenie zahalenej dámy. „Povedzte, hovorte.“

„Priateľ môj, môžem sa na vás spoliehať?“

„Iste, viete to dobre. Ale čo sa stalo? Váš dnešný lístok ma hrozne pomiatol. To náhlenie, nelad vo vašom písaní! Nuž, upokojte ma, alebo ma naľakajte celkom!“

„Lucien, veľká udalosť!“ vravela dáma, hľadiac na Luciena pátravým okom. „Pán Danglars dnes v noci odišiel.“

„Odišiel? Pán Danglars odišiel? A kde?“

„Neviem.“

„Ako, vy to neviete? Odišiel teda, aby sa už nevrátil?“

„Tak sa zdá. O desiatej večer dal sa zaviezť svojimi koňmi k Charentonskej bráne; tam už čakal cestovný koč; vysadol doň so svojím sluhom a kočišovi povedal, že ide do Fontainebleau.“

„Čo to teda hovoríte?“

„Počkajte, priateľ. Zanechal mi list.“

„List?“

„Áno, čítajte.“

A barónka vyňala z vrecka rozpečatený list, ktorý podala Debrayovi.

Debray, kým sa dal do čítania, váhal chvíľu, ako by chcel uhádnuť jeho obsah, alebo ako by sa chce!, nech je akýkoľvek jeho obsah, vopred na niečo rozhodnúť.

Za chvíľku sa jeho myšlienky akiste ustálily, lebo čítal.

List, ktorý srdce pani Danglarsovej natoľko zmia-
tol, obsahoval toto:

„Moja verná žena!...“

Debray zastal a nevdojak pozrel na barónku, ktorá sa zapýrila až po koreničky vlasov.

„Čítajte,“ riekla.

Debray pokračoval:

„Madame, keď dostanete tento list, nebudete mať už manžela. Ó, neľakajte sa priveľmi: nebudete mať manžela, tak, ako nebudete mať dcéru; to znamená, že

budem na jednej z tridsiatich alebo štyridsiatic ciest, ktoré vedú z Francúzska.

Povinný som vám vec vysvetliť, a keďže môžete moje vysvetlenie výborne pochopiť, vysvetlím vám ju.

Počujte teda:

Dnes ráno mal som neočakávane vyplatiť päť miliónov — vyplatil som ich; temer hneď zatým predložili mi potvrdenie na tú istú sumu. Odložil som vyplatenie nazajtra: dnes odchádzam, aby som vyhol tomu zajtrajšku, ktorého priebeh by mi bol veľmi nepríjemný.

Chápete to, však, moja drahocenná žena?

Vravím:

Chápete, veď poznáte moje veci práve tak dobre ako ja: ba poznáte ich lepšie ako ja, lebo keby som mal povedať, kde sa podela dobrá polovica môjho inokedy dosť pekného majetku, nevedel by som; kým vy, naopak, o tom som presvedčený, vedeli by ste odpovedať výborne.

Lebo ženy sú obdarené neklamnými inštinktmí, algebrou, ktorú samy vynášly, vedia vysvetliť i divy. Ja, ktorý som poznal len svoje číslice, keď ma ony oklamaly, nevedel som už nič vysvetliť.

Začudovali ste sa niekedy rýchlosti môjho pádu, madame?

Boli ste niekedy oslnená žiarou, roztápajúcou moje zlato?

Ja, priznávam sa, nevidel som iné veci ako oheň; ufajme sa, že ste našli trochu zlata v popole.

Odchodím s potešujúcou nádejou, moja veľmi múdra žena, nemajúc najmenšie výčitky svedomia preto, že od vás odchodím; ostanú vám priatelia, spomínaný popol a na dovŕšenie šťastia sloboda, ktorú sa vám ponáhľam vrátiť.

Ale nadišla, madame, vhodná chvíľa umiestiť do tohto odseku slovko dôverného vysvetlenia.

Zakiaľ som sa úfal, že pracujete pre blahobyt nášho domu, pre majetok našej dcéry, zatváral som filozoficky oči; keďže ste však z nášho domu urobili pustú zrúcaninu, nechcem slúžiť za základ pre šťastie iného.

Vzal som si vás bohatú, ale málo váženú.

Odpusťte, že s vami tak otvorene hovorím, ale keďže akiste hovorím len pre nás dvoch, neviem, prečo by som mal slová zabaľovať.

Zveľadil som náš majetok, ktorý za pätnásť rokov stále vzrastal až do chvíle, keď neznáme a až doteraz mne nepochopiteľné kalamity ho prepadly a zničily, hoci, môžem povedať, nie som tomu ani v najmenšom na vine.

Vy, madame, pracovali ste len na rozmnožení svojho vlastného majetku, čo sa vám podarilo, o tom som vnútorne presvedčený.

Opúšťam vás teda, ako som si vás vzal: bohatú, ale málo úctyhodnú.

S Bohom!

I ja budem od dnešného dňa pracovať na svoj vrub.

Verte mi, že som vám veľmi povďačný za príklad, ktorý ste mi dali a ktorý budem nasledovať.

Váš oddaný muž

barón *Danglars*."

Barónka pozorovala očami Debraya, kým trvalo to dlhé a trápne čítanie. Vedela, že sa mladý človek vie veľmi opanovať, predsa však videla, že raz alebo dva razy zmenil farbu.

Keď dočítal, poskladal pomaly papier a zamyslel sa.

„Tak teda?“ spýtala sa pani Danglarsová s ľahko pochopiteľnou úzkosťou.

„Tak teda, madame?“ opakoval mechanicky Debray.

„Aké pocity budí vo vás ten list?“

„Je to prosté, madame; zdá sa mi, že pán Danglars odišiel, majúc podozrenie.“

„Áno, ale to je všetko, čo mi máte povedať?“

„Nerozumiem,“ odvetil chladne Debray.

„Odišiel! Odišiel navždy! Odišiel, aby sa už nevrátil!“

„Ó, neverte, barónka,“ povedal Debray.

„Nie, vravím vám, že sa nevráti. Poznám ho, je to človek neochvejný v každom rozhodnutí, ktoré slúži jeho záujmom. Keby ma bol pokladal za užitočnú, bol by ma vzal so sebou. Necháva ma v Paríži, čím je povedané, že naša rozluka môže slúžiť jeho plánom. Je teda neodvolateľná a ja som navždy slobodná,“ riekla pani Danglarsová s tým istým spýtavým výrazom.

Debray však miesto odpovede nechal ju v úzkosti, ktorá tiesnila jej myseľ a odzrkadľovala sa v jej pohľade.

„Ako, pane,“ riekla konečne, „vy mi neodpovedáte?“

„Môžem vám dať len jednu otázku: čo mienite teraz urobiť?“

„Chcela som sa vás na to spýtať,“ odvetila barónka s tlčúcim srdcom.

„Ach,“ riekol Debray, „chcete, aby som vám poradil?“

„Áno,“ odpovedala barónka so stiesneným srdcom, „chcem, aby ste mi poradili.“

„Ak chcete moju radu,“ odvetil chladno mladý človek, „odporúčam vám cestovať.“

„Cestovať!“ šepala pani Danglarsová.

„Pravdaže. Ako to písal pán Danglars: ste bohatá a celkom slobodná. Je naskrze potrebné odísť z Paríža, aspoň tak myslím ja, po tých dvoch škandáloch, najprv s nepodareným sobášom slečny Eugenie a teraz so zmiznutím pána Danglarsa. Je dôležité, aby si všetci mysleli, že ste opustená, a nazdávali sa, že ste chudobná, lebo by žene zbankrotovaného človeka neodpustili blahobyť a veľký dom. Pre prvú vec stačí, keď v Paríži ostanete len štrnásť dní a budete opakovať celému svetu, že ste opustená, a vravieť svojim najlepším priateľkám, ktoré rozšíria tú zvesť, ako ste sa stali opustenou. Potom odídete zo svojho domu, necháte v ňom skvosty, zrieknete sa vdovského práva, a každý bude velebiť vašu nezištnosť a spievať o vás chválospevy. Tak budú o vás vedieť všetci, že ste opustená, nazdávať sa, že ste chudobná; len ja budem vedieť o vašom finančnom položení a ako statočný spoločník ochotný som pred vami zúčtovať.“

Barónka, bledá a zničená, vypočula tú reč s takým istým zdesením a zúfalstvom, s akým pokojom a ľahostajnosťou ju Debray povedal.

„Opustená!“ opakovala. „Ó, naozaj opustená... Áno, máte pravdu, pane, o mojej opustenosti nebude nikto pochybovať.“

To boly jediné slová, ktorými táto natoľko hrdá a tak vášnivo milujúca žena mohla Debrayovi odpovedať.

„Ale bohatá, ba veľmi bohatá,“ pokračoval Debray, vyberajúc z toboľky niekoľko listín a kladúc ich na stôl.

Pani Danglarsová mu v tom neprekážala; vymasnažovala sa utlmiť klopanie srdca a zadržať slzy, ktoré jej hrozily, že sa vyrinú zpod mihalníc. U barónky napokon zvíťazil cit hrdosti, a keď sa jej nepodarilo skrotiť srdce, opanovala sa aspoň natoľko, že jej nevyhŕkla ani jedna slza.

„Madame,“ riekol Debray, „je tomu asi šesť mesiacov, ako sme sa spojili. Váš vklad, ktorým ste prispeli, je stotisíc frankov. Náš spolok vznikol v tomto roku v apríli. V máji sa začaly operácie. V máji sme zarobili štyristotisíc frankov. V júni stúpil zisk na deväťstotisíc. V júli vzrástol o milión sedemstotisíc frankov; je to, ako viete, mesiac španielskych papierov. V auguste sme stratili začiatkom mesiaca tristotisíc frankov, ale päťnásteho sa nám to nahradilo a koncom mesiaca sme zasa vyhrali; naše účty odo dňa nášho sdruženia až do včerajšieho dňa, keď som ich uzavrel, vykazujú dva milióny štyristotisíc aktív, teda pre každého z nás milión dvestotisíc . . . Teraz,“ pokračoval Debray, pozerajúc do značiek s metodičnosťou a pokojnosťou burzového agenta, „máme zo sumy, ktorá ostala v mojich rukách, ešte osemdesiattisíc frankov úrokov.“

„Čo znamenajú tie úroky?“ spýtala sa barónka. „Veď ste s tými grošmi nič nepodnikli.“

„Pardon, madame,“ odvetil chladne Debray, „poverili ste ma, aby som s nimi obchodoval, a ja som použil vaše poverenie. Na vašu polovičku pripadá teda štyridsaťtisíc frankov úrokov a okrem toho stotisíc frankov základného kapitálu; vcelku teda milión tristoštyridsaťtisíc frankov. Tak teda, madame, bol som natoľko opatrný, že som predvčerom vyzdvihol vaše peniaze, ako vidíte, len nedávno, a mohol by som tvrdiť, že som tušil, že budem bez váhania povolaný zúčtovať. Tu sú vaše peniaze, čiastočne v bankovkách, čiastočne v šekoch. Hovorím: ‚tu‘, a je to naozaj tak; keďže svoj dom nepokladám za dosť bezpečný, keďže notári nezdajú sa mi dosť diskretní a keďže majetok vraví oveľa hlasnejšie ako notári, nevšímajúc si to, že okrem manželského spoločenstva nemáte právo niečo mať alebo kúpiť, uložil

som celú tú sumu, ktorá dnes tvorí váš jediný majetok, do puzdra, ktoré som skryl na dno tejto skrine a zatrel ju maltou; pre väčšiu bezpečnosť murársku prácu vykonal som sám... A teraz," pokračoval Debray, otvoriac najprv v stene umiestenú skriňu a potom puzdro, „tu je osemsto tisícoviek, ktoré sa ponášajú, ako vidíte, na silno železom okovaný album; k tomu prikladám dvadsaťpäťtisícový strižok a ostatok, ktorý robí, tuším, asi stodesaťtisíc frankov, je zaokrytý týmto šekom, splatným u môjho bankára, a keďže mojím bankárom nie je pán Danglars, šek bude vyplatený, môžete byť bez obavy.“

Pani Danglarsová mechanicky prijala šek, rentový strižok a balík bankoviek.

Ohromný majetok, rozložený na stole, zdal sa len maličkosťou.

Pani Danglarsová so suchými očami, ale s hrudou dmúcou sa udúšanými vzlykmi, ho vzala, zavrela okované puzdro do kabelky, šek a strižok vložila do peňaženky, a stojac nemá a bledá, čakala na nežné slovko, ktoré by ju potešilo v jej bohatstve.

Ale čakala darmo.

„Madame, čaká vás teda veľkolepá existencia,“ riekol Debray; „máte okolo šesťdesiatšesťtisícfrankový dôchodok, čo je mimoriadne veľa pre ženu, ktorá nemôže viesť dom, aspoň nie do roka. To poskytuje právo na všetky rozmary, ktoré vám prídu na um, okrem toho, že ak by sa vám váš podiel zdal nedostatočný, môžete — hľadiac na minulosť, ktorá zaniká — čerpať z môjho, madame. Ochotný som — ó, rozumie sa, v podobe pôžičky! — dať vám k dispozícii všetko, čo mám, totiž milión šesťdesiatšesťtisíc frankov.“

„Ďakujem, pane,“ povedala barónka; „viete, že mi

dávate oveľa viacej, ako potrebuje úbohá žena, ktorá sa mieni zjaviť v spoločnosti až po uplynutí dlhého času.“

Debray bol na chvíľu prekvapený, ale sa spamätal a urobil posunok, ktorý bolo možno najzdvorilejšie tlmočiť slovami:

„Ako sa páči!“

Pani Danglarsová do toho času sa azda ešte niečomu úfala. Zbadajúc však bezstarostné gesto, ktorým sa Debray prezradil, potom hlbokú poklonu a kosý pohľad, ktorý sprevádzal to gesto, a potom nasledujúce významné mlčanie, vztýčila hlavu, otvorila dvere bez hnevu, vzrušenia, ale i bez váhania, a vyšla na schody, neuznajúc za hodného pozdraviť naposledy toho, ktorý ju nechal tak odísť.

„Ach,“ riekol si Debray po jej odchode, „to sú všetko krásne úmysly! Oстане doma, bude čítať romány, a keď už nemôže hrať na burze, bude hrať na lanc-knechta.“

Zasa vzal značky a starostlivo pretrel sumy, ktoré práve vyplatil.

„Ostáva mi milión šesťdesiatisíc frankov,“ povedal si. „Škoda, že umrela slečna de Villefort! Tá sa mi páčila vo všetkom, tú by som si bol vzal.“

A ako obyčajne, flegmaticky čakal, kým uplynie dvadsať minút po odchode pani Danglarsovej, aby potom sám odišiel.

Za tých dvadsať minút Debray, majúc hodinky položené vedľa seba, zaoberal sa číslicami.

Démonická bytosť Asmodi, ktorú by každá živá fantázia bola vytvorila s väčším alebo menším šťastím, keby si Le Sage nebol vydobyl prvenstvo svojím majstrovským dielom, Asmodi, dvíhajúci krovy domov, aby videl dnuka, bol by videl zvláštnu scénu, keby bol zdvi-

hol strechu malého domu v ulici Saint-Germain-des-Prés vo chvíli, keď sa Debray zapodieval svojimi číslicami.

Nad izbou, v ktorej si Debray s pani Danglarsovou rozdelil pol treťa milióna, bola druhá izba, v ktorej bývali tiež naši známi, ktorí v opísaných udalostiach hrali natoľko významnú úlohu, že stretnutie s nimi nás môže zaujímať.

Mercedes a Albert boli v tej izbe.

Mercedes sa za tých niekoľko dní veľmi zmenila. Nie že by sa bola hoci v časoch najväčšieho blahobytu vystatovala pred ľuďmi hrdým prepychom, ktorý sa tak veľmi delí od všetkého ostatného a je príčinou, že nepoznávame ženu, keď je prostejšie oblečená; ani nie preto, že by azda bola podľahla skľúčenosti, ktorá opľánuva toho, kto si nedobrovoľne oblieka šaty chudoby; nie, Mercedes sa zmenila preto, že jej oko už nežiarilo, že sa jej ústa už neusmievaly, a preto, že ustavičná tieseň zapudzovala s jej perí bystré slová, ktoré predtým vnukoval jej vždy živý duch.

Nie chudoba zarmucovala Mercedes, nie nedostatok odvahy robil jej chudobu ťažkou.

Mercedes, zanechajúc prostredie, v ktorom žila, a zablúdiac v novom ovzduší, ktoré si vyvolila, ako ten, kto, vyjdúc zo skvele osvetleného salónu, ocitne sa zrazu v tme, — Mercedes bola podobná kráľovnej, ktorá z paláca sostúpila do chaty a ktorá, obmedziac sa na najpotrebnejšie, nemôže si poradiť s hlinenými nádobami, ktoré si sama musí priniesť na stôl, ani s biednou posteľou, ktorá nahrádza jej mäkké lôžko.

Krásna Katalánka, či vznešená grófka, nemala už naozaj svoj hrdý pohľad, ani milý úsmev, lebo, hľadiac na to, čo ju obklopovalo, videla len smutné predmety:

bola to izba, obtiahnutá šedivými papierovými čalúnmi, aké sporiví majitelia domu vyberajú si najradšej preto, že sa najmenej špinia; bola to dlážka bez kobercov, bolo to náradie, budiace pozornosť a urážajúce oko chudobou lacného prepychu, — slovom, veci, ktoré krikľavými tónmi ničili súlad, taký žiadúci očiam, ktoré boli pri-
vyknuté na elegantný celok.

Pani de Morcerf žila tu od času, ako odišla z pa-
láca; dostávala závrat od večnej tichosti, ako cestovateľ,
ktorý sa ocitol na kraji priepasti. Zbadajúc, že Albert
každú minútu kradmo pozerá na ňu a chce poznať jej
duševný stav, vylúdila na pery bezfarebný úsmev, ktorý
bez sladkej žiare usmiatej očí je podobný len číremu
svetelnému odlesku, ohňu bez teploty.

Albert sa zasa cítil hatený a obťažovaný ostatkom
prepychu, ktorý mu prekážal v jeho terajšom postavení.
Chcel vyjsť bez rukavičiek, ale zdalo sa mu, že má pri-
biele ruky; chcel chodiť pešo, ale jeho obuv zdala sa mu
priligotavá.

Ale obidve tie ušľachtilé a inteligentné bytosti, ne-
rozlučne spojené ohnivom materinskej a synovskej lás-
ky, porozumely sa konečne bez slov a pri obapolnej
šetrnosti a priateľskej pozornosti hovorily bez okolkov
o nevyhnutných materiálnych potrebách života.

Albert mohol konečne povedať matke, nemusiac sa
báť, že zbledne:

„Mama, nemáme už groší.“

Mercedes nepoznala nikdy opravdivú biedu; v mla-
dosti síce často hovorievala o chudobe, ale to nie je to
isté: nedostatok a núdza sú dve synonymá, medzi kto-
rými leží svet rozdielov.

U Kataláncov chýbalo Mercedes tisíc vecí, ale byly
iné, ktoré jej nikdy nechýbaly. Kým byly siete dobré,

bolo možno loviť ryby; kým sa predávaly ryby, boly nite na udržiavanie sietí.

A potom, bez priateľov, majúc len lásku, ktorá nikdy nezasahovala v hmotné drobnosti položenia, starala sa len o seba.

Z toho mála, čo mala, žila Mercedes tak dobre, ako bolo možno žiť; teraz nemala nič a mala sa deliť.

Blížila sa zima: v pustej a chladnej už izbe Mercedes nemala ohňa, ona, ktorej dom býval vyhriaty ústredným kúrením od predizby až po budoár; nemala ani biednej kytky, ona, ktorej byt býval drahocennými kvetinami preplneným skleníkom!

Ale mala syna . . .

Rozohnenie azda zveličeného pocitu povinnosti udržiavalo ju až do toho času vo vyšších sférach.

Rozohnenie je temer oduševnenie, a bolo treba pomaly sostúpiť zo sveta snov do sveta skutočnosti.

Po vyčerpaní všetkých ideálov bolo treba prehovoriť pozitívne.

„Mama moja,“ riekol Albert práve vo chvíli, keď pani Danglarsová išla dolu schodmi, „ak sa vám páči, spočítajme svoje bohatstvo; potrebujem zaokrúhlenú sumu, aby som na nej mohol vybudovať svoje plány.“

„Okrúhlu sumu: nič,“ odvetila Mercedes s bôľnym úsmevom.

„To nie, mama moja; okružla suma je predovšetkým tritisíc frankov, a ja tvrdím, že s tými troma tisícami budeme mať krásny život.“

„Dieťa moje!“ vzdychla Mercedes.

„Ach, drahá mamička,“ riekol mladý človek, „potrovil som vám, žiaľ, dosť groší, aby som mohol poznať ich cenu. Tritisíc frankov je ohromná suma, na ktorej

som vybudoval krásnu a navždy zabezpečenú budúcnosť.“

„To hovoríte vy, drahý priateľ,“ povedala úbohá matka; „ale, predovšetkým, prijmem tých tritisíc?“ doložila začervenajúc sa.

„Myslím, že je to dohovorené,“ odvetil Albert rázne; „prijmem ich tým skôr, lebo ich nemáme, keďže sú, ako viete, zakopané v záhrade domca v Meilhanských alejách v Marseille . . . S dvesto frankami,“ pokračoval, „dostaneme sa obidvaja do Marseille.“

„S dvesto frankami!“ riekla Mercedes. „Myslíte to vážne, Albert?“

„Ó, informoval som sa pri omnibusoch i parníkoch a vyrátal som všetko. Vezmete si miesto v osobitnom oddelení do Châlonsu; vidíte, mama, že zaobchodím s vami ako s kráľovnou; to je tridsaťpäť frankov . . .“

Albert vzal pero a písal:

Koč	35 fr.
Z Châlonsu do Lyonu parníkom	6 „
Z Lyonu do Avignonu parníkom	16 „
Z Avignonu do Marseille	7 „
Cestovné trovy	50 „
	<hr/>
Spolu	114 fr.

„Povedzme, že sto dvadsať,“ riekol Albert s úsmevom; „vidíte, že som štedrý, vidíte, mamička!“

„Ale čo ty, úbohé dieťa?“

„Ja? Veď ste videli, že si pre seba nechávam osemdesiat frankov. Mladý človek, mama, nepotrebuje pohľadlie; napokon viem cestovať.“

„Áno, vo vlastnom koči a so sluhom.“

„Akokoľvek, mamička.“

„Nechže je tak,“ súhlasila Mercedes. „Ale kde vezmeme tých dvesto frankov?“

„Tu sú, a okrem toho ešte iných dvesto. Viete, predal som hodinky za sto frankov a prívesky za tristo. Je to vždy tá história prepychu: prívesky tri razy také drahé ako hodinky! Sme teda bohatí, lebo miesto sto štrnásť frankov, ktoré potrebujete na cestu, máte dvesto päťdesiat.“

„Ale veď tu ešte musíme niečo platiť.“

„Tridsať frankov, ale ja ich zaplatím zo svojich sto päťdesiatich. O tom sme sa teda dohodli. A keďže na cestu potrebujem práve osemdesiat frankov, vidíte, že som veľmi bohatý. Ale to nie je všetko. Čo poviete na toto, hľa, mamička?“

A Albert vyňal malý notes so zlatou sponkou, ostatok niekdajších drahocenných drobností, či azda nežná pamiatka od niektorej z tých tajomných, zahalených žien, ktoré klopávaly na bránku, a vyňal z neho tisíc-frankovú bankovku.

„Čo je to?“ spýtala sa Mercedes.

„Okrúhlych tisíc frankov, mamička!“

„Ako si k nim prišiel?“

„Počúvajte ma, čo vám poviem, mamička, a nepripúšťajte si to priveľmi k srdcu.“

A Albert vstal a šiel bozkať matku na obidve líca; potom zastal, hľadiac na ňu.

„Neviete si predstaviť, mamička, aká krásna sa mi zdáte!“ povedal potom s hlbokým citom synovskej lásky. „Ste naozaj najkrajšia a najušľachtilejšia žena, ktorú som kedy videl.“

„Drahé dieťa,“ riekla Mercedes, darmo sa vynasnažujúc zatajiť slzu, ktorá jej vyhĺkla z oka.

„Naozaj, chýbalo vám len byť nešťastnou, aby sa moja láska k vám premenila na zbožňovanie.“

„Nie som nešťastná, keď mám syna,“ odvetila Mercedes, „a nebudem nešťastná, kým ho budem mať.“

„Pravda, tu sa začína naša skúška,“ riekol Albert. „Viete, na čom sme sa dohodli.“

„Dohodli sme sa na niečom?“ spýtala sa Mercedes.

„Áno, dohodli sme sa, že budete žiť v Marseille a že ja odídem do Afriky, kde miesto mena, ktorého som sa zriekol, zaopatrim si meno, ktoré som prijal.“

Mercedes sa vydral z hrude vzdych.

„Tak, mama moja, odvčera zverboval som sa ku spahiom,“ pokračoval mladý človek, sklopiac s istým zahanbením oči, lebo sám nevedel, koľká vznešenosť je v jeho ponížení. „Vlastne som sa nazdával, že moje telo patrí len mne a že ho môžem predať; od včerajšieho dňa niekoho zastupujem. Predal som sa, ako sa vraví, a to za vyššiu cenu, ako som sa odhadoval,“ doložil, chtiac sa usmiať, „totiž za dvetisíc frankov.“

„Takže tých tisíc frankov . . .?“ spýtala sa s triaškou Mercedes.

„Je polovička tej sumy, mama moja; druhú dostanem o rok.“

Mercedes zdvihla oči k nebu s výrazom, ktorý nemožno opísať, a dve na riasach zachytené slzy vyhrkly vnútorným dojatím a kanuly tíško po jej lícach.

„Cena jeho krvi!“ šeptala.

„Áno, ak ma zabijú,“ povedal so smiechom Morcerf, „ale ubezpečujem ťa, mamička, že som si umienil brániť svoju kožu ako lev. Nikdy som necítil takú chuť do života ako teraz.“

„Bože môj, Bože môj!“ vzdychla Mercedes.

„A potom, prečo by ma mali zabiť, mama? Či za-

bili Lemoricièra, toho nového Neyu juhu? Či zabili Changarniera? Zabili azda Bedeauva? Zabili Morrela, ktorého poznáme? Mamička, len si predstavte svoju radosť, keď sa vrátim a vy ma uvidíte vo vyšívanej uniforme! Osvedčujem sa, že mám úmysel, aby som sa zdal v nej skvele a že som si ten pluk vybral z koketerie.“

Mercedes si vzdychla, ale pokúsila sa usmiať; tá svätá matka chápala, že dieťaťu nesmie nechať celú farchu obete.

„Nuž,“ prehovoril zasa Albert, „ako vidíte, mama, máme už zaistených vyše štyritisíc frankov a z tých štyroch tisíc budete žiť dobré dva roky.“

„Myslíš?“ riekla Mercedes.

Toto slovo vyriekla s takou pravou bolesťou, že jeho pravý smysel neušiel Albertovi, ktorý cítil, ako sa mu sovrela srdce, i chytil teda matku za ruku, a tisnúc ju nežne, riekol:

„Áno, budete žiť!“

„Budem žiť, ale ty neodídeš, však, syn môj?“

„Odídem, mama,“ odvetil Albert pokojným a rozhodným hlasom; „milujete ma priveľmi, aby ste ma u seba nechali leňošiť bez zamestnania, a veď som podpísal smluvu.“

„Rob podľa svojej vôle, syn môj; ja budem robiť podľa vôle božej.“

„Nie, podľa svojej vôle, mama, ale podľa rozumu, podľa potreby. Sme dve zúfalé bytosti, pravda? Čím je dnes váš život? Ničím. Čím je dnes môj život? Ó, bez vás, mama, čírou malichernosťou, verte mi, lebo bez vás, prisahám, môj život bol by sa skončil v ten deň, keď som začal pochybovať o svojom otcovi a zaprel som jeho meno! Budem teda žiť, ak mi sľúbite, že budete

ešte dúfať. Ak mi ponecháte starosť o svoju budúcnosť, zdvojnásobíte moju silu. V Afrike vyhľadám alžírskoho guvernéra; je to človek statočného srdca a vojak skrz-naskrz. Rozpoviem mu svoju trdnú históriu, poprosím ho, aby mi kedy-tedy dožičil pohľad, a ak dodrží sľub, ak si všimne môjho konania, stanem sa o necelého pol roka dôstojníkom, alebo umriem. Ak sa stanem dôstojníkom, vaša budúcnosť je zaistená, mama, lebo budem mať peniaze pre vás i pre seba, a okrem toho nové meno, mama, na ktoré budeme môcť byť obidvaja pyšní, lebo to bude vaše pravé meno. Ak padnem . . . nuž, ak padnem, potom vy, mama, umriete, ak to bude vaša vôľa, a naše nešťastie dosiahne cieľ práve vo svojom vrchole.“

„Dobre,“ povedala Mercedes s ušľachtilým a výrečným pohľadom; „máš pravdu, syn môj. Dokážme istým ľuďom, ktorí nás pozorujú a sú zvedaví na naše činy, aby nás súdili, dokážme im, že si zaslúžime aspoň potovanie.“

„Ale nijaké trdné myšlienky, drahá mamička!“ zvolal mladý človek. „Prisahám vám, že sme, alebo môžeme byť veľmi šťastní. Vy ste žena, plná ducha a odovzdanosti; ja som sa stal prostým človekom, a úfam sa, že bez náruživostí. Keď budem raz v službe, budem bohatý; keď sa vy raz ocitnete v dome pána Dantèsa, budete pokojná. Skúsme to, prosím vás, mamička, skúsme!“

„Áno, skúsme, syn môj,“ odvetila Mercedes, „lebo ty musíš žiť, musíš byť šťastný!“

„S deľbou sme teda hotoví, mamička,“ riekol mladý človek s obdivuhodnou nenútenosťou. „Môžeme odísť ešte dnes. Zaistím vám teda miesto podľa dohovoru.“

„A tvoje miesto, syn môj?“

„Musím tu ešte ostať dva alebo tri dni, mamička. Je to začiatok rozlúčky a musíme na ňu privykať. Musím si zaopatriť nejaké odporúčanie, nejaké informácie o Afrike; v Marseille sa stretneme.“

„Dobre, teda poďme!“ riekla Mercedes, zahafujúc sa do jediného šálu, ktorý si vzala a ktorý bol náhodou z veľmi cenného čierneho kašmíru. „Poďme!“

Albert zobral rýchlo papiere, zazvonil, zaplatil tridsať frankov, ktoré bol dlžen za izbu, a podajúc matke rameno, šiel dolu schodmi.

Niekoľko išiel pred nimi; ten niekoľko začul na schodoch šum hodvábu a obzrel sa.

„Debray!“ šepol Albert.

„Vy ste to, Morcerf?“ odvetil ministerský tajomník, zastanúc na schodoch.

U Debraya zvedavosť zvíťazila nad želaním zachovať inkognito; ostatne, poznali ho.

Bolo naozaj zaujímavé v tomto neznámom hoteli stretnúť sa s mladým človekom, ktorého nešťastná história narobila v Paríži toľko huku.

„Morcerf!“ opakoval Debray.

Potom, zbadajúc v šere ešte mladú postavu a čierny závoj pani Morcerfovej, dodal s úsmevom:

„Ó, pardon, nebudem vás vyrušovať, Albert!“

Albert uhádol Debrayovu myšlienku.

„Mama,“ riekol, obrátiac sa k Mercedes, „to je pán Debray, tajomník ministra vnútra, môj bývalý priateľ.“

„Ako, bývalý?“ riekol zmätene Debray. „Čo chcete tým povedať?“

„Vravím to, pán Debray,“ odvetil Albert, „lebo dnes už nemám priateľov a nemám ich už mať. Veľmi vám ďakujem, pane, že ste ma láskave poznali.“

Debray vystúpil o dva schody vyššie a mladému mužskému stisol rázne ruku.

„Verte mi, drahý Albert,“ riekol citne, nakoľko len mohol, „verte mi, že hlboko cítim s vami v nešťastí, ktoré vás stihlo, a že som vám v čomkoľvek k dispozícii.“

„Ďakujem vám, pane,“ odvetil s úsmevom Albert, „ale i pri tom celom nešťastí ostali sme dosť bohatí, že sa nemusíme na nikoho obracať. Odchodíme z Paríža, a keď zaplatíme cestu, budeme mať päťtisíc frankov.“

Debray, ktorý mal vo vrecku milión, sa zapýril, a hoci bol málo poetický, ako človek vypočítavého ducha, predsa sa nemohol ubrániť myšlienke, že pod strechou toho istého domu boli pred chvíľou dve ženy, z ktorých jedna, právom pozbavená cti, odchádzala chudobná s milión päťstotisíc frankmi pod plášťom, kým druhá, neprávom zasiahnutá, ale vznešená vo svojom nešťastí, cítila sa bohatá s niekoľkými centimami.

Toto porovnanie zmiatlo jeho korektné spôsoby, filozofia prípadu ho zdrvila; povedal niekoľko zdvorilých nesúvislých fráz a rýchlo zostúpil so schodov.

Ministerskí úradníci, ktorí mu boli podriadení, v ten deň veľmi trpeli pre jeho zlú náladu.

Ale večer stal sa majiteľom veľmi pekného domu na bulvári de la Madeleine, donášajúceho päťdesiatisíc frankov.

Na druhý deň vo chvíli, keď Debray podpisoval kúpnu smluvu, teda okolo piatej popoludní, pani de Morcerf, bozkajúc nežne svojho syna, vstúpila do osobitného oddelenia omnibusu, ktoré sa za ňou zavrelo.

Mužský, skrytý vo dvore Laffittovej dopravnej kancelárie za jedným z klenutých oblokov v prízemí, ktorý

býva nad každou kanceláriou, videl Mercedes vstúpiť do koča, videl odjachať omnibus, videl odchádzať Alberta. Tu si prešiel rukou po čele, obťaženom pochybnosťami, a riekol:

„Ach, ako len vrátim tým dvom nevinným šťastie, ktorého som ich pozbavil? Boh mi pomôže.“

X. LEVSKÁ JAMA.

Čiastka väzenia La Force, v ktorej sú zatvorení najväčší vinníci a najnebezpečnejší väzni, menuje sa Dvorom svätého Bernarda.

Trestanci ju nazvali vo svojej ráznej reči Levskou jamou akiste preto, že tam zatvorení väzni majú zuby, ktorými môžu prehrýzť mreže a niekedy pohrýzť i strážnika.

Je to väzenie vo väzení; múry sú tam dva razy také hrubé ako inde. Žalárnik denne dva razy opatrne prezerá masívne mreže a z heraklovskej postavy a chladných prenikavých očí strážnikov možno súdiť, že ich vybrali, aby nad svojimi ľuďmi panovali terorom a čulosťou inteligencie.

Dvor tejto čiastky je obohnáný ozrutnými múrmi, po ktorých šikmo vniká slnce, keď sa odváži sostúpiť do toho pekla telesnej a morálnej ničomnosti. Od chvíle, ako vstali, blúdia po tejto dlažbe plachí, zjašení, ako tieň bledí mužskí, zohýnajúci sa pod nožom, ktorý nad nimi brúsi spravodlivosť.

Tisnú sa, krčia pozdĺž steny, ktorá prijíma a uchováva najviac tepla. Tam stoja, shovárajú sa medzi sebou po dvaja, ale častejšie osamote, s očami neprestajne obrátenými ku dverám, ktoré sa otvoria, aby na chvíľu

prepustily niektorého z obyvateľov toho smutného miesta, alebo aby vrhly do tej priepasti nové bahno zo dna spoločnosti.

Dvor svätého Bernarda má svoju zvláštnu konverzačnú sieň; je to obdĺžnik, rozdelený rovnobežnými mrežami na dve čiastky, ktoré od seba delí na tri stopy široké priestranstvo, aby návštevník nemohol podať väzňovi ruku alebo mu niečo podstrčiť. Táto sieň je chmúrna, vlhká a hrozná, najmä ak pomyslíme na úžasné zvesti, ktoré prenikly cez tieto mreže a pokryly hrdzou železné prúty.

Ale toto miesto, hoci je príšerné, je predsa rajom, kde sa idú vzpružiť do túžobne očakávanej spoločnosti ľudia, ktorí majú sčítané dni. Je taká vzácnosť dostať sa z Levskej jamy inam ako ku bráne svätého Jakuba, na galeje alebo do samoväzby.

Po dvore, ktorý sme opísali a ktorý vydychoval studenú vlhkosť, prechádzal sa mladý človek s rukami vo vreckách, budiaci veľkú zvedavosť v obyvateľoch Levskej jamy.

Bolo by bývalo možné pokladať ho za elegantného človeka podľa strihu šiat, keby neboly bývaly roztrhané. Obnosené však neboly: na nerozodraných miestach hodvábnym leskom sa skvúcu jemnú látku ľahko uhladila starostlivá ruka väzňa, ktorý sa vynasnažoval opraviť ich.

Práve takú starostlivosť venoval batistovej košeli, ktorá od jeho príchodu do väzenia značne zmenila farbu, a lakové topánky si leštil okrajom vreckového ručníčka s vyšívanou korunkou nad začiatočnými písmenami.

Niekoľko chovancov Levskej jamy hľadelo s netajeným záujmom na rafinovanú toaletu väzňa.

„Á, princ sa šľachtí,“ riekol jeden zo zlodejov.

„Je naozaj veľmi driečny,“ podotkol druhý, „a keby

mal hrebeň a pomádu, vopchal by do vrecka všetkých pánov v bielych rukaviciach.“

„Jeho kabát bol iste celkom nový, a topánky sa mu tak pekne ligocú! Môže nám to lichotiť, že máme medzi sebou takých slušných ľudí. A tí žandári sú naozaj hlupáci. Zbojníci! Rozdriapať takú toaletu!“

„Je to vraj dobrý chlapík,“ poznamenal iný; „robil všetko . . . a vo veľkom štýle . . . Taký mladý, a už ušiel z galejí, to je znamenité!“

Zdalo sa, že človek, ktorého tak ošklive obdivovali, teší sa tej chvále, čiže v ozvene chvály, lebo slovám nerozumel.

Keď bol s toaletou hotový, zašiel k oblôčiku kantíny, o ktorý sa opieral žalárnik, a riekol:

„Čujte, pane, požičajte mi dvadsať frankov; vrátim vám ich skoro, u mňa ich nestratíte. Pamätajte, že mám príbuzných, ktorí majú viac než miliónov ako vy centimov. Hľadte, dvadsať frankov, prosím vás, aby som si mohol vziať osobitnú izbu a župan. Strašne mi je neprijemné byť stále v šatách a topánkach. Aký je to kabát, pane, pre princa Cavalcantiho!“

Žalárnik stisol plecami a obrátil sa mu chrbtom. Ani sa nezasmial slovám, ktoré by boly rozveselily každého človeka, lebo už počul i niečo iné, čiže počul vždy to isté.

„Chodte,“ riekol Andrea, „ste človek bez srdca, a ja sa postarám, aby vás pozbavili miesta.“

Pri týchto slovách sa žalárnik obrátil a teraz sa dal do hlasného smiechu.

Ostatní väzni sa priblížili a utvorili kruh.

„Hovorím vám,“ pokračoval Andrea, „že by som si za tú mizernú sumu mohol zaopatriť župan a izbu, aby

som mohol slušne prijať návštevu, na ktorú čakám so dňa na deň.“

„Má pravdu, má pravdu!“ súhlasili väzni. „Tisíc hrmených, veď vidno, že je to človek zo slušnej spoločnosti.“

„Tak mu teda požičajte tých dvadsať frankov,“ riekol žalárnik, oprúc sa druhým heraklovským rameňom; „či nie ste povinní urobiť to druhovi?“

„Nie som druhom tých ľudí,“ odvetil pyšne mladý človek; „neurážajte ma, nemáte na to právo.“

Zlodeji pozreli na seba s chmúrnym hundraním a proti aristokratickému väzňovi začínala sa dvíhať búrka, vyvolaná skôr žalárnikovým vyzvaním, ako slovami Andreu.

Strážnik, istý svojim quos ego, keby sa vlny veľmi rozľútily, nechal ich pomaly stúpať, chtiac poučiť nepríjemného žiadateľa a sebe urobiť zábavku, ktorá by mu skrátila celodenné stráženie.

Zbojníci sa už blížili k Andreovi; jedni hundrali: „Pantofflu! Pantofflu!“

Je to krutá operácia, a to taká, že druha, ktorý u tých pánov upadol do nemilosti, zbijú nie údermi papuče, ale okovanej obuvi.

Iní navrhovali jelito, iný druh zábavy, pri ktorej naplnia skrútený ručník pieskom, kamienkami a dvojsousovými peniažkami, ak ich majú; tým ručníkom šľahajú trestaného ako metlou po chrbte a po hlave.

„Vyšľahajme pekného pána,“ volali niektorí, „pána statočného človeka!“

Ale Andrea sa obrátil k nim, prižmúril jedno oko, oprel jazyk do líca a mľaskal perami; je to jedno z tisíc znamení, ktorými sa dorozumievajú zbojníci, keď musia mlčať.

Bolo to murárske znamenie, ktorému ho naučil Caderousse.

Trestanci poznali svojho človeka.

Ručníky hneď klesly; okovaná topánka putovala späť na nohu najväčšieho zúrivca. Ozvalo sa niekoľko hlasov, zdôrazňujúcich, že pán má pravdu, že pán môže byť po svojom statočný a že väzni chcú dať príklad slobody myslenia.

Vzbura utíchla. Žalárnik to natoľko prekvapilo, že hneď chytil Andreu za ruku a začal ho prekutávať, pripisujúc tú ráznu zmenu medzi obyvateľmi Levskej jamy nejakému významnejšiemu prejavu, ako je sila pohľadu.

Andrea sa nezdráhal.

Zrazu sa ozval pri oblôčiku hlas.

„Benedetto!“ volal dozorca.

Žalárnik pustil svoju korisť.

„Kto ma volá?“ spýtal sa Andrea.

„Do konverzačnej siene!“ odvetil hlas.

„Vidíte, prišla mi návšteva. Uvidíte, môj drahý pane, či sa smie s Cavalcantim nakladať ako s obyčajným človekom!“

A Andrea, mihnúc sa na dvore ako čierny tieň, vbehol do odchýlených dvierok, vzbudiac obdiv druhov i samého žalárnika.

Volali ho naozaj do konverzačnej siene, a nesmieme sa čudovať menej ako Andrea, lebo mladý chytrák, miesto toho, aby použil danú výhodu a ako obyčajní trestanci dovoľával sa svojho vydania písomne, od svojho príchodu do La Force stoicky mlčal.

„Mňa,“ riekol si, „rozhodne protežuje nejaký mocný; všetko svedčí o tom: rýchle šťastie, ľahkosť, s akou som prekonal všetky prekážky, improvizovaná rodina, slávne

meno, ktoré sa stalo mojím majetkom, zasypávajúce ma zlato, najskvelejšie, mojej ctižiadosti sľúbené spojenia. To, že Fortuna na mňa pozabudla a že môj ochranca nebol prítomný, ma síce zničilo, áno, ale nie celkom, nie navždy. Ruka sa na chvíľu odtiahla, ale sa za mnou vystrie znova a zachytí ma zasa vo chvíli, keď si budem myslieť, že sa rútim do priepasti. Prečo by som sa mal odhodlať na neopatrný krok! Ešte by som si mohol znepriatelíť svojho ochrancu. Má dve možnosti pomôcť mi ztadiaľto: tajný útek, kúpený zlatom, a prinútenie sudcov, aby ma prepustili. Vyčkám s vravením a konaním, kým nezbadám, že som celkom opustený, a potom...

Andrea si zostavil plán, ktorý možno pokladať za dôvtipný; podliak Andrea bol neohrozený pri útoku a prudký pri obrane. Biedu spoločného väzenia, všemožný nedostatok, všetko strpel. Ale prirodzenosť, či skôr zvyk predsa zvíťazil. Andrea ťažko niesol nahotu, špinu, hlad; čas sa mu míňal pomaly.

Vo chvíli takej nudy zavolať ho dozorcov hlas do konverzačnej siene.

Andreovi od radosti poskočilo srdce. Na návštevu vyšetrujúceho sudcu bolo priskoro a na zavolanie k direktorovi väzenia alebo k lekárovi prineskoro; bola to teda neočakávaná návšteva.

Za mrežami konverzačnej siene, do ktorej zaviedli Andreu, zbadaly jeho oči, rozškerené dychtivou zvedavosťou, zamračenú a inteligentnú tvár pána Bertuccia; intendant s bolestným počudovaním prezeral si mreže, závorami opatrené dvere a za skríženými prútmi pohybujúci sa tieň.

„Ach!“ zvolal Andrea, zasiahnutý do srdca.

„Dobrý deň, Benedetto,“ prehovoril Bertuccio hlbokým, zvučným hlasom.

„Vy? Vy?!“ zvolal mladý človek, obzerajúc sa zdesený okolo seba.

„Nepoznávaš ma, nešťastné dieťa?“ spýtal sa Bertuccio.

„Ticho, ticho,“ vravel prenikavo Andrea, ktorý poznal jemný sluch múrov; „Bože môj, Bože môj, nehovorte tak hlasno!“

„Pravda, rád by si sa so mnou shováral medzi štyrmi očami?“ spýtal sa Bertuccio.

„Áno, áno,“ odvetil Andrea.

„Dobre.“

A Bertuccio vyňal niečo z vrecka, kývol na žalárnik, ktorého postavu bolo možno vidieť za oblôčikom.

„Čítajte,“ riekol.

„Čo je to?“ spýtal sa Andrea.

„Rozkaz, aby ti dali osobitnú izbu a aby som sa mohol s tebou stýkať.“

„Ó!“ zvolal Andrea a vyskočil od radosti.

A hneď všetko premysliac v duchu, riekol si:

„Môj neznámy protektor! Nezabudol na mňa! Robia tajnosti, keď sa chcú rozprávať v osobitnej izbe. Mám ich v ruke . . . Bertuccia poslal protektor!“

Žalárnik sa shováral chvíľu s predstaveným, potom otvoril obidvoje zamrežovaných dverí a zaviedol Andreu, ktorý bol bez seba od radosti, do izby v prvom poschodí s výhľadom na dvor.

Izba bola vyličená vápnom, ako býva vo väzení. Bola veselá a väzňovi sa zdalo, že sa jagá: kachle, posteľ, stoličky a stôl tvorily skvelé zariadenie.

Bertuccio si sadol na stoličku. Andrea sa hodil na posteľ. Žalárnik odišiel.

„Tak, čo mi chceš povedať?“ spýtal sa intendant.

„A vy?“ spýtal sa Andrea miesto odpovede.

„Najprv hovor ty . . .“

„Ó, nie; vy mi máte všeličo povedať, veď ste ma vyľadali.“

„Tak dobre. Pokračoval si na ceste zločinnosti: kradol si, vraždil si . . .“

„Ak ste ma dali zaviesť do osobitnej izby, aby ste mi toto povedali, nemuseli ste sa veru ustávať. To mi je všetko známe. Ale sú veci, o ktorých neviem. O tých hovorme, ak sa vám páči. Kto vás poslal?“

„Ó, ženiete to plnou parou, pán Benedetto!“

„Vidíte, a rovno k cieľu. Usporme si zbytočné slová. Kto vás posiela?“

„Nikto.“

„Ako viete, že som vo väzení?“

„Poznal som ťa už dávno v elegantnom bezočivcovi, ktorý tak rozkošne poháňal kone po Champs-Élysées.“

„Champs-Élysées! . . . Ach, horí, ako sa vraví v hre na oheň a vodu . . . Champs-Élysées! . . . Pohovorme si trochu, ak chcete, o mojom otcovi.“

„A čo som ja?“

„Vy, drahý pane, ste mojím pestúnom . . . Myslím si totiž, že nie vy ste složili pre mňa stotisíc frankov, ktoré som strovil za štyri či päť mesiacov; nie vy ste mi našli otca Taliana zo šľachtického rodu; nie vy ste ma uviedli do spoločnosti a pozvali ma do Auteuile na istý obed, o ktorom ešte vždy snívam, zároveň s najvyberanejšou parížskou spoločnosťou, s istým kráľovským prokurátorom, s ktorým som mal, žiaľ, udržiavať styky, lebo by mi to teraz bolo veľmi užitočné; a konečne nie vy ste sa za mňa zaručili jedným alebo dvoma miliónmi, keď ma stihla osudná nehoda s odhalením mojich výčinov . . . Hovorte teda, ctihodný Korzičan, hovorte . . .“

„Čo ti mám povedať?“

„Pomôžem ti. Práve si hovoril o Champs-Élysées, môj vznešený pestún.“

„Tak čo?“

„Nuž na Champs-Élysées býva veľmi bohatý pán.“

„U ktorého si kradol a vraždil, však?“

„Myslím, že áno.“

„Pán gróf de Monte Christo.“

„Vy ste ho pomenovali, ako vraví pán Racine. Tak, mám sa mu hodiť do náručia, pritísnuť ho k srdcu a volať: „Otče! Otče!“ ako vraví pán Pixérécourt?“

„Nežartujte,“ odvetil vážne Bertuccio, „a nech také meno nie je tu vyslovené tak, ako ste sa ho opovážili vysloviť vy.“

„Ech, prečo nie?“ riekol nedbanlivo Andrea, trochu zmätený slávnostným správaním Bertuccia.

„Preto, lebo kto má to meno, je veľkým miláčikom nebies, aby bol otcom takého podliaka, ako ste vy.“

„Ó, veľké slová . . .“

„A veľké účinky, ak si nedáte pozor!“

„Vyhrážky! . . . Nebojím sa ich . . . Poviem . . .“

„Myslíte si, že máte do činenia s takými ľuďmi, ako ste sami?“ povedal Bertuccio takým pokojným tónom a s takým jasným pohľadom, že Andreu vzrušilo až do blbín srdca. „Myslíte, že máte do činenia so svojimi spustlými druhmi z galejí alebo s prostoduchými maznáckmi zo spoločnosti? . . . Benedetto, ste v hrozných rukách, a tie ruky sa chcú pre vás otvoriť; využite príležitosť. Nehrajte sa s bleskom, ktorý na chvíľu odložily, ale ktorý môžu zasa pochytiť, ak im budete chcieť prekážať v slobodnom pohybe.“

„Môj otec! . . . Chcem vedieť, kto je môj otec! . . .“ opakoval Benedetto. „Musím sa to dozvedieť, keby som

preto mal hneď i zahnúť. Čo mi urobí škandál? Slávu... reklámu . . . ako hovorí novinár Beauchamp . . . osoží mi. Ale vy, ľudia veľkého sveta, škandalom vždy niečo stratíte, hoci máte i milióny a erby . . . Tak, kto je môj otec?“

„Prišiel som ti to povedať . . .“

„Ach!“ zvolal Benedetto a oči mu zažiarily od radosti.

Vtom sa otvorily dvere a kľučiar riekol Bertucciovi:

„Prepáčte, pane, ale vyšetrujúci sudca čaká na väzňa.“

„To je zakončenie môjho výsluchu,“ vysvetľoval intendantovi Andrea. „Nech ho čert vezme!“

„Zajtra prídem zasa,“ riekol Bertuccio.

„Dobre,“ odvetil Andrea. „Páni žandári, som vám k službám . . . Ach, drahý pane, nechajte v kancelárii desať toliarov, aby mi dali, čo tu potrebujem.“

„Dobre,“ odvetil Bertuccio.

Andrea mu podával ruku, Bertuccio svoju ponechal vo vrecku a zaštrngal v nej niekoľkými strieborniakmi.

„To som chcel povedať,“ riekol Andrea s úšľabkom, ale cele opanovaný Bertucciovou mimoriadnou spokojnosťou.

„Azda by som sa bol mýlil?“ spýtal sa v duchu sám seba, vstupujúc do zamrežovaného koča, ktorý parížski väzni volajú „šalátový kôš“. „Uvidíme! . . .“

„Teda do videnia zajtra!“ riekol, obracajúc sa k Bertucciovi.

„Do videnia zajtra!“ odvetil intendant.

XI. SUDCA.

Pamätáme sa, že abbé Bussoni ostal sám s Noirtierom v umrlčej izbe a že starec a kňaz stali sa dobrovoľnými strážcami devinho tela.

Azda kresťanské exhorty abbého, azda jeho sladké milosrdenstvo, azda jeho presvedčivé slová povzbudily starca. Lebo od tej chvíle, keď sa mohol dorozumieť s kňazom, Noirtier miesto zúfalstva, ktoré ho zpočiatku opanovalo, javil veľkú odovzdanosť a spokojnosť, ktoré značne prekvapovali všetkých, čo poznali jeho hlbokú lásku k Valentíne.

Pán de Villefort nevidel starca od rána, keď Valentína umrela. Služobníctvo nahradili novým: pre kráľovského prokurátora najali nového komorníka, pre Noirtiera nového sluhu; dve ženské vstúpily do služby k pani de Villefort; všetci až po vrátnika a kočiša mali nové tváre, ktoré sa stavaly, ak možno tak povedať, medzi pánov tohto zlorečeného domu a narušovali už i tak dosť chladné styky, ktoré ešte medzi nimi jestvovaly. Ostatne o tri dni sa začínalo obdobie porôt a Villefort, zatvorený v pracovni, v začatom diele proti Caderoussovmu vrahovi pokračoval s horúčkovým chvatom. Ako všetky udalosti, na ktorých mal účasť gróf de Monte Christo, tak i táto vyvolala veľký šum v parížskej spoločnosti. Dôkazy neboly dosť presvedčivé, keďže spočívaly len na niekoľkých slovách, ktoré napísal umierajúci trestanec, bývalý druh obžalovaného; bolo možno predpokladať, že umierajúci obvinil svojho druhu z nenávisti alebo z pomsty; len sudcovo smýšľanie sa ustálilo; kráľovský prokurátor získal konečne hrozné presvedčenie, že Benedetto je vinný, a z toho nie práve ľahkého víťazstva kynulo jeho ctižiadosti zadosťučine-

nie, ktoré jedine mohlo vzbudiť trochu rozochvenia v jeho ľadovom srdci.

Vďaka teda ustavičnej práci Villefortovej, ktorý chcel tou pravotou začať najbližšie obdobie, vyšetrowanie pokračovalo; bol prinútený vyhýbať ľuďom väčšmi ako inokedy, aby vyhol odpovediam na ohromné množstvo žiadostí o vstupenky.

A potom uplynul taký krátky čas od dňa, keď chuderku Valentínu uložili do hrobky, bolesť celej rodiny bola ešte natoľko živá, že sa nikto nedivil, keď videl otca tak prísne pohrúženého do povinností, totiž do jediného prostriedku, ktorým mohol odohnať svoj žiaľ.

Len jediný raz, totiž po druhej návšteve Bertucciovej u Benedetta, ktorá mala byť zajtra, pri ktorej intendant mal pred mladým človekom odhaliť jeho otca, Villefort videl Noirtiera. Bolo to vo chvíli, keď prokurátor, vysilený ustatosťou, sišiel do záhrady. Zamračený, chýliac sa pod ťarchou istej neúprosnej myšlienky, pán de Villefort sa prechádzal, a podobný Tarquiniovi, srážajúcemu palicou najvyššie maky, srážal palicou dlhé schnúce kostonky ruží, ktoré čnely pozdĺž chodníkov ako duchovia tých kvetov, ktoré sa ešte nedávno skvelý v takej nádhere.

Už neraz prišiel až na koniec záhrady, totiž ku známej bráne, ktorá viedla k opustenej ohrade, chodiac stále tou istou cestou, tým istým krokom a tými istými pohybmi, keď sa jeho oči mechanicky obrátili k domu, kde sa s krikom hral jeho syn, ktorý prišiel z ústavu, aby strávil nedeľu (bola práve nedeľa) a pondelok u matky.

Tu zbadal pri otvorenom obluku pána Noirtiera, ktorý sa v kresle dal zaviezť k obluku, chtiac využiť posledné lúče ešte teplého slnca, ktoré prišlo pozdraviť

odumierajúce kvety a červené lístie divého hrozna, víniče sa po balkóne.

Starcovo oko bolo upreté na istý bod, ktorý Villefort rozoznával len neurčite. Noirtierov pohľad bol natoľko nenávistný, divý, natoľko žeravo netrpezlivý, že kráľovský prokurátor, rozumejúc každému výrazu tak dobre mu známej tváre, odbočil s chodníka, aby sa presvedčil, na koho padá ten žeravý pohľad.

Tu zbadal pod skupinou líp, ktoré mali už temer holé konáre, pani de Villefort, ktorá, sediac s knihou v ruke, chvíľami prestávala čítať, aby sa usmiala na syna, alebo mu hodila nazad pružnú loptu, ktorú chlapec tvrdohlavo hádzal zo salónu do záhrady.

Villefort zbledol, lebo porozumel, čo stavec žiada.

Noirtier stále hľadel na ten istý predmet; keď sa však obrátilo jeho oko so ženy na muža, v tej chvíli sám Villefort stal sa predmetom toho zdrvujúceho pohľadu; pohľad, zmeniac smer, zmenil síce reč, ale naskrze nepremenil sa jeho výhražný výraz.

Pani de Villefort, nevediac nič o vášňach, ktorých blesky križovali sa nad jej hlavou, v tej chvíli zadržala synovu hračku a zakývala na chlapca, aby si prišiel pre loptu a bozk. Eduard sa však dal dlho prosiť: materinské objatie akiste nezdalo sa mu dostatočnou odmenou za to ustávanie. Konečne si dal povedať, skočil s obloka do hriadky heliotropov a králikov a s uznojeným čelom pribehol k pani de Villefort. Pani de Villefort mu osušila čelo, pritlačila pery na tú vlhkú slonovinu, a vložiť mu do jednej ruky loptu a do druhej za priehrstie cukríkov, prepustila dieťa.

Villefort, príťahovaný neodolateľnou mocou, ako je lákaný vták hadom, približoval sa k domu. Čím väčší sa približoval, tým väčší sa snižoval Noirtierov pohľad,

ktorý ho sledoval, a plam jeho zreníc sa natoľko rozžeravil, že Villefort sa cítil ním spaľovaný až do hlbín duše. Z toho pohľadu naozaj bolo možno vyčítať krvavú výčitku a zároveň strašnú vyhrážku. Potom sa Noirtierove oči uprely k nebu, ako by starec upozorňoval syna na zabudnutú prísahu.

„Viem, pane, viem,“ odvetil zdola Villefort; „pozhoďte ešte deň; čo som povedal, je sväté.“

Zdalo sa, že odpoveď uspokojila Noirtiera, a jeho pohľad sa obrátil ľahostajne v inú stranu.

Villefort si prudko rozopäl kabát, ktorý ho dusil, prešiel si bledou rukou po čele a vrátil sa do pracovne.

Zavítala studená noc a minula pokojne; v dome si všetci ľahli a spali ako obyčajne. Len Villefort, práve tak ako obyčajne, neľahol si súčasne s ostatnými a pracoval až do piatej. Prezeral posledný výsluch, skončený predošlého dňa vyšetrujúcim sudcom, porovnával výpovede svedkov a upravoval svoj obžalovací spis, jeden z najrúznostnejších a najobratnejších, aké kedy napísal.

Na druhý deň, v pondelok, malo sa konať prvé zasadnutie súdu. Villefort videl mdlý, šedivý úsvit prebúdajúceho sa dňa; v jeho belasom svetle vynikly riadky, napísané na papier červeným atramentom. Sudca na chvíľu zdriemol, kým jeho lampa zavzdychala naposledy. Prebudil sa na jej sipenie, majúc prsty vlhké a zafarbené načerveno, ako by ich bol omočil do krvi.

Otvoril oblok. V diaľke tiahol sa oblohou veľký, žltý pruh a pretínal na dvoje štíhle topole, odrážajúce sa tmavo na oblohe. Za bránou pod gaštanmi vyletel z lucerny škovránok a vznášal sa k nebu, vysielajúc svoj jasný ranný pozdrav.

Vlhký ranný vzduch ovial Villefortovu hlavu a osviežil jeho pamäť.

„Teda dnes,“ riekol si namáhavo, „dnes má človek, držiaci v ruke meč spravodlivosti, udrieť všade, kde sú vinníci.“

Jeho zrak sa obrátil nevdojak k Noirtierovmu obloku, ktorý bol v bočnom krídle, tvoriacom s hlavnou budovou pravidelný uhol, k obloku, v ktorom predošlý deň zbadal starca.

Záclona bola spustená.

Ale otcov obraz utkvel tak pevne v synovom vnútri, že Villefort prehovoril k zatvorenému oknu, ako by bolo otvorené a ako by v ňom ešte videl hroziaceho starca.

„Áno,“ šepol, „áno, buď pokojný.“

Hlava mu klesla na prsia a s takou sklonenou hlavou prešiel sa niekoľko ráz po pracovni, až sa konečne hodil oblečený na diván, ani nie natoľko pre spanie, ako skôr aby si povystieral údy, premožené únavou a chladnosťou práce, ktorá preniká až do kostí.

Dom sa pomaly prebúdzal. Villefort vo svojej pracovni postupne počul všetky zvuky, z ktorých sa akosi skladá život domu: otváranie a zatváranie dverí; zvuk cengáča pani Villefortovej, volajúci komornú; prvý krik chlapca, ktorý vstával veselo, ako sa obyčajne vstáva v tom veku.

Potom zazvonil i Villefort. Nový komorník vstúpil, nesúc noviny.

S novinami niesol i šálku čokolády.

„Čo mi to nesiete?“ spýtal sa Villefort.

„Šálku čokolády.“

„Nežiadal som si ju. Kto sa o mňa tak stará?“

„Madame; povedala mi, že pán bude musieť dnes akiste mnoho hovoriť vo veci tej vraždy a že sa potrebuje posilniť.“

A sluha postavil pozlátenú šálku na stolík, stojaci

pri pohovke, ktorý bol, ako všetko ostatné, pokrytý listinami.

Sluha odišiel.

Villefort hľadel chvíľu na šálku chmúrnym pohľadom, potom ju zrazu schvátil nervóznym pohybom a na dúšok vypil jej obsah. Zdalo sa, ako by sa bol úfal, že je to smrtiaci nápoj, a ako by bol volal smrť, aby ho pozbavila oveľa ťažšej povinnosti, ako je sama smrť. Potom vstal a prechádzal sa po izbe s úsmevom, ktorý, keby ho bol mohol niekto vidieť, bol by vzbudil hrôzu.

Čokoláda bola neškodná a pán de Villefort necítil nič.

Keď prišla hodina raňajok, pán de Villefort neprišiel ku stolu. Sluha zasa vstúpil do pracovne.

„Madame dáva pána upozorniť,“ oznamoval, „že práve odbilo jedenásť hodín a že zasadnutie je ustálené na dvanástu.“

„Tak, a čo z toho vyplýva?“ spýtal sa Villefort.

„Madame sa obliekla, je hotová, a dáva sa pýtať, či má odprevadiť pána.“

„Kde?“

„Do justičného paláca.“

„Prečo?“

„Madame vravela, že by si veľmi želala byť prítomná na tom rokovaní.“

„Ach,“ riekol Villefort temer výhražným hlasom, „želá si to!“

Sluha cúvol o krok a riekol:

„Ak si pán žiada ísť sám, poviem to madame.“

Villefort chvíľu neodpovedal; zaťal nechty do bledeho líca, od ktorého sa veľmi odrážaly ebenové fúzy.

„Odkazujem madame,“ odvetil konečne, „že si že-

lám s ňou prehovoriť a že ju prosím, aby na mňa čakala vo svojej izbe.“

„Áno, pane.“

„Potom ma prídte oholiť a obliecť.“

„Áno, hneď.“

Komorník zmizol, o chvíľu sa zasa naozaj zjavil, oholil Villeforta a obliekol ho slávnostne do čiernych šiat.

Keď bol hotový, riekol:

„Madame čaká na pána, keď bude hotový s toaletou.“

„Už idem.“

A Villefort, majúc aktovku pod pazuchou a klobúk v ruke, šiel do izieb svojej ženy.

Pri dverách sa na chvíľu zastavil a sotrel si ručníkom pot, ktorý mu kanul po bledom čele.

Potom otvoril dvere.

Pani de Villefort sedela na otomane, prezerajúc netrpezlivo časopisy a brošúry, ktoré malý Eduard trhal pre zábavu prv, ako ich matka mohla prečítať. Bola celkom oblečená na vychádzku; klobúk ležal na kresle, rukavičky mala už natiahnuté.

„Ach, tu ste, pane,“ riekla prirodzeným, pokojným hlasom. „Bože môj, aký ste bledý, pane! Iste zasa ste pracovali celú noc. Prečo ste s nami neraňajkovali? Vezmete ma so sebou, alebo mám ísť von sama s Eduardom?“

Pani de Villefort, ako vidno, dala veľa otázok pre jednu odpoveď, ale oproti všetkým tým otázkam ostal pán de Villefort nemý a chladný ako socha.

„Eduard,“ ozval sa konečne, pozrúc na dieťa veliteľským pohľadom, „choďte sa baviť do salónu, priateľ môj, musím sa rozprávať s vašou matkou.“

Pani de Villefort, počujúc ten rozhodný tón, vidiac chladné správanie a divné prípravy, zachvela sa.

Eduard zdvihol hlavu a pozrel na matku; ale vidiac, že nepotvrďuje otcov rozkaz, len ďalej srážal hlavy oloveným vojačikom.

„Eduard!“ zvolal pán de Villefort tak rázne, že sa chlapec na koberci trhol. „Nepočujete? Choďte!“

Dieťa, neprivyknuté na také zaobchodenie, zbledlo a vstalo. Ťažko povedať, či zbledlo od hnevu a či od strachu.

Otec pristúpil k nemu, chytil ho za ruku, bozkal na čelo a riekol:

„Choď, dieťa moje, choď.“

Eduard odišiel.

Pán de Villefort išiel ku dverám a zamkol ich.

„Ó, Bože môj,“ vzdychla si mladá žena, vynasnažujúc sa nazrieť mužovi až na dno duše a nútiac sa do úsmevu, ktorý zmrazil Villefortovu chladnosť, „čo sa stalo?“

„Madame, kde skrývate jed, ktorý obyčajne upotrebuje?“ riekol jasne a bez úvodu sudca, stojac medzi ženou a dverami.

Pani de Villefort mala asi taký pocit, ako má škóvranok, keď vidí nad svojou hlavou krúžiť jastraba vždy v užších a užších vražedných kruhoch.

Chrapľavý, zlomený zvuk, ktorý nebol ani výkrikom, ani vzdychom, vyrval sa z hrude pani Villefortovej, ktorá zbledla až smrteľne.

„Pane,“ odvetila, „ne . . . nerozumiem.“

A predtým zdvihnúc sa v nesmiernej hrôze, klesla teraz, zachvátená akiste ešte väčšou hrôzou ako prv, späť medzi hlavnice pohovky.

„Pýtal som sa vás,“ pokračoval Villefort celkom pokojným hlasom, „na ktorom mieste skrývate jed, ktorým ste otrávil môjho testu, pána de Saint-Méran, moju testinú, Barroisa a moju dcéru Valentínu?“

„Ó, pane!“ zvolala pani de Villefort. „Čo to vravíte?“

„Nie je na vás rad spytovať sa, ale odpovedať.“

„Manželovi, či sudcovi?“ pýtala sa zmätená pani de Villefort.

„Sudcovi, madame, sudcovi!“

Bledosť tej ženy, úzkostlivosť jej pohľadu, triaška jej tela poskytovaly hrozný obraz.

„Ó, pane . . . ó, pane!“ šeptala, a to bolo všetko.

„Neodpovedáte, madame?“ zvolal hrozný spytovateľ.

Potom dodal ešte s desnejším úsmevom, akým bol jeho hnev:

„Však nepopierate!“

Pohla sa.

„A nemôžete popierať,“ dodal Villefort, vystrúc k nej ruku, ako by ju chcel schvátiť menom spravodlivosti, „spáchali ste tie rozličné zločiny s nehanebnou zručnosťou, ktorá však mohla oklamať len tých ľudí, ktorých zaslepovala láska k vám. Od smrti pani de Saint-Méran vedel som, že môj dom skrýva traviča: pán d'Avrigny ma na to upozornil; podozrenie, ktoré bdie vždy na dne môjho srdca a striehne i tam, kde niet zločinu, po Barroisovej smrti (Bože, odpusť!) padlo na niekoho — na anjela! Ale po smrti Valentíninej nemal som už pochybnosti, madame, a to nielen ja, ale ani iní. Tak sa váš zločin, teraz dvom osobám známy a mnohými tušený, stane verejným, a ako som vám už povedal, madame, neshovára sa s vami manžel, ale sudca.“

Mladá žena si zakryla tvár obidvoma rukami.

„Ó, pane,“ riekla zúfalo, „úpenlivo vás prosím, nedajte sa klamať zdanlivosti!“

„Boli by ste azda chabá?“ zvolal pohrdlivo Villefort. „Naozaj, pozoroval som vždy, že traviči sú chabí. Boli by ste azda chabá vy, ktorá ste s príšernou smelosťou hľadeli na smrť dvoch starcov a devy, ktorých ste zavraždili?“

„Pane! Pane!“

„Boli by ste zbabelá,“ pokračoval Villefort vo vzťahujúcom sa rozčúlení, „vy, ktorá ste počítali minúty štyroch agónií; vy, ktorá ste osnovali svoje diabolské plány a miešaly svoje skazonosné nápoje s takou zázračnou zručnosťou a presnosťou? Vy, ktorá ste všetko tak dobre vypočítali, boli by ste azda zabudli myslieť na jednu vec, totiž kde vás privedie odhalenie vašich zločinov? Ó, to je nemožné a iste ste si ponechali nejaký jed, sladší, silnejší a vražednejší ako ostatné, aby ste unikli zaslúženému trestu . . . Urobili ste to, pravda, úfam sa aspoň . . .“

Pani de Villefort zalomila rukami a padla na kolená.

„Viem . . . viem . . .“ riekol sudca, „priznávate sa. Ale priznanie, urobené sudcom v poslednej chvíli, keď už nemožno popierať, také priznanie naskrze nemierni trest, ktorý vymerajú vinníkovi!“

„Trest!“ zvolala pani de Villefort. „Trest, pane? Už ste druhý raz vyslovili to slovo!“

„Áno. Mysleli ste azda, že vás nestihne preto, že ste štvornásobnou vinničkou? Mysleli ste, že vás nestihne preto, že ste ženou toho, ktorý trest vymeriava? Nie, madame, nie! Na travičku čaká popravište, nech je ktokoľvek, najmä čo som už povedal, ak pre seba neukryla niekoľko kvapák svojho najúčinnejšieho jedu.“

Pani de Villefort skríkla divo a ošklivá, nepremožiteľná hrôza zračila sa v črtách jej zohavenej tváre.

„Ó, nebojte sa popravišťa, madame,“ povedal sudca, „nechcem vás zneuctiť, lebo by som tým zneuctil seba. Ba naopak, ak ste ma dobre porozumeli, musíte pochopiť, že nemôžete umrieť na popravišti.“

„Nie, nerozumela som, čo chcete povedať,“ zajachťavala sa od hrôzy celkom zmeravená nešťastná žena.

„Chcem povedať, že manželka prvého parížskeho sudcu nepošpiní svojou nízkosťou meno bez škvrny a nezneuctí zároveň svojho manžela a svoje dieťa.“

„Nie, ó, nie!“

„Tak, madame, urobíte tým dobrý skutok, za ktorý vám ďakujem.“

„Vy mi ďakujete? A za čo?“

„Za to, čo ste práve povedali.“

„Čo som povedala? Moja hlava je pomätená, nechápem už nič, Bože môj, Bože môj!“

A vstala s penou na perách a s rozstrapatenými vlasmi.

„Odpovedali ste, madame, na otázku, ktorú som vám dal, vkročiac sem: kde je jed, ktorý upotrebudujete, madame!“

Pani de Villefort zdvihla dohora ruky a křčovite ich sopäla.

„Nie, nie,“ kričala, „to nemôžete chcieť!“

„Nechcem, aby ste zahynuli na popravišti, madame, to nechcem, rozumiete?“ odvetil Villefort.

„Ó, pane, milosť!“

„Chcem, aby zvíťazila spravodlivosť. Som na to tu, aby som trestal, madame,“ riekol s blčiacim zrakom, „a každú inú ženu, keby to bola hneď i kráľovná, vydal by som katovi. Ale k vám budem milosrdný. Vám po-

viem: Však, madame, nechali ste si niekoľko kvapák najsladšieho, najpôsobivejšieho a najistejšieho jedu?“

„Ó, odpusťte mi, pane! Darujte mi život!“

„Ona je chabá!“ zvolal Villefort.

„Pamätajte, že som vaša žena!“

„Ste travička!“

„Menom nebies . . .“

„Nie!“

„Menom lásky, ktorú ste ku mne cítili!“

„Nie, nie!“

„Menom nášho dieťaťa! Ó, nechajte ma žiť nášmu dieťaťu!“

„Nie, nie, nie, vravím! Keby som vás nechal žiť, môžbyť, že by ste ho raz zabili ako ostatných.“

„Ja? zabiť svojho syna?“ zvolala v krajnom napätí vášne šialená matka. „Ja, zabiť svojho Eduarda? . . . Ach! Ach!“

A svoje slová zakončila hrozným, démonickým smiechom, ktorý sa premenil na chrapot.

Pani de Villefort klesla k nohám svojho muža.

Villefort sa k nej priblížil.

„Zapamätajte si, madame,“ riekol, „že ak nezvítazí spravodlivosť do toho času, kým sa vrátim, udám vás vlastnými perami a zavriem vás vlastnoručne.“

Vypočula ho zničená, zdeptaná, ťažko oddychujúc; v jej tvári žilo len oko a tajilo v sebe hrozný oheň.

„Rozumiete ma,“ riekol Villefort, „idem, aby som vyriekol trest smrti nad vrahom . . . Ak vás nájdem živú, budete dnes večer spať v Conciergerii.“

Pani de Villefort si vzdychla, jej napäté nervy vypovedaly službu a nešťastnica klesla na pokrovec.

Zdalo sa, že kráľovského prokurátora pohl súcit;

pozrel na ňu s menšou prísnosťou, a trochu sa k nej sklóniac, povedal zľahka:

„S Bohom, madame, s Bohom!“

Tá odobierka bodla pani de Villefort ako smrtiaci nôž. Zamdlela.

Kráľovský prokurátor vyšiel a vyjdúc zamkol dvere na dva skoky.

XII. SÚD.

Tak sa povrávalo v justičnom paláci, ako i v spoločnosti, že Benedettova aféra vzbudila veľkú senzáciu. Usilovný hosť Café de Paris, buiváru de Grand a Bois de Boulogne, falošný Cavalcanti, spravil si za dva či tri mesiace veľké množstvo známostí. Noviny písaly o rozličných príhodách obžalovaného z jeho elegantného života i zo života galejníckeho; to všetko vyvolalo veľkú zvedavosť najmä u tých, ktorí poznali princa Andreu Cavalcantiho osobne. Aj oni boli odhodlaní urobiť všetko, aby na lavici obžalovaných videli pána Benedetta, vraha svojho galejného druha.

Mnohí pokladali Benedetta i keď nie za obeť, tak aspoň za omyl spravodlivosti: pána Cavalcantiho otca vraj videli v Paríži, a očakávalo sa, že sa zjaví zasa, aby zastal svojho vznešeného potomka. Mnohým ľuďom, ktorí nikdy nepočuli o báječne vyšnurovanom kabátiku, v ktorom sa Cavalcanti zjavil u grófa de Monte Christo, imponoval vznešený zjav a gavalierske vystupovanie starého patricija, ktorý, treba uznať, zdal sa dokonalým veľmožom, keď nehovoril a nepočítal.

Na obžalovaného sa zasa mnoho ľudí pamätalo, že ho videli takého milého, takého krásneho, takého šted-

rého, že v tom všetkom skôr videli intrigy nejakého nepriateľa, akí sa vyskytujú na tomto svete, na ktorom veľký majetok poskytuje možnosť robiť priam zázračne dobré i zlé a zadovažuje priam neslýchanú moc.

Každý sa teda ponáhal na rokovanie, chtiac zažívať divadlo, alebo ho posudzovať. Od siedmej ráno tisly sa pred bránou zástupy a hodinu pred rokovaním bola sieň už preplnená tými šťastnými, ktorým sa v nej ušlo miesta.

Pred príchodom súdneho dvora a často i po ňom súdna sieň sa pri veľkých procesoch ponáša na salón, v ktorom sa stretá veľa ľudí; idú k sebe, ak sú tak blízko, že sa nemusia báť, že stratia miesto, alebo, ak ich delí príliš veľké množstvo ľudí, advokátov a žandárov, dávajú si znamenia.

Bol krásny jesenný deň, jeden z tých, ktoré nám dávajú odškodné za škaredé alebo krátke leto. Hmly, ktoré pán de Villefort ráno videl haliť slnce, rozpáchly sa sťa by čarom a jeden z posledných, najmilších septembrových dní zajasal sa v plnej žiari.

Beauchamp, jeden z kráľov tlače a tak majúci svoj prestol všade, hľadel monoklom napravo i naľavo. Zbadal Château-Renauda a Debraya, ktorí si vydobyli priazeň jedného zo strážnikov a naklonili si ho, aby si miesto pred nich, čo bolo jeho právo, stal za nich. Tento čulý človek vytušil v nich ministerského tajomníka a milionára; bol veľmi úslužný ku svojim vznešeným susedom, ba dovolil im i to, aby navštívili Beauchampa, sľúbiac im, že im zachová miesta.

„Prišli sme sa teda podívať na svojho priateľa!“ riekol Beauchamp.

„Áno, áno,“ odvetil Debray. „Taký vznešený princ! Mal by vziať čert všetkých talianskych princov!“

„Človek, ktorého rod opísal Dante, a jeho rod siahal až po Božskú komédiu!“

„Noblesse de corde,“ poznamenal flegmaticky Château-Renaud.

„Odsúdia ho, pravda?“ spýtal sa Debray Beauchampa.

„Drahý môj,“ odvetil novinár, „zdá sa mi, že by som sa skôr na to mal spýtať ja vás: vy lepšie viete ako my, ako je s tou vecou. Stretli ste sa s prezidentom pri poslednom večierku u ministra?“

„Áno.“

„Čo vám povedal?“

„Niečo, čo vás prekvapí.“

„Ó, hovorte teda rýchlo, drahý priateľ. Už som dávno nič takého nepočul.“

„Tak, povedal mi, že Benedetto, ktorého majú za fénixa subtílnosti, za obra Istivosti, je len veľmi podriadený vreckový zlodej, veľmi hlúpy a naskrze nehodný experimentov, ktoré sa po jeho smrti budú konať s jeho frenologickými ústrojmi.“

„Chodte!“ riekol Beauchamp. „Veď veľmi pekne sa zahrával na princa!“

„Pre vás, Beauchamp, ktorý tých nešťastných princov nenávidíte a ste celý šťastný, keď u nich zbadáte zlé spôsoby. Ale nie pre mňa, ktorý šľachtica poznám inštinktívne a ktorý vetrím hocijakú aristokratickú rodinu ako pravý kniežací chrt.“

„Vy ste teda nikdy neverili v jeho kniežací stav?“

„V kniežací stav áno. V kniežaciu hodnosť nie.“

„To je dobré,“ poznamenal Debray. „Ale ubezpečujem vás, že okrem vás ho každý pokladal za to, za čo chcel byť pokladaný... Videli ste ho aj u ministrov.“

„Ach, áno,“ odvetil Château-Renaud; „vaši ministri sa vyznajú v kniežatách!“

„To je podarené, Château-Renaud!“ zvolal Beauchamp rozosmejúc sa. „Veta je krátka, ale výstižná. Dovoľte, aby som ju smel upotrebiť vo svojej recenzii.“

„Nech sa páči, drahý pán Beauchamp, nech sa páči,“ odvetil Château-Renaud, „dám vám svoju vetu za toľko, koľko je hodna.“

„Ale ak som sa ja shováral s prezidentom,“ riekol Debray Beauchampovi, „vy ste sa zasa iste shovárali s kráľovským prokurátorom.“

„Nemožno; pán de Villefort sa zatvára už celý týždeň. Je to pochopiteľné: zvláštny rad rodinných smútkov, koruuovaný divnou smrťou jeho dcéry...“

„Divná smrť! Čo to vravíte, Beauchamp?“

„Ach, áno, tvárte sa nevedomým preto, že sa to všetko stáva pri úradníckej šľachte,“ poznameual Beauchamp, vtlačajúc monokel do oka a snažiac sa ho udržať tam.

„Drahý môj pane,“ riekol Château-Renaud, „dovoľte mi podotknúť, že v monokli nie ste taký silný ako Debray. Debray, veď dajte hodinu pánu Beauchampovi.“

„Ech,“ zvolal Beauchamp, „predsa sa len nemýlim!“

„Čože?“

„Je to ona.“

„Kto ona?“

„Vraveli, že odišla.“

„Slečna Eugenia?“ spýtal sa Château-Renaud. „A už by sa bola vrátila?“

„Nie, jej matka.“

„Pani Danglarsová? Choďte, to nie je možné,“ poznamenal Château-Renaud; „desať dní po dcérinom úteku, tri dni po mužovom úpadku!“

Debray sa zľahka zapýril a sledoval smer Beauchampovho pohľadu.

„To je zahalená ženská,“ riekol, „neznáma dáma, nejaká cudzia kňažná, azda matka princa Cavalcantiho. Ale vy ste nám povedali, totiž chceli ste nám povedať veľmi zaujímavé veci, Beauchamp, tak sa mi zdalo.“

„Ja?“

„Áno. Vraveli ste o divnej smrti Valentíninej.“

„Ach, áno, tak je. Ale prečo tu nie je pani de Villefort?“

„Chuderka!“ riekol Debray. „Iste je zaujatá destilovaním sladkej vody pre nemocnice a prípravou kozmetických prostriedkov pre seba a svoje priateľky. Viete, že vydáva na tú zábavu dvetisíc až tritisíc toliarov ročne? Naozaj, máte pravdu, prečo tu vlastne nie je pani de Villefort? Bol by som ju rád videl; mám ju veľmi rád.“

„Ja ju nemôžem zniest,“ riekol Château-Renaud.

„Prečo?“

„Neviem. Prečo milujeme? Prečo nenávidíme? Nenávidím ju z antipatie.“

„Alebo inštinktívne.“

„Možno . . . Ale vráťme sa k tomu, čo ste povedali, Beauchamp.“

„Tak,“ povedal Beauchamp, „nie ste na to zvedaví, páni, prečo smrť tak surovo šarapatí vo Villefortovom dome?“

„Surovo, to je pekné,“ riekol Château-Renaud.

„Môj drahý, to slovo sa vyskytuje u Saint-Simona.“

„Ale vec sa vyskytuje u pána de Villefort; vráťme sa teda k nemu.“

„Priznávam sa,“ riekol Debray, „že už tri mesiace

pozorujem ten smútkom obtiahnutý dom, a ešte pred-
včerom sa shovárala so mnou madame o Valentíne.“

„Aká madame?“ spýtal sa Château-Renaud.

„Ministrova pani.“

„Ach, prepáňte,“ poznamenal Château-Renaud, „ja
k ministrovcom nechodím, ponechávam to kniežatám.“

„Boli ste len pekný, ale teraz sa stávate utešeným,
barón; zmilujte sa nad nami, lebo nás spálite ako druhý
Jupiter.“

„Už nepoviem ani slova,“ odvetil Château-Renaud,
„ale buďte milosrdní a neodplácajte mi rovným.“

„Tak snažte sa dokončiť svoju reč, Beauchamp. Po-
vedal som vám, že madame sa ma na to predvčerom
spytovala; poučte ma a ja poučím ju . . .“

„Teda, páni, ak smrť vo Villefortovom dome ša-
rapatí tak surovo, opakujem to slovo, je to preto, že je
v dome vrah!“

Obidvaja mladí ľudia sa zachveli, lebo tá myšlienka
im už raz prišla na um.

„Kto je vrah?“ spýtali sa.

„Malý Eduard.“

Rečník sa nedal pomýliť náhlym smiechom obi-
dvoch poslucháčov a pokračoval:

„Áno, malý Eduard je zázračné dieťa, vraždí ako
dospelý.“

„Žartujete?“

„Naskrze nie; včera som si najal sluhu, ktorý práve
odišiel od Villefortovcov; počúvajte dobre.“

„Počúvame.“

„A ktorému dám zajtra výpoveď, lebo veľmi mno-
ho je: tam totiž zo strachu nejedol nič a teraz to chce
dohoniť. Nuž, to milé dieťa vraj prišlo k akejsi fľaštičke
s vodkou a upotrebuje ju zavše proti tým, ktorí sa mu

z nepáčili. Najprv sa mu z nepáčil dedko a babka de Saint-Méran, naliť im teda tri kvapky z elixíru; potom to bol Barrois, starý sluha dedka Noirtiera, ktorý milému šibaľovi s časom na čas dal pocítiť svoju tvrdosť. Konečne to bola chuderka Valentína, ktorá ho síce nekárala, ale na ktorú žiarlil: naliť jej tri kvapky elixíru, a bol koniec s ňou práve tak ako s ostatnými.“

„Prosím vás, čo nám to tu bájate?“ riekol Château-Renaud.

„Áno, báje z tamtoho sveta, veru tak.“

„Je to nechutné,“ poznamenal Debray.

„Tak vidíte,“ odvetil Beauchamp, „už to vykrúcate. Spýtajte sa, do čerta, môjho sluha, či toho, ktorý už zajtra nebude mojim sluhom: v dome bol o tom každý presvedčený.“

„A kde je a aký je ten elixír?“

„Chlapec ho skrýva.“

„A z kade ho má?“

„Z laboratória svojej pani matky.“

„Jeho matka teda má v laboratóriu jedy?“

„Čo ja viem? Vyslúchate ma ako kráľovský prokurátor. Opakujem len to, čo som počul, to je všetko; odvolávam sa na svoj prameň, viacej nemôžem urobiť. Ten chudák od strachu ani nejedol.“

„To je neuveriteľné!“

„No, nie, drahý môj, to naskrze nie je neuveriteľné; veď viete, že vlni ten chlapec z ulice Richelieu svojim bratom a sestrám, keď spali, pre zábavu pichal špendlíky do ucha a tým ich zabíjal. Drahý môj, pokolenie, ktoré prichádza po nás, je veľmi čulé.“

„Stavím sa, milý priateľ,“ riekol Château-Renaud, „že z toho, čo nám rozprávate, neveríte ani slova...“

Ale nevidím grófa de Monte Christo; ako je to, že ho tu niet?“

„Je blazeovaný,“ riekol Debray, „a potom, nechce sa ukazovať v spoločnosti, on, ktorý sa dal nabrať tými Cavalcantovcami, ktorí k nemu prišli, tak sa zdá, s falošnými úvernými listinami, takže gróf má u kniežata asi stotisícovú pohľadávku.“

„Ale aby som nezabudol, pán de Château-Renaud,“ riekol Beauchamp, „ako sa má Morrel?“

„Bohvie,“ odvetil šľachtic; „už som bol u neho tri razy, a Morrela nemožno nájsť. Ale jeho sestra sa mi nezdala vôbec nepokojná, ba povedala mi s úplným pokojom, že ho síce nevidela asi dva či tri dni, ale je vraj istá, že sa má dobre.“

„Ach, práve mi prichodí na um!“ zvolal Beauchamp. „Gróf de Monte Christo nemôže prísť do súdnej siene.“

„Prečo?“

„Lebo je hercom v dráme.“

„Či tiež zavraždil niekoho?“ spýtal sa Debray.

„Nie, ba práve on je to, ktorého mali zavraždiť. Viete, že toho dobrého pána de Caderoussa zavraždil jeho milý priateľ Benedetto vo chvíli, keď odchádzal od Monte Christa. Viete, že u grófa našli tú povestnú vestu a v nej list, pre ktorý nebola podpísaná smluva. Vidíte tú vestu? Tam leží cele zakrvavená na písacom stole ako corpus delicti.“

„Ach, to je výtečné!“

„Páni, ticho; súdny dvor! Na miesta!“

Naozaj, súdnou sieňou zavíril veľký šum; strážnik zavola svojich protežantov ráznym: „hm!“ a vrátnik, ktorý sa zjavil na prahu poradnej siene, zvolal prenikavým hlasom, akým vynikali vrátnici už za čias Beaumarchaisa:

„Súdny dvor, páni!“

XIII. OBŽALOBNÝ SPIS.

Sudcovia si sadli v hlbokoj tichosti; porotcovia zaujali svoje miesta. Pán de Villefort, predmet všeobecnej pozornosti, ba temer obdivu, usadil sa do kresla a pokojne sa obzeral dookola.

Každý hľadel s údivom na jeho vážnu a prísnu tvár, proti chladnosti ktorej zdala sa otcovská bolesť bezvládna, a všetci hľadeli s istým zdesením na človeka, ktorého sa nedotkli ľudské city.

„Žandári,“ riekol predseda, „predvedzte obžalovaného!“

Pri tých slovách pozornosť obecenstva ešte zbystrela a zraky všetkých utkvely na dverách, ktorými mal vstúpiť Benedetto.

Dvere sa skoro otvorily a obžalovaného voviedli.

Výraz jeho tváre vzbudil v obecenstve ten istý dojem.

Jeho črty nevyjadrovaly hlboké dojatie, pri ktorom sa sbieha v srdci krv, zbavujúc čelo a líca farby. Jeho ruky, jedna pôvabne držiaca klobúk, druhá spočívajúca v otvore bielej piketovej vesty, nechvely sa hrôzou, jeho pohľad bol pokojný a žiarivý. Sotva vstúpil do súdnej siene, jeho oči, prebehnúc po rade sudcov a prísediacich, utkvely na prezidentovi, a najmä na kráľovskom prokurátorovi. Andrea si sadol vedľa advokáta, ktorého mu prideliť úradne (lebo Andrea sa nechcel zaoberať týmito podrobnosťami, ktorým, zdalo sa, nepripisoval nijaký význam); tento mladý advokát mal fádne plavé vlasy a tvár, ktorá bola červená od sto ráz väčšieho rozčúlenia, v akom bol obžalovaný.

Prezident žiadal prečítanie obžalobného spisu,

osnovaného obratným a nemilosrdným perom Villefortovým.

Kým trvalo čítanie, ktoré bolo dlhé a pre každého iného zdrvujúce, všeobecná pozornosť neodvracala sa od Andreu, ktorý znášal jej ťarchu s ľahkou mysľou Spartana.

Villefort nebol azda ešte nikdy taký jadrný a výrečný; zločin bol maľovaný najživšími farbami; predošlá činnosť obžalovaného, jeho transfigurácia, súvislosť jeho skutkov od dosť útleho veku, to všetko bolo znázornené s nadanosťou, akú mohla dlhá prax a znalosť ľudského srdca poskytnúť takému vyspelému duchu, akého mal kráľovský prokurátor.

Už sám úvod mohol zničiť Benedetta, znemožniť ho navždy pred verejnosťou a jej mienkou prv, ako by bol citeľnejšie potrestaný zákonom.

Andrea si ani najmenej nevšimol nových a nových obvinení, ktoré sa vyskytovaly a padaly na neho. Pán de Villefort, ktorý na neho často upieral svoj pohľad, podrobujúc ho akiste novým psychologickým štúdiám, ako často robieval s obžalovanými, a hoci mal prenikavý a hlboký pohľad, nemohol ho ani raz prinútiť sklopiť zrak.

Konečne čítanie sa skončilo.

„Obžalovaný,“ povedal prezident, „vaše meno a priezvisko?“

Andrea vstal.

„Prepáčte, pán prezident,“ povedal celkom jasne zvučiacim hlasom, „ale vidím, že mienite mi dávať otázky v poriadku, v akom na ne nemôžem odpovedať. Som toho náhľadu — čo chcem neskoršie dokázať — že som výnimkou medzi obyčajnými obžalovanými. Ráďte mi

teda, prosím, dovoliť, aby som na otázky smel odpovedať v inom poriadku, odpoviem na všetky i tak.“

Prezident pozrel prekvapený na porotcov, ktorí pozreli na kráľovského prokurátora.

Shromaždení sa veľmi čudovali. Andrea však nezdal sa dojatý.

„Koľko máte rokov?“ spýtal sa predseda. „Odpoviete na otázku?“

„Odpoviem na ňu i na ostatné, pán prezident, keď na ne príde rad.“

„Koľko máte rokov?“ opakoval sudca.

„Mám dvadsaťjeden rokov, vlastne budem ich mať až o niekoľko dní, lebo som sa narodil v noci s dvadsiateho siedmeho na dvadsiateho ôsmeho septembra tisíc osemsto sedemnášť.“

Pán de Villefort, ktorý si chcel niečo poznačiť, pri tom dáte zdvihol hlavu.

„Kde ste sa narodili?“ pokračoval prezident.

„V Auteuile pri Paríži,“ odpovedal Benedetto.

Pán de Villefort druhý raz zdvihol hlavu, pozrel na Benedetta, ako by bol pozrel na Meduzinu hlavu, a zbledol.

Benedetto si utrel pôvabne pery vyšívaným okrajom jemného batistového ručníčka.

„Vaše zamestnanie?“ spýtal sa prezident.

„Najprv som bol falšovateľom,“ odvetil Andrea s nesmiernym pokojom, „potom som prešiel k zlodejstvu a napokon stal som sa vrahom.“

Bzuket čiže búrka rozhorčenia a počudovania vypukla na všetkých stranách súdnej siene. Ešte i sudcovia pozreli na seba s ustrnutím a porotcovia prejavovali krajný odpor nad cynizmom, ktorý nečakali od elegantného človeka.

Pán de Villefort si pritisol ruku na čelo, ktoré bolo na začiatku bledé a teraz ho polial žeravý rumenec. Zrazu vstal a jeho vytreštený zrak blúdil dookola: cítil nedostatok povetria.

„Hľadáte azda niečo, pán kráľovský prokurátor?“ spýtal sa Benedetto s najúslužnejším úsmevom.

Pán de Villefort neodpovedal a sadol si, či skôr klesol do kresla.

„Či chcete teraz povedať svoje meno, obžalovaný?“ spýtal sa prezident. „Surové chvastúnstvo, s ktorým ste pomenovali svoje rozličné zločiny, označujúc ich ako povolanie, nejakú česť, ktorú im privlastňujete — za čo vás musí súdny dvor v mene morálky a úcty k ľudskosti prísne pokárať — zdá sa príčinou, prečo ste nechceli udať svoje meno prv: chceli ste akiste, aby predošlými titulmi vyniklo.“

„Je neuveriteľné, pán prezident,“ riekol Benedetto najzdvorilejším tónom a s najhľadkejšími posunkami, „ako ste mi vedeli čítať v duši; verte mi, preto som vás prosil, aby ste zmenili poriadok otázok.“

Úžas dosiahol vrchol; v slovách obžalovaného nebolo už ani chvastúnstva, ani cynizmu. Dojaté obecnosť v tej tmavej hmle tušilo nejaký smrtiaci blesk.

„Teda,“ spýtal sa prezident, „ako sa menujete?“

„Nemôžem vám povedať svoje meno, lebo ho neviem, ale viem meno svojho otca, a to vám môžem povedať.“

Villeforta schvátil bolestný závrat; po lícach mu kanuly hojné kropaje potu na listiny, ktoré krčovitou, zmätenou rukou prekladal s miesta na miesto.

„Povedzte teda meno svojho otca,“ riekol prezident.

Ani šum, ani dych nezvíril tichosť, ktorá zavládla ohromným shromaždením: všetci čakali.

„Môj otec je kráľovským prokurátorom,“ odvetil pokojne Andrea.

„Kráľovským prokurátorom?“ opakoval s užasnutím prezident, nevšímajúc si zmenu črt vo Villefortovej tvári. „Kráľovským prokurátorom?“

„Áno, a keďže chcete vedieť jeho meno, poviem vám ho: menuje sa de Villefort.“

Výbuch, tak dlho tlmený úctou, ktorá je pri rokovaní vzdávaná spravodlivosti, vyhrkol zo všetkých prs ako hrom; ani len sudcovia nemysleli na udusenie toho hnutia v zástupe. Výkriky, nádavky, namierené proti Benedettovi, ktorý ostal chladný, rázne posunky, pohyb medzi žandármi, rehot nízkej vrstvy, ktorá vo všetkých shromaždeniach vystupuje na povrch vo chvíľach zmätku a pohoršenia, všetko to trvalo päť minút, kým sa sudcom a sluhom podarilo obnoviť tichosť.

V huriavku bolo počuť prezidentov hlas, ktorý volal:

„Azda sa zahrávate so spravodlivosťou, obžalovaný, a opovažujete sa dávať občianstvu príklad skazenosti, ktorá ani v dnešných časoch, natoľko skazených, nemá páru?“

Desať osôb tislo sa okolo pána kráľovského prokurátora, zdrveného v kresle, a poskytovalo mu útechu, povzbudenie, prejavy horlivosti a sympatie.

Pokoj zavládol v celej sieni, okrem miesta, kde dost početná tlupa rozčúlene vstala a šepkala.

Zamdlela vraj akási ženská; dali jej vdychovať anglickú soľ, kým sa trochu zotavila.

Andrea v tom zmätku obrátil sa s usmievavou tvárou k obecenstvu; potom sa konečne oprel rukou o du-

bové zábradlie lavice obžalovaných a v tejto veľmi pôvabnej póze začal hovoriť:

„Páni,“ riekol, „bohuchovaj, že by som chcel urážať súduy dvor a vyvolať v prítomnosti tohto cteného shromaždenia zbytočný škandál. Spytovali sa ma, koľko mám rokov, povedal som to; spytovali sa ma, kde som sa narodil, odpovedal som; spytovali sa ma na meno, to však označiť nemôžem, lebo ma rodičia opustili. Ale keď, súc bez mena, nemôžem udať svoje meno, môžem povedať aspoň meno svojho otca. Opakujem teda: môj otec sa menuje pán de Villefort a som ochotný to dokázať.“

Mladý človek hovoril s takou istotou, presvedčením a ráznosťou, že zatíchol všetok huk. Na chvíľu pohľady utkvely na kráľovskom prokurátorovi, ktorý sedel v kresle ako človek, ktorého usmrtil blesk.

„Páni,“ pokračoval Andrea, posunkom a hlasom si zabezpečujúc tichosť, „povinný som vám dokázať a vysvetliť to, čo som tvrdil.“

„Ale pri výsluchu ste povedali, že sa menujete Benedetto,“ zvolal rozčúlene prezident, „hovorili ste, že ste sirota a ako svoju vlasť označili ste Korziku.“

„Pri výsluchu som povedal, čo som uznal za dobré povedať pri výsluchu, lebo som nechcel, aby moje slávnostné osvedčenie bolo oslabené alebo azda prekvapené, čo by sa iste bolo stalo. Teraz opakujem, že som sa narodil v Auteuile v noci s dvadsiateho siedmeho na dvadsiateho ôsmeho septembra tisíc osemsto sedemnášť a že som synom kráľovského prokurátora pána de Villefort. Želáte si teda podrobnosti? Uvediem i tie. Narodil som sa v prvom poschodí domu číslo dvadsaťosem v Lafontainevej ulici, v spálni, ktorá bola obtiahnutá červeným damaskom. Môj otec ma vzal do náručia, povediac mo-

jej matke, že som mŕtvy, zavinul ma do plienky s monogramom H a N a zanesol ma do záhrady, kde ma živého zakopal.“

Zimomriavky prebehly všetkými prítomnými, keď videli, že istota obžalovaného rastie s hrôzou pána de Villefort.

„Ale zkadiaľ viete všetky tie podrobnosti?“ spýtal sa prezident.

„Poviem vám to, pán prezident. Do záhrady, kde ma chcel môj otec pochovať, vplúžil sa mužský, ktorý ho smrteľne nenávidel a dlho na neho striehol, chtiac na ňom vykonať korzickú pomstu. Mužský bol skrytý v hustom kroví; videl môjho otca zakopávať do zeme truhličku a prebodol ho nožom práve pri práci. Mysliac si, že v truhličke je skrytý poklad, vykopal ju a našiel ma ešte živého. Mužský ma zanesol do nalezínca, kde ma zapísali pod číslom päťdesiatsedem. O tri mesiace prišla pre mňa jeho sestra z Rogliana do Paríža, vypýtala si ma ako svojho syna a vzala ma so sebou. Tak sa stalo, že, hoci som sa narodil v Auteuile, bol som vychovaný na Korzike.“

Na chvíľu zavládla tichosť, ale tichosť taká hlboká, že nebyť tiesne, ktorá zrýchľovala dýchanie tisíc prs, bolo možno sieň pokladať za prázdnu.

„Pokračujte,“ ozval sa predseda.

„Mohol som byť iste šťastný,“ pokračoval Benedetto, „u tých dobrých ľudí, ktorí ma zbožňovali. Ale vrodená zvrhlosť mojej povahy zvíťazila nad ctnosťami, ktoré mi vstepovala moja pestúnka. Rástol som v zlom a spáchal som zločin. Konečne raz, keď som klial Bohu, že ma urobil takým zlým a určil mi taký hrozný osud, povedal mi môj pestún: „Nekľaj, ty nešťastník, lebo Boh ti dal život bez hnevu! Príčinou zločinnosti je tvoj otec,

a nie ty; tvoj otec, ktorý ťa obecal peklu, keby si umrel, a biede, keby si divom ostal nažive!“ Od toho času nerúhal som sa viac Bohu, ale preklínal som svojho otca. Preto som tu povedal slová, ktoré ste mi vyčítali, preto som vyvolal škandál, pre ktorý sa trasie toto shromaždenie. Ak je to nový zločin, potrescite ma; ale ak som vás presvedčil, že odo dňa môjho narodenia bol môj osud zlorečený, bolestný, trpký, žalostný, poľutujte ma!“

„A vaša matka?“ spýtal sa predseda.

„Moja matka si myslí, že som mŕtvy. Moja matka je nevinná. Nechcel som sa dozvedieť meno svojej matky; nepoznám ju.“

V tom momente sa ozval prenikavý výkrik, ktorý sa končil vzlykaním, zo skupiny, ktorá, ako sme povedali, obklopovala akúsi ženskú.

Ženská, dostanúc prudký nervový záchvat, klesla; vyniesli ju zo súdnej siene. Keď ju vynášali, odhrnul sa hustý závoj, ktorý halil jej tvár, a všetci poznali pani Danglarsovú.

Hoci mal nervy od vysilenia celkom ochabnuté, hoci mu hučalo v ušiach a šialenosť opanúvala jeho mozog, pán de Villefort ju poznal a vstal.

„Dôkazy! Dôkazy!“ volal prezident. „Upozorňujem obžalovaného, že táto sieť hrôz musí byť podopretá neodškriepiteľnými dôkazmi!“

„Dôkazy?“ odvetil so smiechom Benedetto. „Ešte chcete dôkazy?“

„Áno.“

„Tak pozrite na pána de Villefort, a potom si ešte žiadajte dôkazy.“

Všetci sa obrátili ku kráľovskému prokurátorovi, ktorý pod vplyvom tisícich na ňom tkvejúcich pohľadov vykročil, tackajúc sa, na slobodné miesto pred sudcov,

s rozstrapatenými vlasmi a nechtami popreryvanou tvárou.

Shromaždením prebehol dlhý šum údivu.

„Chcú odo mňa dôkazy, otec,“ riekol Benedetto, „mám ich povedať?“

„Nie, nie,“ šemotil Villefort chrapľavým hlasom, „netreba.“

„Ako to, že netreba?“ zvolal predseda. „Čo tým chcete povedať?“

„Chcem povedať toľko, páni,“ zvolal kráľovský prokurátor, „že by som sa darmo bránil sovretiu hrdúsiacej slučky! Priznávam sa, že som v rukách Boha-pomstiteľa. Nie sú potrebné nijaké dôkazy. Všetko, čo tento mladý človek hovoril, je pravda!“

Všetkých prítomných, ktorým dúpnely vlasy na hlave, zahalil olovený plášť zlovestnej tichosti, aká predchádzava prírodné pohromy.

„Ako to, pán de Villefort?“ zvolal prezident. „Nepodľahli ste azda halucinácii? Ste pánom všetkých smyslov? Bolo by pochopiteľné, keby taká neobyčajná, nepredvídaná, hrozná obžaloba zatemnila vášho ducha. Hľadte, spamätajte sa!“

Kráľovský prokurátor potriasol hlavou. Zuby mu drkotaly, ako by mal horúčku, hoci jeho tvár bola smrteľne bledá.

„Som pánom všetkých svojich smyslov, pane,“ odvetil, „trpí len telo, a to je pochopiteľné. Priznávam sa ku všetkému, čo tento mladý človek proti mne svedčil, a od tejto chvíle vo svojom byte som k dispozícii pánu kráľovskému prokurátorovi, svojmu nástupcovi.“

Povediac tieto slová hmlistým a temer nezvučným hlasom, pán de Villefort išiel tackavým krokom ku dve-

rám, ktoré pred ním sluha otvoril mechanickým pohybom.

Shromaždenie onemelo, ako by ohlušené odhalením a priznaním, ktoré bolo takým hrozným rozuzlením rozličných dramatických udalostí, čo už štrnásť dní zaujímaly vznešenú parížsku spoločnosť.

„A teraz,“ poznamenal Beauchamp, „nech niekto povie, že príroda nie je dramatická!“

„Veru,“ odvetil Château-Renaud, „koniec pána de Morcèrf zdá sa mi predsa lepší; výstrel z pištole je proti takejto pohrome dobrodením.“

„A potom zabíja,“ riekol Beauchamp.

„A ja som raz pomýšľal na to, že si vezmem za ženu jeho dcéru!“ riekol Debray. „Chúďa, dobre urobilo, že umrelo!“

„Rokovanie je skončené, páni,“ oznamoval prezident, „vec sa odkladá na budúce obdobie. Treba ju znova vyšetriť a odovzdať inému sudcovi.“

Andrea, stále pokojný a oveľa zaujímavejší, odišiel zo siene v sprievode žandárov, ktorí sa správali k nemu mimovoľne šetrne.

„Tak, aký máte o tom úsudok, dobrý človek?“ spýtal sa Debray strážnika, vtisnúc mu do ruky louisdor.

„Budú obľahčujúce okolnosti,“ odpovedal strážnik.

XIV. PYKANIE.

Pred pánom de Villefort rozstupoval sa i najhustejší zástup. Veľké bolesti vzbudzujú takú úctu, že niet na to ani v najnešťastnejších časoch príkladu, aby prvým pocitom shromaždeného zástupu nebolo súcitné dojatie oproti veľkej pohrome. Mnoho nenávidených ľudí za-

vraždili pri vzbure, ale málokedy bol i nešťastný zločinec urazený ľuďmi, ktorí boli pri jeho odsúdení na smrť.

Villefort prešiel teda radmi divákov, strážnikov, sluhov a odišiel, po svojom priznaní pokladaný za viníka, ale chránený svojou bolesťou.

Sú položenia, ktoré možno pochopiť inštinktívne, ale nemožno ich vysvetliť duchom; v takých okolnostiach najväčším básnikom je, kto najprudšie a najprirodzenejšie zakričí. Zástup si myslí o tom výkriku, že je výrazom všetkého, a je dobre, ak je s tým spokojný; ešte lepšie, ak si o ňom, ak je pravdivý, myslí, že je vznešený.

Konečne ťažko tvrdiť, v akom ohromení bol Villefort, keď odchádzal z paláca; ťažko opísať horúčku, ktorá kmásala jeho tepnami, vírila všetkými cievami, až na puknutie, rozpínala všetky žily a rozdeľovala každú čiastku smrteľného tela na milión útrap.

Villefort, vedený len zvykom, vliekol sa chodbami. Sobliekol sudcovský plášť, nie preto, že mu bol nepohodlný, ale preto, že mu obťažoval plecيا neznesiteľnou ťarchou ako zhubné Nessosovo rúcho.

Tackajúc sa prišiel až na Dauphinovo nádvorie; zazrúc svoj koč, zobudil kočiša, sám si otvoril dvierka a klesol na podušky, ukážuc prstom smerom štvrte Saint-Honoré. Koč vyjachal.

Všetko bremeno jeho zničeného šťastia doľahlo na neho znova; to bremeno ho ničilo, hoci nepoznal jeho následky; nezážil ho, ale ho tušil; neuvažoval o ňom podľa zákonníka ako chladný vrah, ktorý vysvetľuje známy článok.

V hĺbinách srdca cítil Boha.

„Boh!“ šeptal, nevediac ani, čo vraví. „Boh! Boh!“
Za pohromou, ktorá ho stihla, videl len Boha.

Koč rýchlo uháňal; Villefort, prevažujúc sa na mäkkých hlavniciach, pocítil niečo tvrdé.

Siahol rukou za tým predmetom: bol to vejár pani de Villefort, ktorý zabudla medzi sedadlom a operadlom koča. Vejár v ňom prebudil rozpomienku, a tá rozpomienka bola bleskom v noci.

Villefortovi prišla na um žena...

„Ó!“ skríkol, ako by mu srdcom preniklo žeravé železo.

Celú hodinu mal pred očami len svoju biedu, a teraz sa zjavila jeho duchu iná, práve taká hrozná.

Bol nemilosrdným sudcom ženy, odsúdil ju na smrť. A ona, ona, ohromená hrôzou, zničená výčitkami a hanbou, ktorú v nej vzbudil výrečnosťou svojej bezúhonnej cti, ona, úbohá, slabá žena, bezbranná proti svrchovanej, absolútnej moci, azda práve v tejto chvíli strojí sa umrieť!

Od jej odsúdenia minula už hodina. Akiste v túto chvíľu preberá v mysli všetky svoje zločiny, prosí Boha o milosť, píše list, prosiac na kolenách svojho statočného manžela o odpustenie, ktoré vykúpila svojou smrťou.

Villefort druhý raz zakričal bolestne a zúrivo.

„Ach,“ volal, zmietajúc sa na hodvábe svojej ekvipáže, „moja žena sa stala zločinnou len preto, lebo sa ma dotkla. Zločin vychádza zo mňa, zo mňa! Ona sa nakazila zločinom, ako sa možno nakaziť týfom, cholerou alebo morom!... A ja som ju trestal. Ja som sa jej cpovážil povedať: Kajajte sa a umrite... Ja! Ó, nie, nie! Ona bude žiť... pôjde so mnou... Ujdeme, odídeme z Francúzska, pôjdeme ďalej a ďalej, pokiaľ len siahla zem. Ja som jej hovoril o popravišti!... Bože môj! Ako som sa opovážil povedať to slovo? Veď i na

mňa čaká popravište! . . . Ujdeme . . . Áno, vyspovedám sa jej; áno, každý deň sa pokorím a budem jej opakovať, že som i ja spáchal zločin . . . Ó, spojenie tigra s hadom! Ó, žena, hodna muža, ako som ja! . . . Musí žiť, jej ohavnosť musí zblednúť popri mojej!

A Villefort skôr vyrazil, ako spustil predný oblok koča.

„Rýchlejšie, rýchlejšie!“ zvolal takým hlasom, že sa ho kočiš na kozlíku naľakal.

Strachom hnané kone letely až k palácu.

„Áno, áno,“ opakoval Villefort, približujúc sa k domu, „moja žena musí žiť, musí sa kajať a vychovať môjho syna, moje úbohé dieťa, ktoré popri nezničiteľnom starcovi jediné prežilo rodinnú skazu! Všetko urobila len pre neho, lebo ho milovala. Nikdy nemožno zatradiť srdce matky, ktorá miluje svoje dieťa; bude sa kajať; nik sa nedozvie o tom, že bola vinná; u mňa spáchané zločiny, ktoré začínajú znepokojuvať svet, budú časom zabudnuté, a ak si na ne pomyslia nejakí nepriatelia, vezmem ich na seba. O jeden, dva alebo tri viacej, na tom nezáleží! Moja žena ujde s peniazmi, a najmä so synom, ďaleko od priepasti, do ktorej, ako sa mi vidí, svet prepadne sa spolu so mnou. Bude žiť, bude ešte šťastná, keďže všetka jej láska je v jej synovi a keďže jej syn ju neopustí. Vykonám dobrý skutok, to uľahčuje srdcu . . .“

A kráľovský prokurátor si vydýchol tak zľahka ako už dávno nie.

Koč zastal na dvore paláca.

Villefort skočil so stúpadla na schody; videl, že sluhovia sa čudujú jeho skorému návratu. Iné nič nečítal v ich tvárach; nikto ho neoslovil; všetci len stáli, a on prešiel popri nich — nič viac.

Idúc okolo Noirtierovej izby, odchýlenými dverami ako by bol videl dva tiene; nestaral sa však o osobu, ktorá bola u otca, jeho nepokoj hnal ho inde.

„Hľa,“ povedal si, kráčajúc po malom schodišti, ktoré viedlo k izbám jeho ženy a k prázdnej izbe Valentíninej, „hľa, niet tu nijakej zmeny.“

Najprv zavrel dvere, vedúce na chodbu.

„Nesmie nás nikto vyrušiť,“ riekol; „musím sa s ňou shovárať nehatene, obviniť sa pred ňou, povedať jej všetko...“

Pristúpil ku dverám, položil ruku na kryštalový gombík; dvere povolily.

„Nie je zavretá! Ó, veľmi dobre, výborne!“ šepol.

Vstúpil do malého salónu, kde večer stávali Eduardovu posteľ, lebo, hoci bol chlapec v ústave, večer prichodil domov; matka sa od neho nechcela nikdy odlúčiť.

Jediným pohľadom prehliadol celý salónik.

„Niet tu nikoho,“ riekol si; „je akiste v spálni.“

Vrhol sa na dvere. Boly zamknuté. Zastal, zachvel sa.

„Heloïse!“ zvolal.

Zdalo sa mu, že sa pohol akýsi kus náradia.

„Heloïse!“ opakoval.

„Kto je to?“ spýtal sa hlas tej, ktorú volal.

Zdalo sa mu, že je ten hlas slabší ako obyčajne.

„Otvorte! Otvorte!“ volal Villefort. „Ja som to...“

Ale ani po tomto vyzvaní, hoci bolo vyslovené takým úzkostlivým tónom, dvere sa neotvorily.

Villefort ich vyrazil kopnutím.

Pri dverách spálne, ktoré viedly do budoára, stála pani de Villefort, bledá, s rozjatrenými črtami, a utkvela na ňom hrozne pevným pohľadom.

„Heloïse, Heloïse,“ povedal, „čo vám je? Hovorte!“

Mladá žena vystrela k nemu stuhnutú a bledú ruku.

„Stalo sa, pane!“ riekla s chrapotom, ktorý ako by jej svieral hrdlo. „Čo chcete viacej?“

A ako podľatá klesla na koberec.

Villefort priskočil k nej, chytil ju za ruku. Ruka kŕčovite svierala kryštalový flakón so zlatou zátkou.

Pani de Villefort bola mŕtva.

Villefort, hľadiac na mŕtvolu, ochromený hrôzou, ustúpil až ku prahu izby.

„Môj syn!“ skríkol zrazu. „Kde je môj syn? Eduard! Eduard!“

Vyrútil sa z izby, volajúc:

„Eduard! Eduard!“

To meno vyvolával takým úzkostlivým hlasom, že sa sbehlo služobníctvo.

„Môj syn! Kde je môj syn?“ spýtal sa Villefort. „Nech ho odvedú z domu, aby nevidel...“

„Pán Eduard nie je dolu, pane,“ odvetil komorník.

„Hrá sa najskôr v záhrade; utekajte sa poďívať, utekajte!“

„Nie, pane, madame zavolala svojho syna asi pred polhodinou; pán Eduard išiel k madame a dosiaľ ztade nevyšiel.“

Na Villefortovo čelo vystúpil ľadový pot, potkýnal sa na dlaždiciach, myšlienky mu začaly víriť v hlave ako zmätené kolieska pokazených hodín.

„K madame,“ šeptal, „k madame!“

A zvolna sa vrátil, utierajúc si jednou rukou čelo a druhou sa opierajúc o stenu.

Keď sa vrátil do izby, musel znova pozrieť na telo nešťastnej ženy.

Chtiac zavolať Eduarda, musel vyvolať ozvenu na

rakvu zmenenej izby; prehovoriť bolo toľko, ako narušiť tichosť hrobu.

Villefort cítil, že nevládne jazykom.

„Eduard! Eduard!“ šemotil.

Chlapec neodpovedal. Kde len bolo dieťa, ktoré, ako vraveli sluhovia, vošlo k matke a od nej nevyšlo?

Villefort urobil krok napred.

Mŕtvola pani Villefortovej ležala krížom pred dverami budoára, v ktorom bol iste Eduard. Zdalo sa, že mŕtvola striehne na prahu s otvorenými a utkvelymi očami, s hroznou a tajomnou iróniou na perách.

Naddvihnutá portiera odhaľovala časť budoára za mŕtvolou, piano a kus pohovky, obtiahnutej belasým hodvábom.

Villefort nrobil tri alebo štyri kroky napred a zbadal ležať svoje dieťa na pohovke.

Dieťa akiste spalo.

Nešťastník pocítil nevýslovnú radosť; do pekla, v ktorom sa svíjal, prenikol lúč čistého svetla.

Bolo treba len prekročiť mŕtvolu, vstúpiť do budoára, vziať dieťa do náručia a ujsť s ním ďaleko, ďaleko.

Villefort nebol už človekom, z ktorého svrchovaná skazenosť robí typ civilizovaného človeka; bol to smrteľne ranený tiger, ktorý necháva v poslednej rane svoje vylomené zuby.

Už sa nebál predsudkov, ale strašidiel. Vzpružil sa a preskočil cez mŕtvolu ako cez žeravé uhlie.

Vzal chlapca do náručia, stisol ho, potriasal ním, volal na neho; chlapec neodpovedal. Pritisol svoje suché pery na jeho líca, líca však boly bledé a ľadové; omakal jeho stuhnuté údy; pritisol mu ruku na srdce, srdce už nebilo.

Dieťa bolo mŕtve.

Zo záhadria chlapca vypadol poskladaný papier.

Villefort, ako bleskom sražený, padol na kolená. Z bezvládných rúk mu vypadlo dieťa a kleslo vedľa matky.

Villefort zdvihol papier, poznal ženino písmo a prebehol ho dychtivo očami.

List obsahoval tieto riadky:

„Viete, že som bola dobrou matkou, lebo som sa z lásky k synovi stala zločinnou.

Dobrá matka neodchádza bez syna.“

**Villefort neveril svojim očiam, neveril ani svojmu rozumu. Dovliekol sa k Eduardovmu telu a prezrel ho ešte raz so starostlivou pozornosťou, s akou prezerá le-
vica svoje mŕtve mláďa.**

Potom sa mu vyrinul z hrude srdcelomný výkrik.

„Boh!“ šeptal. „Vždy Boh!“

Desil sa tých dvoch obetí; cítil, že ho opanúva hrôza v tej samote, oživenej dvoma mŕtvolami.

**Pred chvíľou ho posilňovala zúrivosť, obrovská schopnosť silných ľudí, a zúfalstvo, najvyššia moc agó-
nie, ktorá hnala Titanov dobývať nebo a Ajaxa vyhrážať sa bohom.**

**Villefort pod farchou bolesti sklonil hlavu, vstal, zatriasol vlasmi, naježenými hrôzou a zvlhnutými po-
tom, a on, ktorý sa nikdy nad nikým nezmiloval, išiel ku svojmu otcovi, aby mal vo svojej slabosti niekoho, komu by vyžaloval svoje nešťastie, niekoho, pri kom by sa mohol vyplakať.**

Sostúpil po známych schodoch a vstúpil k Noirtierovi.

Keď Villefort vkročil, Noirtier zдал sa tak pozorne a láskavo počúvať abbého Bussoniho, nakoľko mu to

len dovoľovala jeho nehybnosť, kým kňaz bol taký pokojný a chladný ako obyčajne.

Villefort, keď zbadal abbého, zdvihol ruku k čelu. Zasa mu minulosť preletela myslou ako vlna, ktorej hnev vztyčuje spenenú hrivu nad ostatné vlny.

Prišla mu na um návšteva, ktorú urobil abbému na tretí deň po hostine v Auteuile, a návšteva, ktorú mu urobil abbé v deň po smrti Valentíny.

„Vy tu, pane?“ riekol. „Zjavujete sa vždy len ako sprievodca smrti?“

Bussori sa vystrel; vidiac sudcovu zmenenú tvár a divý svit jeho očí, pochopil, či nazdával sa skôr, že scéna pri rokovaní sa skončila; o ostatnom nevedel.

„Prišiel som vtedy sem modliť sa nad telom vašej dcéry,“ odvetil Bussoni.

„A čo ste sem prišli robiť dnes?“

„Prišiel som vám povedať, že ste mi dostatočne zaplatili svoj dlh a že od tejto chvíle budem prosiť Boha, aby bol s tým spokojný ako ja.“

„Bože môj!“ zvolal Villefort, ustupujúc s úžasom na čele. „Ten hlas! To nie je hlas abbého Bussoniho!“

„Nie!“

Abbé sňal falošnú tcnzúru, zatriasol hlavou a jeho dlhé čierne vlasy uvoľnené spadly mu na plecía a ovrúbily jeho mužnú tvár.

„To je tvár grófa de Monte Christo!“ zvolal Villefort, vytreštiac oči.

„Ani to nie, pán kráľovský prokurátor; stopujte lepšie a ďalej!“

„Ten hlas! Ten hlas! Kde som ho počul prvý raz?“

„Počuli ste ho prvý raz v Marseille pred dvadsiatimi tromi rokmi v deň svojich oddávok so slečnou de Saint-Méran. Hľadajte vo svojich aktoch.“

„Nie ste Bussoni! Nie ste Monte Christo! Bože môj, vy ste ten utajený, úhlavný nepriateľ! Urobil som niečo proti vám v Marseille — ó, beda mne!“

„Áno, máš pravdu, to je to,“ riekol gróf, skrížiac ruky na širokej hrudi; „stopuj, stopuj!“

„Ale čo som ti urobil?“ zvolal Villefort, ktorého duch vznášal sa už nad čierťažou, kde sa rozum stýka so šialenstvom, v hmle, ktorá už nie je snom a ešte nie je precitnutím. „Čo som ti urobil? Povedz! Hovor!“

„Odsúdili ste ma na zdĺhavú a ohavnú smrť, zabili ste môjho otca, pripravili ste ma o lásku a s ňou o slobodu, a o majetok zároveň s láskou!“

„Kto ste, kto ste, Bože môj?“

„Som nešťastník, ktorého ste pochovali v celách Ifského zámku. Tomu duchu, ktorý konečne vyšiel z hrobu, dal Boh masku grófa de Monte Christo a pokrýl ho diamantmi a zlatom, aby si ho poznal až dnes.“

„Ach, poznávam ťa, poznávam ťa!“ riekol kráľovský prokurátor. „Si . . .“

„Som Edmond Dantès!“

„Si Edmond Dantès!“ zvolal kráľovský prokurátor, chytiac grófa za ruku. „Tak teda poď!“

A ťaha' ho po schodoch, po ktorých ho Monte Christo s počudovaním nasledoval, nevediac, kde ho vedie kráľovský prokurátor, a tušiac nejakú novú pohromu.

„Hľaď, Edmond Dantès,“ riekol Villefort, ukazujúc grófovi mŕtvoly svojej ženy a svojho syna, „hľaď, si dostatočne pomstentý . . .?“

Monte Christo pri tom hroznom pohľade zbledol; pochopil, že prekročil práva pomsty; pochopil, že už nemôže povedať:

„Boh je za mňa a so mnou.“

S pocitom nesmiernej úzkosti vrhol sa na telo dieťaťa, otváral mu oči, ohmatával tepny a vrátil sa s ním do Valentíninej izby, ktorú zamkol.

„Moje dieťa!“ skríkol Villefort. „Odnáša mŕtvolu môjho dieťaťa! Ó, kliatba, nešťastie, smrť na teba!“

Chcel sa rozbehnúť za Monte Christom, ale ako v ťažkom sne nemohol odtrhnúť nohy od zeme, oči sa mu rozširovaly, div mu nevyskočily z jamôk, jeho skrivené prsty zatínaly sa vždy hlbšie do hrude, až mu krv sfarbila nechty; žily na sluchách mu napuchly horúcimi plynmi, ktoré sa strojily zdvihnúť priúzku klenbu lebky, a zalialy mu mozog žeravou záplavou.

Jeho strnulosť trvala niekoľko minút, kým nebolo hrozné prevrátenie mozgu dokončené.

Tu nešťastník skríkol prenikavým hlasom, po ktorom nasledoval dlhý výbuch smiechu, a letel dolu po schodoch.

O štvrt hodiny otvorila sa zasa Valentínina izba a gróf de Monte Christo zjavil sa znova.

Bol bledý, oči mal vyhasnuté, prsia sovrené a všetky črty jeho obyčajne takej pokojnej a vznešenej tváre boly od bolesti rozrušené.

V náručí držal dieťa, ktorému na svete nijaká moc nemohla vrátiť život.

Kľakol na jedno koleno a položil s pietou dieťa vedľa matky a jeho hlavu na jej hrud'

Potom vstal, vyšiel, a stretnúc na schodoch sluhu, spýtal sa ho:

„Kde je pán de Villefort?“

Sluha nemo pokynul rukou na záhradu.

Monte Christo sostúpil po bočných schodoch do záhrady, šiel k označenému miestu a zbadal Villeforta,

ako rýľom s akousi besnotou prerýva zem. Sluhovia stáli okolo neho v kruhu.

„Tu je to ešte nie, tu je to ešte nie,“ vravel.

A ryl o niečo ďalej.

Monte Christo pristúpil k nemu a hovoril mu tichým, temer pokorným tónom:

„Pane, stratili ste syna, ale . . .“

Villefort ho nepripustil k slovu; nepočúval ho, nerozumel ho.

„Ó, nájdem ho zasa; hovorte si, čo chcete, že ho tu niet, nájdem ho zasa, keby som tu mal hľadať hoci do súdneho dňa.“

Monte Christo ustúpil zdesený.

„Ó,“ riekol, „zošalel!“

A ako by sa bál, že sa múry prekliateho domu sosujú na neho, vyšiel na ulicu, pochybujúc prvý raz o tom, či mal právo urobiť to, čo urobil.

„Ó, už je toho dosť,“ riekol si, „teraz len zachrániť posledného.“

Vrátiac sa domov, Monte Christo stretol Morrela, ktorý blúdil po dome na Champs-Élysées, tichý ako tieň, ktorý čaká na Bohom určenú chvíľu, aby sa vrátil do hrobu.

„Pripravte sa, Maximilián,“ riekol s úsmevom, „zajtra odídeme z Paríža.“

„Už tu nemáte čo robiť?“ spýtal sa Morrel.

„Nie,“ odvetil Monte Christo, „a dal by Boh, aby som tu nebol až príliš mnoho urobil.“

XV. LÚČENIE.

Posledné udalosti zaujímaly celý Paríž. Emanuel a jeho žena hovorili o nich vo svojom salóne v ulici Meslay s pochopiteľným prekvapením; porovnávali tie tri pohromy, ktoré tak náhle a neočakávane stihly Morcerfovcov, Danglarsovcov a Villefortovcov.

Maximilián, ktorý ich prišiel navštíviť, zdanlivo počúval ich rozhovor, ale, hoci bol prítomný, naozaj noril sa do bezcitnej neúčasti.

„Či je to nie tak, Emanuel,“ vravela Júlia, „ako by všetci tí bohatí a včera ešte takí šťastní ľudia, zaistujúc si majetok, šťastie a úctu, boli vo svojej vypočítavosti zabudli na daň zlému duchu, a že ten, ako zlá rusalka v Perraultových povestiach, ktorú zabudli pozvať na nejakú svadbu alebo na krštenie, zjavil sa neočakávane a pomstí sa pre tú zábudlivosť?“

„Aké pohromy!“ zvolal Emanuel, mysliac na Morcerfa a Danglarsa.

„Aké utrpenie!“ riekla Júlia, mysliac na Valentínu, ktorú, počúvajúc na svoj ženský inštinkt, nechcela pomenovať pred bratom.

„Ak na nich Boh soslal to nešťastie,“ riekol Emanuel, „je zrejmé, že Boh, ktorý je svrchovaná dobrota, v minulosti tých ľudí nenašiel nič, čo by si zaslúžilo zmiernenie trestu; je zrejmé, že tí ľudia boli prekliati.“

„Nesúdiš veľmi prenáhle, Emanuel?“ povedala Júlia. „Keby bol niekto povedal, keď môj otec s pištoľou v ruke chystal sa urobiť svojmu životu koniec: ‚Ten človek si zaslúžil svoj trest, nebol by sa mýlil?‘“

„Áno, ale Boh nedopustil, aby náš otec podľahol, ako nedopustil, aby Abrahám obetoval svojho syna.“

Patriarchovi i nám soslal anjela, ktorý v polovici cesty prestrihol krídla Smrti.“

Sotva dopovedal tieto slová, ozval sa zvuk zvonca. Bolo to znamenie vrátnika, že ide návšteva.

Temer v tej istej chvíli otvorily sa na salóne dvere a na prahu zjavil sa gróf de Monte Christo.

Obidvaja mladí ľudia skríkli od radosti.

Maximilián zdvihol hlavu a zasa ju sklonil.

„Maximilián,“ riekol gróf, ako by nebol zbadal rozličný dojem, ktorý vyvolal jeho príchod u domácich, „idem pre vás.“

„Pre mňa?“ riekol Morrel, ako by sa prebúdzal zo sna.

„Áno,“ odvetil Monte Christo. „Či sme sa nedohovorili, že pôjdete so mnou, a neoznámil som vám vopred, že sa máte prichystať?“

„Tu som,“ povedal Maximilián, „prišiel som sa s nimi rozlúčiť.“

„A kde idete, pán gróf?“ spýtala sa Júlia.

„Najprv do Marseille, madame.“

„Do Marseille?“ opakovali obidvaja mladí ľudia jednohlasne.

„Áno, a vezmem vám vášho brata.“

„Ach, pán gróf,“ riekla Júlia, „vráťte nám ho uzdraveného!“

Morrel sa odvrátil, aby utajil svoje zapýrenie.

„Zbadali ste teda, že chorľavie?“ spýtal sa gróf.

„Áno,“ odvetila mladá žena, „a obávam sa, že sa s nami nudí.“

„Rozoberiem ho,“ povedal gróf.

„Hotový som, pane,“ riekol Maximilián. „S Bohom, drahí priatelia; s Bohom, Emanuel, s Bohom, Júlia!“

„Ako to? S Bohom?“ zvolala Júlia. „Vy odchádzate tak nečakane, bez príprav, bez dokumentov?“

„Pretahovanie robí lúčenie len bolestnejším,“ riekol Monte Christo; „presvedčený som, že si Maximilián všetko usporiadal, kládol som mu to na srdce.“

„Batožinu a dokumenty mám prichystané,“ riekol Morrel s ľahostajnou spokojnosťou.

„Znamenite,“ zvolal Monte Christo s úsmevom; „vidno presnosť dobrého vojaka!“

„A to nás opustíte tak zrazu?“ riekla Júlia. „Nedožičíte nám ani dňa, ani hodiny?“

„Môj koč čaká pred bránou, madame; musím byť o päť dní v Ríme.“

„Ale Maximilián azda nejde do Ríma?“ pýtal sa Emanuel.

„Idem ta, kde sa páči grófovi zaviesť ma,“ odvetil Morrel so smutným úsmevom; „patrím mu ešte mesiac.“

„Bože môj, ako to hovorí, pán gróf!“

„Maximilián ma sprevádza,“ riekol gróf s láskavou presvedčavosťou, „buďte teda bez starosti o svojho brata.“

„S Bohom, sestra,“ opakoval Morrel, „s Bohom, Emanuel!“

„Svojou ľahostajnosťou mi rozrýva srdce,“ riekla Júlia. „Ó, Maximilián, Maximilián, ty pred nami niečo tajíš!“

„Ech,“ poznamenal Monte Christo, „vráti sa vám veselý, usmiaty a plný radosti.“

Maximilián vrhol na Monte Christa pohľadivý, temer nahnevaný pohľad.

„Poďme,“ riekol gróf.

„Prv, ako odídete, pán gróf,“ riekla Júlia, „dovoľte mi povedať všetko, čo sme nedávno...?“

„Madame,“ prerušil ju gróf, chytiac ju za obidve ruky, „čokoľvek mi poviete, nebude to, čo čítam vo vašich očiach, to, čo vaše srdce cíti a čo moje vytušilo. Mal som zmiznúť ako dobrodinci z románu a nevidieť vás už. Ale táto ctnosť presahuje moje sily, lebo som slabý a márnivý človek, a preto, že zvlhnutý, radostný a nežný pohľad mojich bližných robí mi slasť. Teraz odchodím a som natoľko sebecký, že vám poviem: Nezapudnite na mňa, priatelia, lebo ma už akiste nevidíte nikdy.“

„Nevidieť vás nikdy!“ zvolal Emanuel, kým po Júliiných líkach kanuly dve veľké slzy. „Nevidieť vás už nikdy! Nie je to teda človek, ale boh, ktorý nás opúšťa, a ten boh vstúpi zasa na nebesá, keď sa bol zjavil na zemi a robil tu dobre!“

„Nevravte to,“ povedal rýchlo Monte Christo, „nevravte to nikdy, priatelia; bohovia nikdy nerobili zle, bohovia sa zastavia tam, kde sa chcú zastaviť; náhoda nie je silnejšia ako oni, ktorí jej rozkazujú. Nie, som človek, Emanuel, a váš obdiv je taký nemiestny, ako sú vaše slová rúhavé.“

A pritisnúc na svoje pery Júlinu ruku, ktorá sa mu hodila do náručia, druhú ruku podal Emanuelovi; potom sa rozlúčil s domom, v ktorom hosťom bolo šťastie, pokynul Maximiliánovi, ktorý šiel za ním zadumaný, necitný a konšternovaný, aký bol ustavične od smrti Valentíny.

„Vráťte môjmu bratovi radosť,“ šepala Monte Christovi do ucha Júlia.

Monte Christo jej stisol ruku, ako jej ju stískal pred jedenástimi rokmi na schodoch, ktoré viedly k Morrellovej pracovni.

„Dôverujete stále námorníkovi Simbadovi?“ spýtal sa jej s úsmevom.

„Ó, áno!“

„Tak teda len žite v pokoji a dôvere v Pána...“

Ako sme povedali, cestovný koč stál pred bránou. Štyri mocné kone potriasaly hrivami a netrpezlivo kopyaly kopytami do dlažby.

Pod schodmi čakal Ali; tvár sa mu ligotala od potu; zdalo sa, že prišiel z dlhej cesty.

„Tak,“ pýtal sa ho gróf po arabsky, „bol si u starca?“

Ali prisvedčil.

„Podržel si mu pred očami list, ako som ti rozkázal?“

„Áno,“ zasa úctivo pokynul otrok.

„A čo povedal, či skôr, čo urobil?“

Ali si stal do svetla, aby ho jeho pán dobre videl, a umne napodobňujúc starcovu tvár, zavrel oči, ako robieval Noirtier, keď chcel povedať: Áno.

„Dobre, prijíma,“ riekol Monte Christo; „poďme!“

Sotva vyriekol to slovo, koč už zarachotil a pod konskými kopytami sa zaiskrilo. Maximilián sa oprel bez slova do rohu.

Minulo pol hodiny. Koč zrazu zastal. Gróf potiahol hodvábnu šnúru, ktorú mal Ali pripevnenú na prste.

Núbijec soskočil a otvoril dvierka.

Noc žiarila hviezdami. Boli hore na Villejuife, na planine, zkade sa Paríž zdá tmavým morom s miliónmi svetiel, ktoré upomínajú na fosforeskujúce vlny. Sú to naozaj vlny, vlny hlučnejšie, náruživšie, pohyblivejšie, besnejšie a dravšie ako vlny rozbúreného oceána, vlny, ktoré nepoznajú pokoj ako morské vlny, ktoré sa ustavične srážajú, ustavične sa penia, stále pohlcujú...

Gróf ostal sám a na pokyn jeho ruky koč odišiel o niekoľko krokov napred.

Tu so skríženými rukami dlho hľadel na tú pec, v ktorej sa roztápajú, miesia a formujú všetky myšlienky, ktoré chrlí žeravý hrtan, aby pohly svetom. Potom, dlho tkvejąc mocným pohľadom na Babylone, ktorý inšpiruje náboženských básnikov práve tak, ako posmeškujúcich materialistov, zašeptal, skloniač hlavu a somknúc ruky šťa by k modlitbe:

„Veľké mesto! Nie je tomu ani šesť mesiacov, čo som vstúpil do tvojich brán. Myslím, že ma ta zaviedol duch boží a vyvádza ma ztade víťazne; tajomstvo svojho pobytu medzi tvojimi múrmi sveril som Bohu, ktorý jedine mohol čítať v mojom srdci; len on vie, že odchádzam bez nenávisťi a pýchy, ale nie bez ľútosti; len on vie, že nepoužil som moc, ktorú mi sveril, ani pre seba, ani pre daromné ciele. Ó, veľké mesto! V tvojich nepokojných útrobach našiel som, čo som hľadal: ako trpezlivý baník pohl som nimi, aby som ztade vykántril zlo. Moje dielo je dokončené, vykonal som svoju úlohu; teraz mi už nemôžeš poskytnúť ani radosti, ani žalosti. S Bohom, Paríž, s Bohom!“

Jeho zrak ešte objal širokú rovinu ako zrak nočného ducha; prejdúc si rukou po čele, gróf zasa vstúpil do koča, dvierka sa za ním zavrely a skoro potom koč zmizol na druhej strane vrchu, sprevádzaný oblakom prachu a rachotom kolies.

Prešli dve míle, neprehovoriac ani slova. Morrel sníval a Monte Christo ho pozoroval.

„Morrel,“ prehovoril gróf, „ľutujete azda, že ste šli so mnou?“

„Nie, pán gróf, ale opustiť Paríž . . .“

„Keby som bol myslel, že vás v Paríži čaká šťastie, Morrel, bol by som vás tam nechal.“

„V Paríži odpočíva Valentína, a opustíť Paríž je toľko, ako druhý raz stratíť Valentínu.“

„Maximilián,“ odvetil gróf, „priatelia, ktorých sme stratili, neodpočívajú v zemi, ale sú pochovaní v našom srdci, a je to božia vôľa, aby nás vždy sprevádzali. Ja mám dvoch priateľov, ktorí ma tak vždy sprevádzajú: jeden je ten, ktorý mi dal život, druhý, ktorý mi dal múdrosť. Duch obidvoch žije vo mne. Radím sa s nimi, keď mám pochybnosti, a ak som kedy vykonal niečo dobré, mám čo ďakovať ich radám. Spýtajte sa hlasu svojho srdca, Morrel, ak mi máte vždy ukazovať takú zachmúrenú tvár.“

„Priateľ môj,“ povedal Maximilián, „hlas môjho srdca je veľmi smutný a sľubuje mi len nešťastie.“

„Ustatí duchovia majú vlastnosť, že všetko vidia sťa by pod smútočným závojom; duša si sama tvorí svoje obzory; vaša duša je chmúrna, a ona vám robí nebo búrlivým.“

„Azda je to pravda,“ odvetil Maximilián.

A znova začal snívať.

Cestu konali so zázračnou rýchlosťou, ktorá bola jednou z grófových mocí. Mestá, ktoré im ležaly v ceste, mizly ako tiene; prvými jesennými vetrami otriasané stromy zdaly sa im ísť v ústrety ako strapatí obri a trafil sa rýchlo, sotvaže sa s nimi stretli. Na druhý deň ráno prišli do Châlonsu, kde ich čakal grófov parník. Koč hneď dopravili na palubu; obidvaja cestovatelia tam už boli.

Lod bola upravená pre rýchloplavbu a pripomínala indiánsku pirogu; jej dve kolesá podobaly sa dvom krídlam, ktorými sa dotýkala vody ako sťahovavý vták. Sám Morrel pociťoval opojenie rýchlosti a zavše sa zda-

lo, že vietor, ktorý mu rozvieva vlasy, už-úž mu odháňa chmáry s čela.

A gróf, čím väčšmi sa vzdalovali od Paríža, získaval tým väčší, až nadzemský mier, ktorý, tak sa zdalo, opriada ho aureolou. Zdal sa ako vyhnanec, vracajúci sa do vlasti.

Skoro sa vynorilo pred ich očami Marseille, biele, teplé, živé Marseille, mladšia sestra Tyru a Kartága, po ktorých zdedilo vládu nad Stredozemným morom, Marseille čím staršie, tým jarejšie. Koľko rozpomienok vzkriesil v obidvoch pohľad na okrúhlu vežu, na pevnosť sv. Mikuláša, na Pugetovu radnicu, na prístav a tehlové nábrežia, kde sa obidvaja hrávali v detstve.

Obidvaja sa jednomyseľne zastavili i na Cannebière.

Dopravná loď chystala sa odplávať do Alžíra; batožina, na palube shromaždení cestujúci, zástup lúčiach sa, volajúcich a plačúcich príbuzných a priateľov, pohľad, dojímajúci i tých, ktorým sa núka denne, ale ani ten ruch nemohol Maximiliána zbaviť myšlienky, ktorá ho ovládala, keď zastal na širokých dlaždiciach nábrežia.

„Hľadte,“ riekol, chytiac Monte Christa za rameno, „keď Faraón vplával do prístavu, môj otec stál na tomto mieste; tu sa mi vrhol do náručia ten dobrý človek, ktorého ste zachránili pred smrťou a hanbou; ešte vždy cítim na tvári jeho slzy, a neplakal len on sám, ale pri pohľade na nás slzilo veľa ľudí.“

Monte Christo sa usmial.

„Bol som tam, hľa,“ riekol, ukazujúc Morrelovi na roh ulice.

Keď to povedal, neďaleko miesta, ktoré označil gróf, zaznelo bolestné lkanie; stála tam žena, ktorá kývala jednému z cestovateľov odchádzajúcej lode. Bola

zahalená závojom; Monte Christo ju sledoval pohľadom v rozochvení, ktoré by bol Morrel ľahko zbadal, keby jeho oči neboly bývaly upreté na loď v opačnom smere.

„Ó, Bože môj,“ zvolal Morrel, „azda sa len nemýlim! Ten mladý človek, ktorý kýva klobúkom, ten mladý človek v rovnošate je Albert de Morcerf!“

„Áno,“ prisvedčil Monte Christo, „poznal som ho . . .“

„Ako, veď ste hľadeli na opačnú stranu.“

Gróf sa usmial, ako robil, keď nechcel odpovedať. A jeho pohľad sa zasa obrátil k zahalenej žene, ktorá zmizla za rohom ulice.

Tu sa obrátil.

„Drahý priateľ,“ riekol Maximiliánovi, „nemáte v tomto meste nijakú robotu?“

„Plakať na otcovom hrobe,“ odvetil Morrel chmúrne.

„Dobre, choďte a počkajte tam na mňa; prídem ta za vami.“

„Odchádzate?“

„Áno . . . i ja musím urobiť istú pietnú návštevu.“

Morrel položil ruku do ruky, ktorú mu podával gróf. Potom s nevysloviteľne melancholickým kývnutím hlavy odišiel od grófa a šiel k južnej čiasťke mesta.

Monte Christo nechal odísť Maximiliána, počkal na tom istom mieste, kým nezmizol, potom sa pohol smerom k Meilhanským alejam, aby vyhľadal domec, ktorý je čitateľom dobre známy od začiatku tejto povesti.

Tento dom stál v tóni veľkého lipového stromoradia, obľúbenej to promenády zaháľajúcej Marseillečanov, zahalený hustou záclonou viniča, ktorý páľčivosťou južného slnca ožltnutým kamením prepletal svoje drsnaté, vekom čierne ramená. Ku dverám, ktoré boly sbité

z troch dosák, nepoznajúcich okrem každoročnej opravy ani glej, ani farbu a trpezlivo čakajúcich na to, že ich spojí vlhkosť, viedly dva vychodené kamenné schody.

Tento dom, v ktorom naozaj býval starý Dantès, hoci bol vetchý a zrejme chudobný, predsa len bol rozkošný a veselý. Lenže starec býval v podkroví a gróf dal Mercedes k dispozícii celý dom.

Sem vošla žena s dlhým závojom, ktorú Monte Christo videl odchádzať od odbíjajúcej lode; zatvárala práve dvere, keď sa gróf zjavil na rohu ulice, takže mu zmizla s očí temer vo chvíli, ako ju zbadal.

Zodraté schody poznal oddávna; vedel oveľa lepšie otvoriť staré dvere ako hocikto iný; ich vnútorná kľučka dvíhala sa klincom so širokou hlávkou.

Vstúpil bez klopania, bez upozornenia, ako priateľ, ako domáci pán.

Na konci chodby, dláždenej tehloou, bol vchod do záhradky, ktorá oplývala slncom, teplom a svetlom; v nej Mercedes na označenom mieste našla sumu, o ktorej jemnocitný gróf povedal, že ju tam uložil pred dvadsiatimi štyrmi rokmi; s prahu domových dverí bolo vidieť prvé stromy záhrady.

Zastanúc na prahu, Monte Christo začul vzdych, podobný vzlyku; pozrúc v tú stranu, zbadal pod krovom virgínskeho jazmínu s hustým lístím a dlhými nachovými kvetmi sklonenú plačúcu Mercedes.

Mysliac, že je pred tvárou neba sama, zdvihla závoj, zakryla si tvár obidvoma rukami, aby sa nepozorovane vyplakala, keď pred synom tak dlho utajovala vzdychy a slzy.

Monte Christo urobil niekoľko krokov napred; piesok mu zaškripel pod nohami.

Mercedes zdvihla hlavu, a vidiac pred sebou mužského, skríkla od ľaku.

„Madame,“ riekol gróf, „keď vám už nemôžem žičiť šťastia, ponúkam vám aspoň potechu: ráčite ju prijať ako od priateľa?“

„Naozaj som veľmi nešťastná,“ odvetila Mercedes; „sama na tomto svete . . . Mala som aspoň jediného syna, a ten odišiel.“

„Dobre urobil, madame,“ povedal gróf, „má ušľachtilé srdce. Pochopil, že každý mužský povinný je zaplatiť daň vlasti: jeden nadanosťou, iný dômyslom, ten prácou, onen krvou. Keby bol ostal u vás, jeho život bol by sa stal márnym a on by nebol mohol privyknúť na vašu bolesť. Bezvládnosť bola by ho urobila nenávisným; v borbe s prekážkami, ktoré premení na šťastie, stane sa veľkým a mocným. Nechže založí vám obidvom budúcnosť, madame; je v dobrých rukách.“

„Ó,“ vzdychla úbohá žena, smutne kývajúc hlavou, „toho šťastia, o ktorom hovoríte a za ktoré sa z hlbín duše modlím, ja neužijem. Vo mne a okolo mňa rozrumilo sa toľko vecí, že cítim, ako by som bola blízka hrobu. Dobre ste nrobili, pán gróf, že ste mi dožičili dostať sa do blízkosti miesta, kde som bola taká šťastná: človek má umrieť tam, kde bol šťastný.“

„Ach, madame,“ povedal Monte Christo, „vaše slová trpko a žeravo padajú na moje srdce, tým trpkejšie a žeravejšie, že máte právo nenávidieť ma: zaviniť som celé vaše nešťastie. Prečo ma radšej neľntujete, miesto toho, aby ste ma obviňovali? Urobili by ste ma ešte nešťastnejším . . .“

„Nenávidieť, viniť vás, Edmond . . .? Nenávidieť, obviňovať človeka, ktorý môjmu synovi zachránil život,

lebo, však, mali ste osudný, krvavý úmysel zabiť pánu de Morcerf toho syna, na ktorého bol hrdý? Ó, pozrite na mňa a uvidíte, či je vo mne čo len za mak výčitky.“

Gróf pozrel a jeho pohľad utkvel na Mercedes, ktorá, napoly vstanúc, vystierala k nemu ruky.

„Ó, pozrite na mňa,“ pokračovala s pocitom hlbokkej melanchólie, „dnes je už žiara mojich očí znesiteľná, nie sú to už časy, keď som prichádzala usmiať sa na Edmonda Dantèsa, ktorý čakal na mňa tamhore pri obloku izbičky, v ktorej býval jeho otec... Od toho času uplynulo mnoho bolestných dní, ktoré ako by medzi mnou a tým časom prehĺbily priepasť. Vás obviňovať, Edmond, vás nenávidieť, priateľ môj? Nie, nenávidím a obviňujem len sama seba. Ó, ja som úbohá!“ zvolala, složiac ruky a pozdvihnúc oči k nebu. „Bola som potrestaná... Mala som zbožnosť, nevinnosť a lásku, tie tri šťastia, z ktorých sú utvorení anjeli, a ja, úbohá, pochybovala som o Bohu.“

Monte Christo sa priblížil k nej o krok a bez slova jej podával ruku.

„Nie,“ riekla Mercedes, odtiahnuc zľahka svoju, „nie, priateľ, netýkajte sa ma. Ušetrili ste ma, hoci zo všetkých, ktorí vám ublížili, najvinnejšia som bola ja. Všetci ostatní boli nenávistní, hrabiví, sebeckí, ja som bola zbabelá. Oni túžili, ja som sa bála... Nie, nestískajte mi ruku, Edmond; máte na mysli láskavé slovo, cítim to, nevyslovujte ho; zachovajte ho pre inú, ja si ho nezasluhujem. Hľadte,“ odhalila si cele tvár, „hľadte, nešťastím obelely moje vlasy; moje oči vyronily toľko slz, že ich halia fialové tiene; na mojom čele začínajú sa zjavovať vrásky. Ale vy, Edmond, ste ešte vždy mladý, krásny, hrdý. To je preto, že ste mali vieru, mali ste silu, že ste sa spoliehali na Boha, a Boh vám pomohol.“

Ja som bola zbabelá, zriekla som sa viery a vyšla som na toto.“

Mercedes sa rozplakala; pri náraze rozpomienok pukalo jej ženské srdce.

Monte Christo jej chytil ruku a úctive ju pobožkal.

Mercedes však cítila, že ten božk je bez žiare, ako by gróf bol poceloval mramorovú ruku sochy svätice.

„Sú bytosti,“ pokračovala Mercedes, „prvý poklesok ktorých zničí ich celú budúcnosť. Keď som vás pokladala za mŕtveho, mala som umrieť. Lebo čo to osožilo, že som v srdci stále smútila za vami? Toľko, že z tridsaťdeväťročnej ženy stala sa päťdesiatročná, nič viac. Čo to osožilo, že, zpomedi všetkých poznajúc vás len ja, zachránila som len svojho syna? Či nebolo mojou povinnosťou — čo ako bol vinný — zachrániť i muža, meno ktorého som prijala? Miesto toho nechala som ho umrieť. Čo to hovorím, Bože môj! Svojou chabou bezcitnosťou, svojou pohrdavosťou prispela som k jeho smrti, zabudnúc, že krivoprisažníkom a zradcom stal sa pre mňa. Čo to osoží, že som svojho syna odprevadila až sem, keď som ho vydala napospas zhubnej africkej pôde? Ó, vravím vám, bola som chabá; ako odpadlík zaprela som svoju lásku, prinášam nešťastie všetkému, čo ma obklopuje!“

„Nie, Mercedes, nie,“ povedal Monte Christo, „majte o sebe lepšie presvedčenie. Nie, vy ste ušľachtilá, svätá žena, odzbrojili ste ma svojím hôľom. Ale za mnou bol neviditeľný, neznámy, rozhnevaný Boh, pred ktorým od desiatich rokov denne padám na kolená; zvem za svedka toho Boha, že som vám chcel obetovať svoj život a s ním i plány, ktoré boly s ním spojené. Ale, hovorím to hrdo, Mercedes: Boh ma potreboval, a ja som žil. Skúmajte minulosť, skúmajte prítomnosť, vynasnažujte

sa uhádnuť budúcnosť, a uvidíte, či nie som nástrojom Pánovým; najhroznejšie nešťastie, najukrutnejšie utrpenie, úplné odlúčenie od tých, ktorí ma milovali, prenasledovanie tých, ktorí ma nepoznali, — to všetko tvorilo prvú čiastku môjho života. Potom zrazu po zajatí, samote, biede — povetrie, sloboda a bohatstvo také báječné, také zázračné, také ohromné, že by som musel byť slepý, aby som nevidel, že mi ho Boh poslal na uskutočnenie veľkého cieľa. Od toho času zdalo sa mi to bohatstvo posvätným úradom; od toho času ani som len nepomyslel na ten život, sladkému hoveniu ktorého ste sa vy, úbohá žena, niekedy oddávali, nemal som ani jedinej pokojnej hodiny, ani jedinej... Hnalo ma ako ohnivé mračno, letiace nebom a majúce podpáliť zlorečené mestá. Ako dobrodružní kapitáni, poberajúci sa na nebezpečnú cestu, chystajúci sa na odvážlivú výpravu, sháňal som zásoby, nabíjal zbrane, kopil prostriedky na útok i na obranu; otužoval som telo najnamáhavejším výcvikom, dušu najprudkejším nárazom; učil som svoje rameno zabíjať, oči hľadiť na utrpenie, ústa usmievať sa pri najhroznejšom výjave; z dobrého, dôverčivého, odpúšťajúceho, aký som bol, stal som sa pomstivým, faľošným, zlým, či skôr bezcitným, ako hluchý a slepý osud. Potom som sa vrhol na dráhu, ktorá sa mi naskytla, prekročil som priestor, dosiahol cieľ: beda bolo tým, s ktorými som sa stretol na svojej ceste.“

„Dost,“ zvolala Mercedes, „dost, Edmond! Verte mi, že tá, ktorá vás jediná poznala, vedela vás i jediná porozumieť. Tá teda, Edmond, ktorá vás poznala, ktorá vás vedela pochopiť, bola by vás musela obdivovať, Edmond, keby ste ju boli stretli na svojej ceste a zdrúzgali ju ako sklo! Ako je priepasť medzi mnou a minulosťou, tak je priepasť medzi vami a ostatnými mužský-

mi. A mojou najbolestnejšou mukou je prirovnávanie, lebo sa vám na svete nikto nevyrovná, nikto vám nie je podobný. A teraz, Edmond, dajte mi s Bohom a rozlúčme sa.“

„Prv, ako od vás odídem, povedzte mi, čo si žiadate, Mercedes?“ spýtal sa Monte Christo.

„Žiadam si len jedno, Edmond: aby môj syn bol šťastný.“

„Proste Všemohúceho, ktorý jediný má v rukách život ľudí, aby ho zachránil pred smrťou; ja si beriem na starosť ostatné.“

„Vďaka, Edmond.“

„Ale vy, Mercedes?“

„Nepotrebujem nič, žijem medzi dvoma hrobmi: jeden je Edmonda Dantèsa, ktorý je už tak dávno mŕtvy; milovala som ho! To slovo už nepristane mojim uvädnutým perám, ale moje srdce sa ešte vždy rozpomína, a za nič na svete nechcela by som stratiť tú pamiatku srdca. Druhý je hrob môjho muža, ktorého zabil Edmond Dantès; súhlasím s vraždou, ale musím sa modliť za mŕtveho.“

„Váš syn bude šťastný, madame,“ opakoval gróf.

„Potom i ja budem šťastná, nakoľko mi je to možné.“

„Ale . . . predsa len . . . čo budete robiť?“

Mercedes sa trúchlivo usmiala.

„Keby som vám povedala, že budem žiť v tomto kraji, ako žila raz Mercedes, totiž prácou, neverili by ste to; neviem už iné robiť, ako sa modliť, ale nemusím pracovať; vami zakopaný malý poklad našli sme na mieste, ktoré ste označili. Ľudia budú núrať, kto som, budú sa spytovať, čo robím, nebudú vedieť, ako žijem, ale na tom nezáleží. To je vec, o ktorej sme sa dohodli medzi Bohom, vami a mnou.“

„Mercedes,“ riekol gróf, „nevyčítam vám to, ale myslím, že ste priniesli prepiatu obeť, keď ste sa zriekli celého majetku, ktorý nahonobil pán de Morcerf, keďže jeho polovica právom pripadala vašej sporivosti a obozretnosti.“

„Viem, čo mi chcete ponúknuť, Edmond, ale nemôžem to prijať, môj syn by mi to zakázal.“

„Budem sa i vystríhať urobiť niečo za vás, čo by pán Albert de Morcerf neschválil. Dozviem sa o jeho úmysloch a poddám sa im. Ale ak bude súhlasiť s tým, čo chcem urobiť, však, bez zdráhania budete nasledovať jeho príklad?“

„Vy viete, Edmond, že už nie som mysliacou bytosťou; nemám nijaké úmysly, jedine azda ten, že nebudem mať nijaký. Boh mnou tak otriasol vo svojich búrkach, že som stratila vlastnú vôľu. Som v jeho rukách ako vtáča v pazúroch orla. Nechce, aby som umrela, preto žijem. Ak mi pošle pomoc, je to jeho vôľa, prijmem ju.“

„Dajte pozor, madame,“ riekol Monte Christo, „Boh si nežiada, aby sme ho takto milovali. Boh chce, aby sme ho rozumeli a skúmali jeho moc: preto nám dal slobodnú vôľu.“

„Vy nešťastník,“ zvolala Mercedes. „Nerozprávajte sa tak so mnou! Keby som si myslela, že Boh mi dal slobodnú vôľu, čo by som mala urobiť, aby som sa zbavila zúfalstva?“

Monte Christo zľahka zbledol a sklonil hlavu, premožený silou tej bolesti.

„Nechcete mi povedať do videnia?“ riekol, podávajúc jej ruku.

„Ó, áno, vravím vám do videnia,“ ukazujúc vážne na nebo, „aby som vám dokázala, že dúfam.“

A dotknúc sa chvejúcou rukou grófovej ruky, Mercedes rýchlo vyšla na schody a zmizla pred Monte Christovým zrakom.

Potom gróf zvolna vyšiel z domu a kráčal k prístavu.

Mercedes ho však nevidela odchádzať, hoci stála pri obloku v chyžke Dantèsovho otca. Jej oči stopovali v diaľke loď, ktorá odnášala jej syna na šíre more.

Jej hlas však, ako by proti jej vôli, tíško šeptal: „Edmond, Edmond, Edmond!“

XVI. MINULOSŤ.

Gróf s poranenou dušou opustil dom, v ktorom nechal Mercedes, aby ju podľa všetkej pravdepodobnosti už viacej nevidel.

Od smrti malého Eduarda Monte Christo sa veľmi premenil. Dosiahnuc vrchol svojej pomsty, na ktorý vystupoval strmým a krivo sa točiacim chodníkom, na druhej strane videl priepasť pochybností.

Ba čo viac: rozhovor s Mercedes prebudil v jeho srdci toľko rozpomienok, že ich musel premáhať.

Ale človek takej povahy, ako bol gróf, nemohol sa dlho oddávať trdnomyseľnosti, ktorá môže byť pokrmom pre obyčajných duchov a dodáva im istej pôvodnosti, ale ničí duše vznešenejšie. Keď si toto uvedomil, robil temer sám sebe výčitky a povedal si, že vo svojich výpočtoch musel spraviť nejakú chybu.

„Zle hľadím na minulosť,“ povedal si, „a nemohol som sa natoľko mýliť.“

„Ako,“ pokračoval, „cieľ, ktorý som si určil, bol by nesmyselným cieľom? Či by som bol desať rokov šiel

zlou cestou? Postačila by jediná hodina dokázať stavi-
teľovi, že dielo jeho všetkých nádejí bolo: keď nie ne-
možnosť, tak svätokrádež?“

„Nechcem navyknúť na tú myšlienku, zblaznel by
som od nej. Mojím terajším premýšľaniam chýba správ-
ne posúdenie minulosti, lebo na ňu hľadím s druhej
strany nebosklonu. Naozaj, minulosť, ktorá je podobná
kraju, ktorým prechádzame, časom mizne, čím väčšmi
sa od nej vzdalujeme. Stalo sa mi to, čo sa stáva ľu-
ďom, ktorí sa vo sne poranili: vidia a cítia ranu, ale
nepamätajú sa, ako k nej prišli.

„Nože, ty znovuzrodený človek, ty bohatý výstred-
ník, ty prebudený spáč, ty všemohúci videc, ty nepre-
možiteľný milionár, získaj si zasa na chvíľu tú smutnú
perspektívu biedneho a trápneho života; prejdi cesta-
mi, ktorými ťa prehánala sudba, na ktorých ťa sprevá-
dzalo nešťastie, na ktorých ťa opanovala zúfalosť; dnes
na kryštale zrkadla, v ktorom Monte Christo vidí Dan-
tësa, jagá sa primnoho diamantov, zlata a šťastia; scho-
vaj tie diamanty, zlato, zmaž to trblietanie; bohatý choď
za chudobným, slobodný za väzňom, vzkriesený choď
za mŕtvym.“

Rozprávajúc sa takto sám so sebou, Monte Christo
šiel ulicou de la Caisserie. Bola to tá istá ulica, po ktorej
ho pred dvadsiatimi štyrmi rokmi viedla zamknutá
stráž; domy, dnes také živé a veselé, boly v tú noc tmavé,
nemé, zatvorené.

„A predsa sú tie isté,“ šeptal si Monte Christo. „Ale
vtedy bola noc a dnes je jasný deň; slnce všetko ožaruje
a robí veselým.“

Sišiel na nábrežie ulicou svätého Laurinca a za-
mieril ku Consigne; na tom mieste prístavu ho vtedy
naložili na čln. Vychádzková loďka šla povedľa! Monte

Christo zavolať na jej majiteľa, ktorý hneď vesloval k nemu s ochotou, ktorá charakterizuje týchto ľudí, keď tušia dobrý obchod.

Čas bol veľkolepý, vychádzka bola skvostná. Na obzore červené a žiarivé slnce zapadalo do vln, ktoré sa v jeho blízkosti menily na žeravé uhlie; sťa zrkadlo hladké more zvlnilo sa zavše skokmi rýb, ktoré, prenasledované nejakým neviditeľným nepriateľom, vyhadzovaly sa z vody, prosiac druhý živel o ochranu; na obzore sa plavily pôvabne sťa sťahovavé čajky rybárske bárky, snažiac sa do Martigues, alebo nákladné lode, vezúce zbožie na Korziku alebo do Španielska.

Hoci bolo nebo krásne a bárky mali pôvabné kontúry, hoci kraj zaplavovalo zlaté slnce, gróf, zahalený do plášťa, rozpomínal sa na všetky podrobnosti tej hroznej cesty: to jediné, osirelé, v katalánskej vieske horiace svetlo; pohľad na Ifský zámok, ktorý ho poučil o tom, kde ho odvádzajú; borba so žandármi, keď chcel skočiť do mora; jeho zúfalosť, keď cítil, že je premožený; pocit, keď mu chladné ústie karabíny pritisli k sluchám ako ľadový prsteň.

A ako v lete vyschnuté pramene, ktoré sa v jesenných hmlách pomaly začínajú plniť po kvapkách, tak i Monte Christo pomaly cítil, ako sa jeho hrud' plní starou horkosťou, ktorá kedysi zaplavovala srdce Edmonda Dantèsa.

Od tej chvíle už nejestvovalo pre neho krásne nebo, ani pôvabné bárky, ani jasné svetlá; obloha sa zahalila smútočným závojom a zjav čierneho obra, ktorý sa volal Ifským zámkom, otriasol jeho bytosťou, ako by sa mu zrazu bol zjavil príznak smrteľného nepriateľa.

Pristáli.

Gróf nevdojak cúvol až na najďalší kraj loďky,

hoci mu majiteľ dva razy povedal najzdvorilejším hlasom:

„Už sme tu, pane.“

Monte Christo sa rozpamätal, že strážnici ho po tej istej skale násilne vliekli, a pichajúc ho bodákom do boku, prinútili ho sostúpiť po svahu.

Cesta sa vtedy Dantèsovi videla veľmi dlhá. Monte Christovi sa zdala veľmi krátka; pri každom ponorení vesla s vlhkým morským prachom vyšľahlo z jeho duše milión myšlienok a rozpomienok.

Od júlovej revolúcie zámok If nebol už väzením; len stráž, určená na zamedzenie podludníctva, bývala vo svojom strážnom domci; vrátnik vyčkaval pri dverách na zvedavcov, aby im ukázal dom hrôzy, ktorý sa stal zvláštnosťou.

Hoci gróf vedel o tom všetkom, predsa, keď vstúpil pod klenbu, keď sostúpil po čiernych schodoch, keď ho zaviedli do cely, ktorú chcel vidieť, chladná bolesť zastrela jeho čelo, ktorého ľadový pot hnal sa mu až k srdcu.

Gróf sa spýtal, či tam ostal nejaký žalárnik z čias reštaurácie; všetkých poslali do penzie alebo dostali iné zamestnanie.

Vrátnik, ktorý ho sprevádzal, bol tam len od r. 1830.

Zaviedol ho do jeho bývalej cely.

Gróf videl bledé svetlo, ktoré prenikalo úzkym oblôčikom; videl miesto, na ktorom stála neskôr odprataná posteľ, a za ňou abbém Fariom prerazený otvor; otvor bol síce zamurovaný, ale bolo ho poznať podľa novších kameňov.

Monte Christo cítil, že mu slabnú nohy; vzal drevený stolec bez operadla a sadol si.

„Okrem uväznenia Mirabeauva rozpráva sa o tomto zámku nejaká príhoda?“ spýtal sa. „Existuje nejaká povesť o týchto desných miestach, o ktorých je ťažko veriť, že sem kedy ľudia zatvárali živého človeka?“

„Áno, pane,“ odvetil vrátnik; „žalárnik Anton rozprával mi jednu práve o tejto cele.“

Monte Christo sa zachvel. Žalárnik Anton bol práve jeho žalárnik. Už temer zabudol jeho meno a tvár, ale len čo vyslovili jeho meno, videl ho ako živého, s bradatou tvárou, v hnedej blúze, so sväzkom kľúčov, a v duchu mu zaznel do ušú ich zvuk.

Gróf sa obzrel a zdalo sa mu, že ho zazrel v tme chodby, ktorú fakľa, v rukách vrátnika horiaca, robila ešte hustejšou.

„Žiadate si, pane, aby som vám ju vyrozprával?“ spýtal sa vrátnik.

„Áno,“ povedal Monte Christo, „rozprávajte.“

A pritisol si ruku na hrud', aby utlmil prudký tlkot srdca, desiac sa, že bude počuť rozprávať svoju vlastnú príhodu.

„Rozprávajte,“ opakoval.

„Je to už dávno,“ začal vrátnik, „čo bol v tejto cele zatvorený veľmi nebezpečný človek, tým nebezpečnejší, že bol veľmi listivý a vynaliezavý. V tomto zámku s ním zároveň bol uväznený iný mužský, ale ten nebol zlý: bol to úbohý kňaz, ktorý zošalel.“

„Ach, zošalel,“ opakoval Monte Christo, „a aké bolo jeho šialenstvo?“

„Sľuboval milióny, ak mu vrátia slobodu.“

Monte Christo pozdvihol oči k nebu, ale ho nevidel: medzi ním a oblohou bol kamenný závoj. Pomyslel si, že práve taký hustý závoj bol medzi očami tých, ktorým

abbé Faria ponúkal poklady, a medzi pokladmi, ktoré im ponúkal.

„A väzni sa smeli stýkať?“ spýtal sa Monte Christo.

„Ó, nie, pane, to bolo prísne zakázané, ale oni vyhli tomuto zákazu tak, že prekopali chodbu, ktorá viedla z cely do cely.“

„A kto prekopal tú chodbu?“

„Ó, iste ten mladý človek,“ odvetil vrátnik; „bol dôvtipný a mocný, a chudák abbé bol starý a slabý; okrem toho bol príliš nerozhodný, aby mohol ísť za nejakou ideou.“

„Zaslepeni!“ šepol Monte Christo.

„Isté je,“ pokračoval vrátnik, „že mladý človek prekopal chodbu. Čím? To nevie nikto. Ale prekopal chodbu, dôkazom čoho je, že vidno ešte jej stopu; hľadte, vidíte ju?“

A pristúpil s fakľou ku stene.

„Ach, naozaj,“ povedal dojatý gróf tichým hlasom.

„Obidvaja väzni sa teda stýkali. Ako dlho? To nevie nikto. Až raz starý väzeň ochorel a umrel. Hádajte, čo urobil mladý?“ spýtal sa vrátnik, prerušiac rozprávanie.

„No?“

„Odniesol mŕtvolu, položil ju tvárou ku stene do svojej postele, potom sa vrátil do prázdnej cely, zapchal otvor a vliezol do vreca zosnulého. Počuli ste kedy o takom prípade?“

Monte Christo zavrel oči a znova prežil všetky dojmy, ktoré ho ovládaly, keď ešte chladom mŕtvolý dýchajúce plátno priliplo k jeho tvári.

Vrátnik pokračoval:

„Mal takýto plán: Myslel si, že mŕtvych na Ifskom zámku pochovávajú, a keďže dobre tušil, že väzni nedostávajú rakvu, úfal sa, že hlinu zdvihne plecami. Na

nešťastie však na zámku bol zvyk, ktorý zmaril jeho plány: mŕtvych nepochovávali. Uviazali im na nohy guľu a hodili ich do mora, čo sa stalo i v tomto prípade. I jeho vrhli s galerie do mora; na druhý deň našli pravého mŕtveho v jeho posteli, a vysvitlo všetko, lebo hrobári povedali to, čo sa prv neopovážili povedať, že vo chvíli, keď telo hodili do priepasti, počuli hrozný výkrik, ktorý hneď pohltila voda, v ktorej zmizol.“

Gróf zťažka oddychoval, na čelo mu vystúpil pot, srdce mu svierala úzkosť.

„Nie,“ šeptal, „nie pochybnosť, ktorú som cítil, bola začiatkom zabúdania, ale tu je srdce znova rozrývané a túži po pomste.“

„A o väzňovi už viac nepočuli?“ spýtal sa.

„Nikdy viac, nikdy. Viete, alebo padol ležiac, a keďže ho shodili s výšky päťdesiatich stôp, akiste bol vo chvíli mŕtvy.“

„Povedali ste, že mu na nohy priviazali guľu, tak musel padnúť kolmo.“

„Alebo padol kolmo,“ pokračoval vrátnik, „a tak ho váha gule stiahla na dno, kde akiste ostal, chudák.“

„Ľutujete ho?“

„Ako by nie — hoci bol vo svojom živle.“

„Čo tým chcete povedať?“

„O tom nešťastníkovi totiž rozprávali, že pred časom bol námorníckym dôstojníkom, ktorého zavreli pre bonapartizmus.“

„Boh ťa stvoril, ó, Pravda,“ šeptal gróf, „aby si vždy vyplávala nad vlny a plamene. Úbohý námorník teda žije v pamäti niekoľkých rozprávkárov; jeho hroznú históriu rozprávajú pri kozube a ľudia prechodí mráz vo chvíli, keď jeho telo letí priestorom a padá do hlbín mora.“

„A jeho meno sa nikdy nestalo známym?“ spýtal sa nahlas.

„Ako by to bolo možné?“ povedal vrátnik. „Bol známy len pod číslom tridsaťštyri.“

„Villefort, Villefort,“ šeptal Monte Christo, „ako často si to opakoval, keď môj zjav rušil tvoje bezsenné noci!“

„Žiadate si, pane, pokračovať v prehliadke?“ spýtal sa vrátnik.

„Áno, najmä keby ste mi chceli ukázať celu nešťastného abbého.“

„Ach, číslo dvadsaťsedem?“

„Áno, číslo dvadsaťsedem,“ opakoval Monte Christo. A zdalo sa mu, že ešte počuje hlas abbého Fariu, ktorý, keď sa ho spýtal, ako sa volá, cez stenu mu povedal toto číslo.

„Poďte.“

„Počkajte,“ riekol Monte Christo, „chcem si ešte naposledy obzrieť túto celu.“

„To mi je práve vhod,“ povedal sprievodca, „zabudol som kľúč od tej druhej.“

„Chodte si preň.“

„Nechám vám tu fakľu.“

„Nie, vezmite si ju.“

„Ale ostanete tu bez svetla.“

„Vidím i vo tme.“

„Ej, práve tak ako on.“

„Ako kto?“

„Číslo tridsaťštyri. Navykol vraj tme, že by bol našiel ihlu v najtmavšom kúte väzenia.“

„Trvalo desať rokov, kým to dosiahol,“ šepol gróf. Sprievodca odišiel s fakľou.

Gróf povedal pravdu: sotva minulo niekoľko sekúnd, už rozoznal všetko ako na jasnom dni.

Dobre sa poobzeral a až teraz poznal naozaj svoj žalár.

„Áno,“ riekol si, „tu je kameň, na ktorom som sedával. Tu stopa mojich pliec, ktoré na stene zanechali svoj odtlačok. Tu stopa krvi, ktorá mi tiekla z čela, keď som si chcel o stenu rozbiť lebku... Ó, tieto čísla... pamätám sa na ne... napísal som ich raz, keď som vyratoval otcov vek a chcel som vedieť, či ho nájdem ešte pri živote, a vek Mercedes, či ju nájdem ešte slobodnú... Keď som to vypočítal, mal som na chvíľu úfnosť... Nerátal som na hlad a nevernosť!“

A z grófových úst vydral sa trpký smiech. Ako vo sne videl svojho otca niesť ku hrobu... Mercedes kráčať k oltáru...

Zbadal nápis na druhej stene. Belel sa ešte na zelenkavej stene:

„Bože,“ čítal Monte Christo, „zachovaj ma pri dobrej pamäti!“

„Áno,“ zvolal, „to bola v posledných časoch moja jediná modlitba. Už som si nežiadal slobodu, žiadal som si len pamäť — bál som sa, že sa zbláznim a stratím pamäť. Bože, a ja som sa spamätal. Vďaka, vďaka ti, Bože!“

Vtom sa zachvel na stenách tieň fagle: sprievodca sa vracal.

Monte Christo mu išiel oproti.

„Poďte,“ riekol.

A ani nevystúpiac na denné svetlo, išiel podzemnou chodbou, ktorá ho zaviedla k druhému vchodu.

Monte Christa zachvátil zasa celý svet myšlienok. Prvé, čo zbadal, boly na stenu nakreslené slnečné

hodiny, ktorými abbé Faria určoval čas: potom ostatky postele, na ktorej chudák väzeň umrel.

Miesto tiesne, ktorá ho zachvátila v jeho cele, grófa tu opanoval nežný, sladký cit, cit vďaky mu naplnil srdce a z očí mu vypadly dve slzy.

„Tu bol zatvorený pomätený abbé,“ riekol sprievodca; „tadiaľto chodil k nemu ten mladý človek,“ a ukázal Monte Christovi otvor chodby, ktorý s tejto strany nebol zamurovaný. „Akýsi učenec poznal podľa farby kameňov,“ pokračoval, „že obidvaja väzni stýkali sa asi desať rokov. Chudáci, iste sa veľmi nudili za tých desať rokov!“

Dantès vyňal z vrecka niekoľko louisdorov a podal ich mužskému, ktorý, nepoznajúc ho, ľutoval ho už druhý raz.

Vrátnik ich prijal, mysliac si, že dostal niekoľko drobných mincí, ale pri svetle fakle poznal výšku sumy, ktorú mu hosť daroval.

„Pane,“ riekol, „pomýlili ste sa!“

„Ako?“

„Dali ste mi zlato.“

„Viem o tom.“

„Ako, vy to viete?“

„Áno.“

„Chceli ste mi dať zlato?“

„Áno.“

„A môžem si ho nechať s dobrým svedomím?“

„Áno.“

Vrátnik pozrel na Monte Christa s údivom.

„A so statočnosťou,“ riekol gróf ako Hamlet.

„Pane,“ povedal vrátnik, neopovážiac sa veriť svojmu šťastiu, „nerozumiem vašej štedrosti.“

„A predsa je ľahko pochopiteľná, priateľ môj,“ od-

povedal gróf; „bol som námorníkom a vaša rozprávka ma väčšmi dojala ako hociktorého iného človeka.“

„Keď ste teda taký veľkodušný,“ povedal sprievodca, „zaslúžite si, aby som vám niečo daroval.“

„Čo mi chcete darovať, priateľ môj? Mušle, výrobky zo slamy? Ďakujem.“

„Nie, pane, nie; niečo, čo súvisí s históriou, ktorú som vám rozprával.“

„Naozaj?“ zvolal gróf živo. „Čo je to?“

„Čujte, čo sa stalo,“ začal vrátnik. „Povedal som si, že sa vždy niečo nájde v cele, kde bol väzeň zatvorený pätnásť rokov, a začal som hľadať v stenách.“

„Ach,“ zvolal gróf, rozpomenúc sa na abbého dvojítú skrýšu, „naozaj?“

„Hľadal som tak dlho,“ pokračoval vrátnik, „až som prišiel na to, že pri hlave postele a potom v kozube zneje dutá ozvena.“

„Áno, áno,“ prisvedčil Monte Christo.

„Odvalil som kamene a našiel som . . .“

„Lanový rebrík, nástroje?“ zvolal gróf.

„Ako to viete?“ spýtal sa vrátnik s údivom.

„Neviem, len si to myslím,“ odvetil gróf, „také veci sa obyčajne nachodia vo väzenských skrýšach.“

„Áno, pane,“ povedal sprievodca, „našiel som lanový rebrík a nástroje.“

„A máte to ešte?“ zvolal Monte Christo.

„Nie, pane, predal som tie veľmi zaujímavé predmety hosťom; ale ostalo mi ešte niečo.“

„Čo?“ spýtal sa netrpezlivo gróf.

„Ostala mi akási kniha, písaná na plátenných pásoch.“

„Ó,“ zvolal Monte Christo, „máte tú knihu?“

„Neviem, či je to kniha,“ povedal vrátnik, „ale ako som vám povedal, mám to.“

„Chodte mi pre to, priateľ, chodte,“ riekol gróf, „a ak je to, na čo myslím, nebojte sa, nebudem nevďačný.“

„Už utekám, pane.“

A vrátnik odišiel.

Tu gróf zbožne kľakol pred lôžko, z ktorého smrť pre neho urobila oltár.

„Ó, drahý môj otče,“ hovoril, „ty, ktorý si mi dal slobodu, vedomosti, bohatstvo; ty, ktorý, podrobiac sa vyšším bytostiam, poznal si dobré i zlé, zaprisahám ťa — ak z nás niečo ostáva v hrobe, čo sa chveje pri hlase tých, ktorí ostali na zemi, ak sa po transfigurácii, ktorej podľahne telo, vznáša niečo z duše okolo miest, kde sme v živote veľa milovali a trpeli — zaprisahám ťa, šľachetné srdce, vznešený duch, hlboká duša, menom otcovskej lásky, ktorou si ma miloval, a synovskej úcty, ktorú som k tebe prechovával, oslobod' ma nejakým slovom, znamením či zjavením od ostatku tej pochybnosti, ktorá, ak sa nepremení na presvedčenie, stane sa výčitkou.“

Gróf sklonil hlavu a složil ruky.

„Pozrite, pane,“ ozval sa za ním hlas.

Monte Christo sa zachvel a obzrel.

Vrátnik mu podával plátenné pásy, do ktorých abbé vložil všetky poklady svojich vedomostí. Bol to rukopis veľkého diela abbého Fariu o talianskom kráľovstve.

Gróf siahol za ním chtivo a jeho pohľad padol najprv na epigraf, ktorý znel:

„Drakovi vyrveš zuby a nohou pošliapeš leva, riekol Hospodin.“

„Ach,“ zvolal, „tu je odpoveď! Vďaka, otec, vďaka!“

A vyberúc z vrecka malé portefeuille, ktoré obsahovalo desaťtisíc v bankovkách, riekol sprievodcovi:

„Tu máte, nechajte si to portefeuille.“

„Vy mi ho dávate?“

„Áno, pod podmienkou, že doň nenazriete prv, len keď budem preč.“

A skryjúc si na hrudi nájdenú relikviu, ktorá mala pre neho cenu najväčšieho pokladu, vybehol zpod zeme a skočil do bárky.

„Do Marseille!“ riekol.

Vzďaľujúc sa, hľadel uprene na väzenie a hovoril sám sebe:

„Beda tým, ktorí ma dali vrhnúť do tohto tmavého žalára, a tým, ktorí zabudli, že som v ňom uväznený!“

Keď išiel znova okolo Kataláncov, gróf sa odvrátil, a zahaliac si plášťom tvár, šeptom vyslovil ženské meno.

Vitazstvo bolo dokonalé; gróf dva razy premohol pochybnosť.

Meno, ktoré vyslovil s takou nežnosťou, ktoré bolo temer láskou, bolo meno Haydée.

Keď vystúpil na pevninu, Monte Christo šiel na cintorín, kde vedel, že nájde Morrela.

Pred desiatimi rokmi i on hľadal s pietou istý hrob, ale hľadal ho márne. On, ktorý sa do Francúzska vracal s miliónmi, nemohol nájsť hrob svojho otca, umrevšieho od hladu.

Morrel síce dal naň postaviť kríž, ale kríž spadol a hrobár ho spálil, ako hrobári robievajú s každým starým drevom, ležiacim na cintoríne.

Statočný obchodník bol šťastnejší: umrel v náručí svojich detí, ktoré ho odprevadily na cintorín a uložily

vedľa jeho ženy, ktorá ho o dva roky predišla do večnosti.

Dve široké mramorové tabule, na ktorých boli napísané ich mená, v tóni štyroch cyprusov ležaly vedľa seba v malej, železnými mrežami ohradenej záhradke.

Maximilián sa opieral o jeden z cyprusov a hľadel na obidva hroby bezvýrazným pohľadom.

Pocitoval hlbokú, temer nesmiernu bolesť.

„Maximilián,“ oslovil ho gróf, „nie ta máte hľadiet, ale ta!“

A ukázal na nebo.

„Mŕtvi sú všade,“ odvetil Maximilián. „Či ste mi to nepovedali sami, keď ste ma odvážali z Paríža?“

„Maximilián,“ pokračoval gróf, „na ceste ste mi povedali, že by ste sa radi zastavili na niekoľko dní v Marseille; žiadate si to ešte vždy?“

„Nemám už želania, ale tak sa mi vidí, že by mi tu bolo ľahšie čakať ako hocikde inde.“

„Tým lepšie, Maximilián, lebo vás musím zanechať, a odnášam so sebou vaše slovo, však?“

„Ach, zabudnem naň, gróf, zabudnem,“ riekol Morrel.

„Nie, nezabudnete, najmä preto, že ste statočný človek, Morrel, potom preto, že ste prisahali, a konečne preto, že budete prisahať znova.“

„Ó, gróf, zmilujte sa! Som taký nešťastný!“

„Poznal som nešťastnejšieho človeka, ako ste vy, Morrel.“

„Nemožno!“

„Žiaľ,“ riekol Monte Christo, „to je už v hrdošti našej biednej ľudskej povahy, že každý človek sa pokladá za nešťastnejšieho, ako je iný nešťastník, ktorý vedľa neho plače a narieka.“

„Kto je nešťastnejší, ako kto stratil to, po čom jedine túžil a čo na svete miloval?“

„Počujte, Morrel,“ povedal Monte Christo, „a pripýtajte na chvíľu pozornosť na to, čo vám chcem povedať. Poznal som človeka, ktorý všetky svoje nádeje založil na šťastí práve tak ako vy na žene. Bol mladý človek, mal starého otca, ktorého miloval, snúbenicu, ktorú zbožňoval; už si ju chcel vziať za ženu, keď zrazu z tých vrtochov osudu, pri ktorých by bolo možno pochybovať o božej добрote, keby Boh neskôr nezjavil, že pre neho všetko je len prostriedkom, aby priviedol v jeho nekonečnú jednotu, odňal mu slobodu, nevestu, budúcnosť, o ktorej sníval a o ktorej veril, že mu prináleží — lebo vo svojej zaslepenosti vedel čítať len v prítomnosti — a vrhol ho na dno žalára . . .“

„Ach,“ poznamenal Morrel, „zo žalára človek vyjde o týždeň, o mesiac, o rok.“

„Ostal v ňom štrnásť rokov, Morrel,“ riekol gróf, položiac mladému človeku ruku na plece.

Maximilián sa zachvel.

„Štrnásť rokov!“ zašeptal.

„Štrnásť rokov,“ opakoval gróf; „i on prežil za tých štrnásť rokov mnoho zúfalých chvíľ, i on, mysliac si o sebe, ako vy, že je najnešťastnejším človekom na svete, chcel sa zavraždiť.“

„Nuž?“ spýtal sa Morrel.

„V najnebezpečnejšej chvíli Boh sa mu zjavil ľudsky, lebo Boh už nerobí divy. Ten človek naraz ani nepochopil to nekonečné milosrdenstvo Hospodinovo (slzami zakalené oči potrebujú dlhší čas, kým vidia jasne); napokou však stal sa trpezlivým a čakal. Raz sa dostal zázračným spôsobom z hrobu, premenený, bohatý, moc-

ný, temer sťa boh; jeho prvý výkrik patrilo otcovi: jeho otec bol mŕtvy!“

„I môj otec je mŕtvy,“ riekol Morrel.

„Áno, ale váš otec umrel vo vašom náručí, milovaný, ctený, šťastný, bohatý, vo vysokom veku; jeho otec umrel v biede, zúfalstve, pochybujúc o Bohu, a keď o desať rokov po jeho smrti syn hľadal jeho hrob, i ten hrob zmizol a úbožiakovi nikto nemohol povedať: Tu odpočíva v Pánu srdce, ktoré ťa milovalo.“

„Ach!“ vzdychol si Morrel.

„Bol to teda nešťastnejší syn ako vy, Morrel, lebo ani to nevedel, kde má hľadať otcov hrob.“

„Ale ostala mu aspoň žena, ktorú miloval,“ riekol Morrel.

„Mýlite sa, Morrel; tá žena . . .“

„Umrela?“ zvolal Maximilián.

„Horšie ako to: stala sa mu nevernou; vydala sa za jedného zo záškodníkov svojho snúbenca. Vidíte teda, Morrel, že ten človek bol nešťastnejším milencom, ako ste vy!“

„A tomu človeku,“ spýtal sa Morrel, „soslal Boh útechu?“

„Soslal mu aspoň mier duše.“

„Ale ten človek môže byť raz ešte šťastný?“

„Úfam sa, že áno, Maximilián.“

Mladý človek sklonil hlavu na hrud.

„Tu máte môj sľub,“ riekol po chvíľke mlčania a podal Monte Christovi ruku, „len nezabudnite . . .“

„Piateho októbra, Morrel, čakám vás na ostrove Monte Christo. Štvrtého októbra bude vás čakať jachta v prístave Bastii; jachta sa menuje Eurus; prihlásite sa u jej veliteľa a on vás zavezie ku mne. Však, dohodli sme sa, Maximilián?“

„Áno, gróf, a urobím to, čo som sľúbil; ale ne-
zabudnite, že piateho októbra...“

„Dieťa, neviete, čo je sľub mužského?... Povedal
som vám dvadsať ráz, že ak v ten deň budete chcieť
umrieť, pomôžem vám k cieľu, Morrel. S Bohom!“

„Opúšťate ma?“

„Áno, mám robotu v Taliansku; nechávam vás osa-
mote za korisť nešťastiu, osamote s tým orlom mohut-
ných perutí, ktorého Hospodin sosiela svojim vyvole-
ným, aby ich doniesli k jeho nohám; rozprávka o Gany-
medovi nie je bájka, Maximilián, je alegória.“

„Kedy odchádzate?“

„Hneď; čaká na mňa parník, o hodinu budem od-
vás už ďaleko; odprevadíte ma k prístavu, Maximilián?“

„Patrím vám cele, gróf.“

„Objímte ma.“

Morrel odprevadil grófa až k prístavu; dym stúpал
ako ozrutný chochol z čierneho komína, ktorý ho vrhal
k nebu. Loď sa skoro odplavila a o hodinu, ako povedal
Monte Christo, ťahal sa ledva viditeľný oblak belavého
dymu na východnom obzore, ktorý kalily prvé nočné
hmly.

XVII. PEPPINO.

Práve vo chvíli, keď grófov parník zmizol za Cap
Morgiou, mužský, ktorý cestoval poštou po hradskej
z Florencie do Ríma, prejachal cez mestečko Aquapen-
dente. Jachal dosť rýchlo, aby mu ubudlo čím viacej
cesty, nevzbudiac však podozrenie.

Mužský, oblečený do redingotu či plášťa, na kto-
rom dlhá cesta zanechala množstvo stôp, ale ktorému na

kabáte nedotknute skvela sa stužka Čestnej légie, svoj francúzsky pôvod veľmi prezrádzal nielen týmto odznakom, ale i prízvukom, ako sa shováral s postiliónom. Že bol rodák krajiny, v ktorej hovorili svetovou rečou, o tom svedčila okolnosť, že nevedel ani slovka po taliansky, okrem hudobných výrazov, ktorými možno, ako Figarovým „Goddam“, nahradiť všetky finesy cudzej reči.

„Allegro!“ vravel vždy postiliónom, keď išli do vršku.

„Moderato!“ volal, keď išli dolu vrchom.

A Boh sám vie najlepšie, koľko vrškov je na aquapendentskej hradскеj, ktorá vedie z Florencie do Ríma!

Inak obidve tie slová vzbudzovaly úprimný smiech dvoch čulých mužských, ktorým boli adresované.

V blízkosti večného mesta, pri Storte, zkaďe vidieť Rím, cestovateľ necítil hnutie nadšenej zvedavosti, ktorá núti každého cudzinca vstať so sedadla a usilovať sa zbadat slávny dóm svätého Petra, ktorý možno rozoznať prv ako všetko ostatné. Nie, len vyňal z vrečka portefeuille a z neho poskladanú listinu, ktorú rozostrel a potom zasa poskladal s opatrnosťou, ktorá bola podobná úcte.

„Dobre, ešte vždy ju mám.“

Koč prešiel cez Porta del Popolo, zabočil vľavo a zastal pred hotelom d'Espagne.

Otec Pastrini, náš starý známy, privítal hosta na prahu dverí s klobúkom v ruke.

Cestovateľ sostúpil, objednal si dobrý obed a spýtal sa na adresu závodu Thompson a French, ktorú mu hneď oznámili, lebo ten závod bol v Ríme jeden z najznámejších.

Stál na Via dei Banchi v blízkosti svätého Petra.

V Ríme, ako aj inde, je príchod pošty udalosťou. Desať mladých potomkov Maria a Gracchovcov, s bosými nohami a rozodranými laktami, s rukami na bokoch a ramenami malebne založenými za hlavou, obzeralo si cestovateľa, koč a kone; k týmto typickým uličníkom sídelného mesta pripojilo sa s päťdesiat bosákov zo štátu Jeho Svätosti, takých, ktorí sa ponevierajú po uliciach a plujú so Svätoanjelského mosta do Tibery, keď je v Tibere voda.

Keďže však rímski uličníci a bosáci majú pred parížskymi tú výhodu, že rozumejú všetkým rečiam, najmä francúzskej, počuli, že cestovateľ žiada izbu, obed a že sa spytuje na adresu závodu Thompson a French.

Preto, keď nový hosť vyšiel z hotela s nevyhnutným ciceronom, od skupiny zvedavcov odlúčil sa mužský, ktorý, nezbadaný cestovateľom a zdanlivo nepozorovaný sprievodcom, kráčal v malej vzdialenosti za cudzincom, sledujúc ho s obratnosťou parížskeho agenta polície.

Francúz sa natoľko ponáhlal na návštevu v závode Thompsona a Frencha, že ani nechcel čakať, kým zapriahnu kone; koč ho mal dohoniť na ceste alebo čakať na neho pred bránou banky.

Prišli ta, a koč ich nedohonil.

Francúz vošiel, nechajúc v predizbe sprievodcu, ktorý sa hneď začal shovárať s dvoma či troma zamestnancami bez zamestnania, ktorí stoja v Ríme pri dverách bankových závodov, kostolov, zrúcanín múzeí a divadiel.

S Francúzom hneď vošiel i mužský, ktorý sa odlúčil od skupiny zvedavcov; Francúz zazvonil na úradovni a vstúpil do prvej miestnosti; jeho tieň urobil to isté.

„Páni Thompson a French?“ spýtal sa cudzinec.

Na pokyn prokuristu, slávnostného strážcu prvej úradovne, vstal akýsi lokaj.

„Koho mám ohlásiť?“ spýtal sa lokaj, chystajúc sa ísť pred cudzincom.

„Barón Danglars,“ odvetil cestovateľ.

„Poďte,“ riekol lokaj.

Otvorily sa dvere; lokaj a barón v nich zmizli. Mužský, ktorý vošiel za Danglarsom, sadol si na lavicu, ako by čakal.

Úradník ešte písal so päť minút; za tých päť minút mužský, ktorý sedel na lavici, správal sa celkom ticho a bol nehybný.

Pero potom prestalo škrípať na papieri; úradník zdvihol hlavu, pozorne sa obzrel, a presvedčiac sa, že sú sami, riekol:

„Ej, ty si tu, Peppino?“

„Áno,“ znela lakonická odpoveď.

„Vetríš niečo u toho tučného, čo by stálo za to?“

„Ja nemám takú veľkú zásluhu, upozornili nás.“

„Rozumiem.“

„Teda, ty zvedavec, vieš, prečo som prišiel? — Nuž, pre peniaze; teraz by som len rád vedieť sumu.“

„Hneď sa to dozvieš, priateľ môj.“

„Dobre, ale mi nedáš, ako onehdy, zlé informácie!“

„Čo to vravíš? O kom to hovoríš? Azda o tom Angličanovi, ktorý si onehdy ztadiaľto odniesol tritisíc toliarov?“

„Nie, ten naozaj mal pri sebe tritisíc toliarov, a sme ich i našli. Vravím o tom ruskom kniežati.“

„Tak?“

„Oznámil si nám tridsaťtisíc libier, a my sme našli len dvadsaťdva.“

„To ste akiste zle hľadali.“

„Luigi Vampa ho prehliadal osobne.“

„Tak mal azda dlhy a zaplatil ich.“

„Rus?“

„Alebo to strovil?“

„To by konečne bolo možné.“

„Rozhodne. Ale teraz idem na postriežku, lebo inak by Francúz mohol zariadiť svoju vec tak, že sa nečoviem sumu.“

Peppino prikývol, vyňal z vrecka ruženec a začal hundrať akúsi modlitbu, kým úradník vyšiel tými istými dverami, v ktorých zmizol lokaj a barón.

Asi po desiatich minútach úradník sa vrátil so žiarivou tvárou.

„Tak čo?“ spýtal sa Peppino priateľa.

„Môžeme si blahoželať,“ povedal úradník, „je to pekná sumička!“

„Päť až šesť miliónov, nie?“

„Áno, ty si to vedel?“

„Na šek Jeho Excelencie grófa de Monte Christo...“

„Ty poznáš grófa?“

„A úverné listy ktorého má pre Rím, Benátky a Viedeň.“

„Tak je,“ povedal úradník. „Ako je to, že si tak dobre informovaný?“

„Povedal som ti, že sme dostali vopred zprávu...“

„Prečo si sa ma teda spytoval?“

„Aby som bol istý, že je to naozaj on.“

„Je to on... päť miliónov. Pekná suma, čo, Peppino?“

„Áno.“

„My nebudeme mať toľko nikdy.“

„Budeme mať z toho aspoň nejaké omrvinky,“ povedal filozoficky Peppino.

„Pst, tu je!“

Keď sa dvere otvorily, úradník zasa siahol po pere, Peppino po ruženci.

Zjavil sa Danglars so žiariacou tvárou v sprievode bankára, ktorý ho odprevadil až ku dverám.

Za Danglarsom vyšiel Peppino.

Koč, ktorý mal ísť za Danglarsom, čakal podľa dohovoru pred domom Thompsona a Frencha. Cicerone držal otvorené dvierka, lebo cicerone je veľmi ochotná bytosť, ktorú možno na všetko upotrebiť.

Danglars skočil do koča ľahko ako dvadsaťročný mladík.

Cicerone zavrel dvierka a sadol si ku kočišovi.

Peppino vysadol na zadné miesto.

„Želá si Vaša Excelencia vidieť svätého Petra?“ spýtal sa cicerone.

„Načo?“ pýtal sa barón.

„Obzrieť si to.“

„Neprišiel som si obzerať Rím,“ odvetil Danglars nahlas; potom dodal potichu s chtivým úsmevom: „Prišiel som si pre peniaze.“

A ohmatal si tašku na hrudi, do ktorej práve schoval istú listinu.

„Vaša Excelencia si teda želá ísť . . .?“

„Do hotela.“

„Casa Pastrini,“ riekol cicerone kočišovi.

A koč vyjachal rýchlo ako panská ekvipáž.

O desať minút barón vstúpil do svojej izby a Peppino si sadol pred hotelom na lavicu; prv, ako si sadol, šepol niečo jednému z potomkov Maria a Gracchovcov, ktorých sme spomenuli na začiatku tejto kapitoly, a tento človek sa pobral ku Kapitolu, bežiac, nakoľko mu len nohy stačily.

Danglars bol ustatý, spokojný a ospanlivý. Lahol si, položiac si portefeuille s listinami pod podušku, a zaspal.

Peppino mal teda dosť času; hral sa s niekoľkými facchini „morru“, prehral tri toliare, a aby sa potešil, vypil fľašu orvietského vína.

Na druhý deň Danglars, hoci si zavčasu lahol, prebudil sa neskoro; päť či šesť nocí spal veľmi zle, ak spal vôbec.

Zjedol hojné raňajky, a nestarajúc sa veľmi, ako sám povedal, o krásy večného mesta, objednal si poštové kone na poludnie.

Ale Danglars nemyslel na policajné formality, ani na lenivosť vedúceho pošty.

Kone prišli až o druhej a cicerone doniesol vido- vaný pas až o tretej.

Tieto prípravy dolákaly pred bránu otca Pastriniho väčšie množstvo bosákov.

Nechýbali ani potomkovia Maria a Gracchovcov.

Barón prešiel víťazoslávne medzi skupinami, ktoré ho menovali Excelenciou, aby dostaly baiocco.

Hoci Danglars, ako vieme, človek demokratický, bol doteraz spokojný s titulom baróna a nevolali ho ešte Excelenciou, tento nový titul mu natoľko lichotil, že sberbe rozdal asi tucet paolov, ktorá za nových dvanásť paolov bola ochotná titulovať ho Výsosťou.

„Ktorou hradskou?“ spýtal sa postilión po ta- liansky.

„Hradskou do Ancony,“ odvetil barón.

Otec Pastrini pretlmočil otázku i odpoveď a koč vyjachal v cvale.

Danglars naozaj mienil zájsť do Benátok, vyzdvih- núť tam čiastku majetku, a potom chcel ísť z Benátok do Viedne, kde by si dal vyplatiť ostatok.

Chcel sa osadiť v posledne spomenutom meste, o ktorom počul, že je mestom zábav.

V rímskej kampani sotva jachal tri míle, už začalo mrkať. Danglars netušil, že vyjachal tak neskoro, inak by bol radšej ostal; spýtal sa postilióna, kedy dôjdu do najbližšieho mesta.

„Non capisco!“ odvetil postilión.

Danglars kývol hlavou, ako by chcel povedať:

„Veľmi dobre!“

Koč jachal ďalej.

„Ostanem na prvej pošte,“ riekol si Danglars.

Danglars pociťoval ešte ostatok blaženosti predošlého dňa, ktorá mu umožnila takú znamenitú noc. Pohodlne sa rozťahoval v dobrej anglickej kaleši s dvojitými perami; cítil, že ho cvalom unáša pár dobrých koní; vedel, že budú prepriať o sedem míľ ďalej. Čo má človek robiť, keď je bankárom a keď urobil šťastný bankrot?

Danglars myslel desať minút na svoju ženu, ktorá ostala v Paríži, druhých desať minút na dcéru, ktorá behá po svete so slečnou d'Armilly; desať minút venoval veriteľom a tomu, čo bude robiť s ich grošmi; potom, už nemajúc na čo myslieť, zavrel oči a zaspal.

S časom na čas, otrasený silnejším nárazom ako obyčajne, Danglars otvoril na chvíľu oči, cítil, že je vždy unášaný tou istou rýchlosťou po rímskej kampani, ktorá má množstvo rozrumených akvaduktov, podobajúcich sa granitovým obrom, ktorí skameneli v behu. Ale noc bola chladná, tmavá, daždivá a driemajúcemu človeku bolo oveľa príjemnejšie ostať v hĺbke koča so zatvorenými očami, ako vystákať hlavu cez okno a spytovať sa postilióna, ktorý nevedel nič iné odpovedať ako: Non capisco!

Danglars teda spal ďalej; myslel si, že nič nezmešká, ak sa zobudí až pri prepriahaní.

Koč zastal; Danglars myslel, že konečne dojachal k vytúženému cieľu.

Otvoril oči a vykukol oknom, úfajúc sa, že uvidí okolo seba nejaké mesto, alebo aspoň dedinu, ale videl len akési opustené rumy a troch či štyroch mužských, ktorí sa pohybovali ako tône.

Danglars chvíľu čakal, kým postilión, ktorý prepriahal kone, príde pýtať poštový poplatok; chcel požiť tú príležitosť a spýtať sa nového sprievodcu na rozličné veci. Kone však prepriahli tak, že sa nikto nehlásil o cestovný poplatok. Danglars sa tomu začudoval a otvoril dvere; ale nejaká silná ruka sotila ho nazad, a voz jachal zasa ďalej.

Ohromený barón zobudil sa celkom.

„Ach, mio caro!“ volal na postilióna.

I to si pamätal Danglars z talianskych romancí, ktoré jeho dcéra spievala v duete s princom Cavalcantim.

Ale „mio caro“ neodpovedal.

Danglars spustil teda len okno.

„Hej, priateľ, kde jacháme?“ volal, vystrčiac von hlavu.

„Dentro la testa!“ zvolal prísny, veliteľský hlas v sprievode výhražného posunku.

Danglars porozumel, že „dentro la testa“ znamená „nazad hlavu“. Ako vidíme, v taliančine robil rapidný pokrok.

Poslúchol, ale nie bez nepokoja, a keďže ten nepokoj rástol s minúty na minútu, jeho duch nezíval už prázdnotou, ktorá ho na začiatku cesty ukolísala v sen, ale za chvíľu naplnil sa množstvom myšlienok, z ktorých každá jednotlive bola by mohla udržať cestovateľa v sta-

ve bdenia, a najmä cestovateľa v položení Danglarsom.

Jeho oči nadobudly v tme ten stupeň ostrosti, ktorú nám na chvíľu poskytuje silné rozčúlenie, ale ktorá neskôršie ochabne pre priveľké napätie. Prv, ako máme strach, vidíme jasne; keď nás opanuje strach, vidíme dvojnásobne ostro, a keď strach prejde, vidíme nejasne.

Danglars zbadal mužského, zahaleného do plášťa, ktorý cválal na strane pravých dvierok.

„Nejaký žandár,“ myslel si. „Azda by ma francúzsky telegram bol oznámil pontifikálnym úradom?“

Rozhodol sa, že sa strasie tej tiesne.

„Kde ma veziete?“ spýtal sa.

„Dentro la testa!“ odvetil zasa ten istý hlas s výhražným prízvukom.

Danglars sa obrátil k oblôčiku naľavo.

Iný jazdec cválal na strane ľavých dvierok.

„Chytili ma,“ riekol si Danglars, a na čelo mu vystúpil pot, „je to rozhodne tak.“

Vrhol sa do úzadia kaleše, teraz však nie aby spal, ale aby rozmýšľal.

O chvíľu vyšiel mesiac.

Z hĺbky kaleše pozeral Danglars na širokú kampaň; zasa videl akvadukty, tie skamenené príznaky, ktoré už predtým pozoroval; ale miesto toho, aby boly na pravo, boly naľavo.

Zbadal, že koč sa obrátil v oblúku a že ho vezú nazad do Ríma.

„Oh, aký som ja nešťastník,“ šeptal si, „talianska vláda ma vydala!“

Koč stále nháňal s nesmiernou rýchlosťou. Minula hrozná hodina, lebo Danglars podľa každého nového znamenia poznával, že ho vezú nazad cestou, ktorou už

šiel. Napokon zbadal tmavú hmotu, do ktorej, ako sa mu videlo, koč vrazí. Ale koč jej vyhol a šiel povedľa tej tmavej hmoty; boly to múry rímskych hradieb.

„Ó, ó!“ šeptal Danglars, „nevraciam sa do mesta, nezajala ma teda spravodlivosť. Bože môj, boli by to azda...“

Vlasy mu vstávaly dubkom.

Rozpamätal sa na zaujímavé histórie o rímskych banditoch, ktorým v Paríži nechceli veriť a ktoré Albert de Morcerf rozprával pani Danglarsovej a Eugénii, keď ešte šlo o to, aby sa mladý vikont stal synom prvej a mužom druhej.

„Azda zbojníci!“ šeptal.

Koč zrazu zarachotil na niečom tvrdom, ako je piesočnatá cesta. Danglars sa opovážil pozrieť na obidve strany; zbadal pomníky divných foriem, a zaujatý Morcerfovým opisom, ktorý mu prichodil na um so všetkými detailami, zrazu mu skrslo v mysli, že je asi na ceste Via Appia.

V akomsi údolí naľavo bolo vidieť okrúhlu priehlinu.

Bol to Caracallov cirkus.

Na rozkaz mužského, ktorý jazdil na pravej strane, koč zastal.

Hneď sa otvorily ľavé dvierka.

„Scendi!“ rozkazoval čísi hlas.

Danglars hneď sostúpil; ešte nehovoril po taliansky, ale už rozumel.

Poobzeral sa sťa polomŕtvy.

Obklopovali ho štyria mužskí, nepočítajúc postilióna.

„Di quà,“ riekol jeden zo štyroch mužských, idúc

chodníkom, ktorý z cesty Via Appia viedol na hrboľaté zeme rímskej kampane.

Danglars kráčal za svojím sprievodcom bez odporu a neobzrúc sa, vedel, že traja mužskí idú za ním.

Alc zdalo sa mu, že mužskí sa rozostavujú v jednakej vzdialenosti od seba ako stráže.

Šli asi desať minút a za ten čas Danglars svojmu sprievodcovi nepovedal ani slova; potom sa ocitli medzi kopcami a húštinou vysokej trávy; traja mlčanliví mužskí tvorili trojuholník, ktorého stredom bol on.

Chcel hovoriť; jazyk mu vypovedal službu.

„Avanti!“ zvolal ten istý hlas, ktorý mal ostrý, velitelský tón.

Teraz Danglars porozumel dvojnásobne: porozumel slovo i posunok, lebo mužský, ktorý šiel za ním, sotil ho tak silne, že barón sa temer búšil do vodcu.

Tým vodcom bol náš priateľ Peppino, ktorý sa pustil vo vysokej tráve chodníkom, čo mohol azda byť schodnou cestou len pre kuny a jašterice.

Peppino zastal pred skalou, ktorá bola zarastená hustým krovím. Skala bola rozškerená ako mihalnica oka a tvorila vchod, v ktorom mladý človek zmizol, ako sa prepadá do zeme diabol našich povestí.

Hlas a príučka mužského, ktorý šiel za ním, prinútily Danglarsa, aby urobil to isté. Nebolo už pochybnosti, francúzsky bankár mal robotu s rímskymi banditami.

Danglars sa poddal ako človek, ktorý sa ocitol medzi dvoma nebezpečenstvami a ktorého strach robí smelým. Hoci mal brucho, ktoré bolo nevelmi súce vnikat do puklín rímskej kampane, prekízol sa za Peppinom a spustil sa dolu so zažmúrenými očami, až dopadol na zem.

Dotknúc sa zeme, otvoril oči.

Cesta bola široká, ale tmavá. Peppino, keď už bol doma, neskrýval sa viacej, zakresal a zapálil fakľu.

Dvaja mužskí, tvoriaci zadnú stráž, sostúpili za Danglarsom, a socajúc ho, keď náhodou zastal, zaviedli ho po miernom svahu do strediska chmúrnej križovatky.

Vôkol v stenách jedna nad druhou boly na podobu rakiev vytesané dutiny, ktoré v prostredí bieleho kamienia zdaly sa sťa hlboké, čierne očné diery lebky.

Stráž siahla na karabínu a natiahla kohútik.

„Kto je?“ spýtala sa potom.

„Priateľ, priateľ!“ ozval sa Peppino. „Kde je kapitán?“

„Tam,“ odvetila stráž, ukážuc na nejakú veľkú dvoranu, ktorá bola vytesaná zo skaly; z nej vnikalo svetlo do chodby veľkými klenutými otvormi.

„Dobrá korisť, kapitán, dobrá korisť,“ oznamoval Peppino po taliansky.

A chytiac Danglarsa za golier redingotu, zaviedol ho k otvoru, ktorý nahrádzal dvere a ktorým sa vchádzalo do dvorany, z ktorej si kapitán urobil bydlisko.

„Je to ten človek?“ spýtal sa vodca, ktorý veľmi pozorne čítal Plutarchov ‚Životopis Alexandra‘.

„Je to on, kapitán, je.“

„Dobre; ukážte mi ho.“

Na ten dosť nezdvorilý rozkaz Peppino sa s takým prudkým pohybom priblížil s fakľou k Danglarsovej tvári, že bankár rýchlo ustúpil, aby mu nespálila obrvy.

Jeho rozrušená tvár mala všetky príznaky bledej, ošklivej hrôzy.

„Ten človek je ustatý,“ riekol kapitán, „zaveďte ho na odpočinok.“

„Ó,“ šeptal Danglars, „mojou posteľou bude iste

jedna z tých rakiev v stene a snom smrť, ktorú mi privedie jedna z tých dýk, jagajúcich sa v tône.'

V tmavých hĺbkach obrovskej dvorany uaozaj sa dvíhali na lôžkach zo suchého listia alebo z vlčích koží druhovia mužského, ktorého Albert de Morcerf videl čítať „Caesarove Commentare“ a Danglars „Životopis Alexandra“.

Bankár ticho zastonal a pobral sa za svojím sprievodcom; nesnažil sa ani prosiť, ani kričať. Nemal už ani sily, ani vôle, ani moci, ani citu; šiel preto, že musel.

Potkol sa na schod; zbadal, že má pred sebou schody, sklonil sa mimovoľne, aby si neprerazil čelo, a ocitol sa v cele, ktorá bola vytesaná do skaly.

Cela bola čistá, ale holá a suchá, hoci bola veľmi hlboko pod zemou.

Zo suchého listia zhotovené a vlčími kožami pokryté lôžko nestálo, ale ležalo v rohu cely. Keď ho Danglars zbadal, myslel si, že vidí žiarivý symbol svojej spásy.

„Ó, buď Bohu chvála!“ šeptal. „Je to naozaj posteľ!“

Za hodinu už druhý raz vzýval meno božie, čo sa mu neprihodilo ani raz za desať rokov.

„Ecco!“ riekol sprievodca.

A sotiac Danglarsa do cely, zavrel za ním dvere.

Zámka zaškripela; Danglars bol väzňom.

Konečne, keby ho i neboli zamkli, Danglars by bol musel byť svätým Petrom a mať za sprievodcu anjela nebies, aby bol mohol prejsť cez posádku, ktorá bývala v katakombách svätého Šebastiána a táborila okolo svojho vodcu, v ktorom naši čitatelia akiste poznali povestného Luigiho Vampu.

I Danglars poznal tohto zbojníka; v jeho jestvovanie nechcel veriť, keď mu o ňom vo Francúzsku roz-

prával Morcerf. Poznal nielen vodcu, ale i celu, v ktorej bol uväznený Morcerf a ktorá, ako sa zdalo, bola hosťovskou izbou.

Tieto rozpomienky, na ktorých Danglars utkvel s istou radosťou, ho upokojily. Keď ho zbojníci nezabili hneď, azda ho ani nechceli zabiť.

Zajali ho, aby ho ozbíjali, a keďže pri sebe mal len niekoľko louisdorov, myslel si, že mu vyrubia výkupné.

Pamätal sa, že Morcerfa odhadli asi na štyritisíc toliarov, a keďže sa domnieval, že jeho zjav zavážil viac ako Morcerfov, v duchu ustálil svoje výkupné na osemtisíc toliarov.

Osemtisíc toliarov bolo štyridsaťtisíc libier.

Ostalo by mu ešte päťmiliónov a päťdesiat tisíc frankov.

S tým môže vyviaznuť z pomykova.

Temer celkom istý, že vyviazne z pomykova, veď ešte nikdy nežiadali od nikoho päťmiliónov päťdesiat tisíc výkupného, Danglars si ľahol na posteľ, a obrátiac sa dva či tri razy, zaspal napokon s pokojom hrdinu, ktorého históriu študoval Luigi Vampa.

XVIII. JEDLOPIS LUIGIHO VAMPU.

Po každom spaní, okrem toho, ktorého sa bál Danglars, nasleduje prebudenie.

Danglars sa prebudil.

Parížanovi, navyknutému na hodvábne záclony, jemné čalúny, na vôňu, sálajúcu z horiaceho dreva na kozube a dýchajúcu z hodvábneho baldachýna, prebudenie v skalnatej jaskyni vidí sa mrzkým snom.

Keď sa dotkol prikryvadiel z kozej kože, Danglars si iste myslel, že sa mu sníva o Samojedoch alebo Laponcoch.

Ale v takých okolnostiach stačí moment, aby sa neistota premenila na istotu.

„Áno, áno,“ šeptal, „som v rukách zbojníkov, o ktorých rozprával Albert de Morcerf.“

Jeho prvou myšlienkou bolo vydýchnuť si zhlboka, aby sa presvedčil, či nie je poranený: bol to prostriedok, ktorý poznal z „Don Quijota“, jedinej z prečítaných kníh, z ktorej si niečo zachoval.

„Nie,“ riekol si, „nezabili ma, ani ma neporanili, ale azda ma ozbíjali?“

Rýchlo si prezrel vrecká. Boly nedotknuté; sto louisdorov, ktoré si nechal na cestu z Ríma do Benátok, bolo vo vrecku nohavic, a portefeuille, do ktorého vložil úverný list na pätmiliónov päťdesiatisíc frankov, našiel vo vrecku kabáta.

„Čudní zbojníci!“ riekol si. „Nechali mi peňaženku i toboľku! Ustália mi akiste výkupné, ako som si to už večer myslel. Hľa, nechali mi i hodinky. A koľko môže byť hodín?“

Danglarsove hodinky, majstrovské dielo od Bréqueta, ktoré bankár predošlého dňa opatrne natiahol, ukazovaly pol šiestej ráno. Keby ich nemal, nebol by si mohol určiť ani približne čas, lebo svetlo nevnikalo do jeho cely.

Mal žiadať od zbojníkov vysvetlenie? Či azda trpezlivo čakať, kým si ho vyžiadajú oni? Posledná alternatíva bola rozvažitejšia: Danglars čakal.

Čakal až do obeda.

Za celý ten čas stála pri jeho dverách stráž. Vymenili ju o ôsmej ráno.

Tu sa zachcelo Danglarsovi vidieť, kto ho stráži.

Zbadajúc, že lúče nie denného, ale umelého svetla predierajú sa škárami dosák, z ktorých boly posbíjané dvere, pristúpil k jednému z otvorov práve vo chvíli, keď si zbojník upíjal z koženej nádoby, ktorá zapáchala, čo sa Danglarsovi veľmi ošklivilo.

„Fuj!“ zvolal, ustúpiac až na druhý koniec cely.

Videl zbojníka, Goliáša s veľkými očami, hrubými perami, tľapkavým nosom, ryšavé vlasy padaly mu na plecيا vo vrkočoch, hadovite skrútených.

„Ó, ó!“ riekol si Danglars, „ten sa podobá viacej ľudozrútovi ako ľudskej bytosti; no, som starý a pritrvdý; tučný beloch nie je veľmi chutný zákusok.“

Ako vidíme, Danglars ešte vedel žartovať.

Vtom sa strážca usadil oproti dverám cely, a ako by chcel Danglarsovi dokazovať, že nie je ľudozrútom, vyňal z kapsy čierny chlieb, cibuľu a syr a hneď si z toho začal ujeďať s veľkou chuťou.

„Nikdy nepochopím,“ myslel si Danglars, hľadiac na zbojníkov obed cez škáru dverí, „ako môže niekto jesť niečo takého ošklivého!“

A sadol si na kozie kože, ktoré mu pripomínaly zápach pálenky prvého strážcu.

Ale hocičo robil Danglars, tajomstvá prírody sú nevystihnuteľné a často i najhrubšie pokrmy hodne vábja ľudske žalúdky.

Danglars zrazu cítil, že má prázdny žalúdok; mužský sa mu zdal menej ošklivým, chlieb menej čiernym, syr čerstvejším.

Napokon i tie surové cibule, ten hrozný divošský pokrm pripomínal mu isté pikantné omáčky a isté korenené jedlá, ktoré jeho kuchár vedel tak znamenite

pripravovať, keď mu Danglars povedal: „Pán Deniseau, urobte mi dnes niečo veľmi ostré.“

Vstal a zaklopal na dvere.

Zbojník zdvihol hlavu.

Danglars, vidiac, že ho počuli, klopal tým väčšmi.

„Che cosa?“ spýtal sa zbojník.

„Počujte, priateľ,“ riekol Danglars, klopuč ustavične na dvere, „tak sa mi vidí, že by už bol čas, aby som dostal niečo jesť.“

Ale obor alebo nerozumel, alebo nedostal rozkaz vo veci Danglarsovho jedla, neodpovedal a chytil sa zasa do jedenia.

Danglars sa cítil pokoreným vo svojej hrdosti, a nechtiac sa už ponížovať pred tým zvieraťom, ľahol si zasa na kozie kože a ani nemukol.

Uplynuly štyri hodiny; obra zamenil druhý zbojník. Danglars, ktorý cítil, že sa mu hrozne sťahuje žalúdok, ticho vstal, pritisol zasa oko ku škáre dverí a poznal umnú tvár svojho sprievodcu. Bol to naozaj Peppino, ktorý sa chystal strážiť čo najmiernejšie; sadol si oproti dverám a postavil si k nohám hlinený hrniec, v ktorom voňal teplý hrach so slaninou.

Ku hrachu postavil ešte pekný košíček veletrijského hrozna a fľašu orvietského vína.

Peppino bol, ako vidieť, labužník.

Danglarsovi, keď hľadel na tie gastronomické prípravy, sbiehaly sa sliny v ústach.

„Či sa dá s týmto múdrejšie hovoriť ako s tamtým?“ myslel si väzeň.

A zaklopal zľahka na dvere.

„Už utekám,“ odvetil zbojník, ktorý, vďaka častým návštevám v dome otca Pastriniho, naučil sa výtečne po francúzsky.

A naozaj otvoril dvere.

Danglars poznal v ňom jazdca, ktorý tak zlostne volal na neho: „Nazad hlavu!“ Ale teraz nebolo kedy na úvahy. Naopak, Danglars s najľúbeznejšou tvárou a s láskavým úsmevom riekol:

„Prepáčte, pane, či nedostanem nič na obed?“

„Ako?“ zvolal Peppino. „Vaša Excelencia by azda náhodou bola hladná?“

„To ‚náhodou‘ je dobré,“ myslel si Danglars; je tomu práve dvadsaťštyri hodiny, čo som jedol naposledy.“

„Veru, pane,“ odvetil, krčiac plecami, „som hladný, a to hodne hladný.“

„A Vaša Excelencia chce jesť?“

„Ak je to možné, hneď.“

„Niet ľahšej veci,“ odvetil Peppino. „Tu možno dostať, čo kto chce, všetko, ale za peniaze, ako u všetkých statočných kresťanov.“

„To sa rozumie!“ zvolal Danglars. „Hoci by naozaj ľudia, ktorí chytajú a zatvárajú cestujúcich, mali svojich väzňov aspoň živiť.“

„Ach, Excelencia, to nie je obyčajou,“ odvetil Peppino.

„To je dosť zlý dôvod,“ riekol Danglars, ktorý sa úfal, že si strážcu získa svojou milotou, „ja ho však prijmem. Nech mi teda donesú niečo jesť.“

„Hneď, Excelencia: čo si žiadate?“

A Peppino postavil svoj hrniec na zem tak, aby para z neho stúpala Danglarsovi rovno do nosa.

„Rozkážte si,“ riekol.

„Vy tu teda máte kuchyne?“ spýtal sa bankár.

„Či máme kuchyne? Ako by nie? Výtečné kuchyne!“

„A kuchárov?“

„Znamenitych!“

„Tak teda kurča, rybu, zverinu, hocičo, len aby sa to dalo jesť.“

„Ako sa Vašej Excelencii páči; povedzme teda, kura, však?“

„Áno, kurča.“

Peppino sa vystrel a zavolať z plného hrdla:

„Kurča pre Jeho Excelenciu!“

Peppinov hlas ešte zvučal pod klenbami, a už sa zjavil mladý, pekný, štíhly mužský, polonahý ako antickí nosiči rýb; doniesol na striebornej miske na hlave postavené kurča.

„Ako v Café de Paris,“ zahundral Danglars.

„Prosím, Excelencia,“ riekol Peppino, vezmúc misku z rúk mladého zbojníka a postaviac ju na stôl, rozrytý črvotočou, ktorý so stolicou a posteľou z kozích koží tvoril celé zariadenie cely.

Danglars si žiadal nôž a vidličku.

„Tu sú, Excelencia,“ riekol Peppino, podávajúc mu tupý nôž a drevenú vidličku.

Danglars vzal nôž do jednej, vidličku do druhej ruky a chcel rozkrájať kura.

„Prepáčte, Excelencia,“ riekol Peppino, položiak bankárovi ruku na plece, „u nás sa platí vopred; inak by mohlo prísť pri obchode k nedorozumeniu.“

„Ach,“ myslel si Danglars, „to je už nie ako v Paríži, nevraviac ani o tom, že ma iste oderú. Ale čo, budem sa správať gavaliersky! Vždy som počúval, že je v Taliansku lacno; kurča môže stáť v Ríme dvanásť sous.“

„Tu máte,“ riekol nahlas a hodil Peppinovi louisdor.

Peppino zdvihol zlatý peniaz a Danglars už chcel nožom zarezáť do kurčaťa.

„Odpustte, Excelencia,“ riekol Peppino, vystrúca sa, „Vaša Excelencia mi je ešte niečo dlžna.“

„Veď som si myslel, že ma tu oderú,“ hundral Danglars.

Rozhodnúc sa, že sa poddá tomu dráčovi, spýtal sa:

„Tak koľko som vám teda dlžen za to nedochodča?“

„Vaša Excelencia splatila louisdor.“

„Splatil som louisdor za kurča?“

„Áno, to je splátka.“

„Dobre, teda pokračujte!“

„Vaša Excelencia má mi teda dať už len štyritisíc deväťsto deväťdesiat louisdorov.“

Danglars na tento veľkolepý žart vyvalil oči.

„Ach, to je naozaj podarené,“ hundral.

A zasa sa chystal rozkrájať kura. Ale Peppino mu ľavicou zadržal ruku a vystrel pravú dľaň.

„Tak?“ riekol.

„Ako, vy žartujete?“ spýtal sa Danglars.

„My nikdy nežartujeme, Excelencia,“ odvetil Peppino vážne ako kveker.

„Ako, stotisíc frankov za to kurča?“

„Excelencia, nikto by neveril, aká je to námaha vychovať kurčatá v týchto prekliatych jaskyniach.“

„To je síce veľmi zábavné, veľmi žartovné,“ povedal Danglars, „ale ja som hladný, nechajte ma teda jesť. Tu máte, tu je druhý louisdor, nechajte si ho, priateľ.“

„Ostáva teda už len štyritisíc deväťsto deväťdesiatosem louisdorov; len netraťte trpezlivosť a všetko príde do poriadku.“

„Ó, to nie, to nie! Nikdy!“ zvolal Danglars, rozčú-

lený tým dôsledným výsmechom. „Chodte do pekla; neviete, s kým máte do činenia!“

Peppino dal znamenie, mladý človek vystrel ruku a rýchlo odniesol kurča. Danglars sa vrhol na lôžko, Peppino zavrel dvere a oddal sa zasa do svojho hrachu so slaninkou.

Danglars nemohol vidieť, čo robí Peppino, ale mŕskanie perí nemohlo nechať väzňa v pochybnostiach o tom, čím sa zapodieva zbojník.

Bolo jasné, že je, ba že je nahlas, ako zle vychovaný človek.

„Hlupák!“ zvolal Danglars.

Peppino ako by bol hluchý; ani sa neobzrel a jedol ďalej s pomalou rozvažitosťou.

Danglarsovi sa zdalo, že má bezodný žalúdok, ako sud Danaid; nemohol uveriť, že by ho raz mohol naplniť.

Ale predsa sa ešte premáhal pol hodiny; nezveličujeme však, keď tvrdíme, že sa mu tá polhodina zdala storočím.

Vstal a zasa pristúpil ku dverám.

„Hľadte, pane,“ riekol, nemučte ma ďalej a povedzte mi hneď, čo odo mňa žiadate.“

„Ale, Excelencia, ráčte povedať vy, čo žiadate od nás . . . Rozkazujte, a my vyplníme vaše rozkazy.“

„Najprv mi otvorte.“

Peppino otvoril.

„Chcem, tristo hrmených, jesť!“ zvolal Danglars.

„Ste hladný?“

„Veď to dobre viete.“

„Čo si žiada jesť Vaša Excelencia?“

„Okruh suchého chleba, keď je v týchto prekliatych klenbách cena kurča neprístojná.“

„Chlieb, prosím,“ povedal Peppino. „Holá, chlieb!“
skríkol.

Mládenec doniesol biely chlieb.

„Tu je,“ riekol Peppino.

„Koľko?“ spýtal sa Danglars.

„Štyritisíc deväťsto deväťdesiatosem louisdorov.
Ako preddavok už holly zaplatené dva louisdory.“

„Ako, stotísíc frankov za chlieb?“

„Stotísíc frankov,“ odvetil Peppino.

„Ale veď ste chceli stotísíc za kurča!“

„U nás je jednaká cena, nie podľa lístku. Či zjedia
veľa alebo málo, či sa objedná jedno jedlo alebo desať,
cena je vždy tá istá.“

„Vždy tie isté žarty! Ubezpečujem vás, drahý priateľ,
že je to nemožné, je to hlúpe! Povedzte mi radšej
hneď, že ma chcete umoriť hladom, a bude to kratšie.“

„Ale, nie, nie, Excelencia, vy chcete byť sami príčinou
svojej smrti. Zaplaťte a jedzte.“

„Čím mám zaplatiť, ty trojnásobné zviera?“ zvolal
Danglars zúrivo. „Myslíš, že nosím stotísíc pri sebe?“

„Máte pri sebe päťmiliónov päťdesiatstísíc frankov,
Excelencia,“ povedal Peppino; „to reprezentuje päť-
desiat kurčiat po stotísíc a pol kurčata po päťdesiat-
stísíc.“

Danglars sa zachvel; helmo mu spadlo s očí: bol to
vždy ten istý žart, ale konečne ho pochopil.

Ba musíme i uznať, že sa mu už nezdal taký hlúpy
ako pred chvíľou.

„A ak vám dám tých stotísíc“, riekol, „budeme
potom vyrovnaní a dáte sa mi najesť do sýtosti?“

„Áno,“ odvetil Peppino.

„Ale ako vám ich dať?“ spýtal sa Danglars, od-
dýchnuv si trochu.

„To je najľahšia vec; máte otvorený úver v banke Thomsona a Frencha, na Via dei Banchi, v Ríme; dajte mi poukážku na štyritisíc deväťsto deväťdesiatosem louisdorov, náš bankár ju prijme . . .“

Danglars si chcel získať aspoň zásluhu dobrej vôle; vzal papier a pero, ktoré mu Peppino podával, napísal listinu a podpísal ju.

„Tu máte,“ riekol, „tu je poukážka, znejúca na doručiteľa.“

„A tu je vaše kurča.“

Danglars, vzdychajúc, rozkrájal kurča; za takú sumu zdalo sa mu veľmi chudé.

Peppino potom pozorne prečítal listinu, vsunul ju do vrečka a pokračoval v jedení hrachu.

XIX. MILOSTĽ.

Danglars na druhý deň bol zasa hladný; povetrie tejto jaskyne napomáhalo trávenie; väzeň si myslel, že v ten deň nebude mať výdavky: pretože bol sporivým človekom, skryl si pol kurčáťa a kus chleba v kúte cely.

Ale sotva sa najedol, bol smädný: na to zabudol.

Premáhal smäd tak dlho, kým cítil, že sa mu vyschnutý jazyk priliepa na podnebie.

Nemôžuc už premôcť páľčivosť, ktorá ho zožierala, zavolať.

Stráž otvorila dvere; zjavila sa nová tvár.

Bankár, mysliac, že bude výhodnejšie vyjednávať so starým známym, zavolať Peppina.

„Tu som, Excelencia,“ hlásil sa zbojník, pribehnúc ochotne, čo sa zdalo Danglarsovi dobrým znamením, „čo si žiadate?“

„Piť,“ povedal väzeň.

„Excelencia,“ riekol Peppino, „iste viete, že ceny vína v okolí Ríma sú nesmierne.“

„Dajte mi teda vody,“ povedal Danglars, chtiac odraziť úder úderom.

„Ó, Excelencia, voda je ešte vzácnejšia ako víno; teraz je také sucho.“

„A, tak sa zdá, že sa to zasa začína,“ poznamenal Danglars.

A nešťastník sa usmieval, chtiac ukázať, ako by žartoval, ale zato mu na sluchy vystupoval pot.

„Hľadte, priateľ,“ riekol, vidiac, že sa Peppino správa cele nevšímavo, „žiadam si pohár vína; odpriete mi ho?“

„Už som vám povedal, Excelencia,“ odvetil vážne Peppino, „že nepredávame nadrobno.“

„Prosím vás, dajte mi teda fľašu.“

„Aké?“

„Najlacnejšie.“

„Obidva druhy sú za tú istú cenu.“

„Po čom?“

„Za dvadsaťpäťtisíc fraukov fľaša.“

„Povedzte,“ zvolal Danglars takým trpkým tónom, že v rozpätí ľudského hlasu len Harpagon by bol mohol nájsť podobný, „povedzte, že ma chcete odrať, bude to prv ako takto, keď mi kožu trháte po kuse!“

„Môžbyť, že to má pán na mysli,“ riekol Peppino.

„Kto je to, ten pán?“

„Ten, ku ktorému vás predvčerom dovedli.“

„A kde je?“

„Tu.“

„Dovoľte mi shovárať sa s ním.“

„To je ľahká vec.“

O chvíľu bol Luigi Vampa u Danglarsa.
„Volali ste ma?“ opýtal sa väzňa.
„Vy, pane, ste vodcom ľudí, ktorí ma sem dovedli!“
„Áno, Excelencia.“
„Aké výkupné chcete za mňa? Vravte.“
„Nuž, len tých päť miliónov, ktoré máte pri sebe.“
Danglarsovo srdce zachvátil hrozný kŕč.
„Mám len to na svete, je to ostatok ohromného majetku; ak mi ho vezmete, vezmete mi život.“
„Máme zakázané preliať vašu krv...“
„A kto vám to zakázal?“
„Ten, koho poslúchame.“
„Vy teda niekoho poslúchate?“
„Áno, veliteľa.“
„Myslel som, že ste vy sami veliteľom.“
„Som veliteľom týchto ľudí, ale iný človek je mojím veliteľom.“
„A ten veliteľ poslúcha niekoho?“
„Áno.“
„Koho?“
„Boha.“
Danglars sa na chvíľu zamyslel.
„Nechápem vás,“ riekol potom.
„Môžbyť.“
„A ten veliteľ vám povedal, aby ste sa ku mne tak správali?“
„Áno.“
„Prečo to robí?“
„Neviem.“
„Moje vrecko sa však vyprázdni.“
„Iste.“
„Počujte,“ riekol Danglars, „chcete milión?“
„Nie.“

„Dva milióny?“

„Nie.“

„Tri milióny? . . . Štyri . . . Počujte, štyri? Dám vám ich, ak ma pustíte.“

„Prečo nám ponúkate štyri milióny za to, čo stojí päť miliónov?“ povedal Vampa. „To je úžera, pán bankár, alebo by som tomu nesmel rozumieť.“

„Berte si všetko, berte si všetko, vravím, zabite ma!“ zvolal Danglars.

„Upokojte sa, Excelencia, upokojte sa! Rozprúdi sa vám krv a dostanete takú chuť do jedenia, že by ste prejedli denne milión; do čerta, buďte lepší gazda!“

„Ale čo sa stane, keď nebudem mať peniaze, ktorými by som vám mohol zaplatiť?“ zvolal zúfalo Danglars.

„Nuž, potom budete hladovať.“

„Budem hladovať?“ opakoval Danglars, zblednúc.

„Najskôr,“ odvetil ľahostajne Vampa.

„Ale veď vravíte, že ma nechcete zabiť!“

„Nie.“

„A či ma chcete nechať umrieť od hladu?“

„To je niečo iné.“

„Nuž, podliaci,“ skríkol Danglars, „ja prekrižujem vaše nízke výpočty! Keď mrieť, nuž mrieť, radšej nech je tomu hneď koniec! Trápte ma, mučte ma; zabite ma, ale môj podpis už nedostanete!“

„Ako sa vám páči, Excelencia,“ odvetil Vampa.

A vyšiel z cely.

Danglars, revúc, vrhol sa na kozie lôžko.

Akí to boli ľudia? Kto bol ten neviditeľný veliteľ? Aké plány mal s ním? A keď sa každý môže vykúpiť, prečo len on nie?

Ó, smrť, rýchla, násilná smrť bola rozhodne dobrým

prostriedkom na oklamanie zúrivých nepriateľov, ktorí ako by na ňom vykonávali nepochopiteľnú pomstu.

Áno, ale umrieť!

Vo svojom životnom behu, takom dlhom, teraz azda prvý raz myslel Danglars na smrť s túžbou a strachom. Ale zavítala chvíľa, keď treba do očí pozrieť ukrutnému prízraku, ktorý žije vo vnútri každej bytosti a ktorý mu opakuje pri každom údere srdca: Umrieš!

Danglars sa podobal divým zverom, ktoré honba rozjaruje, potom však ženie do zúfalstva, a ktoré, vďaka zúfalstvu, sa zavše zachránia.

Danglars myslel na útek.

Ale steny boli zo samých skál a pred jediným východom, ktorý mala cela, bol čítajúci mužský a za ním sa prechádzaly puškami ozbrojené tône.

Svoju predsavzatiu nepodpísať ostal verný dva dni; potom si žiadal pokrm a ponúkol zaň milión.

Doniesli mu výtečnú večeru a vzali za ňu milión.

Od toho času život úbohého väzňa bol ustavičným uchyľovaním sa od predsavzatia. Pretrpel už toľko, že už nechcel viacej trpieť, a poddával sa všetkým podmienkam; po dvanástich dňoch, raz popoludní, keď sa naobedoval ako za krásnych čias svojho bohatstva, porátal svoju hotovosť a zistil, že vydal na doručiteľa toľko poukázok, že mu ostávalo už len päťdesiatisíc frankov.

Tu sa s ním stala čudná zmena: on, ktorý sa zriekol piatich miliónov, pokúšal sa zachrániť posledných päťdesiatisíc frankov; miesto toho, aby dal tých päťdesiatisíc, rozhodol sa, že radšej bude žiť zasa životom, plným odriekania; mal záblesky nádeje, ktoré bráničily so šialenosťou. On, ktorý tak dávno zabudol na Boha, rozpamätal sa na neho a povedal si, že Boh niekedy

robí divy, že sa jaskyňa môže zrútiť, že pápežskí karabinieri môžu nájsť ten prekliaty pelech a prísť mu na pomoc; potom by mu ostalo päťdesiatisíc frankov, a päťdesiatisíc frankov vraj stačí, aby človek neumrel hladom; modlil sa, aby mu Boh zachránil tých päťdesiatisíc frankov, a modliac sa plakal.

Tak minuly tri dni a za ten čas božie meno bolo ustavične keď i nie v jeho srdci, tak aspoň na jeho perách. Chvíľami blúznil, a zdalo sa mu, že oblokmi hľadí do chudobnej chyže, v ktorej leží starec na bielom lôžku a bojuje so smrťou.

Ten starec tiež umieral od hladu.

Na štvrtý deň to už nebol človek, bola to živá mŕtvola. Sossbieral so zeme všetky odpadky svojich pokrmov do poslednej odrobinky a začal žuvať rohožu, ktorou bola zakrytá dlážka.

Potom vzýval Peppina, ako vzývame svojho anjela-strážcu, aby mu dal niečo jesť; ponúkal mu tisíc frankov za kúsok chleba.

Peppino neodpovedal.

Na piaty deň dovliekol sa Danglars ku dverám cely.

„Či nie ste kresťan?“ vravel, vzpriamiac sa na kolenách. „Chcete zabiť človeka, ktorý je pred Bohom vašim bratom? Ó, moji bývalí priatelia, moji bývalí priatelia!“ šeptal.

A padol tvárou na zem.

Potom, zdvihnúc sa v akomsi zúfalstve, volal:

„Veliteľa! Veliteľa!“

„Tu som,“ ozval sa Vampa, zjaviac sa zrazu. „Čo si žiadate ešte?“

„Berte si moje posledné zlato,“ bľabotal Danglars,

podávajúc mu peňaženku, „a nechajte ma žiť tu, v tejto jaskyni; nežiadam si už slobodu, chcem len žiť.“

„Trpíte teda veľmi?“ spýtal sa Vampa.

„Ó, áno, trpím, a to kruto!“

„A sú predsa ľudia, ktorí ešte viacej trpeli ako vy.“

„Neverím.“

„Ba! Tí, ktorí umreli od hladu.“

Danglars sa rozpomenul na starca, ktorého videl vo chvíľach halucinácie v chudobnej izbe umierať na lôžku.

Udrel čelom o zem, zastonal.

„Áno, pravda je, iní ešte viac trpeli ako ja, ale to boli aspoň mučeníci.“

„Kajate sa aspoň?“ riekol chmúrny, slávnostný hlas, pri ktorom Danglarsovi vstaly dubkom vlasy na hlave.

Jeho zoslabnutý zrak namáhal sa rozoznať predmety a zbadal za zbojníkom mužského, zahaleného do plášťa a miznúceho v tône kamenného stĺpu.

„Z čoho sa mám kajať?“ bľabotal Danglars.

„Zo zla, ktoré ste urobili,“ odvetil ten istý hlas.

„Ó, áno, kajam sa, kajam!“ zvolal Danglars.

A vychudnutou päťou udrel sa do prs.

„Odpúšťam vám teda,“ riekol mužský, odhrnúc plášť a postaviac sa do svetla.

„Gróf Monte Christo!“ zvolal Danglars a od hrôzy zbledol ešte väčšmi ako predtým od hladu a biedy.

„Mýlite sa; nie som gróf Monte Christo.“

„Kto ste teda?“

„Som, ktorého ste predali, zradili, zneuctili; som, ktorého nevestu ste sprostitovali; som, po ktorom ste kráčali, chtiac dosiahnuť bohatstvo; som, ktorého otca ste nechali umrieť od hladu, ktorého ste odsúdili na

hladovú smrť, a ktorý vám predsa odpúšťa preto, že aj on potrebuje odpustenia; som Edmond Dantès!“

Danglars skríkol a klesol tvárou na zem.

„Vstaňte,“ riekol gróf; „život vám ostane; vaši dvaja spoluvinníci nemali také šťastie: jeden sa zblaznel, druhý umrel. Nechajte si tých ostávajúcich päťdesiat-tisíc frankov, darujem vám ich; tých päťmiliónov, ktoré ste ukradli sirotíncom, už vrátila neznáma ruka. A teraz jedzte a pite; dnes večer ste mojím hosťom. Vampa, keď sa ten človek nasýti, bude slobodný.“

Gróf odchádzal a Danglars ešte vždy ležal na tvári; keď zdvihol hlavu, zbadal už len akúsi tóňu, ktorá mizla v chodbe a pred ktorou sa klaňali zbojníci.

Danglarsa podľa grófovho rozkazu pohostil Vampa, ktorý mu dal doniesť najlepšie víno a najkrajšie druhy talianskeho ovocia; potom ho dal umiestiť v cestovnom koči a nechal ho na ceste, usadiac ho pod strom.

Danglars tam ostal až do rána, nevediac, kde je.

Keď sa rozbrieždilo, videl, že je pri potoku: bol smädný a dovliekol sa k nemu.

Keď sa nahol nad vodu, chtiac sa napiť, videl, že mu vlasy obelely.

XX. PIATY OKTÓBER.

Bolo so šesť hodín popoludní; opálový jas, do ktorého krásne jesenné slnce lialo zlaté lúče, slietal s neba na belasé more.

Denná horúčosť sa postupne miernila a zavial jemný vetriček, ktorý sa zdá oddychovaním prírody, zobudivšej sa po páľčivosti, rozkošný dych, ktorý chladí

brehy Stredozemného mora a s brehu na breh nesie vôňu stromov, miešajúc sa s ostrým zápachom mora.

Po tom nesmiernom jazere, ktoré sa rozlieva od Gibraltára po Dardanely a od Benátok po Tunis, šinula sa v prvých hmlách večera ľahká jachta ladných, elegantných foriem. Jej pohyby pripomínaly pohyby labute, ktorá po vetre rozpína perute a šinie sa po vode. Plávala rýchlo a pôvabne, zanechávajúc za sebou fosforeskujúcu brázd.

Slnce, ktorého posledné lúče sme pozdravili, pomaly zmizlo na západnom obzore. Ale jeho indiskrétny plamene, ktoré sa zjavovali na hrebeni každej vluky, zdaly sa prezrádzať — ako by chcely potvrdiť skvelé sny mytológie — že boh ohňa skryl sa do náručia Amfitrity, ktorá sa márne namáha zahaliť milenca do záhybov svojho azúrového plášťa.

Jachta plávala rýchlo, hoci vietor ledva vládol zvlíniť dievčenské kadere.

Napredku stál mužský vysokej postavy a bronzovej pleti a rozšírenými zrenicami hľadel na blížiacu sa zem, na tmavú hmotu kužeľovitej formy, ktorá sa vynárala z vln sťa obrovský katalánsky klobúk.

„To je Monte Christo?“ spýtal sa vážnym hlasom, v ktorom zavibroval hlboký zármutok, cestovateľ, rozkazom ktorého zdala sa malá jachta v tom čase podriadená.

„Áno, Excelencia,“ odvetil kapitán, „približujeme sa.“

„Približujeme!“ šepol cestovateľ nesmierne trudno-myseľným tónom.

Potom dodal tichým hlasom:

„Áno, tamto je náš prístav.“

A znova sa vhlbil do svojich myšlienok, ktoré sa prezrádzaly trudnejším úsmevom ako slzy.

O niekoľko minút zablýskal sa zrazu na pevnine plameň a výstrel z pušky doletel až k jachte.

„Excelencia,“ riekol kapitán, „to je znamenie z ostrova; chcete naň odpovedať?“

„Aké znamenie?“ spýtal sa cestovateľ.

Kapitán vystrel ruku k ostrovu; nad jeho úbočím dvíhal sa osamelý belavý obláčik dymu, ktorý sa širil a rozplýval.

„Ach, áno,“ povedal mužský, ako by sa bol prebudil zo sna, „ukážte.“

Kapitán mu podal nabitú karabínu; cestovateľ ju vzal, zvolna ju naddvihol a vystrelil do povetria.

O desať minút boly plachty svinuté a kotva spustená na päťsto krokov od malého prístavu.

Čln bol už spustený i so štyrmi námorníkmi a kormidelníkom; cestovateľ sostúpil a miesto toho, aby si sadol na zadnú časť člna, kde bol prestretý belasý koberec, ostal stáť so založenými rukami.

Námorníci čakali so zdvihnutými veslami, ako keď si vtáci osúšajú krídla.

„Podme!“ riekol cestovateľ.

Osem vesiel naraz sa ponorilo do mora tak, že spod nich nevystriekla ani jediná kvapka, a čln, poslušný nárazu, rýchlo sa šinul vpred.

O chvíľu boli v malom zálive, ktorý tu bol utvorený prirodzeným morským zárezom; čln sa dotkol jemného piesočnatého dna.

„Excelencia,“ riekol kormidelník, „vystúpte na plecica našich dvoch námorníkov, vynesú vás na breh.“

Mladý človek na to vyzvanie odpovedal posunkom,

vyjadrujúcim úplnú ľahostajnosť, vyhupol z člna a spustil sa do vody, ktorá mu siahala po pás.

„Ach, Excelencia,“ hundral kormidelník, „to nemáte robiť, za to nás pán vyhreší.“

Mladý človek išiel ďalej ku brehu, poberajúc sa za dvoma námorníkmi, ktorí hľadali najlepšie dno.

Asi po tridsiatich krokoch stáli na pevnine; mladý človek striasol so seba vodu a obzeral sa dookola, ktorou cestou ho povedú, lebo bola číra noc.

Vo chvíli, keď obracal hlavu, pocítil na pleci čiusi ruku a ozval sa hlas, pri ktorom sa mladý človek striasol.

„Dobrý večer, Maximilián,“ vravel ten hlas, „ste presný, ďakujem.“

„To ste vy, gróf?“ zvolal mladý človek s pocitom, ktorý bol podobný radosti, a obidvoma rukami tisol Monte Christovu ruku.

„Áno, ako vidíte, práve taký presný ako vy. Ale ste celkom mokrý, drahý priateľ; musíte premeniť výzor, ako by Kalypso povedala Telemachovi. Poďte, tu v blízkosti je pre vás pripravené bydlisko, v ktorom zabudnete na ustatosť a zimu.“

Monte Christo si všimol, že Morrel sa obzerá; čakal.

Mladý človek zbadal naozaj s počudovaním, že tí, ktorí ho sem dovezli, nepovedali ani slova a odišli, hoci im nezaplatil. Vzďaľujúce sa špliechanie vesiel oznamovalo, že sa čln vracia k jachte.

„Ach, hľadáte svojich námorníkov,“ poznamenal gróf.

„Veď som im nič nedal, a oni odišli.“

„Nestarajte sa o to, Maximilián,“ povedal Monte Christo so smiechom, „mám s námorníkmi smluvu, podľa ktorej prístup na môj ostrov je slobodný od po-

platkov za dopravu osôb a tovaru. Som abonovaný, ako sa hovorí v civilizovaných krajinách.“

Morrel pozrel na grófa s údivom.

„Gróf,“ povedal mu, „nie ste už taký, ako ste bývali v Paríži.“

„Ako to?“

„Áno, tu sa smejete.“

Monte Christovo čelo sa zrazu zamračilo.

„Dobre ste urobili, že ste ma na to upozornili, Maximilián,“ riekol; „stretnutie s vami bolo pre mňa šťastím, a zabudol som, že každé šťastie je nestále.“

„Ó, nie, nie, gróf!“ zvolal Morrel, schytiac znova obidve priateľove ruky. „Ba práve, smejte sa, buďte šťastný a dokážte mi svojou bezstarostnosťou, že život je zlý len pre tých, ktorí trpia. Ó, vy ste milosrdný, dobrý, veľký, priateľ môj, a pretvarujete sa na veselého, aby ste mi dodali smelosti.“

„Mýlite sa, Morrel,“ odvetil Monte Christo, „som naozaj šťastný.“

„Zabúdate teda i na mňa... Tým lepšie!“

„Ako to?“

„Áno, priateľ môj; ako hovoril gladiátor, vstupujúci na arénu, cisárovi, to vravím vám i ja: ‚Pozdravuje Ťa ten, ktorý má umrieť,‘ a vy to viete.“

„Ešte ste nenašli útechu?“ spýtal sa Monte Christo s divným pohľadom.

„Ó,“ odvetil Morrel, majúc v očiach plno trpkosti, „či ste naozaj verili, že je to možné?“

„Počujte, Maximilián,“ riekol gróf, „chápete dobre moje slová? Nepokladáte ma za obyčajného človeka, za prázdnu nádobu, vydávajúcu nesmyselné, nejasné zvuky. Keď sa vás spytujem, či ste nenašli útechu, shováram sa s vami ako človek, pre ktorého ľudské srdce už nemá

tajomstva. Nuž, Morrel, pozrime spoločne na dno vášho srdca a preskúmajme ho. Je to neprestajne tá búrlivá netrpezlivosť žiaľu, ktorá ženie telo s miesta na miesto, ako leva, bodnutého moskytom? Je to vždy ten páľčivý smäd, ktorý hasne len v hrobe? Je to tá ideálnosť ľútosť, ktorá vrhá živého do objatia smrti, nuda, ktorá udúša lúč nádeje, ktorý by chcel svietiť? Je to strata pamäti, ktorá vyludzuje opadnuté slzy? Ó, môj drahý priateľ, ak je to to, ak už nemôžete plakať, ak pokladáte svoje otupené srdce za mŕtve, ak už nenachodíte inde silu, len v Bohu, ak všetky vaše pohľady patria už len nebu, potom, priateľ, nechajme všetky slová, ktoré sú priobmedzené pre smysel, ktorý im dáva naša duša. Maximilián, už ste našli útechu, neponosujte sa.“

„Gróf,“ riekol Morrel miernym a pevným hlasom, „gróf, vypočujte ma, ako počúvame toho, kto hovorí, ukazujúc prstom na zem a očami na nebo; prišiel som k vám, aby som umrel v priateľskom náručí. Mám síce blízke bytosti, ktoré milujem: milujem sestru Júliu, milujem jej muža Emanuela. Ale pre svoje posledné chvíľky potrebujem silné náručie a mocný úsmev; sestra by sa pustila do plaču a zamdlela by; videl by som ju trpieť, a už som dosť trpel; Emanuel by mi vytrhol zbraň z ruky a vzbúril by celý dom. Vy, gróf, ktorého slovo mám, vy, ktorý ste viacej ako človek, vy, ktorého by som pomenoval bohom, keby ste neboli smrteľný, vy ma nežne a sladko odprevadíte ku bránam smrti — pravda?“

„Priateľ môj,“ povedal gróf, „mám ešte jednu pochybnosť: boli by ste azda taký slabý, že by ste chceli s pýchou vystavovať svoju bolesť na obdiv?“

„Nie, hľadte, som prostý a tepna mi nebije ani silnejšie, ani pomalšie ako obyčajne,“ odpovedal Morrel,

podávajúc grófovi ruku. „Nie, cítim, že som na konci cesty; nepôjdem ďalej. Povedali ste mi, aby som čakal a úfal sa; viete, čo ste urobili, nešťastný mudrc? Čakal som mesiac, čo je toľko, že som mesiac trpel! Úfal som sa! Človek je biedne a úbohé stvorenie. Myslel som si . . . čo? Nevie . . . niečo neznáme, nemožné, nesmyselné! Div . . . Aký? To môže povedať len sám Boh, ktorý zamiešal do nášho rozumu tú šialenosť, čo sa volá nádejou. Áno, čakal som, áno, úfal som sa, gróf, a za tú štvrťhodinu, čo sa rozprávame, rozryli ste ma nechtiac sto ráz, rozorvali ste mi srdce, lebo každé z vašich slov mi dokázalo, že pre mňa niet nádeje. Ó, gróf, ako sladko, rajsky si odpočiniem v smrti!“

Morrel povedal posledné slová s takým výbuchom energie, že gróf sa zachvel.

„Priateľ môj,“ pokračoval Morrel, vidiac, že gróf mlčí, „označili ste mi piaty október ako koniec lehoty, ktorú ste odo mňa žiadali . . . Priateľ môj, dnes je piaty október . . .“

Morrel vyňal hodinky.

„Je deväť hodín, ostávajú mi ešte tri hodiny života.“

„Dobre,“ odvetil Monte Christo, „poďme.“

Morrel išiel mechanicky za grófom a obidvaja sa ocitli v jaskyni, ktorú si Maximilián dosiaľ nevšimol.

Pocítil pod nohou koberec; otvorily sa dvere, objala ho vôňa a jasné svetlo mu oslnilo zrak.

Morrel zastal váhajúc; nedôveroval vyčerpávajúcim rozkošiam, ktoré ho obklopovaly.

Monte Christo ho jemne pritiahol.

„Nemyslite si,“ riekol, „že je slušné, aby sme ostatné tri hodiny, ako starí Rimani, ktorí, odsúdení Nerónom, svojím panovníkom a dedičom, zasadli si ku

stolu, ovenčenému kvetmi, a vdychovali smrť hneď s vôňou heliotropov a ruží?“

Morrel sa usmial.

„Ako si žiadate,“ riekol; „smrť ostala vždy smrťou, totiž zabúdaním, totiž odpočinkom, totiž stratou života, a tým i bolesti.“

Sadol si, Monte Christo si sadol oproti nemu.

Boli v tej báječnej jedálni, ktorú sme už opísali, kde mramorové sochy niesly na hlavách koše, stále plné kvetín a ovocia.

Morrelov zrak sa sklúzol po všetkom, ale zdalo sa, že nič nevníma.

„Porozprávajme sa ako chlapi,“ riekol, hľadiac uprene na grófa.

„Hovorte,“ povedal Monte Christo.

„Gróf,“ riekol Morrel, „vy ste súhrnom všetkých ľudských vedomostí a vzbudzujete vo mne dojem, že ste sostúpili z pokročilejšieho a vzdelanejšieho sveta, ako je náš.“

„Je v tom kus pravdy, Morrel,“ povedal gróf s takým trudnomyselným úsmevom, ktorý ho robil takým krásnym; „sostúpil som z planéty, ktorú menujeme bolesťou.“

„Verím všetkému, čo mi vravíte, gróf, nevynásnažujúc sa zachytiť pravý smysel tých vecí: dôkazom toho je, že som žil, keď ste mi povedali, aby som žil, že som temer dúfal, keď ste mi povedali, aby som dúfal. Opovážim sa vás spýtať, gróf, ako by ste už boli raz umreli: bolí to veľmi, gróf?“

Monte Christo hľadel na Morrela s výrazom nesiemej nežnosti.

„Áno,“ odvetil, „iste, bolí to veľmi, keď surovo zničíte ten smrteľný obal, ktorý sa húževnate drží ži-

vota. Keď si prepíľujete mäso nepostihnuteľnými zubkami dýky, keď si prestrelíte mozog, ktorý bolestne cíti i najmenší náraz, bezcitnou guľkou, schopnou vždy po-blúdiť s cesty, tak, rozumie sa, budete trpieť a mrzko opustíte život, ktorý v zúfalom zápase bude sa vám zdať lepší ako draho vykúpený mier.“

„Áno, rozumiem,“ povedal Morrel, „smrť, práve tak ako život, má svoje tajomstvo bôhu a rozkoše: všetko závisí od toho — poznať ich.“

„Tak je to, Maximilián, vyslovili ste práve to veľké slovo. Smrť je podľa toho, ako sme sa vedeli s ňou spriateľiť, alebo priateľkou, ktorá nás sladko ukolíše ako pestúnka, alebo nepriateľkou, ktorá nám násilne vyrve dušu z tela. Raz, keď náš svet bude ešte o tisíc rokov starší, keď sa človek stane pánom všetkých ničiacich síl prírody a podmaní si ich pre všeobecné dobro ľudstva, keď pozná, ako ste práve povedali, tajomstvo smrti, stane sa smrť takou sladkou a ľúbeznou ako sen v milenkinom náručí.“

„A keby ste chceli umrieť, gróf, vedeli by ste tak umrieť?“

„Áno.“

Morrel mu podal ruku.

„Teraz už rozumiem,“ riekol, „prečo ste mi určili schôdzku tu, na tomto osamelom ostrove uprostred mora, v tomto podzemnom paláci, v hrobke, ktorá by vzbudila závišť faraónov: preto, lebo ma milujete, pravda, gróf? — preto, lebo ma milujete tak, že mi chcete žičiť smrť, o akej ste práve hovorili, smrť bez zápasu, smrť, ktorá by mi dovolila usnúť s Valentíniným menom na perách a s vašou rukou v mojej.“

„Áno, uhádli ste, Morrel,“ riekol gróf prosto, „to chcem.“

„Vďaka; myšlienka, že už zajtra nebudem trpieť, je slastná pre moje úbohé srdce.“

„Nie je vám za ničím ľúto?“ spýtal sa Monte Christo.

„Nie,“ odvetil Morrel.

„Ani mňa?“ spýtal sa gróf s hlbokým dojatím.

Morrel sa zarazil; jeho také čisté oko sa zrazu pomútilo, potom zažiarilo neobyčajným leskom; vyhrkla z neho veľká slza a kanula, zanechávajúc na mládencovom líci striebornú stopu.

„Ako?“ zvolal gróf. „Ľúto vám je za svetom, a umierate?“

„Ó, zaklínam vás,“ povedal Morrel oslabeným hlasom, „ani slova viac, gróf, nepredlžujte moje utrpenie.“

Gróf si myslel, že Morrel ochabuje.

Tá chvíľková myšlienka vzbudila v ňom zasa hroznú pochybnosť, ktorú už premohol na Ifskom zámku.

„Tomuto mužskému chcem vrátiť šťastie,“ vravel si v duchu, „dobré má byť hodené na váhu proti zlému, ktorým som obťažil druhú miskú. A ak sa teraz mýlim, ak ten človek nie je dosť nešťastný, aby si zaslúžil šťastie...? Ach, čo by sa stalo so mnou, ktorý na zlo neviem zabudnúť inak, len ak si pripomeniem dobro?“

„Počujte, Morrel,“ riekol nahlas, „vidím, že vaša bolesť je ohromná, ale veď veríte v Boha a nechcete dať napospas spásu svojej duše!“

Morrel sa žalostne usmial.

„Gróf,“ odvetil, „viete, že nebásnim, ale prisahám vám, že moja duša už nepatrí mne.“

„Počujte, Morrel,“ riekol Monte Christo, „ako viete, nemám rodinu. Navykol som hľadiť na vás ako na svojho syna; nuž, obetoval by som život, tým skôr svoj celý majetok, aby som zachránil svojho syna.“

„Čo tým chcete povedať?“

„Chcem povedať, Morrel, že si chcete vziať život, lebo nepoznáte všetky rozkoše, ktoré dáva životu veľký majetok. Morrel, mám asi stamiliónov, dám vám ich; s takým majetkom môžete dosiahnuť všetko, čo si umienite. Ste ctibažný? Všetky dráhy sú vám otvorené. Pohnite svetom, premeňte jeho povrch, vrhnite sa na šialené podujatie, staňte sa, ak treba, hoci zločincom, ale žite.“

„Gróf, mám vaše slovo,“ odvetil chladne Morrel, a pozrúc na hodinky, dodal: „Je pol dvanástej.“

„Morrel! Myslíte na to naozaj, tu v mojom dome, pred mojimi očami?“

„Nechajte ma teda odísť,“ odvetil Maximilián zamračiac sa, „lebo si budem myslieť, že ma milujete nie pre mňa, ale pre seba.“

A vstal.

„Dobre,“ riekol Monte Christo, ktorého tvár sa pri týchto slovách vyjasnila; „chcete to, Morrel, a ste nepremožiteľný. Vaše nešťastie je hlboké, a ako ste povedali, môže vás vyliečiť len div; sadnite si, Morrel, a čakajte.“

Morrel počúvol; Monte Christo vstal a pristúpil k opatrne zavretej skrini, ktorej kľúč nosil pri sebe, zavesený na zlatej retiazke; vyňal z nej krásne modelovanú a cizelovanú striebornú skrinku, na rohoch ktorej boly štyri nazad ohnuté postavy, podobné kariatídám zúfaleho výrazu, ženským postavám, po nebi túžiacim anjelom.

Postavil skrinku na stôl.

Otvoril ju, vyňal z nej malú nádržku, vrchnáčik ktorej sa otváral pritisnutím tajného pera.

Nádržka obsahovala ľahavú, polopevnú a polote-

kutú substanciu neurčitej farby pre odlesk lešteného zlata, zafírov, rubínov a smaragdov, ktorými bola nádržka vyzdobená.

Bolo to ako premenlivý lesk azúru, nachu a zlata.

Gróf vzal pozlátenou lyžičkou malú dávku tej substancie a podal ju Morrelovi, uprúc na neho dlhý pohľad.

Teraz vysvitlo, že tá substancija je zelenkavá.

„Tu je, o čo ste ma žiadali,“ riekol. „Tu je, čo som vám sľúbil.“

„Kým som ešte živý,“ riekol mladý človek, berúc lyžičku z Monte Christovej ruky, „ďakujem vám z hlbín srdca.“

Gróf vzal druhú lyžičku a druhý raz nabral zo zlatej nádržky.

„Čo to robíte, priateľ?“ spýtal sa Morrel, zdržiac ho.

„Myslím, Boh mi odpust,“ povedal gróf s úsmevom, „že som práve sýty života ako vy, Morrel, a keďže sa núka príležitosť...“

„Počkajte,“ zvolal mladý človek. „Ó, vy, ktorý milujete a ste milovaný, vy, ktorý máte vieru, nádej, ó, nerobte to, čo chcem urobiť ja, spáchali by ste zločin. S Bohom, môj veľkodušný, šľachetný priateľ, poviem Valentíne všetko, čo ste za mňa urobili.“

A pomaly, bez otáľania, tispúc ľavou rukou grófovú ruku, Morrel prehltol, či skôr s rozkošou užil tajomnú substanciu, ktorú mu podal Monte Christo.

Potom obidvaja zamĺkli. Mlčanlivý a pozorný Ali doniesol kávu, tabak i nargilé a zmizol.

Lampy v rukách mramorových sôch pomaly bledly a vôňa, vejúca z kadidiel, zdala sa Morrelovi menej prenikavá.

Monte Christo, sediaci oproti Morrelovi, hľadel na neho z tône a mladý človek videl len grófove žiarivé oči.

Maximiliána zachvátila nesmierna bolesť; cítil, že mu nargilé vypadlo z ruky; formy predmetov sa pomaly tratily, mizly aj ich farby; jeho pomúteným očiam sa zdalo, ako by sa v stene otváraly dvere a portiéry.

„Priateľ môj,“ riekol, „cítim, že umieram; vďaka.“

Naposledy sa vzchopil, aby podal grófovi ruku, ale ruka mu bezvládne klesla pozdĺž tela.

Tu sa mu zdalo, že Monte Christo sa usmieva, už nie tým divným, dusiacim úsmevom, ktorý niekoľko ráz dal nazrieť do tajomstva tej hlbkej duše, ale láskavým súcitom, s akým otcovia hľadia na nerozumné reči malých detí.

Zároveň gróf vzrástol v jeho očiach; jeho temer zdvojnásobená postava odrážala sa na červených čalúnach, a on sám, vystretý a hrdý, s čiernymi, nazad odhodenými vlasmi zdal sa jedným z anjelov, ktorí hrozia zlým v deň posledného súdu.

Ochabnutý, vysilený vnoril sa Morrel do kresla; mäkká zmalátnenosť vlúdila sa mu do žíl. Jeho mozog sa naplnil premenlivými myšlienkami, ako nové vzorky naplňajú kaleidoskop.

Vyčerpaný, bez dychu ležal Morrel v kresle a necítil už v sebe nič zo života okrem tohto sna: zdalo sa mu, že rýchlo prechádza do nejasného blúznenia, ktoré predchádza druhé neznámo, ktoré menujeme smrťou.

Ešte raz sa pokúšal vystrieť ruku ku grófovi, ale teraz sa už ruka ani nepohla; chcel povedať posledné „s Bohom“, ale jazyk sa mu v hrdle pohol len ťažko, ako kameň, ktorý zavaľuje hrob.

Umdlené oči zavrely sa samy, ale i pod mihalnice

mu prenikol obraz, ktorý poznal i pri domnelej tme, čo sa ho zdala obklopovať.

Bol to gróf, ktorý otvoril dvere.

Zrazu ohromný jas, žiariaci v susednej svetlici, či skôr v báječnom paláci, zalial sieň, v ktorej Morrel podliehal sladkej agónii.

Tu zbadal na prahu tej siene, na pomedzí obidvoch svetlíc, ženu nevýslovnej krásy.

Bledá, so sladkým úsmevom na perách podobala sa anjelovi zmilovania, zažehnávajúceho anjela pomsty.

„To sa mi už otvára nebo?“ myslel si umierajúci. „Tento anjel je podobný tomu, ktorého som stratil.“

Monte Christo ukázal mladej žene na diván, na ktorom spočíval Morrel.

Usmiata blížila sa k nemu so složenými rukami.

„Valentína, Valentína!“ volal Morrel z hlbín duše.

Ústa však nevyslovily ani zvuk. A ako by sa všetky jeho sily boly sústredily v toto vnútorné dojatie, vzdychol si a zavrel oči.

Valentína sa vrhla k nemu.

Morrelove pery sa ešte pohly.

„Volá vás,“ riekol gróf; „volá vás zo sna ten, ktorému ste sverily svoj osud a od ktorého vás chcela odlúčiť smrť: na šťastie však bol som tu ja a premohol som smrť! Valentína, v budúcnosti sa už na zemi nesmiete od seba odlúčiť, lebo by sa vrhol do hrobu, aby vás našiel. Bezo mňa boli by ste obidvaja umreli; vraciam vám sebe vzájomne: kiežby mi Boh pričítal k dobrému tie dva životy, ktoré som zachránil!“

Valentína chytila Monte Christovi ruku a v záchvate neodolateľnej radosti pritisla ju k perám.

„Ó, ďakujte mi,“ riekol gróf, „ó, opakujte mi ne-

prestajne, že som vás urobil šťastnou! Neviete, ako veľmi potrebujem tú istotu.“

„Ó, áno, áno, ďakujem vám z celej duše,“ zvolala Valentína, „a ak pochybujete o úprimnosti mojej vďaky, opýtajte sa Haydée, opýtajte sa mojej drahej sestry Haydée, ktorá od odchodu z Francúzska krátila mi rozprávaním o vás očakávanie tohto šťastného dňa, ktorý mi dnes svitol.“

„Milujete teda Haydée?“ spýtal sa dojatý Monte Christo a darmo sa usiloval utlmiť to dojatie.

„Ó, z celej duše!“

„Počúvajte, Valentína,“ riekol gróf, „musím vás poprosiť o istú službu.“

„Mňa, Bože môj? Či by bolo možné také šťastie?“

„Áno, pomenovali ste Haydée svojou sestrou: nech je vašou sestrou naozaj, Valentína; vráťte jej všetko, čím, ako si myslíte, ste zaviazaná mne. Ochraňujte ju, Morrel, i vy, lebo (grófovi div že hlas nezaviazol v hrdle), lebo skoro bude na svete sama...“

„Na svete sama!“ opakovala hlas za grófom. „A prečo?“

Monte Christo sa obzrel.

Stála tam Haydée, bledá a skamenená, hľadiac na grófa s výrazom smrteľnej hrôzy.

„Preto, že budeš zajtra slobodná, dcéra moja,“ odvetil gróf; „preto, lebo zaujmeš na svete zasa to miesto, ktoré ti patrí, preto, lebo nechcem, aby môj osud zatienil tvoj. Kráľovská dcéra, vraciam ti bohatstvo i otcovské meno!“

Haydée zbledla, rozpäla svoje priesvitné ruky ako panna, odporúčajúca sa Bohu, a hlasom, plným slz, riekla:

„Opúšťaš ma teda, pán môj?“

„Haydée, Haydée, si mladá, si krásna; zabudni i moje meno a buď šťastná.“

„Dobre,“ odvetila Haydée, „tvoje rozkazy budú vyplnené, pán môj, zabudnem i tvoje meno a budem šťastná.“

A ustúpila o krok, „chtiac odísť.

„Ó, Bože môj,“ zvolala Valentína, držiac bezvládnou Morrelovu hlavu opretú o svoje rameno, „nevidíte, aká je bledá, nechápete, ako trpí?“

Haydée jej odpovedala s výrazom, rozrývajúcim srdce:

„Prečo by ma mal chápať, sestra? On je môj pán, ja jeho otrokyňa; má právo nič nevidieť.“

Gróf sa zachvel pri zvuku tohto hlasu, ktorý rozochvel i najskrytejšie struny jeho srdca; jeho oči sa stretly s očami devy a nemohly zniesť ich žiaru.

„Bože môj, Bože môj,“ riekol Monte Christo, „či by bola správna myšlienka, ktorú ste vo mne vzbudili? Haydée, boli by ste teda šťastná, keby ste ma nemuseli opustiť?“

„Som mladá,“ odvetila ticho, „milujem život, ktorý si mi robil vždy takým utešeným, nerada by som umrela.“

„To znamená, že keby som ťa opustil, Haydée . . .?“

„Umrela by som, pán môj, áno!“

„Ty ma teda miluješ?“

„Ó, Valentína, on sa spytuje, či ho milujem! Valentína, povedz mu, či miluješ Maximiliána!“

Gróf cítil, že sa mu prsia šíria a srdce dme; roztvoril náručie, Haydée sa doň vrhla s výkrikom:

„Ó, áno, milujem ťa!“ zvolala. „Milujem ťa, ako milujeme otca, brata, muža! Milujem ťa, ako milujeme

život, ako milujeme Boha, lebo si pre mňa najkrajší, najlepší zo všetkých stvorených bytostí!“

„Nech sa teda stane, ako si žiadaš, môj milovaný anjel!“ riekol gróf. „Boh, ktorý ma soslal proti mojim nepriateľom a ktorý mi dal zvíťaziť, nechce, ako vidím, zakončiť moje víťazstvo týmto pokáním; chcel som sa potrestať, Boh mi chce odpustiť. Miluj ma teda, Haydée! Ktovie, azda mi dá tvoja láska zabudnúť, na čo mám zabudnúť.“

„Čo to hovoríš, pán môj?“ spýtala sa deva.

„Vravím, že tvoje jediné slovo, Haydée, ma väčšmi osvietilo ako dvadsať rokov mojej pozvoľnej múdrosti. Mám už len teba, Haydée; ty ma pútaš k životu, tebou môžem trpieť, tebou môžem byť šťastný.“

„Počuješ to, Valentína?“ zvolala Haydée. „Vraví, že mnou môže trpieť, mnou, ktorá by som za neho dala život!“

Gróf sa na chvíľu zamyslel.

„Uvidel som pravdu, Bože?“ riekol potom. „Dobre! Nech je odmenou alebo trestom — prijímam ten osud. Poď, Haydée, poď...“

A ovinúc rameno okolo devinho pása, stisol Valentíninu ruku a zmizol.

Minula asi hodina, cez ktorú Valentína bez dychu, bez hlasu bdela pri Morrelovi, neodvracajúc od neho oči. Konečne pocítila tlkot jeho srdca, ľahký dych mu otvoril pery a nepatrný záchvev, hlásajúci návrat života, prebehol celým telom mladého človeka.

Konečne otvoril oči, ktoré boly zpočiatku strnulé a ako by bez výrazu; potom sa mu vrátil precízny, opravdivý pohľad; s pohľadom cit, s citom bolesti.

„Ó,“ zvolal zúfalo, „ešte žijem! Gróf ma oklamal!“

Vystrel ku stolu ruku a schytil nôž.

„Priateľ,“ riekla Valentína s láskavým úsmevom, „prebuď sa len a pozri na mňa!“

Morrel silne skríkol, a mysliac si, že blúzni, plný pochybností, ako by oslnený nebeským zjavením, padol na kolená . . .

Na druhý deň pri prvých lúčoch dňa prechádzali sa Morrel a Valentína, ruka v ruke, na pobreží. Valentína rozprávala Morrelovi, ako sa Monte Christo zjavil v jej spálni, ako jej všetko odhalil, ako jej jasne poukázal na zločin a ako ju napokon zázračne zachránil od smrti, nechávajúc všetkých veriť, že umrela.

Dvere jaskyne našli otvorené a vyšli; posledné nočné hviezdy skvelý sa na rannej oblohe nebies.

Tu zbadal Morrel v tóni skalných balvanov človeka, ktorý čakal len na pokyn, aby sa smel priblížiť; upozornil na neho Valentínu.

„Ach, to je Jacopo,“ riekla Valentína, „kapitán jachty.“

A posunkom ho zavolala k sebe a Maximiliánovi.

„Chcete nám niečo povedať?“ spýtal sa ho Morrel.

„Mám vám odovzdať list od grófa.“

„Od grófa!“ zašeptali obidvaja mladí ľudia naraz.

„Áno, čítajte.“

Morrel otvoril list a čítal:

„Môj drahý Maximilián,
v prístave čaká na vás zakotvená plachtovka. Jacopo vás zavezie do Livorna, kde pán Noirtier čaká na svoju vnučku, ktorej chce dať požehnanie prv, ako vás odprevedí k oltáru. Všetko, čo je v tejto jaskyni, priatelia, môj dom na Champs-Élysées a môj malý zámok v Tréporte sú svadobným darom Edmonda Dantèsa synovi jeho patróna Morrela. Slečna de Villefort bude taká láskavá vziať si z toho polovicu, lebo ju prosím, aby

rozdelila medzi parížsku chudobu celý majetok, ktorý zdedila po svojom zošalenom otcovi i po bratovi, ktorý umrel predošlého septembra spolu s jej macochou.

Povedzte anjelovi, ktorý bude strážcom vášho života, aby sa niekedy pomodlil za človeka, ktorý ako Satan pokladal sa na chvíľu za rovného s Bohom, ktorý však s pravou pokorou kresťana poznal, že jedine v rukách božích je svrchovaná moc a bezhraničná múdrosť. Azda tie modlitby zmiernia výčitky, ktoré odnáša vo svojom srdci.

A vy, Morrel, počujte celé tajomstvo môjho správania sa k vám; na tomto svete niet ani šťastia, ani nešťastia, môže byť len reč o porovnaní tohto a onoho stavu, to je všetko. Len kto zažil svrchované nešťastie, je schopný pocítiť svrchovanú blaženosť. Človek musí chcieť umrieť, aby poznal, aký sladký je život. Žite teda a buďte šťastní, milované deti môjho srdca, ale nezapudnite nikdy, že až do toho času, keď sa zapáči Bohu odkryť pred človekom budúcnosť, celá ľudská múdrosť bude obsažená v týchto dvoch slovách:

Čakať a dúfať!

Váš priateľ

*Edmond Dantès,
gróf de Monte Christo.*“

Valentína zbledla pri čítaní tohto listu, ktorý hovoril o otcovom šialenstve, o bratovej smrti, o šialenstve a smrti, o čom nevedela; z hrude sa jej vydral bolestný vzdych a tiché, ale o nič menej nie žeravé slzy kanuly jej z očí; jej šťastie bolo draho zaplatené.

Morrel sa nepokojne obzeral.

„Gróf naozaj zveličuje so svojou štedrosťou,“ riekol; „Valentína by sa uspokojila s mojím skromným majetkom. Kde je gróf, priateľ? Zaveďte ma k nemu.“

Jacopo vystrel ruku k obzoru.

„Ako, čo chcete povedať?“ spýtala sa Valentína. „Kde je gróf? Kde je Haydée?“

„Hľadte,“ riekol Jacopo.

Oči obidvoch mladých oprely sa na belasú linaj, na ktorú ukazoval námorník, ktorá na obzore delila nebo od Stredozemného mora, a tu zbadali bielu plachtu, takú ako krídlo čajky.

„Odišiel!“ zvolal Morrel. „Odišiel! S Bohom, môj priateľ, môj otec!“

„Odišla!“ zašeptala Valentína. „S Bohom, moja priateľka, s Bohom, sestra moja!“

„Ktovie, či ich ešte niekedy uvidíme,“ riekol Morrel, utierajúc si slzu.

„Priateľ môj,“ riekla Valentína, „pamätajte si, že nám gróf práve povedal, že celá ľudská múdrosť je obsažená v týchto dvoch slovách: *Čakať a dúfať!*“

Koniec šiestej časti.

Román

ALEXANDRA DUMASA

GRÓF MONTE CHRISTO,

diel prvý, časť šiesta

vyšiel roku 1945

ako dvadsiaty sväzok

edície

NOVÁ KNIHA.

Vydáva a tlačí

NEOGRAFIA, ÚČ. SPOL.

v Turčianskom Sv. Martine.